

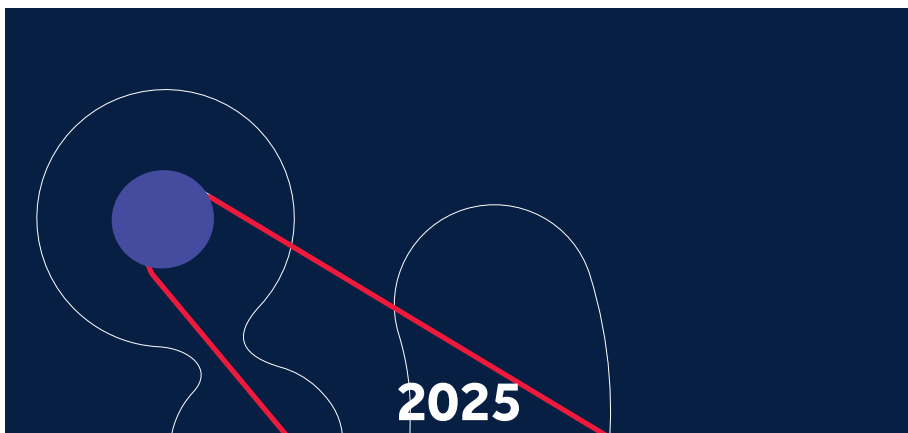
2025

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

**Εθνικός Μηχανισμός
Διερεύνησης Περιστατικών
Αυθαιρεσίας**

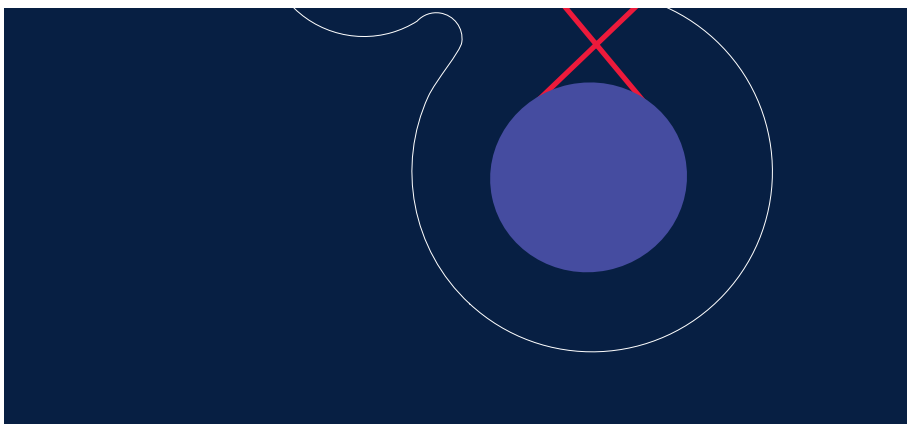

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας

**ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ**
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Η παρούσα Ετήσια Έκθεση αποτελεί προϊόν επεξεργασίας υλικού, το οποίο προέκυψε από την εργασία της ομάδας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας του Συνηγόρου του Πολίτη, υπό την εποπτεία του Συνηγόρου Ανδρέα Ι. Ποττάκη.

Ομάδα Εθνικού Μηχανισμού τον Δεκέμβριο 2025:

Βίκυ Βασιλαντωνοπούλου, Σέργιος Δρόσος, Καλλιόπη Ζούβια, Παρασκευή Καρέλη, Μαρία Λιαδή, Άννα Λύτρα, Έλενα Μάρκου, Μαρία Μαυρογένη, Κατερίνα Παπανικολάου, Κατερίνα Σαξώνη, Χρύσα Χατζή

Σύνταξη και Επιμέλεια έκθεσης Μαρία Μαυρογένη, Χρύσα Χατζή
Συντονισμός έκδοσης Τμήμα βιβλιοθήκης Αρχείου και Εκδόσεων
Σχεδιασμός, σελιδοποίηση Δάφνη Μπέη

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Συνηγόρου του Πολίτη και στον τίτλο έκδοσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Για ερωτήματα σχετικά με την έκθεση, παρακαλώ επικοινωνήστε στο press@synigoros.gr

Η Έκθεση τυπώθηκε το 2026, σε 500 ελληνικά και 100 αγγλικά αντίτυπα και διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Ανεξάρτητης Αρχής www.synigoros.gr

ISSN 2654-0320 | Διαστάσεις: 17x24 εκ. Σελίδες: 233

© Συνήγορος του Πολίτη

Χαλκοκονδύλη 17
104 32 - Αθήνα

(+30) 213 1306 600

www.synigoros.gr

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΗ – THE GREEK
OMBUDSMAN

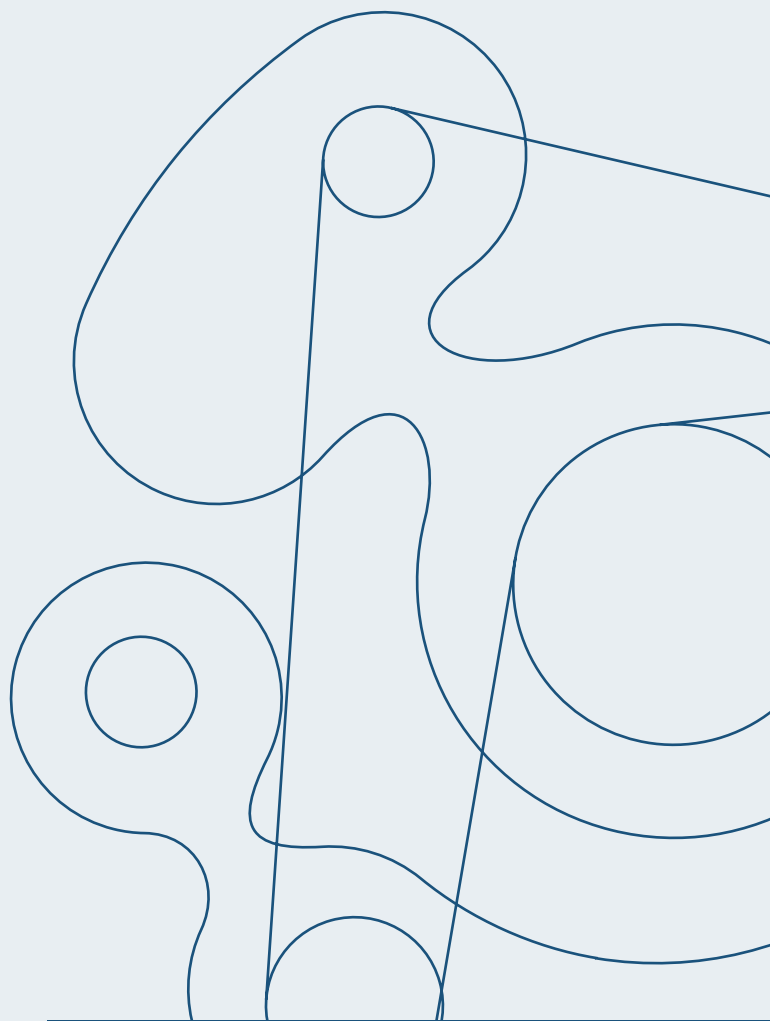
@Synigoros

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
 1. Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ	15
 2. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ	21
 3. ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2025	31
3.1. Γενικά συμπεράσματα.....	33
3.2. Παρεμβατικός ρόλος Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με παροχή κατευθύνσεων σε έρευνες της Διοίκησης	37
3.2.1. Διασφάλιση βιντεοληπτικού υλικού από φορητές κάμερες της ΕΛ.ΑΣ.	37
3.2.2. Διερεύνηση υποθέσεων θανάτου κρατουμένων	48
3.2.3. Διερεύνηση περιστάσεων σύγκρουσης πλωτού μέσου του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ.	52
3.3. Επίκαιρα ζητήματα σε πορίσματα της Αρχής.....	55
3.3.1. Τραυματισμοί από χρήση χειροβομβίδων κρότου λάμψης	55
3.3.2. Κακομεταχείριση και θάνατος ελεγχομένου	67
3.4. Εξελίξεις σε έρευνες της Αρχής σε εμβληματικές υποθέσεις	78
3.5. Παραπομπή υποθέσεων στον αρμόδιο Υπουργό λόγω μη αιτιολογημένης απόκλισης από το πόρισμα του Εθνικού Μηχανισμού.....	80
3.6. Επαναπροωθήσεις και άλλες υποθέσεις προσβολής θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα. Συνεργασία με Frontex.	99

4. ΣΥΝΗΘΕΙΣ ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΕΣ ΣΤΙΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	107
4.1. Πλημμέλειες ως προς τη συλλογή και αξιολόγηση αποδεικτικού υλικού	109
4.1.1. Μάρτυρες και μαρτυρικές καταθέσεις	111
4.1.2. Οπτικοακουστικό και φωτογραφικό υλικό	125
4.1.3. Ιατροδικαστικές εκθέσεις και ιατρικές γνωματεύσεις	139
4.1.4. Εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης και άλλα τεχνικά έγγραφα	152
4.2. Πλημμέλειες ως προς την τήρηση των διαδικαστικών αρχών έρευνας	162
4.2.1. Ο τύπος της έρευνας	162
4.2.2. Αυτοτέλεια πειθαρχικής δίκης από την ποινική	164
4.2.3. Εχέγγυα αμεροληψίας της έρευνας	168
4.2.4. Διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου και προκαταλήψεων	172
4.2.5. Υποχρέωση αναστολής απόφασης έως το πόρισμα του Συνηγόρου	176
5. ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΟΥ Ε.Δ.Δ.Α.	179
6. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥΣ ΚΙ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ	209
7. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	213
7.1. Νομοθετικές εξελίξεις του έτους 2025	215
7.2. Πλημμελής εφαρμογή νομοθετικών βελτιώσεων προηγούμενων ετών	221
7.3. Προτάσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.....	225
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	232

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανάθεση στην ανεξάρτητη αρχή της ειδικής αρμοδιότητας διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας αποσκοπεί στην ενίσχυση της λογοδοσίας και της διαφάνειας. Καθώς σε ένα κράτος δικαίου, σε μία φιλελεύθερη πολιτεία και κοινωνία, αναγνωρίζεται στα σώματα ασφαλείας το προνόμιο της εξουσίας λήψης δεσμευτικών μέτρων και άσκησης βίας, είναι κρίσιμο η εξουσία αυτή να ασκείται στο απολύτως αναγκαίο και αναλογικό μέτρο και να υπόκειται σε ενδελεχή, ουσιαστικό και διαρκή έλεγχο, με κυρώσεις, ποινικές και πειθαρχικές, ανάλογες της βαρύτητας της αυθαιρέτης ή καταχρηστικής άσκησης της. Διαφορετικά, διαρρηγνύεται η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ των σωμάτων ασφαλείας και της κοινωνίας, απονομιμοποιείται ο ρόλος τους και επιτείνεται η ανασφάλεια των πολιτών.

Και η παρούσα έκθεση, για το έτος 2025, ακολουθεί τη διάρθρωση των αντίστοιχων εκθέσεων των προηγούμενων ετών, προκειμένου να διευκολύνει στη συγκριτική και συστηματική επισκόπηση του βαθμού συμμόρφωσης των εσωτερικών πειθαρχικών οργάνων προς τις συστάσεις και επισημάνσεις του Μηχανισμού του Συνηγόρου. Παράλληλα, αποσκοπώντας στην ενίσχυση της διαφάνειας, η έκθεση εστιάζει και για το 2025 σε ομάδες υποθέσεων ή και αυτοτελή περιστατικά που απασχόλησαν την κοινή γνώμη. Ειδική αναφορά γίνεται σε υποθέσεις χρήσης χειροβομβίδων κρότου-λάμψης με συνακόλουθους τραυματισμούς πολιτών.

Από τη στατιστική αποτίμηση των υποθέσεων του 2025 προκύπτει μία αξιολογική αύξηση του συνολικού αριθμού νέων καταγγελλόμενων περιστατικών, άνω του 50% σε σχέση με το προηγούμενο έτος αναφοράς. Εξίσου εντυπωσιακή, άνω του 70% σε σχέση με το 2024, είναι και η αύξηση των καταγγελιών περιστατικών αυθαιρεσίας στελεχών των σωμάτων ασφαλείας από πολίτες. Αποτελεί για την ανεξάρτητη αρχή αδιάψευστη απόδειξη της αναγνώρισης του έργου της και της εμπιστοσύνης των πολιτών. Και ενώ και ο αριθμός των ερευνών που διέταξε η ΕΛ.ΑΣ. κατά το 2025 παρουσιάζει σημαντική αύξηση, της τάξης του 40% σε σχέση με το 2024, ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί η αντίστοιχη αύξηση υποθέσεων αρμοδιότητας του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ., οι οποίες, σε σχέση με το 2024, σχεδόν τετραπλασιάστηκαν το 2025. Προβληματισμό, αναμφίβολα, εξακολουθεί να προκαλεί η μηδενική διαβίβαση υποθέσεων από την Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής (και) για το 2025, για περιστατικά αυθαιρεσίας εκ μέρους σωφρονιστικών υπαλλήλων, συμπεριλαμβανομένων παραλείψεων προστασίας από βία συγκρατούμενων. Τέλος, τρεις καταδικαστικές αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. διαβιβάστηκαν εντός του 2025 στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. από το Ν.Σ.Κ., βάσει της ειδικής αρμοδιότητας του Μηχανισμού να αποφασίσει την εκ νέου διοικη-

τική διερεύνηση για ουσιώδεις πλημμέλειες των εσωτερικών πειθαρχικών ερευνών των σωμάτων ασφαλείας που διαπιστώνονται στις αποφάσεις του Δικαστηρίου του Στρασβούργου.

Ως προς την τυποποίηση του καταγγελλόμενου περιστατικού, σημαντική αύξηση (+50%) παρουσιάζουν οι υποθέσεις προσβολής της σωματικής ακεραιότητας, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Οι υποθέσεις αυτές, μαζί με τις προσβολές προσωπικής ελευθερίας, αντιστοιχούν σε ποσοστό μεγαλύτερο του 60% του συνόλου των υποθέσεων το 2025, γεγονός που αποτελεί διαχρονική σταθερά των υποθέσεων αυθαιρεσίας. Αυξημένες (11%) όπως και πέρυσι (10.8%) εμφανίζονται οι προσβολές του δικαιώματος στη ζωή, διαπίστωση που, αναμφίβολα, προκαλεί ιδιαίτερο προβληματισμό.

Σε ό,τι αφορά στα Πορίσματα που εξέδωσε ο ΕΜΗΔΙΠΑ εντός του 2025, αρνητικό πρόσημο, ασφαλώς, έχει το γεγονός, ότι σε δύο στις τρεις, περίπου, υποθέσεις που επεξεργάστηκε και αξιολόγησε ο Μηχανισμός διατύπωσε επιφυλάξεις για τη πληρότητα της διενεργηθείσας έρευνας και προέβη σε συγκεκριμένες παρατηρήσεις και συστάσεις. Τα περισσότερα από τα πορίσματα που επεξεργάστηκε ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εντός του 2025 αφορούν προσβολές σωματικής ακεραιότητας ή υγείας και προσωπικής ελευθερίας, ενώ δεν λείπουν και ζητήματα προστασίας του δικαιώματος στη ζωή. Σε ανοδική πορεία τελούν, ιδίως, οι υποθέσεις φερόμενων επαναπροωθήσεων, πυροβολισμών, κακομεταχείρισης ή άλλων παραβιάσεων θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα, ιδίως στα θαλάσσια σύνορα (περίπου τέσσερις στις πέντε υποθέσεις αφορούν το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ.).

Η δυνατότητα ενημέρωσης του αρμόδιου Υπουργού σχετικά με τις υποθέσεις εκείνες, στις οποίες διαπιστώνεται απόκλιση από το πόρισμα του Εθνικού Μηχανισμού χωρίς ειδική και εμπειριστατωμένη προς τούτο αιτιολογία, θεσπίστηκε το έτος 2020 ως «ουσιαστική δικλείδα ασφαλείας για τις εσωτερικές έρευνες της Διοίκησης», σύμφωνα με τη διατύπωση της οικείας αιτιολογικής έκθεσης, με την προσδοκία ότι θα αποτελέσει ένα ακόμη εργαλείο για την ενδυνάμωση της θεσμικής λειτουργίας του Συνηγόρου του Πολίτη ως εξωτερικού εγγυητή της διαφάνειας και λογοδοσίας στη δράση των σωμάτων ασφαλείας, σε συμφωνία με πάγιες συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Εντούτοις, ο τρόπος εφαρμογής της εν λόγω ρύθμισης στην πράξη από τη Διοίκηση καταδεικνύει μια στρεβλή και προβληματική πρακτική, η οποία δεν ανταποκρίνεται στο γράμμα και πολύ περισσότερο στον σκοπό της νομοθετικής διάταξης, στην ουσιαστική αναβάθμιση των διοικητικών ερευνών

και τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας του ρόλου του Συνηγόρου του Πολίτη ως θεσμικού εγγυητή της ποιότητάς τους, παρατείνοντας το καθεστώς υπηρεσιακής επισφάλειας για τους ελεγχόμενους αστυνομικούς και υπονομεύοντας την εμπιστοσύνη της κοινωνίας στα σώματα ασφαλείας και τους υφιστάμενους ελεγκτικούς μηχανισμούς. Όπως αναλύεται στην ετήσια έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για το έτος 2024, το σύνολο των υποθέσεων που ο Συνήγορος είχε αναπέμψει κατά νόμο στον αρμόδιο Υπουργό μέχρι εκείνο το έτος αναφοράς, λόγω απόκλισης του πορίσματος της εσωτερικής διοικητικής έρευνας με τις επισημάνσεις της Αρχής, αρχειοθετήθηκε.

Παρ' όλα αυτά, ο Συνήγορος του Πολίτη εξακολουθεί να κάνει χρήση της εν λόγω ρύθμισης ως ύστατου θεσμικού εργαλείου, όταν διαπιστώνει συνεχιζόμενη και εμμένουσα άρνηση σύγκλισης με τις επισημάνσεις των αναπεμπτικών πορισμάτων του, ενώ συγχρόνως επεξεργάζεται προτάσεις επιπλέον μέτρων για την αποτελεσματικότερη θωράκιση του ελεγκτικού του ρόλου. Κατά τη διάρκεια του έτους 2025, η Αρχή ανέπεμψε στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη για την τυχόν εκ μέρους του άσκηση της πειθαρχικής του εξουσίας τρεις υποθέσεις, οι δύο εκ των οποίων σχετίζονται με καταγγελίες για υπέρμετρη αστυνομική βία σε βάρος διαδηλωτών στο πλαίσιο υπαίθριων δημόσιων συναθροίσεων το 2020, ενώ η τρίτη αφορά σε καταγγελία για βασανιστήρια και απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση σε βάρος προσαχθέντος στο πλαίσιο γενικευμένων επεισοδίων το 2021.

Όπως επανειλημμένως επισημαίνει η Αρχή, οι πρωτοβουλίες και αποφάσεις της πολιτικής ηγεσίας καταδεικνύουν τον βαθμό στον οποίο η Διοίκηση αναγνωρίζει τον *de facto* δεσμευτικό χαρακτήρα των πορισμάτων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., δίνοντας παράλληλα σαφές μήνυμα ειλικρινούς διάθεσης ουσιαστικής αναβάθμισης των εσωτερικών ερευνών για περιστατικά αυθαιρεσίας.

Συναφής με την περαιτέρω ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του Μηχανισμού στη διερεύνηση παραβιάσεων θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα είναι και η αναβάθμιση και εντατικοποίηση της συνεργασίας της Ανεξάρτητης Αρχής με τον ευρωπαϊκό οργανισμό Frontex. Εντούτοις, και μολοντί ο Συνήγορος διαθέτει τα μέγιστα εχέγγυα ανεξάρτητης λειτουργίας, συνταγματικά κατοχυρωμένη αποστολή και συναφείς και αναγκαίες αρμοδιότητες, και τον υψηλότερο βαθμό εξειδίκευσης, εμπειρίας και επιχειρησιακής επάρκειας, όπως αναγνωρίζεται από τα όργανα της Ένωσης και διεθνείς οργανισμούς, η κυβέρνηση αποφάσισε, κατόπιν παλινδρομήσεων, να μην αναθέσει στην Αρχή την αρμοδιότητα του νέου «ανεξάρτητου μηχανισμού επιτήρησης» συνόρων που προβλέπει το Νέο Σύμφωνο για τη

Μετανάστευση και το Άσυλο.

Εντός του 2025 ολοκληρώθηκε και η αυτεπάγγελη έρευνα του Μηχανισμού για το τραγικό ναυάγιο της Πύλου. Το πόρισμα της Ανεξάρτητης Αρχής διαβιβάσθηκε την 03/02/2025 στον Υπουργό Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής για την εκ μέρους του άσκηση πειθαρχικής δικαιοδοσίας, και παράλληλα στην αρμόδια Εισαγγελική Αρχή του Ναυτοδικείου Πειραιά, για την αξιολόγηση της αντικειμενικής και υποκειμενικής υπόστασης των σχετικών ποινικών αδικημάτων. Και ενώ έκτοτε η ποινική δικαιοσύνη, στο πλαίσιο συμπληρωματικής προκαταρκτικής εξέτασης, διεύρυνε το αρχικό κατηγορητήριο και τον κύκλο των υπόπτων, η πολιτική ηγεσία του αρμόδιου Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής εξακολουθεί να απέχει από την άσκηση των πειθαρχικών της καθηκόντων, ακολουθώντας πρακτικές που εύλογα χαρακτηρίζονται παρελκυστικές, που συνοδεύονται, μάλιστα, από συστηματικές και επίμονες απόπειρες απονομιμοποίησης της Αρχής, αμφισβήτησης της σύννομης δράσης της και απόδοσης σκοτεινών, μεροληπτικών κινήτρων.

Φαινόμενα αμφισβήτησης, υπονόμησης, ή και επιθέσεων προς τον Συνήγορο του Πολίτη, σε όποια ευρωπαϊκή χώρα και αν διαπιστώνονται, συνιστούν ανησυχητικά συμπτώματα υπονόμησης του κράτους δικαίου και βαθιάς κρίσης θεσμών. Η διαφύλαξη της ανεξαρτησίας, ακεραιότητας, αμεροληψίας και αποτελεσματικότητας της Αρχής, η απόκρουση κάθε ενδεχόμενης προσπάθειας χειραγώγησης δεν είναι πράξη θεσμικής γενναιότητας. Είναι η ευσυνείδητη υπηρετήση του συνταγματικού ρόλου της Αρχής. Ο Συνήγορος του Πολίτη θα εξακολουθεί να υπηρετεί με θεσμική συνέπεια τη συνταγματική του αποστολή.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη

**Η ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ
ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ
ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΣ**

Ο Συνήγορος ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.) αποτελεί εξωτερικό κι ανεξάρτητο μηχανισμό διερεύνησης, σε σχέση με τον πειθαρχικό έλεγχο των σωμάτων ασφαλείας, για συγκεκριμένα περιστατικά αυθαιρεσίας που συνιστούν προσβολές θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η ειδική αυτή αρμοδιότητα προβλέφθηκε με νόμο το 2016, κατόπιν πρότασης του Συμβουλίου της Ευρώπης, τέθηκε σε ισχύ την 09.06.2017, ενισχύθηκε νομοθετικά το 2020¹ και ασκείται αδιάλειπτα μέχρι σήμερα με επικεφαλής τον ίδιο τον Συνήγορο του Πολίτη.

Συγκεκριμένα, στην αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εμπίπτουν πράξεις, ενέργειες ή παραλείψεις του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς και των υπαλλήλων των Καταστημάτων Κράτησης, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή κατά κατάχρηση της ιδιότητάς τους και αφορούν:

α. βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κατά την έννοια του άρθρου 137Α του Ποινικού Κώδικα,

β. παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή της υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας,

γ. παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και

δ. παράνομη συμπεριφορά, για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή η οποία ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ειδικότερα:

- Δέχεται αναφορές (έγγραφες κι επώνυμες) από κάθε θιγόμενο πρόσωπο ή από εξουσιοδοτημένο από το θύμα πρόσωπο.
- Δέχεται υποθέσεις από τη Διοίκηση που υποχρεούται να υποβά-

1. Προβλέφθηκε με το αρ.56 ν. 4443/2016 (Α'232) που αντικατέστησε το αρ.1 ν.3938/2011 (Α'61), το οποίο σήμερα ισχύει όπως αντικαταστάθηκε στη συνέχεια από το αρ.188 παρ.1 ν.4662/2020 (Α'27). Βλ. και Κανονισμό Λειτουργίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Απόφαση Συνηγούρου του Πολίτη με αριθμ.Φ. 10/23145/2020 (Β' 2359/16.06.2020)

λει στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αμελλητί κάθε διαταγή εσωτερικής έρευνας για περιστατικά που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά του.

Μπορεί να ενεργήσει αυτεπαγγέλτως.

Για όλες τις παραπάνω υποθέσεις, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.:

- Μπορεί να προβεί σε δική του έρευνα.
- Μπορεί να παρακολουθήσει την εσωτερική διοικητική εξέταση, επιφυλασσόμενος των δικών του ενεργειών.
- Με το πέρας της εσωτερικής διοικητικής εξέτασης λαμβάνει όλο τον φάκελο μιας Ε.Δ.Ε. ή Π.Δ.Ε. και αν κρίνει ότι το πόρισμά τους δεν παρίσταται τεκμηριωμένο, το αναπέμπει με τις επισημάνσεις του προς συμπλήρωση του αποδεικτικού υλικού ή της αιτιολογίας. Η Διοίκηση υποχρεούται να αναμείνει το πόρισμα του Συνηγούρου πριν λάβει απόφαση για την Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε.. Επίσης, η Διοίκηση δεν μπορεί να αποστεί από τις συστάσεις του παρά μόνον με ειδική κι εμπεριστατωμένη αιτιολογία.
- Μπορεί να ζητά έγγραφα και στοιχεία από κάθε δημόσια υπηρεσία ή υπηρεσία του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Απόρρητο δεν μπορεί να του αντιταχθεί, εκτός εάν αφορά την εθνική άμυνα, την κρατική ασφάλεια και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας.
- Μπορεί να ζητά από ανακριτικούς υπαλλήλους και τις αρμόδιες δικαστικές ή εισαγγελικές αρχές αντίγραφα εγγράφων ή εκθέσεων της ποινικής προδικασίας ή διαδικασίας, για υποθέσεις που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του
- Μπορεί να κλητεύει μάρτυρες, να εξετάζει πρόσωπα ενόρκως, να διενεργεί αυτοψία και να παραγγέλλει πραγματογνωμοσύνη. Οι εμπλεκόμενοι υποχρεούνται προς παροχή μαρτυρίας και προφορικών ή έγγραφων εξηγήσεων ενώπιον του Συνηγούρου του Πολίτη.
- Δεν κωλύεται στην έρευνά του από τυχόν παράλληλη ποινική εξέλιξη της υπόθεσης².
- Μετά το πόρισμά του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., η Διοίκηση τον ενημερώνει

2. «είναι ανεξάρτητη από τυχόν παράλληλη εξέλιξη ποινικής δίκης ή διαδικασίας». Προσθήκη με την παρ.2 του αρ.188 ν.4662/2020 στο αρ.3 παρ.4 του καταστατικού ν. 3094/2003 (Α'10) του Συνηγούρου του Πολίτη. Το ίδιο ισχύει και για τις πειθαρχικές διαδικασίες της Διοίκησης, σύμφωνα με την αρχή της αυτοτέλειας τη πειθαρχικής από την ποινική δίκη, βλ. παρακάτω κεφάλαιο 4.2.

για την εξέλιξη της πειθαρχικής διαδικασίας.

- Μετά το πέρας της πειθαρχικής διαδικασίας από τη Διοίκηση, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ενημερώνει τον καταγγέλλοντα για το πόρισμα του.

Επίσης ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.:

- Σε περίπτωση καταδικαστικών αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α. για πλημμέλειες της διοικητικής διαδικασίας, μπορεί να αποφασίσει την επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας ως ατομικό μέτρο συμμόρφωσης με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου.
- Δημοσιεύει ειδική έκθεση κατ' έτος στην ιστοσελίδα της Ανεξάρτητης Αρχής³.

Η άσκηση της αρμοδιότητας στην πράξη, από ολιγομελή ομάδα ειδικών επιστημόνων με επικεφαλής τον Συνήγορο του Πολίτη, αντιμετωπίζει την πρόκληση του αυξανόμενου όγκου των υποθέσεων αυθαιρεσίας (ήδη αύξηση 53% το έτος 2025) χωρίς να έχει επαρκή υποστήριξη από την εκτελεστική εξουσία για την στελέχωσή της⁴. Με την προσθήκη δύο (2) νεοπροσληφθέντων μελών στο τέλος του 2025, μετά από τρία (3) έτη αγωνιστικών διαδικασιών του ΑΣΕΠ, η ομάδα Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αριθμεί πλέον έντεκα (11) ειδικούς επιστήμονες.

Ο Συνήγορος επισημαίνει ότι αποτελεί πλέον επιτακτική ανάγκη η εναρμόνιση της υφιστάμενης νομοθεσίας με τα πρότυπα και τις συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης για θέσπιση διαδικασίας επιλογής του προσωπικού από την ίδια την Ανεξάρτητη Αρχή («αρχές της Βενετίας»⁵). Είναι αξιοπερίεργο ότι άλλες, οκτώ (8) μη συνταγματικά κατοχυρωμένες «ανεξάρτητες» διοικητικές αρχές, τυγχάνουν ταχείας ειδικής διαδικασίας πρόσληψης από τις ίδιες τις Αρχές και ειδικές οικονομικές απολαβές (αρ.56-59 ν.5043/2023, Α'91).

3. Όλες οι ειδικές εκθέσεις του Συνηγόρου υποβάλλονται στη Βουλή των Ελλήνων, κοινοποιούνται στα καθ' ύλην αρμόδια μέλη της Κυβέρνησης και δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα της Αρχής.

4. Χαρακτηριστικά, το 2021, εγκρίθηκε από την Κυβέρνηση ο προγραμματισμός 4 από τις 8 κενές τότε θέσεις ειδικών επιστημόνων για την Ανεξάρτητη Αρχή. Ακολούθησε προκήρυξη θέσεων το 2022, η οποία εντάχθηκε στον διαγωνισμό του ΑΣΕΠ για όλη τη χώρα, και 3 χρόνια μετά, τον Νοέμβριο 2025, προσλήφθηκαν 2 ειδικοί επιστήμονες για τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ενώ οι 2 άλλες προκηρυχθείσες θέσεις έμειναν κενές, διότι οι υποψήφιοι επέλεξαν άλλες θέσεις στο Δημόσιο, ενδεχομένως με περισσότερες απολαβές.

5. «αρχές της Βενετίας»: το κείμενο με τις 25 ελάχιστες εγγυήσεις για τον θεσμό του Συνηγόρου του Πολίτη (Ombudusman) που επεξεργάστηκε η Επιτροπή της Βενετίας και ενέκρινε ομόφωνα η Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης το 2019 <https://www.theioi.org/ioi-activities#anchor-index-21899>.

Υπό το πρίσμα της ανωτέρω παρατήρησης, επισημαίνεται ότι η ενίσχυση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με ανθρώπινους πόρους αποτελεί πάγια σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης προς την Κυβέρνηση για την περαιτέρω ενίσχυση της αποτελεσματικότητάς του⁶.

6. Η Επιτροπή Υπουργών για την εκτέλεση των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α., ολοκληρώνοντας την αυξημένη επιτήρηση των υποθέσεων της ομάδας Μακαρατζής, απόφαση που στηρίχθηκε ρητά και στην λειτουργία του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., στη συνεδρίασή 1411/ 14.11.2021, σημειώνει με ανησυχία τις εμμένουσες πλημμέλειες εσωτερικών ερευνών που επισημαίνει ο Μηχανισμός στην ετήσια έκθεσή του και παροτρύνει το κράτος να συνεχίσει να ενισχύει τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. λαμβάνοντας μέτρα για να του παράσχει άμεσα το αναγκαίο προσωπικό για να βελτιώσει έτι περαιτέρω την αποτελεσματικότητά του (παρ.12 της απόφασης της Επιτροπής Υπουργών).

[https://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22sort%22:%5B%22execdocumenttypesorting%20ascending,execdocumentreferencesorting%20descending%22%5D,%22display%22:%5B%22%5D,%22execidentifier%22:%5B%22-DH-DD\(2021\)654E%22%5D%7D](https://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22sort%22:%5B%22execdocumenttypesorting%20ascending,execdocumentreferencesorting%20descending%22%5D,%22display%22:%5B%22%5D,%22execidentifier%22:%5B%22-DH-DD(2021)654E%22%5D%7D)

βλ. επίσης ετήσια έκθεση Επιτροπής Υπουργών 2023 σελ.38

<https://www.coe.int/en/web/execution/annual-reports>

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

Το 2025 ο αριθμός των **272 συνολικά** υποθέσεων του Συνηγόρου ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.) παρουσιάζει σημαντική **αύξηση, κατά 53%**, σε σύγκριση με το 2024. Σε απόλυτους αριθμούς ανά ημερολογιακό έτος, είναι το δεύτερο ιστορικά υψηλό μετά το έτος 2021 (308 αναφορές)⁷.

Οι υποθέσεις αυθαιρεσίας εξακολουθούν να διαβιβάζονται στο μεγαλύτερο ποσοστό τους από την ΕΛ.ΑΣ., βάσει της πρόβλεψης του νόμου ότι οι σχετικές διαταγές διενέργειας διοικητικής εξέτασης, προκαταρκτικής (Π.Δ.Ε.) ή ένορκης (Ε.Δ.Ε.), για περιστατικά που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. «*διαβιβάζονται αμελλητί στον Συνήγορο του Πολίτη*», προκειμένου να αποφασίσει αν θα κάνει δική του έρευνα ή αν θα παρακολουθήσει την έρευνα της Διοίκησης, επιφυλασσόμενος δικών του ενεργειών, και θα ελέγξει την πληρότητά της. Συνήθως ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. προβαίνει σε παρακολούθηση των εσωτερικών ερευνών της Διοίκησης, δεδομένου ότι η υποστελέχυσή του⁸ αντενδείκνυται για τη διεξαγωγή ίδιας έρευνας

Το 2025 υπήρξαν 185 διαταγές της ΕΛ.ΑΣ. για εσωτερική διερεύνηση περιστατικών αυθαιρεσίας, σημαντικά αυξημένες από το προηγούμενο έτος (133) αντιστοιχώντας στο 68% του συνόλου των υποθέσεων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. το 2025.

Οι υποθέσεις που διαβιβάστηκαν το 2025 από το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ παρουσιάζονται πολύ αυξημένες, 19 υποθέσεις, δηλαδή υπερτριπλάσιες από πέρυσι (5 υποθέσεις το 2024). Στο σύνολο των υποθέσεων του έτους οι υποθέσεις από το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. εκπροσωπούνται με ποσοστό 6,6%. Στις 24 συνολικά υποθέσεις το 2025 παραβιάσεων θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα που ερευνά ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., οι 19 αφορούν το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. και οι 5 την ΕΛ.ΑΣ. (βλ. παρακάτω αντίστοιχο κεφάλαιο για τα σύνορα).

Δύο (2) εσωτερικές διοικητικές εξετάσεις της ΕΛ.ΑΣ. και δύο (2) του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ διατάχθηκαν το 2025 κατόπιν ερωτήματος του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στο πλαίσιο συνεργασίας της Ανεξάρτητης Αρχής με τον ευρωπαϊκό οργανισμό Frontex που της κοινοποίησε Αναφορές Σοβαρών Συμβάντων (SIR) για παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα (βλ. παρακάτω ενότητα 3.6).

Είναι εντυπωσιακή η **αύξηση των αναφορών πολιτών** κατά 71% για θέματα αυθαιρεσίας, από 38 αναφορές το 2024 σε 65 το 2025. Οι αναφορές πολιτών ανέρχονται πλέον στο 24% των υποθέσεων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και είναι

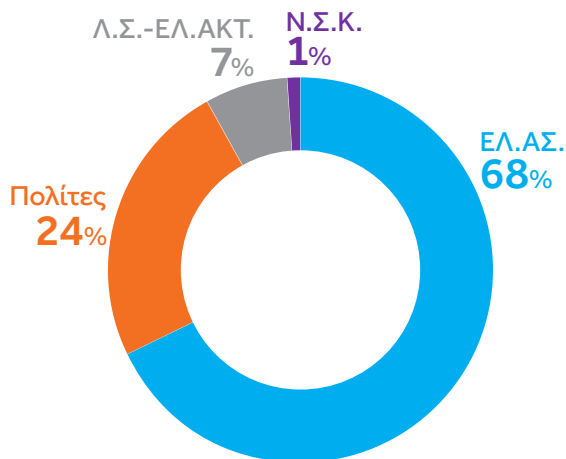
7. Στα 8,5 έτη λειτουργίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., με έναρξη ισχύος την 09.06.2017.

8. Βλ. κεφάλαιο 1 του παρόντος

ενδεικτικές της εμπιστοσύνης των πολιτών στον θεσμό του Συνηγόρου του Πολίτη για ανεξάρτητη διερεύνηση περιστατικών αυθαιρεσίας. Στην αύξηση των αναφορών έχει ενδεχομένως συμβάλει και η δημοσιοποίηση την 03.02.2025 της ολοκλήρωσης της ανεξάρτητης έρευνας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για το τραγικό ναυάγιο της Πύλου⁹.

Ωστόσο, είναι εντυπωσιακή και η αύξηση των υποθέσεων που άνοιξαν με βάση τη **διαβίβαση διαταγών έρευνας από τη Διοίκηση** το 2025. Όχι μόνον η αύξηση κατά 260% των υποθέσεων από το Λιμενικό (από 5 σε 19 υποθέσεις) αλλά και η αύξηση κατά 40% από πέρυσι των υποθέσεων που άνοιξε η ΕΛ.ΑΣ., που είναι συντριπτικά περισσότερες σε απόλυτους αριθμούς (από 133 σε 185 υποθέσεις), έχουν ενδεχομένως διττή εξήγηση ως ενδείξεις. Μπορούν να εξηγηθούν αφενός ως αυξητικές τάσεις των περιστατικών αυθαιρεσίας που συμβαίνουν στα σώματα ασφαλείας, δηλαδή ως ενδείξεις ενός ανησυχητικού φαινομένου. Αφετέρου μπορούν να θεωρηθούν ως θετική ένδειξη μείωσης του «γκρίζου αριθμού» των περιστατικών που δεν καταγράφονται είτε διότι δεν αναφέρονται από τα θύματα αυθαιρεσίας είτε διότι δεν τυγχάνουν της δέουσας προσοχής από τη Διοίκηση. Οι τάσεις αυτές χρήζουν επιστημονικής αποτίμησης σε βάθος χρόνου, εκφεύγοντας των ορίων της παρούσας έκθεσης, που οφείλει, ωστόσο, να καταγράψει το φαινόμενο.

ΓΡΑΦΗΜΑ 1 Προέλευση υποθέσεων

9. <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/deltio-typoy-or-porisma-toy-synhgoroy-toy-polith-gia-to-nayagio-ths-pyloy> Το από 03.02.2025 πόρισμα ίδιας έρευνας για το ναυάγιο της Πύλου παρουσιάστηκε αναλυτικά στην έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2024, σελ.95 επ. Για τις

Επίσης το 2025 διαβιβάσθηκαν από το Ν.Σ.Κ. **τρεις (3) αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α.**, δύο από τις οποίες είχαν εκδοθεί το 2025 και μία το 2024, βάσει της ειδικής αρμοδιότητας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. να αποφασίσει την εκ νέου διοικητική διερεύνηση για ουσιώδεις πλημμέλειες των πειθαρχικών ερευνών των σωμάτων ασφαλείας που διαπιστώνονται σε καταδικαστικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τη χώρα μας. Οι δύο από τις τρεις αποφάσεις αφορούσαν παραβιάσεις της Ε.Σ.Δ.Α. από το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. και η τρίτη από την ΕΛ.ΑΣ. Σημειωτέον ότι το 2024 το Ν.Σ.Κ. δεν είχε διαβιβάσει καμία υπόθεση του Ε.Δ.Δ.Α. προς εκτέλεση¹⁰. Για τα πορίσματα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ως προς την εκτέλεση των τριών αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α. που διαβιβάσθηκαν από το Ν.Σ.Κ. το 2025, βλ. παρακάτω το αντίστοιχο κεφάλαιο του παρόντος.

Η **μηδενική διαβίβαση** υποθέσεων από τη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής το 2025 για περιστατικά αυθαιρεσίας σε **σωφρονιστικά** καταστήματα δημιουργεί εύλογο προβληματισμό. Ωστόσο, δεν αποτελεί καινούργιο φαινόμενο¹¹. Παρά τις προβλέψεις του νόμου, η φυλακή εξακολουθεί να λειτουργεί ως κλειστό σύστημα, αν όχι αυτορρυθμισής, πάντως αποκλειστικά εισαγγελικής εποπτείας ως προς τα φαινόμενα αυθαιρεσίας εκ μέρους σωφρονιστικών υπαλλήλων, συμπεριλαμβανομένων παραλείψεων προστασίας από βία συγκρατούμένων. Χαρακτηριστικά, για το περιστατικό που καταγγέλλει τον Ιανουάριο 2025 στην Επιτροπή Πρόληψης Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης (CPT) κρατούμενη Ρομά για γροθιά στο πρόσωπο και επώδυνη πρόσδεσή της με χειροπέδες στο χτυπημένο χέρι της επί ώρες στα κάγκελα της πτέρυγας Ε στο Κατάστημα Κράτησης Γυναικών Ελαιώνα, η Διοίκηση φέρεται να έχει κινήσει πειθαρχική διαδικασία, κατά παράκαμψη του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Το περιστατικό και την απάντηση της Κυβέρνησης μαθαίνουμε το πρώτον από την CPT με τη δημοσίευση της έκθεσής της από την επίσκεψή της στην Ελλάδα ένα έτος αργότερα¹².

εξελίζει ένα χρόνο μετά (ή την απουσία αυτών) βλ. παρακάτω ενότητα 3.3.4.

10. Βλ. όμως στην έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2024 σελ. 237 επ. τα ζητήματα που προκύπτουν από τις αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. της 07.01.2025 Α.Ρ.Ε. και Γ.Ρ.Ι. κατά Ελλάδας, στις οποίες ο Συνήγορος του Πολίτη είχε ασκήσει παρέμβαση τρίτου κατόπιν πρόσκλησης του Δικαστηρίου.

11. Βλ. έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2023 σελ.36. Το 2023 ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έθεσε εκ νέου το ζήτημα στη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, προς εξορθολογισμό της διοικητικής πρακτικής και του σχετικού πλαισίου της διαδικασίας διερεύνησης πειθαρχικών παραπτωμάτων των σωφρονιστικών υπαλλήλων.

12. Βλ. στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης τις παρ.150-152 της δημοσιευθείσας τον Μάρτιο 2026 έκθεσης της CPT από την επίσκεψή της στην Ελλάδα τον Ιανουάριο 2025 και την απάντηση της Κυβέρνησης στην σύσταση 152 <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-cpt-again-calls-on-greece-to-improve-its-prisons>

ΓΡΑΦΗΜΑ 2 Θεματικές υποθέσεων

Προσβολή σωματικής ακεραιότητας	127 υποθέσεις	46,7%
Προσβολή προσωπικής ελευθερίας	53 υποθέσεις	19,5%
Προσβολή δικαιώματος στη ζωή	30 υποθέσεις	11%
Χρήση πυροβόλου όπλου	22 υποθέσεις	8%
Ρατσιστικό κίνητρο ή διάκριση	21 υποθέσεις	7,8%
Βασανιστήρια	18 υποθέσεις	6,6%
Προσβολή γενετήσιας ελευθερίας	1 υπόθεση	0,4%

Σημαντική αύξηση (+50%) παρουσιάζουν οι υποθέσεις προσβολής της **σωματικής ακεραιότητας**, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Οι υποθέσεις αυτές, μαζί με τις προσβολές προσωπικής ελευθερίας, αντιστοιχούν σε ποσοστό μεγαλύτερο του 60% του συνόλου των υποθέσεων το 2025, γεγονός που αποτελεί διαχρονική σταθερά των υποθέσεων αυθαιρεσίας. Αυξημένες (11%) όπως και πέρυσι (10.8%) εμφανίζονται οι προσβολές του δικαιώματος στη ζωή, διαπίστωση που οφείλει να προβληματίσει¹³.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στις προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις του έχει διαπιστώσει ότι ο τύπος πειθαρχικού ελέγχου που προκρίνεται σχεδόν απόλυτα στη διερεύνηση των καταγγελιών, ασχέτως βαρύτητας της προσβολής ή ακόμη και ύπαρξης σαφών ενδείξεων, αντιστοιχεί στην Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση (Π.Δ.Ε.), αντί της Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης (Ε.Δ.Ε.), ενώ οι λόγοι αυτής της επιλογής παραμένουν αδιευκρίνιστοι αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι και για το 2025 η πλειονότητα των υποθέσεων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αφορούν σε καταγγελίες για προσβολή της σωματικής ακεραιότητας και της προσωπικής ελευθερίας, ενώ σταθερή αύξηση, όπως και το προηγούμενο έτος, παρουσιάζουν οι υποθέσεις προσβολής της ζωής.

Ένα ζήτημα στο οποίο καταθέτει κάθε χρόνο τον προβληματισμό του ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. είναι το φαινόμενο υπερεκπροσώπησης στα φερόμενα θύματα αυθαιρεσίας κάποιων προσώπων με κοινά χαρακτηριστικά. Οι τάσεις στοχοποίησης σε ελέγχους, άσκηση βίας και παραλείψεις προστασίας, προσώπων λόγω της εθνικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, φύλου, ταυ-

13. Βλ. την ανάλυση στην ειδική θεματική της έκθεσης Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2024 σελ.49επ. για την πειθαρχική διερεύνηση προσβολών της ζωής από την Αστυνομία. Επίσης βλ. στην παρούσα έκθεση τα ζητήματα προσβολής της ζωής από τη δράση του Λιμενικού στις ενότητες 3.6 για τα σύνορα και 5 για τις αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α..

τότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, νεαρής ηλικίας κ.α. είναι ενδεικτική προκαταλήψεων που επιβιώνουν στα σώματα ασφαλείας. Η μεροληπτική αστυνόμευση απαγορεύεται ως διάκριση και η λανθάνουσα λειτουργία της είναι ότι ενισχύει τα υφιστάμενα στερεότυπα δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο¹⁴. Οι προκαταλήψεις στα σώματα ασφαλείας, ακόμη κι αν δεν ερευνηθούν ως ρατσιστικό κίνητρο παράνομης συμπεριφοράς (βλ. παρακάτω κεφάλαιο 4.2.4) διαρρηγνύουν την εικόνα ισότιμης μεταχείρισης κάθε προσώπου από τα σώματα ασφαλείας και αποτελούν κίνδυνο για την κοινωνική συνοχή. Οι αριθμοί των νέων υποθέσεων του 2025 αποτελούν ενδείξεις των τάσεων αυτών, όπως ο μεγάλος αριθμός νέων υποθέσεων που αφορούν αλλοδαπούς, που ανέρχεται σε εξήντα πέντε (65) υποθέσεις. Χαρακτηριστικές υποθέσεις που υποβλήθηκαν στην Αρχή, παρά τον σχετικά μικρό αριθμό τους, λόγω της ευαλωτότητας κι ενδεχομένως του φόβου των στοχοποιούμενων θυμάτων να αντιπαρατεθούν στην κρατική εξουσία, αφορούν και ανηλίκους/νεαρά άτομα¹⁵ (**Φ.374472, Φ.375636, Φ.379606, Φ.385528, Φ. 385531, Φ.386335, Φ.365759, Φ.370453, Φ. 384806, Φ.368266, Φ.375589, Φ.379731, Φ.381199**) Ρομά (**Φ. 365764, Φ.377698, Φ.370279**), ΑΜεΑ, συμπεριλαμβανομένων θεμάτων ψυχικής υγείας (**Φ.382647, Φ.383269, Φ.369844, Φ.371306, Φ.376691, Φ.380720, Φ. 365050, Φ. 366471, Φ.370276, Φ. 369030, Φ. 380719, Φ.373118**), τοξικοεξαρτημένα άτομα (**Φ. 374474, Φ. 378392, Φ.366484**), ταυτότητα ή χαρακτηριστικά φύλου (**Φ.378942**), θυματοποίηση γυναικών¹⁶ (**Φ. 366471, Φ. 378851, Φ. 372115, Φ. 374086, Φ. 378199, Φ. 378848, Φ. 382030, Φ.382498, Φ.373118, Φ. 372077, Φ. 374549 κ.α.**). Δεν λείπουν επίσης ζητήματα πολλαπλής ή διατομεακής διάκρισης (νέος/αλλοδαπός, νέος/Ρομά, γυναίκα/μετανάστρια) ή ακόμη και διάκρισης λόγω νομιζόμενων χαρακτηριστικών λ.χ. καταγγελία για άσκηση βίας σε νομιζόμενο αλλοδαπό (**Φ.381078**)¹⁷.

14. Και νοθεύοντας τα στατιστικά συλλήψεων και προσαγωγών, όπως παρατηρεί ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), Οδηγός για την πρόληψη του παράνομου profiling, 2018, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/preventing-unlawful-profiling-today-and-future-guide>

15. Βλ. τις συστάσεις για την αντιμετώπιση των ανηλίκων από τις αστυνομικές αρχές στη Διακήρυξη Δεκεμβρίου 2025 του Δικτύου Ανεξάρτητων Αρχών για καταγγελίες κατά της Αστυνομίας (IPCAN), στο οποίο μετέχει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.: Report on the 9th of the IPCAN Network | IPCAN

16. Τα τελευταία χρόνια μια ξεχωριστή κατηγορία θυματοποίησης από αστυνομική αυθαιρεσία τείνει να σχηματιστεί με βάση το φύλο και αφορά σε γυναίκες, τόσο αλλοδαπές όσο και ημεδαπές, με την πλειονότητα των καταγγελιών να αφορούν σε προσβολές κατά της σωματικής ακεραιότητας και άλλες εξευτελιστικές συμπεριφορές. Σε πολλές υποθέσεις, μάλιστα, η υπαναχώρηση ή και ολική αντιστροφή της αρχικής τους καταγγελίας, οδηγεί στο να μείνουν οι υποθέσεις αυτές εκτός διερεύνησης, ενώ ακόμη και όταν οι καταγγελίες δεν αποσύρονται, παρατηρείται ελλιπής διερεύνησή τους (**Φ.323122**).

17. Για τη διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου και προκαταλήψεων βλ.περισσότερα στο κεφάλαιο 4.2.4.

Το 2025 ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εξέδωσε συνολικά **119 πορίσματα**, πλέον του πορίσματος ίδιας έρευνας του Μηχανισμού για το ναυάγιο της Πύλου. Επίσης 8 υποθέσεις έκλεισαν λόγω αναρμοδιότητας, οι 2 του 2025 και οι 6 παλαιότερες, λόγω επιγενόμενης αρμοδιότητας.

Τα **119 πορίσματα** του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αναλύονται ως εξής:

- **23** πορίσματα αναπεμπτικά του φακέλου Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε. στη Διοίκηση, προς συμπλήρωση της έρευνας ή της αιτιολογίας της έκθεσης του διενεργούντος την Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε.
- **3** πορίσματα τα οποία απευθύνονται στον αρμόδιο Υπουργό, διότι παρά την αναπομπή του φακέλου από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. η Διοίκηση δεν προέβη στη συμπλήρωση σύμφωνα με τις παρατηρήσεις του, κατά παράβαση της εκ του νόμου υποχρέωσης για ειδική κι εμπειροστατωμένη αιτιολογία σε περίπτωση απόκλισης από το πόρισμα του Μηχανισμού.
- **47** πορίσματα στα οποία ολοκληρώθηκε η διερεύνηση με παρατηρήσεις ή επιφύλαξη του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Στις περιπτώσεις αυτές οι παρατηρήσεις του Μηχανισμού συνήθως λειτουργούν ως συστάσεις για κριτήρια αποτελεσματικής έρευνας, με βάση τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., που οφείλει η Διοίκηση να τηρήσει στο μέλλον αλλά είναι ατελέσφορη η εφαρμογή τους στη συγκεκριμένη περίπτωση λόγω παρέλευσης χρόνου από το περιστατικό (λ.χ. διενέργεια ιατροδικαστικής εξέτασης). Η διατύπωση επιφύλαξης αφορά συνήθως τη συμπλήρωση του διατακτικού ή της αιτιολογίας της έκθεσης πορίσματος Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε.
- **43** πορίσματα στα οποία θεωρήθηκε πλήρης η διερεύνηση από τον διενεργούντα Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε. και αιτιολογημένη η έκθεσή του
- **3** πορίσματα προς εκτέλεση αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α.

Συνεπώς, τα πορίσματα που εξέδωσε επί της ουσίας ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και τη χρονιά αυτή¹⁸ καταλήγουν **στη συντριπτική τους πλειονότητα (62,9%) στη διαπίστωση πλημμελειών στην διεξαγωγή εσωτερικών ερευνών από τη Διοίκηση** για περιστατικά αυθαιρεσίας, ήτοι σε 73 περιπτώσεις¹⁹, που αφίστανται των κριτηρίων εμπειροστατωμένης και αποτελεσματικής

18. Όπως κάθε χρόνο, βλ. εκθέσεις Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2024 σελ. 22, έτους 2023 σελ. 18-19, έτους 2022 σελ. 18-19, έτους 2021 σελ. 22-23.

19. Από τα 119 πορίσματα του 2025, όπως προαναφέρθηκε, 3 αφορούσαν την εκτέλεση αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α. και 116 τις έρευνες της Διοίκησης, Ε.Δ.Ε., ή Π.Δ.Ε..

έρευνας του Ε.Δ.Δ.Α., πλην των προαναφερθέντων 43 πορισμάτων στα οποία η διερεύνηση ολοκληρώθηκε άνευ παρατηρήσεων του Μηχανισμού.

Τα περισσότερα από τα πορίσματα που επεξεργάστηκε ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εντός του 2025 αφορούν προσβολές σωματικής ακεραιότητας ή υγείας και προσωπικής ελευθερίας, ενώ δεν λείπουν και ζητήματα προστασίας του δικαιώματος στη ζωή. Κάποιες επίκαιρες επισημάνσεις για τα θέματα αυτά που έχουν ευρύτερη εμβέλεια και σε άλλες υποθέσεις παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 3.3. του παρόντος.

Από τις εκθέσεις Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε. που περιήλθαν στην Αρχή από την ΕΛ.ΑΣ. το 2025, για έρευνες ως επί το πλείστον που είχαν διαταχθεί σε προηγούμενα έτη, κάποιες καταλήγουν σε **κυρώσεις**, ως εξής:

Σε 3 πορίσματα Ε.Δ.Ε. προτείνεται η παραπομπή στο πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο με το ερώτημα επιβολής της ανώτερης πειθαρχικής ποινής της απόταξης (**Φ.363179, Φ. 349529, Φ.336493**). Επίσης προτείνονται σε 5 υποθέσεις αργία με απόλυση (**Φ.355180, Φ.321177, Φ.350241, Φ.359566, Φ.354080**), σε 4 υποθέσεις πρόστιμα (**Φ.321177, Φ.359317, Φ.374474, Φ.359566**) και σε 3 υποθέσεις επίπληξη (**Φ.306009, Φ.348555, Φ.334950**).

Σημειωτέον ότι κανένα από τα πορίσματα εσωτερικών ερευνών του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. που περιήλθαν στην Αρχή δεν καταλήγει σε οιαδήποτε πειθαρχική ευθύνη.

Ζητήματα ατιμωρησίας συναρτώνται με το πειθαρχικό δίκαιο στο μέτρο που δεν επιτυγχάνει τον σκοπό του, την αποκατάσταση της νομιμότητας στο εσωτερικό της υπηρεσίας. Η ανάλογη και αποτρεπτική ποινή, σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την πρόληψη παρόμοιων παράνομων συμπεριφορών στο μέλλον²⁰.

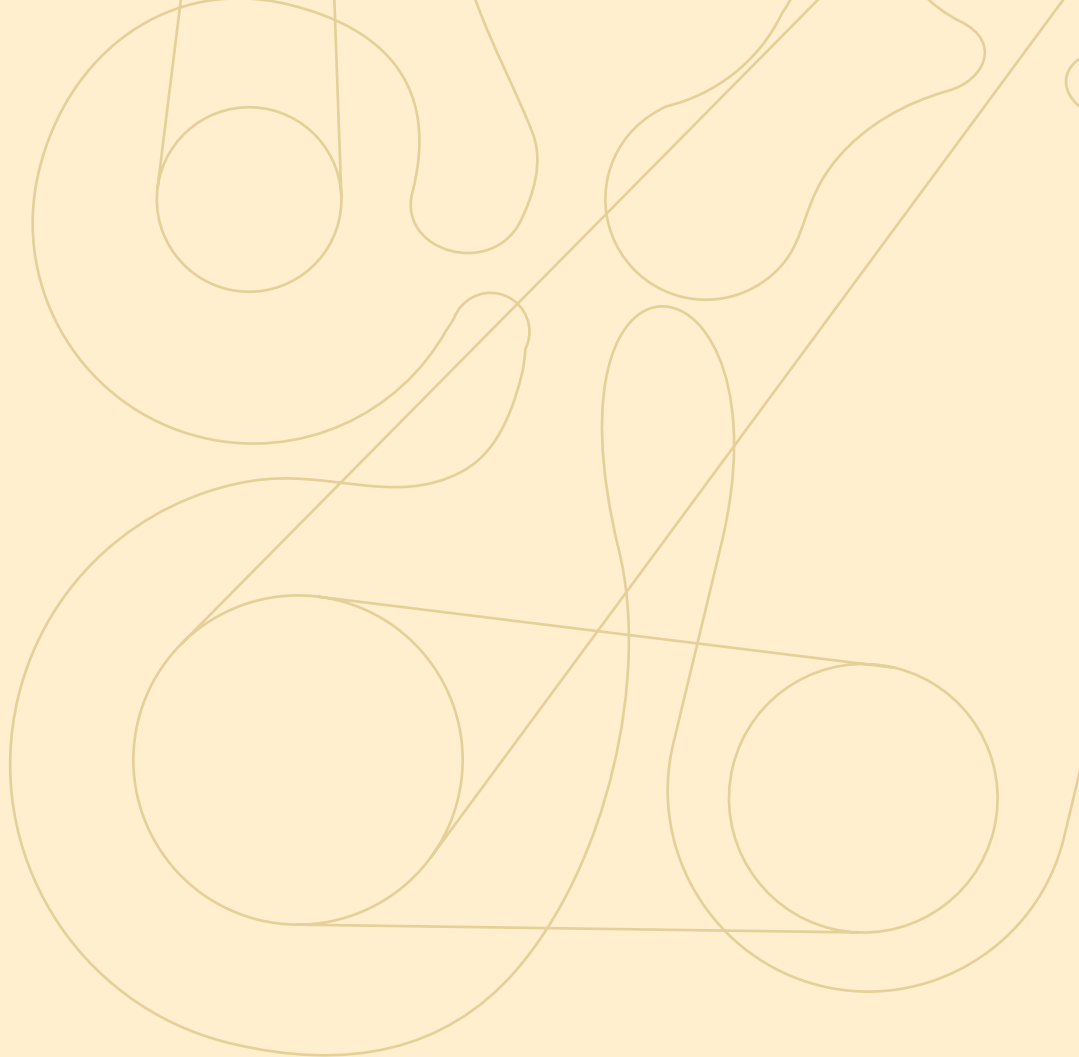
Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. από την αρχή λειτουργίας του είναι σταθερά προσανατολισμένος στις αρχές εμπεριστατωμένης κι αποτελεσματικής έρευνας της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α., που επαναλαμβάνονται και σε ελληνικές υποθέσεις: σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α., μια **αποτελεσματική έρευνα** κρίνεται όχι από το συγκεκριμένο αποτέλεσμα, αλλά από την ικανότητα να αποφέρει αποτελέσματα, δηλ. εξακρίβωση των περιστάσεων, εντοπισμό των δραστών και απόδοση ευθυνών²¹. Υπό το πρίσμα αυτό αναλύονται στις ενότητες που

20. Ε.Δ.Δ.Α., μεταξύ άλλων, Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδας, 25.4.2018

21. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. Κωνσταντινόπουλος κατά Ελλάδας, 22.11.2018, Μακαρατζής κατά Ελλάδας, 20.12.2004, παρ. 74: «Η έρευνα πρέπει κατ' αρχάς να μπορεί να οδηγήσει σε εξακρίβωση των περιστάσεων υπό τις οποίες έλαβε χώρα το συμβάν και, κατά δεύτερο λόγο, στον εντοπισμό

ακολουθούν οι βασικές διαπιστώσεις και συστάσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για την αρτιότητα των εσωτερικών ερευνών που εξετάσθηκαν το 2025 προκειμένου οι έρευνες να θωρακισθούν με περισσότερα εχέγγυα αποτελεσματικότητας στο μέλλον.

και τον κολασμό των υπαιτίων. Δεν πρόκειται για υποχρέωση όσον αφορά το αποτέλεσμα, αλλά τα μέσα».

**ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ 2025**

3.1. Γενικά συμπεράσματα

Η γενική αποτίμηση του 2025, από πλευράς αριθμών αποκαλύπτει μια εντυπωσιακή **αύξηση, κατά 53%, των υποθέσεων αυθαιρεσίας** που υποβλήθηκαν στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Η εξέλιξη αυτή είναι ενδεικτική ενδεχομένως μιας αυξητικής τάσης περιστατικών αυθαιρεσίας αλλά και της αναγνωρισιμότητας του ρόλου του Συνηγόρου του Πολίτη στην έρευνα περιστατικών αυθαιρεσίας και επιβεβαιώνει την εμπιστοσύνη των πολιτών σε θεσμούς που τιμούν εμπράκτως τα συνταγματικά τους εχέγγυα λειτουργικής ανεξαρτησίας από την εκτελεστική εξουσία. Περισσότερες από το ήμισυ των νέων υποθέσεων του έτους αφορούσαν, όπως κάθε χρόνο, προσβολές της προσωπικής ελευθερίας και σωματικής ακεραιότητας ή υγείας κατά τη σύλληψη, την κράτηση και κάθε είδους αστυνομικές επιχειρήσεις, ενώ για δεύτερη συνεχή χρονιά εμφανίζονται αυξημένο το ποσοστό των φερόμενων προσβολών κατά της ζωής, με πράξεις ή παραλείψεις στελεχών της ΕΛ.ΑΣ και του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ (βλ.κεφάλαιο 1).

Στην αναγνωρισιμότητα της Αρχής ενδεχομένως συνέβαλε και η δημοσιοποίηση της έκδοσης του πορίσματος ίδιας έρευνας της Αρχής την 03.02.2025 για το πολύνεκρο **ναυάγιο στα ανοιχτά της Πύλου** τον Ιούνιο 2023. Το 148 σελίδων πόρισμα της Αρχής κατέληγε σε διαπίστωση σαφών ενδείξεων ευθύνης, ανώτερων αξιωματικών του Λιμενικού Σώματος, θανατηφόρου έκθεσης και έκθεσης σε κίνδυνο ζωής, υγείας και σωματικής ακεραιότητας των επιβαινόντων του αλιευτικού Adriana, με την επιφύλαξη ενδεχόμενων περαιτέρω ευθυνών για πρόκληση ναυαγίου λόγω των σημαντικών κενών στο σχετικό αποδεικτικό υλικό που χορηγήθηκε στην Αρχή. Ένα και πλέον έτος αργότερα, ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι παρά το γεγονός ότι έχουν ασκηθεί ποινικές διώξεις κακουργηματικού χαρακτήρα, το αρμόδιο Υπουργείο εξακολουθούσε να απέχει από την άσκηση των προβλεπόμενων πειθαρχικών διώξεων,. Για τις εξελίξεις -ή την απουσία αυτών από πλευράς πειθαρχικής διαδικασίας- βλ. κεφάλαιο 3.4. Το ζήτημα που αναδεικνύεται γενικότερα, από **εμβληματικές υποθέσεις** του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., είναι η δυνητική συμβολή των πορισμάτων του στο έργο των δικαστικών αρχών για την διαφώτιση κρίσιμων πτυχών της υπόθεσης, όπως λ.χ. στην υπόθεση θανάσιμων πυροβολισμών σε καταδίωξη νεαρού Ρομά. Παράλληλα, το 2025, η Αρχή διεξήγαγε συστηματική εξέταση μαρτύρων στο πλαίσιο της ίδιας έρευνάς της για τις συνθήκες θανάτου αλλοδαπού κρατουμένου που βρέθηκε τον Σεπτέμβριο 2024 νεκρός σε Αστυνομικό Τμήμα της Αθήνας, εκδίδοντας σχετικό πόρισμα το 2026.

Σταχυολογώντας ορισμένα **καίρια ζητήματα που ανακύπτουν** από πορίσματα της Αρχής το 2025, στην ενότητα 3.3., σχετικά με σοβαρές παραβιά-

σεις θεμελιωδών δικαιωμάτων και την αντιμετώπιση που θα έπρεπε να είχαν στις εσωτερικές έρευνες των σωμάτων ασφαλείας, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αναφέρεται ειδικότερα σε ελλείψεις διερεύνησης σχετικά με τη **χρήση χειροβομβίδων κρότου-λάμψης** και καταγγελλόμενους σοβαρούς τραυματισμούς σε διάφορες υποθέσεις. Το ερώτημα που υπολανθάνει είναι εάν οι επισημάνσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. θίγουν συστημικά προβλήματα των εσωτερικών ερευνών για υπέρβαση της αναλογικότητας κατά τη χρήση των θεωρούμενων ως «ήπιων μέσων» στις δημόσιες συναθροίσεις και θα πρέπει να τύχουν της δέουσας προσοχής της ΕΛ.ΑΣ. σε όλες τις παραπλήσιες υποθέσεις. Για τον ίδιο λόγο παρουσιάζεται κι ένα πόρισμα σχετικά με **καταγγελλόμενο ξυλοδαρμό και θάνατο** πολίτη. Οι παρατηρήσεις της Αρχής έχουν ευρύτερη σημασία κάθε φορά που η εσωτερική έρευνα της Διοίκησης καλείται να αντιμετωπίσει με αντικειμενικότητα σχετικές σοβαρές καταγγελίες.

Ο παρεμβατικός ρόλος του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. είναι κρίσιμος σε **ζητήματα μεθόδου** που μπορεί να προδικάσει, θετικά ή αρνητικά, την αποτελεσματικότητα των εσωτερικών διοικητικών εξετάσεων σε σειρά παρόμοιων υποθέσεων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα στην ενότητα 3.2 : α) η διασφάλιση του υλικού των **φορητών καμερών** σώματος σε περίπτωση επεισοδίων σε δημόσιες συναθροίσεις και στην πειθαρχική διερεύνηση, ζήτημα που επιλύθηκε εν μέρει νομοθετικά. Ωστόσο, η διατήρηση του υλικού πέραν των 48 ωρών εξακολουθεί να εναπόκειται στη βούληση του ίδιου του εμπλεκόμενου αστυνομικού, εγείροντας προφανή ζητήματα αμεροληψίας, αντικειμενικότητας και διαφάνειας της διαδικασίας, β) οι βασικές κατευθύνσεις της νομολογίας για την **αποτελεσματική έρευνα θανάτων κρατούμενων**, τόσο μετά το συμβάν όσο και ως ερευνητέα εύλογα μέτρα για την πρόληψη του κινδύνου ζωής, και γ) οι κατευθύνσεις διερεύνησης θανατηφόρων **περιστατικών στα θαλάσσια σύνορα**, που απορρέουν από τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. για την ανεξαρτησία και πληρότητα συλλογής στοιχείων, και δη αντικειμενικών (λ.χ. υλικό από κάμερες, πραγματογνωμοσύνη επί ανασυρθέντος σκάφους κ.α.) και τη διερεύνηση του περιστατικού από την οπτική γωνία της ελαχιστοποίησης του κινδύνου ζωής. Όλα τα ανωτέρω ζητήματα της ενότητας αυτής, πέρα από την σοβαρότητα προσβολής των σχετικών δικαιωμάτων προσωπικής ελευθερίας, σωματικής ακεραιότητας αλλά και ζωής, παρουσιάζουν αυξητική τάση στις υποθέσεις του 2025 του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.. Για τον λόγο αυτό, η συνεργασία των σωμάτων ασφαλείας ως προς τις κατευθύνσεις έρευνας που ο Μηχανισμός εξ αρχής παρέχει καθίσταται ακόμη πιο κρίσιμη.

Σε ανοδική πορεία τελούν οι υποθέσεις φερόμενων **επαναπροωθήσεων**, πυροβολισμών, κακομεταχείρισης ή άλλων **παραβιάσεων θεμελιωδών**

δικαιωμάτων στα σύνορα, ιδίως τα θαλάσσια σύνορα (19 υποθέσεις αφορούν το Λιμενικό Σώμα και 5 την Αστυνομία). Κατά το 2025 εντείνεται έτι περαιτέρω η συνεργασία της Ανεξάρτητης Αρχής με τον ευρωπαϊκό οργανισμό Frontex. Σε συναντήσεις του Συνηγόρου με τον Εκτελεστικό Διευθυντή και τον Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του ευρωπαϊκού αυτού οργανισμού, συζητείται η θωράκιση με θεσμικά μέσα της προστασίας των δικαιωμάτων από παραβιάσεις στα σύνορα, στη βάση και των Αναφορών Σοβαρών Συμβάντων (SIR) που ο Frontex κοινοποιεί στην Ανεξάρτητη Αρχή. Για τις Αναφορές αυτές, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αποστέλλει ερωτήματα στην ΕΛ.ΑΣ. ή το Λιμενικό Σώμα, αντίστοιχα, κι επιμένει στην ανάγκη επίσημης κι εμπειροστατωμένης έρευνας, για τη διαφύλαξη της νομιμότητας αλλά και τους κύρους των σωμάτων ασφαλείας. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι σχετικές εισηγήσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έχουν λάβει θετική ανταπόκριση με την έναρξη της προβλεπόμενης διοικητικής έρευνας, Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε. (βλ. κεφάλαιο 3.6). Νέα εξέλιξη αποτελεί η απόφαση της κυβέρνησης να μην ανατεθεί τελικά στον Συνήγορο ο νέος «ανεξάρτητος μηχανισμός επιτήρησης» συνόρων (IMM) σε ένα ευαίσθητο πεδίο διοικητικής δράσης, παρά το γεγονός ότι ο Συνήγορος έχει τα μέγιστα εχέγγυα ανεξάρτητης λειτουργίας από την εκτελεστική εξουσία και συναφείς αρμοδιότητες που μνημονεύονται στον σχετικό ευρωπαϊκό Κανονισμό Διαλογής των νεοεισερχομένων στη χώρα.

Επίσης, το 2025 διαβιβάστηκαν από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους **τρεις (3) αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α.** προς εκτέλεση στο πλαίσιο της αρμοδιότητας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. να αποφασίσει την επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας προς συμμόρφωση με τις διαπιστωθείσες από το Δικαστήριο πλημμέλειες της πειθαρχικής διαδικασίας. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τις αποφάσεις Παναγιωτόπουλος κ.α. κατά Ελλάδας της 21.01.2025 για κακοποίηση Ρομά σε Α.Τ., , Alkhatib κ.α. κατά Ελλάδας της 16.01.2024 και Almukhlis και Al Maliki κατά Ελλάδας της 25.03.2025, οι οποίες αφορούν θανάσιμους πυροβολισμούς από στελέχη του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. κατά τον έλεγχο και την καταδίωξη σκαφών μεταναστών. Ο Συνήγορος στα σχετικά πορίσματά του (βλ. κεφάλαιο 5) συμπεριέλαβε και προτάσεις γενικών μέτρων για την εκτέλεση των αποφάσεων αυτών του Ε.Δ.Δ.Α., στην κατεύθυνση αντιμετώπισης συστημικών πλέον προβλημάτων που αναδεικνύονται από τη νομολογία, τόσο για την κακομεταχείριση με ρατσιστικό κίνητρο, όσο και για την προστασία της ανθρώπινης ζωής στις επιχειρήσεις στα θαλάσσια σύνορα.

Η αποτίμηση του 2025 αφιερώνει, όπως κάθε χρόνο, ένα ειδικό κεφάλαιο στην **ανάλυση των πλημμελειών που εμφανίζουν συνήθως οι εσωτερικές έρευνες** της Διοίκησης (βλ. κεφάλαιο 4). Οι παρατηρήσεις του Συνηγόρου

σχετικά με την πληρότητα και ορθή αξιολόγηση της εμμέτρησης ή άλλων αποδείξεων, οπτικοακουστικού και φωτογραφικού υλικού, ιατροδικαστικών εκθέσεων και ιατρικών γνωματεύσεων, εκθέσεων πραγματογνωμοσύνης και άλλων τεχνικών ερευνών, αλλά και στην τήρηση διαδικαστικών αρχών όπως η τυπικότητα της έρευνας, η ανεξαρτησία της από τους εμπλεκόμενους, η αυτοτέλειά της από ποινικές διαδικασίες, η διερεύνηση τυχόν ρατσιστικού κινήτρου και προκαταλήψεων και η τήρηση της υποχρέωσης αναστολής της απόφασης επί της Π.Δ.Ε. ή της Ε.Δ.Ε. μέχρι τη διαβίβαση του σχετικού πορίσματος του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., διατρέχουν οριζόντια τα πορίσματα του έτους, αποκαλύπτοντας τι δεν γίνεται, συστηματικά, και προτείνοντας τι θα έπρεπε να γίνεται.

Ο συστηματικός χαρακτήρας των παραπάνω πλημμελειών, σε κάθε ετήσια έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., οφείλει να προβληματίσει τη Διοίκηση **προς αξιοποίηση και από επιτελικές, πλέον Διευθύνσεις** της ΕΛ.ΑΣ.. Στο κεφάλαιο 7 αναλύονται νομοθετικές εξελίξεις από πλευράς υπηρεσιακής αναδιοργάνωσης, αναμόρφωσης πειθαρχικού δικαίου και χρήσης καμερών από την ΕΛ.ΑΣ., με στόχο να επισημανθούν τα θετικά σημεία αλλά και τα σχετικά κενά και να υπάρξει συνεργασία με τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για περαιτέρω βελτιώσεις.

Στη στατιστική αποτίμηση (βλ. κεφάλαιο 2) αναλύεται το γεγονός ότι στις **περισσότερες περιπτώσεις (62,9%) των πορισμάτων** Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε. που εξετάστηκαν τη χρονιά αυτή, οι διοικητικές έρευνες υπολείπονται των προδιαγραφών εμπεριστατωμένης κι αποτελεσματικής έρευνας της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α.. Επιπροσθέτως, εγείρονται βάσιμες αμφιβολίες για τη λειτουργικότητα της πρόβλεψης δυνητικής **ενημέρωσης του αρμόδιου Υπουργού** για υποθέσεις στις οποίες διαπιστώνεται απόκλιση από το πόρισμα του Εθνικού Μηχανισμού χωρίς ειδική και εμπεριστατωμένη προς τούτο αιτιολογία από τη Διοίκηση. Το 2025 είναι το πέμπτο κατά σειρά έτος ισχύος της ρύθμισης αυτής, κατά το οποίο επιβεβαιώνεται η μονομερής αξιοποίησή της από την Αρχή, καθώς άλλες 3 σχετικές επιστολές-πορίσματα της για περιστατικά του 2020 και 2021 (διαδηλώσεις, βασανιστήρια κρατουμένου) στα οποία οι συμπληρωθείσες έρευνες δεν ακολούθησαν τις παρατηρήσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., διαβιβάσθηκαν μεν προς τον αρμόδιο Υπουργό και πειθαρχικό προϊστάμενο των υπηρεσιών, εν πολλοίς δε χωρίς ουσιαστική ανταπόκριση (βλ. κεφάλαιο 3.5).

Το κεφάλαιο 7.3 καταλήγει με τις **προτάσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.** για συγκεκριμένα νομοθετικά, κανονιστικά και πρακτικά μέτρα, τόσο προς την ΕΛ.ΑΣ. όσο και προς το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ., με κεντρικό άξονα τη χρήση και δια-

τήρηση βιντεοληπτικού υλικού, όπως αναδείχθηκε και από τις έρευνες του έτους 2025, επίσης μέτρα διερεύνησης κακομεταχείρισης και ρατσιστικού κινήτρου, ενώ γίνεται μνεία και προτάσεων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. παρελθόντων ετών που παραμένουν επίκαιρες. Τελευταία, αλλά όχι από πλευράς σημασίας, πρέπει να αναφερθεί η ανάγκη ενίσχυσης με ανθρώπινους πόρους του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με διαδικασία σύμφωνη με τις κατευθύνσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης (των αρχών της Επιτροπής της Βενετίας για τους θεσμούς του Συνηγόρου), προκειμένου να είναι σε θέση να ασκήσει την ειδική αυτή αρμοδιότητα με ταχύτητα και ακόμη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Εν κατακλείδι: Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. από την αρχή λειτουργίας του είναι σταθερά προσανατολισμένος στη ενίσχυση των εσωτερικών (πειθαρχικών) διαδικασιών των σωμάτων ασφαλείας με περισσότερα εχέγγυα πλήρους κι αντικειμενικής διερεύνησης. Σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., μια αποτελεσματική έρευνα κρίνεται όχι από το συγκεκριμένο αποτέλεσμα, αλλά από την ικανότητα να αποφέρει αποτελέσματα, δηλ. εξακρίβωση των περιστάσεων, εντοπισμό των δραστών και απόδοση ευθυνών²². Υπό το πρίσμα αυτό, οι βασικές διαπιστώσεις και συστάσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για την αρτιότητα των εσωτερικών ερευνών που εξετάστηκαν το 2025 απευθύνονται πρωτίστως στον κύριο θεσμικό συνομιλητή του, τα σώματα ασφαλείας. Από τον βαθμό συνεργασίας τους με την Ανεξάρτητη Αρχή θα εξαρτηθεί η θωράκιση των ερευνών τους με περισσότερα εχέγγυα αμεροληψίας κι αποτελεσματικότητας στο μέλλον και, σε τελική ανάλυση, η ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών προς το Κράτος για την ουσιαστική αντιμετώπιση φαινομένων αυθαιρεσίας.

3.2. Παρεμβατικός ρόλος Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με παροχή κατευθύνσεων σε έρευνες της Διοίκησης

3.2.1. Διασφάλιση βιντεοληπτικού υλικού από φορητές κάμερες της ΕΛ.ΑΣ.

Η χρήση φορητών καμερών εφαρμοσμένων στη στολή των αστυνομικών (body worn cameras ή εν συντομία bodycams), τεχνολογική καινοτομία υιοθετούμενη σε ολοένα αυξανόμενο αριθμό αστυνομικών υπηρεσιών ανά τον

22.Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. Κωνσταντίνopoulos κατά Ελλάδας, 22.11.2018, Μακαράτζης κατά Ελλάδας, 20.12.2004, παρ. 74: «Η έρευνα πρέπει κατ' αρχάς να μπορεί να οδηγήσει σε εξακρίβωση των περιστάσεων υπό τις οποίες έλαβε χώρα το συμβάν και, κατά δεύτερο λόγο, στον εντοπισμό και τον κολασμό των υπαιτίων. Δεν πρόκειται για υποχρέωση όσον αφορά το αποτέλεσμα, αλλά τα μέσα».

κόσμο, εξαγγέλθηκε από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη στις αρχές του 2021 ως μέρος μιας σειράς σημαντικών αλλαγών «που ενισχύουν τον έλεγχο της αστυνομικής αυθαιρεσίας»²³. Είχε προηγηθεί η κατά νομοθετική εξουσιοδότηση έκδοση του π.δ. 75/2020 για τη ρύθμιση ειδικότερων θεμάτων εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 14 του ν.3917/2011, με το οποίο θεσμοθετήθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη οι ουσιαστικές και διαδικαστικές εγγυήσεις για τη χρήση συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους. Εκκινώντας από την πιλοτική εφαρμογή του μέτρου στις αρχές του 2021 στις ομάδες Υ.Α.Τ., Ο.Π.Κ.Ε. και ΔΡΑΣΗ, η εγκατάσταση και χρήση φορητών συστημάτων επιτήρησης φάνηκε να λαμβάνει πιο συστηματική μορφή στα τέλη του 2023, παραμένοντας ωστόσο, όπως προκύπτει από τις σχετικές ανακοινώσεις στην επίσημη ιστοσελίδα της Ελληνικής Αστυνομίας²⁴, περιορισμένη μέχρι σήμερα σε δύο περιπτώσεις: α) σε χώρους και κατά τη διάρκεια πραγματοποίησης δημόσιων υπαίθριων συναθροίσεων και β) κατά την άσκηση των καθηκόντων συγκεκριμένων επιχειρησιακών μονάδων και εντός της εδαφικής αρμοδιότητας επτά Τμημάτων Δίωξης και Εξιχνίασης Εγκλημάτων του κέντρου της Αθήνας (Εξαρχείων, Ομονοίας, Κολωνού, Κυψέλης, Αγίου Παντελεήμονα, Συντάγματος και Ακροπόλεως).

Τη βούληση επέκτασης της εφαρμογής της εν λόγω τεχνολογικής πρακτικής φανερώνει η προκήρυξη διαγωνιστικής διαδικασίας τον Δεκέμβριο του 2023 από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη²⁵ για την προμήθεια και εγκατάσταση συστημάτων επιτήρησης, τα οποία φέρονται επί της στολής των αστυνομικών και των μηχανοκίνητων μέσων και συγκεκριμένα, δύο χιλιάδων καμερών σώματος και τετρακοσίων καμερών περιπολικών οχημάτων. Αξίζει να σημειωθεί ότι στη σχετική ανακοίνωση υπογραμμίστηκε εκ νέου η σπουδαιότητα των ανωτέρω τεχνολογικών βοηθημάτων, μεταξύ άλλων, για την καλύτερη αξιολόγηση των καταγγελιών πολιτών για υπερβολική χρήση βίας και την πλήρη -σε ζωντανό χρόνο- εποπτεία της αστυνομίας από το Αρχηγείο του σώματος²⁶. Η Αρχή δεν διαθέτει επίσημη

23.<https://www.minocp.gov.gr/2021/03/12/12-03-2021-42-alitheies-gia-tin-astynomiki-afthairesia-kai-ypermetri-via/>

24.<https://www.astynomia.gr/egkatastasi-kai-leitourgia-foritou-systimatos-epitirisis/>: ανακοινώσεις της Ελληνικής Αστυνομίας, ως υπευθύνου επεξεργασίας κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 43 του ν. 4624/2019, με σκοπό την ενημέρωση των υποκειμένων των δεδομένων σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 10 του π.δ. 75/2020.

25. Κατόπιν της απόφασης του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Ολομ.) 1094/2023, με την οποία κρίθηκε μη νόμιμη η προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγματεύσεως χωρίς προηγούμενη δημοσίευση προκήρυξης, κατ' εφαρμογή του άρθρου 32 του ν. 4412/2016.

26. <https://www.minocp.gov.gr/2023/12/21/21-12-2023-xekinise-i-diagnostiki-diadikasia->

ενημέρωση για την πρόοδο της διαγωνιστικής διαδικασίας και τον χρονικό ορίζοντα υλοποίησης του μέτρου, ανέδειξε εντούτοις στις δύο προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις του Εθνικού Μηχανισμού²⁷ την επιτακτική ανάγκη της χωρίς χρονικό και χωρικό περιορισμό ενεργοποίησης των διατάξεων του π.δ. 75/2020, προκειμένου να θωρακιστεί η διαφάνεια, λογοδοσία και αξιοπιστία της δημόσιας προληπτικής και κατασταλτικής δράσης της ΕΛ.ΑΣ., στοιχεία που εισφέρουν στην προστασία των πολιτών και των υπαλλήλων από μη νόμιμες και αυθαίρετες πράξεις.

Στο πλαίσιο αυτό επεσήμανε την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. σχετικά με την κρίσιμη αποδεικτική αξία του βιντεοληπτικού υλικού για τη διερεύνηση των συνθηκών υπό τις οποίες έλαβαν χώρα τα καταγγελλόμενα γεγονότα, αλλά και τα αναδεικνυόμενα από τη θεωρία οφέλη της χρήσης φορητών καμερών κατά την αστυνομική δράση, όπως ενδεικτικά η ενίσχυση της διαφάνειας και ως εκ τούτου της νομιμότητας εντός της οποίας επιτελείται το αστυνομικό έργο, η βελτίωση της συμπεριφοράς τόσο των αστυνομικών υπαλλήλων όσο και των πολιτών και η μεγαλύτερη ευελιξία/επιδεξιότητα στον χειρισμό των εκατέρωθεν καταγγελιών. Παράλληλα, η Αρχή δεν παραλείπει να υπενθυμίζει στα αρμόδια πειθαρχικά όργανα, ήδη κατά το στάδιο έναρξης των διοικητικών ερευνών, ότι η υποχρέωση για έγκαιρη αναζήτηση και λήψη βιντεοληπτικού υλικού από κάθε πιθανή πηγή καταλαμβάνει πλέον και την εξέταση του ενδεχομένου ύπαρξης δεδομένων από συστήματα επιτήρησης του π.δ. 75/2020, είτε αυτά συνίστανται σε κάμερες μεταφερόμενες από φυσικά πρόσωπα ή οχήματα, είτε σε σταθερές κάμερες εγκατεστημένες για τη διαχείριση της κυκλοφορίας.

Η μέριμνα, ωστόσο, των εκάστοτε διενεργούντων για την αναζήτηση και συμπερίληψη στη διοικητική δικογραφία βιντεοληπτικού υλικού από τις ανωτέρω πηγές σε συμμόρφωση με τις συστάσεις του Εθνικού Μηχανισμού, κατέδειξε αντιφατικές πρακτικές των αρμοδίων υπηρεσιών ως προς την απόκρισή τους στα αιτήματα των διενεργούντων τις διοικητικές εξετάσεις, και ακόμη σημαντικότερα, τον προβληματικό χαρακτήρα της διαδικασίας που ακολουθείται για την κατ' εξαίρεση διαφύλαξη των επίμαχων δεδομένων πέραν των συνήθων προθεσμιών που προβλέπονται για την τήρησή τους.

gia-tis-2-000-kameres-se-stoles-astynomikon-kai-400-se-ochimata-prothesmia-ypovolis-prosforon-se-40-meres/

27. Ετήσιες Εκθέσεις Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2023, σελ. 109 και 2024, σελ. 151.

Η δυνατότητα αξιοποίησης του υλικού στην πειθαρχική διαδικασία

Όσον αφορά στο πρώτο σκέλος, κατά τη μελέτη των πειθαρχικών φακέλων υποθέσεων που διαβιβάσθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη για την εκ μέρους του αποτίμηση της πληρότητας του διενεργηθέντος ελέγχου υπό την ιδιότητά του ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., διαπιστώθηκε κατ' αρχάς διχογνωμία των υπηρεσιών που είναι αρμόδιες για την τήρηση και χορήγηση των σχετικών δεδομένων ως προς τη δυνατότητα αυτών να αποτελέσουν μέρος της πειθαρχικής δικογραφίας. Έτσι, παρατηρείται ότι ο Θάλαμος Επιχειρήσεων Παρακολούθησης και Ελέγχου Κυκλοφορίας (Θ.Ε.Π.Ε.Κ.) της Διεύθυνσης Τροχαίας Αττικής, ως αρμόδιος για κάμερες διαχείρισης κυκλοφορίας, δεν αρνείται τη χορήγηση του εν λόγω βιντεοληπτικού υλικού για τους σκοπούς της διοικητικής έρευνας (**Φ. 321175, Φ. 333822, Φ. 333823**), παρά μόνον επισημαίνει ότι αυτό δίδεται για τη διερεύνηση συγκεκριμένων αξιόποινων πράξεων που αναφέρονται στο άρθρο 14 του ν. 3917/2011 και όχι για οποιοδήποτε πειθαρχικό παράπτωμα, «για αυτό σε κάθε περίπτωση στην αίτηση για χορήγηση βιντεοληπτικού υλικού, θα πρέπει να κατονομάζονται τα αδικήματα για τα οποία διενεργείται ο πειθαρχικός έλεγχος».

Από την άλλη, το téως Ενιαίο Συντονιστικό Κέντρο Επιχειρήσεων και Διαχείρισης Κρίσεων (Ε.Σ.Κ.Ε.ΔΙ.Κ.) και νυν Διεύθυνση Επιχειρήσεων και Διαχείρισης Κρίσεων²⁸ του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, ως αρμόδιο για δεδομένα προερχόμενα από φορητά συστήματα επιτήρησης, επικαλούμενο τους περιοριστικά αναφερόμενους στον νόμο σκοπούς της λήψης ή καταγραφής ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους, αρνείται τη χορήγηση του σχετικού υλικού στους διενεργούντες τη διοικητική εξέταση, υποστηρίζοντας ότι «εκ των ανωτέρω (ενν.: διατάξεων της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν.3917/2011) τεκμαίρεται ότι δεν δίδονται αντίγραφα του εικονοληπτικού και ηχητικού υλικού που περιλαμβάνουν προσωπικά δεδομένα προκειμένου αυτά αποτελέσουν υλικό πειθαρχικής διαδικασίας. Το υλικό αυτό μπορεί να ενταχθεί σε πειθαρχική διαδικασία όταν αποτελεί υλικό ποινικής διαδικασίας και μπορεί να χορηγηθεί από την αρμόδια προανακριτική υπηρεσία. Αυτό συμβαίνει διότι τα προσωπικά δεδομένα που τηρούνται ύστερα από την εγκατάσταση και λειτουργία συστήματος επιτήρησης αφορούν τον σκοπό σύμφωνα με τον οποίο εκδόθηκε απόφαση εγκατάστασης και λειτουργίας του συστήματος.» (**Φ. 333823**).

28. Άρθρα 14 και 101 του ν. 5187/2025 «Αναδιοργάνωση της δομής της Ελληνικής Αστυνομίας και αναβάθμιση της εκπαίδευσης του ένστολου προσωπικού της - Εκσυγχρονισμός του θεσμού της ηλεκτρονικής επιτήρησης υπόδικων, κατάδικων και κρατούμενων σε άδεια - Ρύθμιση θεμάτων κρατούμενων σε σωφρονιστικά καταστήματα και άλλες διατάξεις.» (Α' 48)

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι στη μεν περίπτωση των καμερών διαχείρισης κυκλοφορίας του π.δ. 75/2020, το συλλεγέν υλικό χορηγείται για τις ανάγκες της πειθαρχικής διαδικασίας υπό τον όρο ότι το διερευνώμενο παράπτωμα συνιστά συγχρόνως ποινικό αδίκημα εκ των αναφερομένων στις διατάξεις του ν. 3917/2011, ενώ αντίθετα, στην περίπτωση των φορητών καμερών του ιδίου προεδρικού διατάγματος, η ένταξη του επίμαχου υλικού στην πειθαρχική δικογραφία λαμβάνει χώρα μόνον εμμέσως και δευτερογενώς, με τη λήψη αντιγράφων της συναφούς ποινικής δικογραφίας από την αρμόδια προανακριτική υπηρεσία μετά το πέρας της ανακριτικής διαδικασίας και υπό την προϋπόθεση ότι αυτό συμπεριλήφθηκε στα συλλεγέντα αποδεικτικά στοιχεία. Ο Συνήγορος του Πολίτη τάχθηκε εξ αρχής υπέρ της ορθότητας της πρώτης πρακτικής, υπογραμμίζοντας ότι από το ισχύον νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο δεν προκύπτει αδυναμία του υπευθύνου επεξεργασίας να προχωρήσει στη χορήγηση του αιτούμενου υλικού, όταν τα καταγγελλόμενα πειθαρχικά παραπτώματα συνιστούν συγχρόνως ποινικά αδικήματα, η διερεύνηση των οποίων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ως άνω προεδρικού διατάγματος. Άλλωστε, τυχόν αμεσότερη κινητοποίηση των διενεργούντων τη διοικητική εξέταση από εκείνη των προανακριτικών οργάνων προς διασφάλιση του κρίσιμου οπτικοακουστικού υλικού προφυλάσσει από τον κίνδυνο οριστικής απώλειας λόγω διαγραφής, ενώ, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 9, αποδέκτες των δεδομένων μπορεί να είναι οι αρμόδιες για κάθε σκοπό δικαστικές, εισαγγελικές ή διοικητικές αρχές.

Οριστική επίλυση του ζητήματος φαίνεται ότι επήλθε στο τέλος του έτους 2025 με την ψήφιση του άρθρου 36 του ν. 5256/2025, με το οποίο τροποποιήθηκε το άρθρο 14 του ν. 3917/2011, με την προσθήκη, μεταξύ άλλων, δεύτερου και τρίτου εδαφίου στην παρ. 2 ως εξής: «*Η περαιτέρω επεξεργασία από κρατική αρχή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία συλλέγονται σύμφωνα με την παρ. 1, επιτρέπεται για τον έλεγχο της υπηρεσιακής συμπεριφοράς του προσωπικού της κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, στο πλαίσιο διερεύνησης πειθαρχικών παραπτωμάτων τα οποία φέρονται ότι τελέστηκαν από αυτό και επισύρουν ανώτερη πειθαρχική ποινή, καθώς και περιστατικών αυθαιρεσίας της παρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 3938/2011 (Α' 61). Στην περίπτωση αυτή, εφαρμόζονται ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της Οδηγίας 95/46/ΕΚ (L 119) και ο ν. 4624/2019 (Α' 137).*». Σύμφωνα με την οικεία αιτιολογική έκθεση, η εν λόγω διάταξη αποσκοπεί στη ρύθμιση του θέματος της περαιτέρω επεξεργασί-

ας των προσωπικών δεδομένων για λόγους πειθαρχικής διερεύνησης της συμπεριφοράς των οργάνων των κρατικών αρχών. Ο σκοπός αυτός κρίθηκε ως συμβατός με τον αρχικό σκοπό επεξεργασίας από την Α.Π.Δ.Π.Χ., η οποία με την υπ' αριθ. 4/2025 γνωμοδότησή της, επεσήμανε ότι «δίνεται η δυνατότητα στην Ελληνική Αστυνομία να χρησιμοποιεί το καταγεγραμμένο υλικό από τις κάμερες που χρησιμοποιούνται για τους σκοπούς του άρθρου 14 του ν. 3917/2011 επιπλέον και στο πλαίσιο πειθαρχικών ερευνών και, μάλιστα, ανεξάρτητα από τον τύπο αυτών (αν π.χ. είναι σταθερές, φορητές ή φορετές στη στολή – *bodycam*)», καθώς και ότι «μελλοντικά η διάταξη μπορεί να εμπλουτιστεί ή να προστεθεί ρητά ειδική νομική βάση που να προσδιορίζει μέτρα χρήσης των φορετών καμερών (*bodycam*) για τον σκοπό του πειθαρχικού ελέγχου του προσωπικού της Αστυνομίας».

Παρά την αμφιλεγόμενη νομοτεχνικά επιλογή της ένταξης της νεοεισαχθείσας ρύθμισης σε κεφάλαιο με τίτλο «Διατάξεις για την ενίσχυση της διαστημικής πολιτικής, την εύρυθμη λειτουργία της Εθνικής Αρχής Κυβερνοασφάλειας και την περαιτέρω προώθηση του ψηφιακού μετασχηματισμού» του ψηφισθέντος σχεδίου νόμου του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, θετικά αποτιμάται η ρητή πλέον αναφορά στον νόμο της δυνατότητας των πειθαρχικών οργάνων να αξιοποιούν το υλικό από συστήματα καταγραφής ήχου ή εικόνας για τη διερεύνηση της στοιχειοθέτησης πειθαρχικών παραπτώματων και την ταυτοποίηση των υπαιτίων. Η νομοθετική κατοχύρωση της δυνατότητας επεξεργασίας των δεδομένων που συλλέγονται μέσω συστημάτων επιτήρησης σε δημόσιους χώρους με σκοπό τον έλεγχο της υπηρεσιακής συμπεριφοράς του προσωπικού των σωμάτων ασφαλείας θα άρει την παρατηρηθείσα αντινομία στην απόκριση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών στα αιτήματα των διενεργούντων τις διοικητικές εξετάσεις για χορήγηση του καταγεγραμμένου υλικού και θα επιτρέψει να εκπληρωθεί στην πράξη ο διακηρυγμένος στόχος της ενίσχυσης της λογοδοσίας. Με ενδιαφέρον αναμένεται επίσης η αναγκαία προσαρμογή του π.δ. 75/2020 στις ανωτέρω τροποποιήσεις και τις λοιπές αλλαγές που επέφερε η θέσπιση της διάταξης του άρθρου 36 του ν.5256/2025, η οποία δεν έχει λάβει χώρα μέχρι τη σύνταξη της παρούσας έκθεσης, ιδίως όσον αφορά στη διεύρυνση της έννοιας των δημοσίων χώρων και των σκοπών, για τους οποίους επιτρέπεται η εντός αυτών εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας.

Η εξάρτηση της διαφύλαξης του υλικού από την πρωτοβουλία των χειριστών των φορητών καμερών

Η επεξεργασία των πειθαρχικών δικογραφιών που διαβιβάστηκαν στον Συ-

νήγορο του Πολίτη κατά την προηγούμενη χρονιά ανέδειξε, ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, μία ακόμη προβληματική πρακτική, η οποία σχετίζεται με τη διατήρηση του καταγεγραμμένου υλικού στην ειδικότερη περίπτωση των δημοσίων συναθροίσεων, αλλά δεν αποτέλεσε αντικείμενο της πρόσφατης νομοθετικής ρύθμισης, ούτε της προτεινόμενης τροποποίησης του π.δ. 75/2020, όπως αυτή τέθηκε υπόψη της Α.Π.Δ.Π.Χ. για την έκδοση της προαναφερθείσας γνωμοδότησής της. Σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 6 του ανωτέρω προεδρικού διατάγματος, τα δεδομένα που συλλέγονται κατά τη διάρκεια δημόσιων υπαίθριων συναθροίσεων, καταστρέφονται αυτόματα, με μέριμνα του υπεύθυνου επεξεργασίας, εντός σαράντα οκτώ (48) ωρών από τη λήξη της συνάθροισης, εφόσον αυτή εξελίχθηκε και ολοκληρώθηκε ομαλά και δεν αποτυπώνεται κρίσιμο συμβάν που εμπίπτει στον επιδιωκόμενο σκοπό. Σε αντίθετη περίπτωση, εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις του άρθρου 8, με την παρ. 1 του οποίου ορίζεται ότι τα δεδομένα διατηρούνται κατά μέγιστο για χρονικό διάστημα δεκαπέντε (15) ημερών από τη συλλογή τους, εκτός αν η διατήρηση είναι απαραίτητη για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα με σκοπό τη διερεύνηση αξιόποινων πράξεων, διαγράφονται δε μετά την έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης ή την οριστική παύση της δίωξης ή την παρέλευση του χρόνου παραγραφής.

Αξιολογώντας την πληρότητα του πειθαρχικού ελέγχου σε υπόθεση καταγγελλόμενης αστυνομικής βίας σε βάρος δημοσιογράφων κατά τη διάρκεια δημόσιας συνάθροισης για το σιδηροδρομικό δυστύχημα των Τεμπών (**Φ. 333823**), η Αρχή διαπίστωσε ότι η ακολουθούμενη πρακτική για την κατ' εξαίρεση τήρηση του καταγεγραμμένου υλικού πέραν της αρχικής σαρανταοκτάωρης προθεσμίας εξαρτά τη διαφύλαξη των δεδομένων από την προηγούμενη ενημέρωση της υπηρεσίας από τον ίδιο τον αστυνομικό που έχει καταγράψει με την κάμερά του περιστατικό που εμπίπτει στους προβλεπόμενους από το ισχύον νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο σκοπούς, εγείροντας προφανή ζητήματα αμεροληψίας, αντικειμενικότητας και διαφάνειας της διαδικασίας. Πιο αναλυτικά, το οπτικοακουστικό υλικό που καταγράφεται μέσω φορητής κάμερας, την οποία φέρει στη στολή του (ή σε ειδικό κοντάρι στήριξης) ο αστυνομικός χειριστής του συστήματος, αποστέλλεται για αποθήκευση στο Ε.Σ.Κ.Ε.ΔΙ.Κ. (πλέον Διεύθυνση Επιχειρήσεων και Διαχείρισης Κρίσεων²⁹), ως αρμόδιο βάσει της υπ' αριθ. 1691/20/2501985 από 13-11-2020 απόφασης του Αρχηγού³⁰ για τον σχεδιασμό, την οργάνωση και την υλοποίηση όλων των απαιτούμενων ενεργει-

29. Ό.π.

30. ΑΔΑ: 6ΚΧ646ΜΤΛΒ-5ΣΩ

ών που απορρέουν από τον ορισμό της Ελληνικής Αστυνομίας ως υπευθύνου επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατά το άρθρο 4 του π.δ.75/2020.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, το Τμήμα Διαχείρισης Συστημάτων Επιτήρησης της εν λόγω υπηρεσίας είναι υπεύθυνο για την κατάρτιση, μεταξύ άλλων, σχεδίου μνημονίου ενεργειών για τον προσδιορισμό των απαιτούμενων ενεργειών που αφορούν στη συλλογή, επεξεργασία, διαβίβαση, τήρηση και διαγραφή των επίμαχων δεδομένων, καθώς και για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των απαραίτητων διοικητικών διαδικασιών³¹. Η Αρχή δεν διαθέτει επίσημη ενημέρωση σχετικά με το τυχόν καταρτισθέν μνημόνιο ενεργειών και τις θεσπισθείσες διοικητικές διαδικασίες, ωστόσο, από την έγγραφη απάντηση της ανωτέρω υπηρεσίας στο αίτημα του διενεργήσαντος τη διοικητική εξέταση για χορήγηση του καταγραφέντος υλικού στην προαναφερθείσα υπόθεση, διαπιστώθηκε ότι αυτή «προκειμένου διατηρήσει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα πέραν των χρονικών ορίων που ορίζονται σχετικά, ζητεί με έγγραφό της (σε κάθε έκδοση απόφασης εγκατάστασης και λειτουργίας συστημάτων επιτήρησης) προς τις Υπηρεσίες που θέτουν σε λειτουργία συστήματα επιτήρησης να της γνωρίσουν σχετικά, σε περίπτωση που η προγραμματισμένη επιχειρησιακή δράση δεν εξελιχθεί και ολοκληρωθεί ομαλά και αποτυπώνεται στο τυχόν ληφθέν εικονοληπτικό υλικό κρίσιμο συμβάν, που εμπίπτει στον επιδιωκόμενο σκοπό έκδοσης της εν λόγω Απόφασης. Προς τούτο ο αστυνομικός που θα έχει καταγράψει με την κάμερά του σχετικό περιστατικό, θα πρέπει άμεσα να ενημερώσει σχετικά την Υπηρεσία του. Τότε, η επιληφθείσα προανακριτικά Υπηρεσία πρέπει να αιτηθεί στο Ε.Σ.Κ.Ε.ΔΙ.Κ./Α.Ε.Α. για τη διατήρηση των δεδομένων το αργότερο ως και 24 ώρες από τη λήξη του συμβάντος. Αν δεν υπάρχει σχετική ενημέρωση τα δεδομένα διαγράφονται εντός των προβλεπομένων χρονικών ορίων.».

Η απουσία αιτήματος διατήρησης των εικονοληπτικών δεδομένων ή αιτήματος των υποκειμένων της επεξεργασίας κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 10, οδήγησε στην υπό εξέταση υπόθεση σε οριστική διαγραφή των αρχείων χωρίς δυνατότητα επανάκτησης. Αναπέμποντας την πειθαρχική δικογραφία για συμπλήρωση του διενεργηθέντος ελέγχου, ο Συνήγορος του Πολίτη παρατήρησε ότι η εφαρμοζόμενη διαδικασία φαίνεται ικανή να διασφαλίσει το κρίσιμο αποδεικτικό υλικό σε περίπτωση που οι φερόμενοι ως λειτουργοί αξιόπινων πράξεων, η αποτροπή και καταστολή των οποίων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του π.δ. 75/2020, τυγχάνουν ιδιώτες. Εξέφρασε, βέ-

31. Άρθρο 14 παρ. 5 ν. 5187/2025

βαια, την επιφύλαξή του ως προς την εξαιρετικά σύντομη διάρκεια της ταχθείσας εικοσιτετράωρης διορίας για υποβολή αιτήματος διατήρησης ειconoληπτικών δεδομένων από τις επιληφθείσες προανακριτικά υπηρεσίες, λαμβανομένου υπόψη ότι από τις κείμενες διατάξεις προβλέπεται, όπως προαναφέρθηκε, η δυνατότητα τήρησης του οπτικοακουστικού υλικού έως και σαράντα οκτώ (48) ώρες από τη λήξη της συνάθροισης.

Αντιθέτως, σε ό,τι αφορά στην αντίστροφη περίπτωση της φερόμενης τέλεσης αξιόποινων πράξεων και συναφών πειθαρχικών παραπτωμάτων από αστυνομικούς σε βάρος πολιτών, ο Εθνικός Μηχανισμός διατύπωσε τον έντονο προβληματισμό του σε σχέση με την πρακτική που ακολουθείται, δεδομένου ότι η διαφύλαξη των - ενδεχομένως κρίσιμης αποδεικτικής αξίας - εικονοληπτικών δεδομένων εξαρτάται από τη συνεπή εκτέλεση των καθηκόντων του αστυνομικού χειριστή της φορητής κάμερας, ο οποίος οφείλει να αναφέρει στην υπηρεσία του την αποτύπωση κρίσιμου συμβάντος, προκειμένου αυτή με τη σειρά της να ενημερώσει σχετικά την αρμόδια για την τήρηση του καταγεγραμμένου υλικού υπηρεσία και μάλιστα, εντός της εξαιρετικά σύντομης προθεσμίας των είκοσι τεσσάρων ωρών από τη λήξη του συμβάντος. Παρατηρείται δηλαδή ότι η διασφάλιση των εικονοληπτικών δεδομένων επαφίεται αποκλειστικά στον επαγγελματισμό του χειριστή του συστήματος επιτήρησης, τη στιγμή που το καταγεγραμμένο υλικό μπορεί να ενοχοποιεί συναδέλφους του ή ακόμη και αυτόν τον ίδιο τον φορέα της κάμερας. Εύλογα γίνεται κατανοητό ότι η συγκεκριμένη τακτική αντίκειται στις αρχές της νομιμότητας και αμεροληψίας, οι οποίες ως θεμελιώδεις εκφάνσεις του κράτους δικαίου καθιστούν μη ανεκτή την εξάρτηση της διασφάλισης του αποδεικτικού υλικού από τις ενέργειες των ίδιων των εμπλεκόμενων στο περιστατικό αστυνομικών ή συναδέλφων τους υπηρετούντων στην ίδια ομάδα ή διμοιρία και σε κάθε περίπτωση υπαγομένων διοικητικά στην ίδια υπηρεσία.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί επιβεβλημένη την άμεση αναθεώρηση των θεσμοθετημένων διαδικασιών κατά τρόπο που να κατοχυρώνει την αποτελεσματική επίτευξη των σκοπών που προβλέπονται στις διατάξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 14 του ν. 3917/2011, με ταυτόχρονη διασφάλιση των δικαιωμάτων των θιγόμενων προσώπων από τη χρήση των συστημάτων επιτήρησης, αλλά και της αναγκαίας διαφάνειας και λογοδοσίας στην αστυνομική δράση. Τυχόν αδράνεια ή ολιγωρία του χειριστή ή της υπηρεσίας, η οποία προέβη σε χρήση των εν λόγω τεχνολογικών μέσων, να ενημερώσει την αρμόδια για την τήρηση των δεδομένων Διεύθυνση σχετικά με τη μη ομαλή εξέλιξη της επιχειρησιακής δράσης και την αποτύπωση κρίσιμου συμβάντος που εμπίπτει στους σκοπούς των

ανωτέρω διατάξεων δεν μπορεί να οδηγεί σε μονόπλευρη εφαρμογή του ισχύοντος νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου, περιορίζοντας την αξιοποίηση του καταγεγραμμένου υλικού μόνο στη διερεύνηση και καταστολή αξιόποινων πράξεων ιδιωτών. Συγχρόνως, από την απουσία έγκαιρης ενημέρωσης εκ μέρους της επιχειρησιακά εμπλεκόμενης υπηρεσίας περί της αναγκαιότητας τήρησης των σχετικών δεδομένων δεν θα πρέπει να τεκμαίρεται άνευ ετέρου η μη καταγραφή κρίσιμου συμβάντος και η έλλειψη αποδεικτικής αξίας του οπτικοακουστικού υλικού, πολλώ μάλλον όταν υφίσταται πληροφορίες περί του αντιθέτου από οποιαδήποτε πηγή.

Στην τελευταία περίπτωση, όταν δηλαδή είναι γνωστό ότι η δημόσια συνάθροιση δεν εξελίχθηκε ομαλά και περιέχονται στις αρχές πληροφορίες με οποιονδήποτε τρόπο (δημοσιεύματα, εκπομπές ΜΜΕ, καταγγελίες πολιτών, αναρτήσεις σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης κ.ο.κ.) για περιστατικά αυθαιρεσίας της παρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 3938/2011 ή άλλα πειθαρχικά παραπτώματα που επισύρουν ανώτερη πειθαρχική ποινή, τα οποία φέρονται ότι εκδηλώθηκαν στη διάρκεια της, η αρμόδια Διεύθυνση θα πρέπει να μεριμνά αυτεπάγγελτα, σε συνεργασία με τα αρμόδια πειθαρχικά και προανακριτικά όργανα, για τη διατήρηση των εικονοληπτικών δεδομένων με σκοπό τον έλεγχο της υπηρεσιακής συμπεριφοράς του αστυνομικού προσωπικού και τη διερεύνηση των συναφών ποινικών αδικημάτων, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 14 παρ. 1 και 2 του ν.3917/2011, σε συνδυασμό με αυτές των άρθρων 6 παρ. 2 και 8 παρ. 1 του π.δ.75/2020. Αυτό βεβαίως προϋποθέτει την επίδειξη ταχέων αντανakλαστικών από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα, τα οποία, όπως πάγια επισημαίνει ο Συνήγορος του Πολίτη, οφείλουν να διατάσσουν αμέσως τη διοικητική εξέταση των καταγελλόμενων περιστατικών και να ενεργούν εγκαίρως, με τη δέουσα ταχύτητα και επιμέλεια, για τη διασφάλιση όλων ανεξαιρέτως των αποδεικτικών στοιχείων, τα οποία κινδυνεύουν να απολεσθούν ή να καταστεί δυσχερής η χρήση τους προϊόντος του χρόνου, με προτεραιότητα στη διαφύλαξη του υλικού από συστήματα επιτήρησης του π.δ. 75/2020 λόγω των εξαιρετικά σύντομων προθεσμιών τήρησής του.

Αντίστοιχα, οι αρμόδιοι ανακριτικοί υπάλληλοι θα πρέπει να προβαίνουν, έστω και χωρίς προηγούμενη παραγγελία του αρμοδίου εισαγγελέα, στις αναγκαίες ενέργειες για τη λήψη του καταγεγραμμένου υλικού και τη διασφάλισή του για τη διερεύνηση των φερόμενων ως τελεσθέντων ποινικών αδικημάτων, αφού σύμφωνα με το άρθρο 245 παρ. 2 ΚΠΔ, όταν υπάρχουν ενδείξεις ότι τελέστηκε αδίκημα και από την καθυστέρηση απειλείται άμεσος κίνδυνος απώλειας των αποδεικτικών στοιχείων, οι ανακριτικοί υπάλληλοι του άρθρου 31 υποχρεούνται να επιχειρούν αυτεπάγγελτα όλες τις

κατεπείγουσες ανακριτικές πράξεις που είναι αναγκαίες για τη βεβαίωση της πράξης και την ανακάλυψη των δραστών. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι μόνον οι ασκούντες ανακριτικά/ερευνητικά καθήκοντα στο πλαίσιο διοικητικής εξέτασης ή ποινικής προανάκρισης μπορούν να επιβεβαιώσουν την αποτύπωση κρίσιμου συμβάντος στο επίμαχο υλικό και τη συνακόλουθη ανάγκη διατήρησής του για τη διερεύνηση πειθαρχικών παραπτωμάτων και ποινικών αδικημάτων, εν αντιθέσει με τους χειριστές των φορητών καμερών, οι οποίοι δεν διαθέτουν τη δυνατότητα θέασης του καταγεγραμμένου υλικού ή οποιασδήποτε άλλης επεξεργασίας καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας καταγραφής, αποθήκευσης στη φορητή συσκευή και μετάδοσης στο κεντρικό σύστημα³².

Αναφορικά δε με τους εναλλακτικούς τρόπους έγκαιρης ενημέρωσης της αρμόδιας Διεύθυνσης, υπενθυμίζεται ότι η Ελληνική Αστυνομία διαθέτει τόσο σε επιτελικό όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο υπηρεσίες επιφορτισμένες με την αποδεκτίωση του ημερήσιου και ηλεκτρονικού τύπου, οι οποίες προβαίνουν στην άμεση κατά λόγο αρμοδιότητας ενημέρωση των επιμέρους δομών του σώματος, για οποιοδήποτε ζήτημα αστυνομικού ενδιαφέροντος. Δημοσιεύματα τα οποία εμπεριέχουν καταγγελίες σε βάρος αστυνομικών διαβιβάζονται χωρίς καθυστέρηση στα κατά τόπον αρμόδια τμήματα ένστολου προσωπικού για τις τυχόν εκ μέρους τους ενέργειες πειθαρχικής δικαιοδοσίας. Ανάλογη αμελλητί διαβίβαση μπορεί να λαμβάνει χώρα και προς τους εκτελούντες την επεξεργασία των εικονοληπτικών δεδομένων από φορητά συστήματα επιτήρησης, προκειμένου αυτά να διατηρηθούν κατ' εξαίρεση πέραν της σαρανταοκτάωρης προθεσμίας της παρ. 3 του άρθρου 6, με σκοπό τη διερεύνηση των φερόμενων ως διαπραχθέντων πειθαρχικών παραπτωμάτων και των αντίστοιχων ποινικών αδικημάτων. Επιπροσθέτως, διερευνητέα είναι και η δυνατότητα ενημέρωσης μέσω των λεγόμενων «υπευθύνων θέασης», δηλαδή των αρμοδίων αστυνομικών της Γ.Α.Δ.Α. και της ίδιας της Διεύθυνσης Επιχειρήσεων και Διαχείρισης Κρίσεων, οι οποίοι χειρίζονται σε στρατηγικό, τακτικό και επιχειρησιακό επίπεδο περιστατικά, τα οποία εμπίπτουν στο σκοπό έκδοσης της απόφασης εγκατάστασης και λειτουργίας των συστημάτων επιτήρησης και δύναται, με τη συνδρομή των νομίμων προϋποθέσεων, να ενεργοποιούν την απομακρυσμένη θέαση σε πραγματικό χρόνο³³.

Ανεξαρτήτως της λύσης που θα προκριθεί, ο Συνήγορος του Πολίτη επι-

32. Βλ. υπ' αριθ. 12/2023 διακήρυξη Διεύθυνσης Προμηθειών Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη (αρ. πρωτ.: 8028/1 /335 - κγ' από 20-12-2023)

33. Ό.π.

σημαίνει ότι αυτή θα πρέπει να αναζητηθεί χωρίς καθυστέρηση, με άμεση επανεξέταση της διαδικασίας διασφάλισης του βιντεοληπτικού υλικού από τον κίνδυνο οριστικής διαγραφής, τόσο στην ειδικότερη περίπτωση των δημοσίων υπαίθριων συναθροίσεων και της εξαιρετικά σύντομης σχετικής προθεσμίας για την τήρηση των εικονοληπτικών δεδομένων, όσο και σε αυτή της χρήσης φορητών καμερών κατά τη συνήθη επιχειρησιακή δράση των αστυνομικών δυνάμεων. Πρωταρχική μέριμνα των αρμοδίων αρχών θα πρέπει να αποτελέσει η καθιέρωση μιας αδιάβλητης, αμερόληπτης και αντικειμενικής διαδικασίας για την έγκαιρη ενημέρωση περί της αναγκαιότητας τήρησης του καταγεγραμμένου υλικού πέραν των κατ' αρχήν προβλεπόμενων χρονικών ορίων, η οποία σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να εξαρτάται από την πρωτοβουλία των ιδίων των αστυνομικών χειριστών των συστημάτων επιτήρησης. Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται επιβεβλημένη η αναθεώρηση του τυχόν καταρτισθέντος μνημονίου ενεργειών και των καθιερωμένων διοικητικών διαδικασιών σε συμφωνία με τις συστάσεις του Εθνικού Μηχανισμού, αλλά και η υιοθέτηση σχετικών ρυθμίσεων στο κείμενο του π.δ. 75/2020, με την ευκαιρία της επερχόμενης τροποποίησής του για την αναγκαία εναρμόνιση των διατάξεων του με αυτές του άρθρου 14 του ν.3917/2011, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 36 του ν. 5256/2025.

Δεδομένου δε ότι οι σχετικές διατάξεις δεν ρυθμίζουν το θέμα κατά τρόπο εξαντλητικό, σκόπιμο θα ήταν επίσης να εξετασθεί η προαναφερθείσα πρόταση της Α.Π.Δ.Π.Χ. για τον εμπλουτισμό των σχετικών διατάξεων ή τη ρητή προσθήκη ειδικής νομικής βάσης, η οποία να προσδιορίζει μέτρα χρήσης των καμερών σώματος προς τον σκοπό του πειθαρχικού ελέγχου του αστυνομικού προσωπικού, ιδίως εάν η εφαρμογή του μέτρου στην πράξη αναδείξει και άλλα μη ρυθμιζόμενα από τις κείμενες διατάξεις ζητήματα. Δέον είναι, τέλος, να υπογραμμισθεί ότι η επίτευξη του προσδοκώμενου αποτελέσματος της ενίσχυσης της λογοδοσίας και των λοιπών εξαγγελθέντων πλεονεκτημάτων της ευρείας χρήσης φορητών καμερών κατά την αστυνομική δράση τελεί υπό την αυτονόητη προϋπόθεση της διασφάλισης του καταγεγραμμένου υλικού, με ταυτόχρονη μέριμνα για τον σεβασμό των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των φυσικών προσώπων που θίγονται από τη χρήση των εν λόγω συστημάτων επιτήρησης, διαφορετικά η εισαγωγή της εν λόγω τεχνολογικής καινοτομίας στην αστυνομική πρακτική ουδώς θα εισφέρει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διεξαγόμενων διοικητικών ερευνών.

3.2.2. Διερεύνηση υποθέσεων θανάτου κρατουμένων

Η αυξητική τάση στις υποθέσεις θανάτων κράτησης που καταγράφει ο Συ-

νήγορος το 2025, για δεύτερη συνεχή χρονιά³⁴ δημιουργεί προβληματισμό. Για τον λόγο αυτό, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., λαμβάνοντας γνώση των σχετικών διαταγών εσωτερικής έρευνας, θέτει στις σχετικές εισαγωγικές των υποθέσεων επιστολές του εξ αρχής αναλυτικά τις βασικές κατευθύνσεις της νομοθεσίας, της ελληνικής νομολογίας αλλά και της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α., τις βασικές δηλαδή παραμέτρους για μία αποτελεσματική έρευνα στις περιπτώσεις θανάτων προσώπων που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των αρχών.

1. Το Ε.Δ.Δ.Α. διευκρινίζει ότι η συμμόρφωση με τη διαδικαστική απαίτηση του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. αξιολογείται βάσει ορισμένων ουσιωδών παραμέτρων όπως: **της επάρκειας των ερευνητικών μέτρων, της ταχύτητας της έρευνας, της συμμετοχής των συγγενών του θανόντος σε αυτήν και της ανεξαρτησίας της έρευνας.** Οι παράμετροι αυτές είναι αλληλένδετες και δεν συνιστούν, εξεταζόμενες μεμονωμένα, αυτοσκοπό. Πρόκειται για κριτήρια τα οποία, στο σύνολό τους, καθιστούν δυνατή την αξιολόγηση του βαθμού αποτελεσματικότητας της έρευνας και υπό το πρίσμα αυτό πρέπει να εκτιμάται κάθε ζήτημα³⁵. Η υποχρέωση προστασίας της ζωής από το κράτος είναι αυξημένη και το Ε.Δ.Δ.Α. αρκείται σε μια «δέσμη ενδείξεων ή αμάχητων τεκμηρίων» των οποίων η αποδεικτική αξία εκτιμάται κάθε φορά υπό το φως των περιστάσεων³⁶.

2. Όσον αφορά το ουσιαστικό σκέλος του άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. και το εγγυητικό του πλαίσιο που αφορά πρόσωπα υπό κράτηση, υπενθυμίζεται ότι το Ε.Δ.Δ.Α έχει κρίνει ότι το άρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. απαιτεί από το κράτος όχι μόνο να απέχει από την πρόκληση θανάτου με πρόθεση και χωρίς πρόθεση, αλλά και να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για την προστασία της ζωής των προσώπων που υπάγονται στη δικαιοδοσία του³⁷.

Οι αστυνομικές αρχές συνεπώς οφείλουν να λαμβάνουν μια δέσμη **προληπτικών μέτρων**, για να προστατεύσουν τη ζωή των κρατουμένων, μέτρα που είναι **εύλογα** κατ'αντικειμενική κρίση³⁸ και λόγω των γνώσεων και της υπηρε-

34. Το 2025 διαβιβάσθηκαν στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. από την ΕΛ.ΑΣ. 20 υποθέσεις θανάτων κρατουμένων, 15 εκ των οποίων σε Α.Τ. (Φ. 374474, Φ. 378392, Φ. 374084, Φ. 366471, Φ. 366473, Φ. 380719, Φ. 381196, Φ. 384810, Φ. 384822, Φ. 367835, Φ. 371193, Φ. 370277, Φ. 385519, Φ. 385522, Φ. 386337: απόπειρα), 3 σε ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α. (Φ. 369382, Φ. 369384, Φ. 382088) και 2 σε Τμήμα Μεταγωγών (Φ. 370454, Φ. 371187). Βλ. κεφάλαιο 2 του παρόντος για το 2025, επίσης ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2024, σελ 23, 45-46.

35. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *S.F. κατά Ελβετίας*, 2020, παρ. 127.

36. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Tanrikulu κατά Τουρκίας*, 08.07.1999.

37. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Fernandes de Oliveira* κατά Πορτογαλίας, 2019, παρ. 104, και *Nicolae Virgiliu Tănase* κατά. *Ρουμανίας*, 2019 παρ. 134.

38. «Η αμέλεια συναρτάται με την κατ' αντικειμενική κρίση απαιτούμενη προσοχή, την οποία κάθε

σίας τους, είχαν τη δυνατότητα να προβλέψουν³⁹ ώστε να προσπαθήσουν να αποφύγουν το επελθόν αποτέλεσμα, **όπως μέτρα αποτελεσματικής φύλαξης των προσώπων που κρατούνται, μεταξύ αυτών η απομάκρυνση κάθε αντικειμένου που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν για να βλάψουν τον εαυτό τους και η τακτική παρακολούθηση αυτών στα κελιά τους**⁴⁰, στο πλαίσιο μιας εξειδικευμένης πλέον υποχρέωσης ως προς αυτή την κατηγορία ατόμων που περιλαμβάνει και την έγκαιρη αναζήτηση ιατρικής φροντίδας, ενώ **στην περίπτωση των ατόμων που πάσχουν από ψυχικές ασθένειες**, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ιδιαίτερα ευάλωτη θέση τους⁴¹.

Η θετική υποχρέωση των αστυνομικών αρχών να αποτρέψουν το αποτέλεσμα του θανάτου κρατουμένου απορρέει και από το νόμο⁴², την εθνική νομολογία και τη νομολογία του ευρωπαϊκού δικαστηρίου, όπως προαναφέρθηκε και πρωτίστως από την εγγυητική θέση τους απέναντι στην ασφάλεια της ζωής ή της υγείας του κρατουμένων.⁴³ Η παράλειψη προσφοράς βοήθειας (αρ.307 ΠΚ) από αμέλεια (αρ.28 ΠΚ) για πρόσωπα που έχουν ειδική νομική υποχρέωση προς τούτο, όπως οι αστυνομικοί εν γένει και ιδιαίτερα προς κρατούμενους, θα μπορούσε ενδεχομένως να επιφέρει και ποινικές ευθύνες.

Σε αυτό ακριβώς το καθήκον επιμέλειας εδράζεται εν πολλοίς ο κατά τεκμήριο αιτιώδης σύνδεσμος της απώλειας ζωής κρατουμένου, **και λόγω αυτοχειρίας**, με πράξεις ή παραλείψεις των αστυνομικών οργάνων και η εξ αυτού του λόγου αντικειμενική ευθύνη των αρχών, ο βαθμός της οποίας θα

μετρίως συνετός και ευσυνείδητος άνθρωπος, υπό τις αυτές περιστάσεις, με βάση τους νομικούς κανόνες, τις συνήθειες που επικρατούν στις συναλλαγές, την κοινή πείρα, τη συνήθη πορεία των πραγμάτων και τη λογική πρέπει να καταβάλλει», ΑΠ 1070/2010.

39. ΑΠ 515/2016

40. ΤριμΔιοικΕφ Λάρισας ΑΟ324/2024

41. Βλ. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2024, σελ. 70, όπου σημειώνεται η σχετική νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. περί παραβίασης του άρ.3 της Ε.Σ.Δ.Α. (απόφαση Rupa κατά Ρουμανίας, 16.12.2008), για έλλειψη κατάλληλης ιατρικής μέριμνας για ψυχολογική διαταραχή σε αστυνομικά κρατητήρια, όπου το Δικαστήριο απεφάνθη ότι οι αρχές είχαν την υποχρέωση να διασφαλίσουν στον κρατούμενο εξέταση από ψυχίατρο το νωρίτερο δυνατόν, προκειμένου να καθοριστεί κατά πόσον η ψυχολογική του κατάσταση ήταν συμβατή με την κράτηση και τι θεραπευτικά μέτρα έπρεπε να ληφθούν. Σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α., η υποχρέωση κατάλληλης ιατρικής μεταχείρισης των αρχών κράτησης συνεπάγεται τη λήψη εύλογων μέτρων, η οποία για κρατούμενους με αυτοκτονικές τάσεις συνεπάγεται εξέταση από εξειδικευμένο ιατρό και ψυχιατρική αγωγή (απόφαση Kudla κατά Πολωνίας, 26.10.2000) ενώ η έλλειψη αποτελεσματικής παρακολούθησης και ψυχιατρικής γνώμης συνιστούν παραβίαση του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α. περί απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης (απόφαση Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 03.04.2001). βλ και Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., S.F. κατά Ελβετίας, 2020, παρ. 78 όπου παρατίθεται η σχετική νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.

42. Σύμφωνα με τα οριζόμενα στο ΠΔ 141/1991, ιδίως άρ. 60, 66, 67 και 92.

43. Βλ αναλογικά και Α.Π 619/2017

πρέπει να αναζητείται από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα. Μάλιστα, σύμφωνα με την εθνική νομολογία⁴⁴ δεν αποκλείεται η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου από το γεγονός ότι στο αποτέλεσμα συνετέλεσε και συνυπαιτιότητα του θύματος, εφόσον δεν διακόπτεται ο αιτιώδης σύνδεσμος. Σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α., **παράγοντες που συνδέονται με αυτοκτονίες υπό κράτηση** είναι η τοποθέτηση κρατουμένου μόνου σε ατομικό κελί, οι «τρέχουσες» αυτοκτονικές σκέψεις, οι απόπειρες αυτοκτονίας στο παρελθόν και η χρησιμοσιών⁴⁵.

Σε αυτές τις περιπτώσεις, όπου το βάρος απόδειξης αντιστρέφεται αφού οι αρχές οφείλουν να παράσχουν μια πειστική εξήγηση για τον θάνατο ατόμου, ενόσω αυτό βρισκόταν υπό κράτηση⁴⁶, δύο είναι οι υπό διερεύνηση κρίσιμες παράμετροι που θα έπρεπε να έχουν προταχθεί και αναζητηθεί επαρκώς προκειμένου η εν θέματι έρευνα να οδηγήσει σε αιτιολογημένο συμπέρασμα ως προς την παράβαση ή μη της υποχρέωσης προστασίας της ζωής **α) αν οι αρχές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν** ότι η ζωή ενός συγκεκριμένου ατόμου διέτρεχε πραγματικό και άμεσο κίνδυνο και αν ναι, **β) εάν έλαβαν εύλογα μέτρα** στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, τα οποία αναμένεται ότι θα απέτρεπαν τον κίνδυνο αυτό⁴⁷.

3. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. παρατηρεί επίσης ότι κατά τη διερεύνηση θανάτων κρατουμένων, έχουν σημασία, στην πράξη τα εξής:

- Επιβάλλεται η εσωτερική έρευνα να διεξάγεται από εμπειρότερους αστυνομικούς και υπό αυξημένες διαδικαστικές εγγυήσεις, που παρέχει συνήθως η **διενέργεια Ε.Δ.Ε.**, λόγω της βαρύτητας της εν θέματι προσβολής και του θιγόμενου ατομικού αγαθού σε συνδυασμό με τον απόλυτο χαρακτήρα της απαγόρευσης του άρθρων 2 Ε.Σ.Δ.Α και του ιδιαίτερου νομικού καθήκοντος των αρχών να προστατεύουν τη ζωή.
- Είναι ζωτικής σημασίας η άμεση διασφάλιση βιντεοληπτικού υλικού. Πάγια πρόταση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αποτελεί η εγκατάσταση **καμερών** σε όλους τους χώρους κράτησης⁴⁸.
- Στην πειθαρχική δικογραφία πρέπει να εντάσσονται σχετικά με την

44. ΣτΕ 484/2018 περίπτωση θανάτου κρατουμένου σε φυλακή από δηλητηρίαση

45. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *S.F. κατά Ελβετίας*, 2020, παρ. 97 και 135

46. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Tanrikulu κατά Τουρκίας*, 08.07.1999 και *Salman κ. Τουρκίας*, 27.06.2000.

47. Βλ. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Younger κατά Ηνωμένου Βασιλείου* και *Fernandes de Oliveira κατά Πορτογαλίας*, 2019, παρ. 110

48. Βλ. κεφάλαιο 7 του παρόντος.

υπόθεση αντίγραφα του βιβλίου κρατουμένων και του βιβλίου αδικημάτων και συμβάντων, τυχόν έγγραφες ενέργειες για τη βελτίωση της κτιριακής υποδομής στον χώρο κράτησης⁴⁹, την προμήθεια ή επισκευή καμερών ασφαλείας, την επάρκεια προσωπικού φύλαξης, σχετικά αντίγραφα του βιβλίου επιθεώρησης ή οιοδήποτε άλλο έγγραφο διαφωτίζει ως προς τις συνθήκες της υπόθεσης

Η μεθοδολογική αυτή προσέγγιση, των εξ αρχής κατευθύνσεων έρευνας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., φαίνεται να συνέβαλε στην εγρήγορση της ΕΛ.ΑΣ. κατά τη διοικητική διερεύνηση των οικείων υποθέσεων το 2025. Την ίδια στιγμή όμως εμμένουν σημεία προβληματισμού ως προς δομικές αστοχίες που έχει επισημάνει η Αρχή⁵⁰ και δεν μπορούν να εξαχθούν ακόμη ασφαλή συμπεράσματα για το κατά πόσον γίνεται κατανοητό σε ευρεία κλίμακα εντός της ΕΛ.ΑΣ το περιεχόμενο του ιδιαίτερου νομικού καθήκοντος των σωμάτων ασφαλείας να προστατεύουν την υγεία και τη ζωή των κρατουμένων, καθήκον το οποίο περιλαμβάνει όχι μόνον προστασία από πράξεις ευθείας προσβολής της σωματικής ακεραιότητας και της ζωής και από συγκρατούμενους αλλά και την αποτροπή κάθε προβλέψιμου κινδύνου που μπορεί να επιφέρει βλάβες της υγείας ή την απώλεια ζωής. Χαρακτηριστικά, ο Συνήγορος ανέπεμψε για δεύτερη φορά προς συμπλήρωση Ε.Δ.Ε. για αυτοκτονία κρατουμένου, στην οποία ο διενεργών, χωρίς πειστική αιτιολογία δέχεται ότι η εμπλεκόμενη αστυνομικός βρέθηκε, άνευ άλλου τινός, σε αδιέξοδο και ορθώς επέλεξε να μην επιτηρείται ο κρατούμενος, χωρίς να διερευνήσει τη δυνατότητα επιλογής μιας άλλης πρόσφορης λύσης, για την ασφαλή επιτήρηση του κρατουμένου (Φ.349248).

3.2.3. Διερεύνηση περιστάσεων σύγκρουσης πλωτού μέσου του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ.

Σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. σε καταδικαστικές αποφάσεις για τη χώρα μας⁵¹, το πρωτεύον είναι η προστασία της ανθρώπινης ζωής σε επιχειρήσεις ελέγχου της παράνομης διέλευσης μεταναστών στα θαλάσσια σύνορα. Ωστόσο, σε αύξουσα πορεία τα τελευταία χρόνια βαίνουν οι υποθέσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για περιστατικά στα οποία εμπλέκονται

49. Λ.χ. σε υπόθεση στην οποία επί μακρόν στα κρατητήριο υπήρχε αυτοσχέδια «πόρτα» χώρου υγιεινής από κομμάτι υφάσματος, το οποίο λειτούργησε ως μέσο αυτοχειρίας (Φ.349248).

50. Βλ. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2024, σελ. 44.

51. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. SAFI κ.α. κατά Ελλάδα της 07.07.2022 για το ναυάγιο στο Φαρμακονήσι το 2014. Οι αρχές «δεν έλαβαν, στο πλαίσιο των εξουσιών τους, τα μέτρα που μπορούσαν να θεωρηθούν, ευλόγως, ικανά να αποτρέψουν τον κίνδυνο». Το πρωταρχικό ζήτημα σε μια επιχείρηση έρευνας και διάσωσης είναι αν οι προσπάθειες των αρχών «επικεντρώθηκαν επαρκώς και καταλλήλως, στη ζωή» των εμπλεκόμενων προσώπων.

πλωτά μέσα του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. και σημειώνονται θάνατοι ή τραυματισμοί αλλοδαπών, με τις σχετικές καταγγελίες να αναφέρουν βύθιση μετά από καταδίωξη, επικίνδυνους ελιγμούς, εμβολισμό, ενίοτε πυροβολισμούς. Το 2025, από τις συνολικά 19 νέες υποθέσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. που αφορούσαν εμπλοκή πλωτών μέσων στα σύνορα⁵², σημειώθηκαν τραυματισμοί σε 4 υποθέσεις (2 σε ανατροπή σκάφους και 2 λόγω πυροβολισμών) επίσης σημειώθηκαν θάνατοι σε 6 υποθέσεις ανατροπής και βύθισης σκάφους. Οι έρευνες αυτές εκκρεμούν αλλά με την εμπειρία των σχετικών υποθέσεων, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. τείνει να επισημαίνει ήδη με την κοινοποίηση της διαταγής διενέργειας Ε.Δ.Ε. του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. κάποιες βασικές κατευθύνσεις έρευνας. Αποτελεί πάγια θέση της Ανεξάρτητης Αρχής ότι η διενέργεια πλήρους κι ενδεδειγμένης, εσωτερικής διοικητικής εξέτασης, είναι σημαντική τόσο για την εμπέδωση του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε κάθε περίπτωση, πολλών δε μάλλον του δικαιώματος στη ζωή, την υγεία και τη σωματική ακεραιότητα, όσο και για το κύρος του Λιμενικού σώματος⁵³.

Στις αρχές Φεβρουαρίου του 2026 υπήρξε ένα ακόμη **πολύνεκρο περιστατικό, στη Χίο την 03.02.2026**, στο οποίο διερευνάται η εμπλοκή πλωτού μέσου του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ και οι περιστάσεις σύγκρουσής του με σκάφος μεταναστών που είχε ως αποτέλεσμα 15 θανάτους και πολλούς τραυματίες, άνδρες, γυναίκες, δύο εγκύους μεταξύ αυτών, και παιδιά (**Φ. 389167**). Ο Συνήγορος έλαβε την 05.02.2026 κοινοποίηση της διαταγής Ε.Δ.Ε. και απέστειλε την ίδια μέρα επιστολή προς το Αρχηγείο του Λιμενικού Σώματος, υπενθυμίζοντας την πρωτεύουσα σημασία της προστασίας της ανθρωπίνης ζωής και επισημαίνοντας, αναλυτικά, τις κατευθύνσεις αμερόληπτης και διεξοδικής διερεύνησης του περιστατικού, σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. σε καταδικαστικές αποφάσεις για τη χώρα μας⁵⁴. Ο Συνήγορος επεσήμανε συγκεκριμένα ότι πρέπει να τύχουν εφαρμογής στην Ε.Δ.Ε.

52. Βλ. παρακάτω κεφάλαιο 3.6 του παρόντος.

53. όπως ο Συνήγορος είχε επισημάνει ήδη στην πρώτη επιστολή του, τον Ιούνιο 2023, μετά το πολύνεκρο ναυάγιο της Πύλου της 14.06.2023 προς τον Αρχηγό Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. Μετά την άρνηση της Διοίκησης να προβεί σε εσωτερική διερεύνηση της υπόθεσης της Πύλου, ο Συνήγορος προχώρησε αυτεπαγγέλτως σε ίδια έρευνα με την ειδική αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., θεωρώντας, ότι η πλήρης και αμερόληπτη διερεύνηση της διοικητικής δράσης αποτελεί στοιχειώδες δικαιοκρατικό αίτημα. Για το αποτέλεσμα της ανεξάρτητης έρευνας του Συνηγόρου και τις εξελίξεις μετά από αυτό, βλ. παρακάτω το κεφάλαιο 3.4. του παρόντος.

54. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. Safi κ.α. (07.07.2022), Alkhatib (16.01.2024), Almukhlis και Al-Maliki (25.03.2025), F.M. κ.α. κατά Ελλάδα (14.10.2025). Ο Συνήγορος ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης έχει ειδική αρμοδιότητα να ζητήσει τη συμμόρφωση με καταδικαστικές αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. για ουσιαστικές πλημμέλειες των πειθαρχικών ερευνών. Για την υπόθεση Safi βλ. έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2023, σελ.162επ. Το 2025, το Ν.Σ.Κ. διαβίβασε στον Συνήγορο τις δύο επόμενες υποθέσεις, Alkhatib, Almukhlis και Al-Maliki, για τις οποίες βλ. αναλυτικά παρακάτω το οικείο κεφάλαιο 5 του παρόντος.

ιδίως τα εξής:

- η ανεξάρτητη διενέργεια της Ε.Δ.Ε., όχι μόνον από τα εμπλεκόμενα στο περιστατικό στελέχη του Λιμενικού αλλά και από την προανακριτική έρευνα και τη συλλογή αποδείξεων των συναδέλφων των εμπλεκόμενων στην οικεία Λιμενική Αρχή,
- η αμερόληπτη λήψη κάθε εύλογα διαθέσιμου μέτρου που επιβάλλεται για να διαφωτίσει την υπόθεση και η διασφάλιση κάθε αντικειμενικού αποδεικτικού μέσου (όπως είναι λ.χ. η λήψη από κάμερες, του σκάφους του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. ή άλλες, ή και από κινητά τηλέφωνα επιβαινόντων ή στελεχών του Λιμενικού, οι καταγεγραμμένες συνομιλίες με το Κέντρο Επιχειρήσεων και το ΕΚΣΕΔ, πλήρεις ιατροδικαστικές εκθέσεις, εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης επί των σκαφών, και με ανέλκυση του βυθισμένου σκάφους, εκθέσεις εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης επί των πυροβόλων όπλων εάν υφίστανται ενδείξεις ή αιτιάσεις πυροβολισμών, καταθέσεις στο πλαίσιο της Ε.Δ.Ε. από το μέγιστο δυνατό αριθμό μαρτύρων, όχι μόνον στελεχών του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. αλλά και των επιβαινόντων, και όσων συνέδραμαν στην επιχείρηση διάσωσης και τη παροχή πρώτων βοηθειών και υγειονομικής φροντίδας,
- η εξέταση της οργάνωσης και διεξαγωγής της επιχείρησης από πλευράς ελαχιστοποίησης του κινδύνου ζωής, η εξέταση προσφορότητας εναλλακτικών αντί καταδίωξης, και εν τέλει η διακρίβωση των περιστάσεων με βασικό γνώμονα το ερώτημα *«κατά πόσον η επίδικη επιχείρηση ήταν επικεντρωμένη στην προστασία της ζωής των επιβατών»*.

Ο Συνήγορος σύμφωνα με το νόμο, ενημέρωσε, ότι θα παρακολουθήσει τη διεξαγωγή της Ε.Δ.Ε., συμβάλλοντας με παρατηρήσεις επί της διαδικασίας όπου είναι αναγκαίο, και θα ελέγξει την πληρότητά της όταν αυτή ολοκληρωθεί με πόρισμά του, επιφυλασσόμενος τυχόν δικών του ενεργειών. Λόγω της σοβαρότητας του περιστατικού, ο Συνήγορος δημοσιοποίησε τις ανωτέρω κατευθύνσεις έρευνας⁵⁵, οι οποίες έχουν σημασία και για άλλες παρόμοιες υποθέσεις. Ο Συνήγορος με δεύτερη επιστολή του ζήτησε περαιτέρω στοιχεία (για τον εντοπισμό και τη βύθιση του σκάφους των μεταναστών, την διαταγή ανέλκυσής του σύμφωνα με την από 05.02.2026 επιστολή του, καθώς και για την γραπτή, και οπτική καταγραφή του περιστατικού), τα οποία θεώρησε αναγκαία, προκειμένου να αποσαφηνιστούν οι περιστάσεις του υπό έρευνα συμβάντος καθώς και οι εκ μέρους της Ανε-

55. <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/deltio-typoy-or-o-synhgoros-gia-th-dierynhsh-toy-peristatikoy-me-nekroys-sth-xio>

ξάρτητης Αρχής περαιτέρω ενέργειες. Προβληματισμό δημιουργούν οι διαφορές στον Τύπο ότι οι κάμερες του σκάφους του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ δεν είχαν ενεργοποιηθεί⁵⁶ και ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επεξεργάζεται γενική πρόταση προς το Αρχηγείο του Λιμενικού Σώματος⁵⁷. Ο Συνήγορος αναμένει από την εκκρεμή εσωτερική διοικητική εξέταση να τεκμηριώσει τις ακριβείς περιστάσεις υπό τις οποίες έλαβε χώρα η σύγκρουση των δύο σκαφών, κατά τρόπο διεξοδικό και αμερόληπτο, ακόμη και αφιστάμενη της αρχικής ανακοίνωσης του Αρχηγείου για το περιστατικό.

3.3. Επίκαιρα ζητήματα σε πορίσματα της Αρχής

Ορισμένα καίρια ζητήματα που ανακύπτουν σε πορίσματα της Αρχής το 2025, σχετικά με σοβαρές παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων και την αντιμετώπιση που θα έπρεπε να είχαν στις εσωτερικές έρευνες των σωμάτων ασφαλείας, αφορούν ειδικότερα καταγγελίες για χρήση χειροβομβίδων κρότου λάμψης και τους επακόλουθους τραυματισμούς σε δημόσιες συναθροίσεις, καθώς επίσης για κακομεταχείριση που οδήγησε σε θάνατο. Τα θέματα αυτά αποτελούν το αντικείμενο και άλλων εσωτερικών ερευνών και οι παρατηρήσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. θα ήταν ευκαταίω να τύχουν της προσοχής της ΕΛ.ΑΣ. σε όλες τις παραπλήσιες υποθέσεις.

3.3.1. Τραυματισμοί από χρήση χειροβομβίδων κρότου λάμψης

Ένα από τα ζητήματα που απασχόλησαν κατ' επανάληψη τον Εθνικό Μηχανισμό το έτος 2025 κατά την αξιολόγηση της αρτιότητας των διοικητικών εξετάσεων σε περιστατικά αστυνομικής βίας σε βάρος διαδηλωτών υπήρξε η διερεύνηση της νομιμότητας της χρήσης χειροβομβίδων κρότου λάμψης και η συμμόρφωση των αστυνομικών οργάνων με τους κανόνες ασφαλούς χρήσης τους (**Φ. 290226, Φ. 319462, Φ. 328837, Φ. 333822, Φ. 333823, Φ. 344865**). Η μελέτη των σχετικών πειθαρχικών δικογραφιών κατέδειξε ουσιώδεις πλημμέλειες της έρευνας και βεβαιασμένα συμπεράσματα των διενεργούντων υπέρ της ορθής και σύννομης χρήσης των εν λόγω ειδικών

56. Τραγωδία στη Χίο: Το σκάφος του Λιμενικού είχε κάμερα, αλλά δεν είχε τεθεί σε λειτουργία | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Κυβερνήτης Λιμενικού για Χίο: «Δεν κατέγραφα κάτι, γιατί χτύπησα το χέρι μου»

Ο Συνήγορος σημειώνει τον προβληματισμό και του Frontex στο SIR 10240/2026 που του διαβίβασε την 03.03.2026 για το γεγονός ότι δεν χρησιμοποιήθηκε η θερμική κάμερα του σκάφους του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ..

57. Βλ. παρακάτω κεφάλαιο 3.6 για υποθέσεις συνόρων και κεφάλαιο 7, Προτάσεις.

μέσων χωρίς την αναγκαία πλήρη και εμπειριστατωμένη τεκμηρίωση. Αναπέμποντας τις υποθέσεις στα αρμόδια πειθαρχικά όργανα για τη συμπλήρωση του διεξαχθέντος διοικητικού ελέγχου και της αιτιολογίας των πορισματικών εκθέσεων, ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε κατ' αρχάς ότι, όπως έχει επιβεβαιωθεί από τη νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων⁵⁸, οι χειροβομβίδες κρότου λάμψης χαρακτηρίζονται ως όπλα με την έννοια των διατάξεων του ν. 2168/1993 και συνεπώς η χρήση τους διέπεται από τις αρχές των άρθρων 1 και 3 του ν. 3169/2003 για τη χρήση πυροβόλων όπλων από αστυνομικούς. Έτσι, προϋπόθεση του επιτρεπτού της ρίψης τους είναι η προηγούμενη εξάντληση όλων των ηπιότερων, διαθέσιμων και πρόσφορων στην εκάστοτε περίπτωση μέσων, ιδίως παραινέσεων, προτροπών, χρήσης εμποδίων, σωματικής βίας και αστυνομικής ράβδου και η σταδιακή κλιμάκωση της χρησιμοποιούμενης υλικής βίας, τηρουμένης της κλίμακας διαβάθμισης της παρ. 2 του άρθρου 3 του ως άνω νόμου⁵⁹.

Η συνδρομή των προϋποθέσεων του ν. 3169/2003

Όπως επισημαίνεται στην εθνική νομολογία⁶⁰, από τις εν λόγω διατάξεις και την εισηγητική έκθεση του ν. 3169/2003, συνάγεται η προσπάθεια εξισορρόπησης, αφενός της ανάγκης διαφύλαξης εκ μέρους της πολιτείας της κοινωνικής ειρήνης και της ακώλυτης απόλαυσης των ατομικών ελευθεριών από τους πολίτες και αφετέρου του σεβασμού των αντίστοιχων δικαιωμάτων και ελευθεριών των προσώπων, που αναγκαίως, στο πλαίσιο πάντοτε της νομιμότητας, θα πληγούν κατά περίπτωση, προκειμένου να προστατευθούν αξιολογούμενα ως υπέρτερης σημασίας έννομα αγαθά του συνόλου. Συνεπώς, όταν τα αστυνομικά όργανα αναγκασθούν κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων τους να μετέλθουν βία έναντι ατόμων, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης ειδικών μέσων, για να είναι η δράση τους νόμιμη, πρέπει πάντοτε να διέπεται και να κατευθύνεται από τις αρχές της νομιμότητας, της αναγκαιότητας, της αναλογικότητας και της επιείκειας

58. ΔΕΦΑΘ 4055/2022, 2787/2024

59. «Άρθρο 3: Χρήση πυροβόλου όπλου και αρχές που τη διέπουν 1. Ο αστυνομικός επιτρέπεται κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας του να προτάσσει το πυροβόλο όπλο, εφόσον συντρέχει κίνδυνος ένοπλης επίθεσης σε βάρος αυτού ή τρίτου. 2. Ο αστυνομικός επιτρέπεται να κάνει χρήση πυροβόλου όπλου, εφόσον αυτό απαιτείται για την εκπλήρωση του καθήκοντός του και συντρέχουν οι παρακάτω προϋποθέσεις: α. Έχουν εξαντληθεί όλα τα ηπιότερα του πυροβολισμού μέσα, εκτός αν αυτά δεν είναι διαθέσιμα ή πρόσφορα στη συγκεκριμένη περίπτωση. Ηπιότερα μέσα είναι ιδίως παραινέσεις, προτροπές, χρήση εμποδίων, σωματικής βίας, αστυνομικής ράβδου, επιτρεπτών χημικών ουσιών ή άλλων ειδικών μέσων, προειδοποίηση για χρήση πυροβόλου όπου και απειλή με πυροβόλο όπλο. ...»

60. ΔΕΦΑΘ 2787/2024

που συνιστούν, αντίστοιχα, και περιορισμούς της αστυνομικής εξουσίας, αφού συνθέτουν αφενός τα όρια αυτής, αφετέρου την κλίμακα διαβάθμισης ή, αλλιώς, της επιλογής των μέτρων που κάθε φορά αρμόζουν για να προληφθεί ή για να αποκατασταθεί η δημόσια τάξη κατά τρόπο έγκαιρο και αποτελεσματικό.

Η τήρηση των ορίων που διαγράφονται από τις ανωτέρω αρχές κατά την αστυνομική δράση υπογραμμίζεται και στον ισχύοντα Κώδικα Δεοντολογίας⁶¹, σύμφωνα με τον οποίο οι αστυνομικοί ενεργούν με σύνεση και αυτοκυριαρχία, καταφεύγοντας στη βία μόνον όταν αυτή είναι απολύτως αναγκαία και στο μέτρο που προβλέπεται και απαιτείται για την εφαρμογή του νόμου, ενώ χρησιμοποιούν τα κατά το δυνατόν ηπιότερα μέσα, αποφεύγοντας την καταχρηστική χρήση των χημικών και των άλλων διαθέσιμων μέσων και ιδιαίτερα εκείνων που ενδέχεται να προκαλέσουν βλάβη στην υγεία των πολιτών. Αντίστοιχα, στις διατάξεις του π.δ. 538/1989⁶² προβλέπεται ότι κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, οι αστυνομικοί χρησιμοποιούν τα κατά το δυνατόν ηπιότερα μέσα, αποφεύγοντας κάθε περιττή τραχύτητα, ενόχληση ή αδικαιολόγητη φθορά ιδιοκτησίας. Σε ό,τι αφορά δε ειδικά στην περίπτωση των δημόσιων υπαίθριων συναθροίσεων, για τη διάλυση

61. π.δ. 254/04 «Άρθρο 1 - Γενικές υποχρεώσεις: Ο αστυνομικός: ... δ. Ενεργεί κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων του, με βάση τις αρχές της νομιμότητας, της αναλογικότητας, της επιείκειας, της χρηστής διοίκησης, της ίσης μεταχείρισης και του σεβασμού της διαφορετικότητας των ατόμων. Άρθρο 2 - Συμπεριφορά κατά την αστυνομική δράση: Ο αστυνομικός: ... γ. Εκτελεί τα καθήκοντά του με αμεροληψία, αντικειμενικότητα, διαφάνεια, σύνεση, αυτοκυριαρχία, σταθερότητα, αποφασιστικότητα και αξιοπρέπεια, προστατεύοντας, χωρίς διάκριση, όλους τους πολίτες από παράνομες σε βάρος τους πράξεις. ... ε. Για την τήρηση και εφαρμογή του Νόμου χρησιμοποιεί κατ' αρχήν μη βίαια μέσα. Η προσφυγή στη βία επιτρέπεται μόνον όταν είναι απολύτως αναγκαία και στο μέτρο που προβλέπεται και απαιτείται για την εφαρμογή του νόμου. **Τηρεί πάντοτε με απόλυτο σεβασμό τις αρχές της αναγκαιότητας, της προσφορότητας (καταλληλότητας) και της αναλογικότητας.**..Χρησιμοποιεί τα κατά το δυνατόν, ηπιότερα μέσα, αποφεύγοντας κάθε περιττή ενόχληση, σκληρότητα ή αδικαιολόγητη φθορά ιδιοκτησίας. **Δεν προβαίνει σε καταχρηστική χρήση των χημικών και των άλλων διαθέσιμων μέσων και ιδιαίτερα εκείνων που ενδέχεται να προκαλέσουν βλάβη στην υγεία των πολιτών.**..Χρησιμοποιεί τα πυροβόλα όπλα μόνο στις περιπτώσεις που προβλέπονται από το νόμο και αναφέρει αμέσως το συμβάν. στ. Ενεργεί για τη διατήρηση και την αποκατάσταση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, με σκοπό τη διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων όλων των πολιτών και την απρόσκοπτη κοινωνική διαβίωση, την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος και την προστασία του δημοκρατικού πολιτεύματος, αποφεύγοντας συμπεριφορές που μπορεί να προκαλέσουν σύγκρουση και επιβάλλει μόνον τους κατά περίπτωση αναγκαίους και προβλεπόμενους από το νόμο περιορισμούς δικαιωμάτων.»

62. π.δ. 538/89 «Άρθρο 2 - Κανόνες υπηρεσιακής συμπεριφοράς: Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους οι αστυνομικοί: 1. Ενεργούν με σύνεση, αυτοκυριαρχία, σταθερότητα, αποφασιστικότητα, αμεροληψία, αντικειμενικότητα και αξιοπρέπεια. 2. Σέβονται και προστατεύουν τα κατοχυρωμένα δικαιώματα των πολιτών και κάθε ατόμου που βρίσκεται στην Ελληνική Επικράτεια. 3. **Χρησιμοποιούν τα κατά το δυνατόν ηπιότερα μέσα, αποφεύγοντας κάθε περιττή τραχύτητα, ενόχληση ή αδικαιολόγητη φθορά ιδιοκτησίας.**..4. Συμπεριφέρονται με λεπτότητα, σεμνότητα και ευγένεια, επιδεικνύοντας πνεύμα μετριοπάθειας και επιείκειας. 5. Έχουν πάντοτε, ως γνώμονα των ενεργειών τους την εξασφάλιση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και τη διαφύλαξη των νόμων συμφερόντων των πολιτών.»

βίαιης συνάθροισης κατά τη διάρκεια της οποίας διαπράττονται σοβαρές αξιόποινες πράξεις ή από τη συνέχιση της οποίας προκαλείται άμεσος κίνδυνος κατά της ζωής ή σωματική βλάβη, η αρμόδια αστυνομική αρχή μπορεί να χρησιμοποιεί προς τούτο κάθε νόμιμο, πρόσφορο, αναγκαίο και ανάλογο με τις περιστάσεις μέσο⁶³, εφόσον προηγουμένως δεν έχει καταστεί δυνατή η εκούσια συμμόρφωση και αποχώρηση των συμμετεχόντων, ενώ οποιαδήποτε ενέργειά της τελεί υπό τις αρχές της νομιμότητας, της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας⁶⁴.

Από τα προεκτεθέντα καθίσταται σαφές ότι βασική συνιστώσα της διερεύνησης της νομιμότητας της χρήσης χειροβομβίδων κρότου λάμψης στο εκάστοτε περιστατικό αποτελεί η διακρίβωση της συνδρομής των προϋποθέσεων του ν. 3169/2003 και η διαπίστωση κατά πόσον η χρήση του συγκεκριμένου μέσου ήταν απολύτως αναγκαία υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης, αλλά και ανάλογη του επιδιωκόμενου σκοπού. Αποτιμώντας την πληρότητα του πειθαρχικού ελέγχου σε υποθέσεις καταγγελλόμενου τραυματισμού διαδηλωτών και δημοσιογράφων από χειροβομβίδες κρότου λάμψης στο πλαίσιο δημόσιων συναθροίσεων, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε, εντούτοις, την τυπική και διεκπεραιωτική εξέταση των εν λόγω παραμέτρων εκ μέρους των διενεργούντων τις διοικητικές εξετάσεις, οι οποίοι αποφαίνονται για τη νόμιμη και ορθή χρήση του μέσου, ερειδόμενοι αποκλειστικά στη γενικότερη διασάλευση της τάξης και την εκδήλωση βίαιων επεισοδίων στο πλαίσιο της συνάθροισης, δίχως να αξιολογούν την αναγκαιότητα και αναλογικότητα της χρήσης του στον δεδομένο κάθε φορά τόπο και χρόνο.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση έρευνας για καταγγελλόμενη πρόκληση απώλειας ακοής σε δύο φωτορεπόρτερ από την εξ επαφής ρίψη εναντίον τους χειροβομβίδας κρότου λάμψης κατά τη διάρκεια δημόσιας συνάθροισης (**Φ. 333823**), όπου ο συντάκτης της έκθεσης πορίσματος έκρινε ότι η ρίψη του εν λόγω ειδικού μέσου κατά τρόπο ώστε το σημείο εκτόνωσης να εντοπίζεται, βάσει του καταγεγραμμένου βιντεοληπτικού υλικού, στο ύψος των ποδιών του ενός φωτορεπόρτερ και σε μικρή απόσταση από τον δεύτερο, συνιστούσε ανάλογη, αναγκαία και κατάλληλη αστυνομική δράση προς τον σκοπό της ανάσχεσης των επιθέσεων που ήδη είχαν εκδηλωθεί σε βάρος των αστυνομικών δυνάμεων, αλλά και της αποκατάστασης της διασαλευθείσας τάξης. Μάλιστα, επιχειρώντας να τεκμηριώσει την κρίση του και ιδίως το συμπέρασμα περί συνδρομής της προϋπόθεσης της αναγκαι-

63. Άρθρο 9 ν. 4703/2020

64. Άρθρο 10 π.δ. 73/2020

ότητας, ο ενεργήσας τη διοικητική εξέταση επικαλέστηκε τον τραυματισμό αστυνομικού από βόμβα μολότοφ στο ίδιο σημείο σε άλλη χρονική στιγμή της συνάθροισης και την πρόκληση φθοράς στις περικνημίδες συναδέλφου του, υπηρετούντος στην ίδια διμοιρία.

Στο αναπεμπτικό του πόρισμα ο Εθνικός Μηχανισμός επεσήμανε ότι, παρόλο που από το συλλεγέν αποδεικτικό υλικό δεν γεννάται αμφιβολία ότι έλαβαν χώρα βίαιες επιθέσεις σε βάρος των αστυνομικών δυνάμεων από ομάδες ατόμων που παρεισέφρησαν στην πορεία διαμαρτυρίας, η τήρηση των αρχών της αναλογικότητας και αναγκαιότητας κατά τη ρίψη της επίμαχης χειροβομβίδας δεν επιβεβαιώνεται από το διαθέσιμο βιντεοληπτικό υλικό. Πιο συγκεκριμένα, τη στιγμή που ο μη ταυτοποιηθείς αστυνομικός προβαίνει στη χρήση της, ο κύριος όγκος της πορείας διακρίνεται να έχει ήδη προπορευθεί και απομακρυνθεί από το σημείο, ενώ άτομα με κουκούλες και κράνη που φαίνονται νωρίτερα να εμπλέκονται σε συγκρούσεις με τις αστυνομικές δυνάμεις στην απόληξη της πορείας, έχουν οπισθοχωρήσει και τραπεί σε φυγή τρέχοντας προς την ίδια κατεύθυνση. Το οδόστρωμα είναι δηλαδή σχεδόν κενό, με τους δύο φωτορεπόρτερ να τρέχουν τελευταίοι προς την κατεύθυνση των διαδηλωτών με εμφανή τον φωτογραφικό εξοπλισμό στα χέρια τους, τη στιγμή που η χειροβομβίδα εκτονώνεται στο έδαφος δίπλα στα πόδια του ενός εκ των δύο. Η Αρχή υπογράμμισε ότι η πρόκληση σωματικής βλάβης σε αστυνομικό και φθοράς στην εξάρτυση άλλου συναδέλφου του σε διαφορετική χρονική στιγμή στο πλαίσιο της ίδιας δημόσιας συνάθροισης δεν δύναται να δικαιολογήσει τη χρήση της χειροβομβίδας κρότου λάμψης στον συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, λαμβανομένου υπόψη ότι η συνδρομή των όρων της αναλογικότητας και αναγκαιότητας πρέπει να εξετάζεται κάθε φορά *ad hoc*. Δεδομένης της άτακτης οπισθοχώρησης των επιτιθέμενων ατόμων, δεν υφίστατο πλέον παρούσα, συνεχιζόμενη ή επικείμενη επίθεση σε βάρος των αστυνομικών δυνάμεων και συνεπώς δεν στοιχειοθετείται η αναγκαιότητα χρήσης του συγκεκριμένου ειδικού μέσου προς τον σκοπό της ανάσχεσης των επιθέσεων που είχαν ήδη εκδηλωθεί. Συγχρόνως, δεν συνέτρεχε πλέον σοβαρός κίνδυνος για τη σωματική ακεραιότητα των επιχειρούντων αστυνομικών, η συνδρομή του οποίου συνιστά, από κοινού με την εξάντληση κάθε ηπιότερου μέσου, αναγκαία προϋπόθεση του επιτρεπτού της χρήσης δακρυγόνων και χειροβομβίδων κρότου λάμψης, σύμφωνα με σχετική εσωτερική διαταγή της Υποδιεύθυνσης Μέτρων Τάξης⁶⁵.

65. Υπ' αριθ. πρωτ. 6512/15/3-νγ' από 1-11-2022.

Η συμμόρφωση με τους κανόνες ασφαλούς χρήσης

Πέραν των ανωτέρω, η επικινδυνότητα των συγκεκριμένων μέσων και το ενδεχόμενο πρόκλησης βλάβης στην υγεία των πολιτών σε περίπτωση μη ενδεδειγμένης χρήσης επιβάλλει συν τοις άλλοις τον έλεγχο της συμμόρφωσης των εμπλεκομένων αστυνομικών με τους κανόνες και τις αρχές ασφαλούς χρήσης τους. Για τον λόγο αυτό, ο Συνήγορος του Πολίτη τονίζει, ήδη από την εκκίνηση της παρακολούθησης των σχετικών διοικητικών ερευνών, ότι στο διερευνητικό καθήκον των διενεργούντων περιλαμβάνεται η υποχρέωση αναζήτησης και συνεκτίμησης κάθε εγγράφου από το οποίο προκύπτουν τα τεχνικά χαρακτηριστικά των επίμαχων χειροβομβίδων, οι προϋποθέσεις ασφαλούς χρήσης και οι πιθανές επιπτώσεις στην ανθρώπινη ζωή και σωματική ακεραιότητα σε περίπτωση εσφαλμένου χειρισμού, όπως ενδεικτικά των σχετικών τεχνικών προδιαγραφών, εγχειριδίων χρήσης της κατασκευάστριας εταιρείας, πιστοποιητικών ασφαλείας, δελτίων δεδομένων ασφαλείας κ.ο.κ. Επιπροσθέτως, απαραίτητη είναι η αναζήτηση τυχόν εσωτερικών διαταγών και κανονισμών που διέπουν τον χειρισμό και τη ρίψη των χειροβομβίδων κρότου λάμψης και οριοθετούν τη νόμιμη χρήση των εν λόγω ειδικών μέσων από το αστυνομικό προσωπικό των αντίστοιχων υπηρεσιών, αλλά και των οικείων επαγγελματικών εγχειριδίων ή άλλου εκπαιδευτικού υλικού προορισμένου για την κατάρτιση και την τακτική επιμόρφωση των στελεχών των επιχειρησιακών μονάδων της ΕΛ.ΑΣ.

Παρά τις συστάσεις της Αρχής, η ανωτέρω υποχρέωση δεν φαίνεται να έχει εμπεδωθεί από τους διενεργούντες τις διοικητικές εξετάσεις, οι οποίοι είτε παραλείπουν να προβούν στη σχετική αναζήτηση (**Φ. 290226, Φ. 328837, Φ. 333822, Φ. 344865, Φ.319462**), είτε συλλέγουν μέρος των προαναφερομένων στοιχείων και στη συνέχεια δεν εξετάζουν τη συμμόρφωση με το περιεχόμενό τους στο συγκεκριμένο περιστατικό (**Φ. 333823, Φ.319462**). Επιστρέφοντας στην περίπτωση της έρευνας αναφορικά με την καταγγελλόμενη πρόκληση απώλειας ακοής στους δύο φωτορεπόρτερ, η συμπερίληψη στη διοικητική δικογραφία του δελτίου δεδομένων ασφαλείας της κατασκευάστριας εταιρείας κατέδειξε ότι η χρήση των χειροβομβίδων υπόκειται σε συγκεκριμένους περιορισμούς και απαγορεύσεις, όπως ιδίως η χρήση αποκλειστικά σε εξωτερικούς χώρους και η τήρηση ελάχιστης απόστασης ρίψης, αλλά και ζώνης κινδύνου, η οποία να μην περιλαμβάνει άτομα σε ορισμένη ακτίνα. Παρότι ο συντάκτης της έκθεσης πορίσματος έκανε δεκτό ότι η χειροβομβίδα εξερράγη στο ύψος των ποδιών του ενός και σε μικρή απόσταση από τον δεύτερο καταγγέλλοντα, όπως εμφανίζεται και στο σχετικό βιντεοληπτικό υλικό, εν συνεχεία δεν εξέτασε εάν η ρίψη κατ' αυτόν τον τρόπο υπήρξε σύμφωνη με τους ανωτέρω κανόνες ασφαλούς χρήσης για

την αποφυγή κινδύνου τραυματισμού ή πρόκλησης βλάβης της υγείας των πολιτών που βρίσκονταν στο σημείο, ή εάν αυτή ήταν συμβατή με τις αρχές εκπαίδευσης και την ειδική τεχνογνωσία του αστυνομικού προσωπικού που υπηρετεί στις ΔΙ.Α.Τ. και ΔΙ.ΜΕ.Τ. Ομοίως, ουδόλως συνεκτιμήθηκαν κατά το σχηματισμό της δικανικής του πεποίθησης τα τεχνικά χαρακτηριστικά της επίμαχης χειροβομβίδας (εξαιρετικά υψηλή ένταση ήχου και φωτός) και οι πιθανές βλαπτικές συνέπειές της στην ακοή, όραση και αίσθηση ισορροπίας των ατόμων που πλήττονται από αυτή, προκειμένου να αξιολογηθεί ο κίνδυνος που ενυπήρχε στη χρήση της και να σταθμιστεί αυτός με τον επιδιωκόμενο σκοπό, ο οποίος, όπως προειπώθηκε, συνίστατο κατά τον διενεργούνται στην ανάσχεση των επιθέσεων που είχαν προηγηθεί σε βάρος των αστυνομικών δυνάμεων και την αποκατάσταση της διασαλευθείσας τάξης.

Αντίστοιχα, κατά τη διερεύνηση καταγγελλομένων σχετικά με τον σοβαρό⁶⁶ τραυματισμό φοιτητή στο πρόσωπο από ρίψη χειροβομβίδας κρότου λάμψης σε ευθεία βολή, κατά τη διάρκεια πορείας φοιτητών εντός των εγκαταστάσεων του Α.Π.Θ. (**Φ.319462**), η ενσωμάτωση στον φάκελο της υπόθεσης του δελτίου τεχνικών δεδομένων της κατασκευάστριας εταιρείας δεν ακολουθήθηκε από την αποτίμηση του βαθμού συμμόρφωσης με τους σχετικούς κανόνες ασφαλούς χρήσης, παρότι η ρίψη της χειροβομβίδας έγινε σε εξωτερικό μεν χώρο, αλλά σε στενό δρόμο εντός των πανεπιστημιακών εγκαταστάσεων και μεταξύ δύο μεγάλων κτιρίων⁶⁷, ενώ σύμφωνα με την κατάσταση του ίδιου του ελεγχόμενου αστυνομικού, αυτός χρησιμοποίησε το δεξί του χέρι αντί του αριστερού, ως όφειλε. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, τον διενεργώντας δεν απασχόλησαν κομβικά ερωτήματα, τα οποία και δεν έθεσε στον οπλουργό που κατέθεσε ως μάρτυρας, ούτε ζήτησε τη διενέργεια σχετικής πραγματογνωμοσύνης από αστυνομικούς της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών προκειμένου να παρασχεθούν οι απαραίτητες διευκρινίσεις, όπως ενδεικτικά: α) εάν οι χειροβομβίδες κρότου λάμψης πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο σε ανοιχτούς χώρους και εάν ναι, σε

66. Ο φοιτητής, ο οποίος βρισκόταν στην κεφαλή της πορείας, καταγγέλλει ότι δέχθηκε, από ευθεία βολή, χειροβομβίδα κρότου λάμψης στο κεφάλι, με αποτέλεσμα τον σοβαρό τραυματισμό του στο πρόσωπο και δη στη γνάθο (κάταγμα), τα δόντια και τα χείλη, αλλά και στο ακουστικό σύστημα. Στη διαδοχική ιατρική του νοσηλεία, μεταξύ άλλων, τοποθετήθηκαν στη γνάθο του ειδικοί νάρθηκες για επτά (7) εβδομάδες, χρονικό διάστημα κατά το οποίο ο τραυματισθείς απαγορευόταν να μασάει, τρεφόταν μόνο με υγρές ή πολύ μαλακές τροφές και δεν μπορούσε να μιλήσει φυσιολογικά, αλλά με δυσκολία και πολύ αργά.

67. βλ. και ΔΠΑΘ, 531/2018 σε Τρ.ΔΕΦΑΘ 4055/2022 :«το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, αφού έλαβε υπόψη ότι, σύμφωνα με το σχετικό εγχειρίδιο, απαγορεύεται ρητά η χρήση της εν λόγω χειροβομβίδας **σε περιορισμένους χώρους**, ενώ προβλέπεται η χρήση αυτής μόνο σε ανοιχτούς χώρους, έκρινε ότι η ρίψη της ένδικης χειροβομβίδας στην είσοδο στοάς, όπως στην προκειμένη περίπτωση, δηλαδή σε περιορισμένο και όχι ανοιχτό χώρο, συνιστά μη νόμιμη χρήση».

πόση απόσταση από πρόσωπα (πολίτες και αστυνομικούς) και κτίρια, αλλά και εάν υπάρχουν περιορισμοί και απαγορεύσεις χρήσης σε συγκεκριμένους χώρους, β) τι ακριβώς μπορεί να συμβεί εάν η ρίψη της χειροβομβίδας και η εκτόνωσή της γίνει ανάμεσα σε πλήθος ατόμων (προς τα πόδια των διαδηλωτών), γ) σε ποιο ύψος γίνεται η αναπήδηση της χειροβομβίδας την πρώτη και τη δεύτερη φορά (στην κατάθεσή του ο οπλουργός της Δ/νσης αναφέρει ότι αυτή «αναπηδά δύο (2) φορές μεταξύ των δύο κρότων και λάμψεων») και τι μπορεί να συμβεί εάν σε οποιαδήποτε από αυτά τα χρονικά σημεία η χειροβομβίδα έρθει σε επαφή με το ανθρώπινο σώμα, δ) εάν μεταβάλλεται το εν λόγω ύψος ανάλογα με τη δύναμη, το ύψος και τη φορά ρίψης, ε) με ποιο χέρι συνιστάται να γίνεται η ρίψη, με ποια δύναμη και γιατί, στ) εάν μπορεί η χειροβομβίδα κρότου λάμψης να προκαλέσει εκτός από σοβαρές σωματικές βλάβες, προσωρινές ή μόνιμες οπτικές και ακουστικές βλάβες σε περίπτωση λανθασμένης χρήσης, όπως αποπροσανατολισμό, σύγχυση, προσωρινή ή μόνιμη απώλεια ακοής, όπως δέχεται η νομολογία των εθνικών δικαστηρίων, όταν μάλιστα έχει προηγηθεί χρήση φυσούνας δακρυγόνων μέσων, ζ) εάν επιτρέπεται η χρήση σε περιορισμένους χώρους, όπως ο εν θέματι και σε αυτές τις περιπτώσεις εάν το μέγεθος των προκαλούμενων κρότων και της προκαλούμενης λάμψης μπορεί να μεταβληθεί και εάν ναι, πόσο μπορεί να μεταβληθεί σε ένα στενό δρόμο μεταξύ δύο μεγάλων κτιρίων και σε πολύ μικρή απόσταση από άτομα (μηδενική έως και δύο μέτρα) κ.α.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ωστόσο, ακόμη και η ίδια η προσπάθεια των αρμόδιων πειθαρχικών οργάνων να συλλέξουν και να εντάξουν τα ανωτέρω στοιχεία στην πειθαρχική δικογραφία προσκρούει στην άρνηση διαβίbasής τους από τις αρμόδιες υπηρεσίες λόγω του απόρρητου χαρακτήρα τους. Ο Εθνικός Μηχανισμός έχει κατ' επανάληψη επισημάνει ότι δεν νοείται επίκληση απορρήτου έναντι των διενεργούντων τις διοικητικές έρευνες, καθώς οι τελευταίοι πρέπει να έχουν πλήρη πρόσβαση σε οποιοδήποτε στοιχείο είναι αναγκαίο προκειμένου να αποφανθούν εάν στοιχειοθετείται πειθαρχική ευθύνη των ελεγχόμενων αστυνομικών. Ιδίως δε σε ό,τι αφορά στο εκάστοτε ισχύον νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο, εξυπακούεται ότι τα πειθαρχικά όργανα πρέπει να έχουν πλήρη γνώση τυχόν απόρρητων αποφάσεων, εσωτερικών κανονισμών, διαταγών και εγκυκλίων που διέπουν την αστυνομική δράση, ώστε να μπορούν να συνάγουν με ασφάλεια εάν υπήρξε συμμόρφωση με το περιεχόμενό τους στην εξεταζόμενη κάθε φορά περίπτωση. Άλλωστε, οι διοικητικές εξετάσεις του π.δ. 120/2008 διέπονται από την αρχή της μυστικότητας, η δε έκθεση πορίσματος αποτελεί έγγραφο κατά την έννοια του άρθρου 2 του π.δ. 75/1987, γνώση του οποίου μπορεί να λάβει περιορισμένος αριθμός προσώπων μόνον υπό τις προϋποθέσεις του νόμου.

Αξίζει στο σημείο αυτό να επισημανθεί και η έκδοση της υπ' αριθ. 247/2015 γνωμοδότησης του Ν.Σ.Κ., αποδεκτής από τον αρμόδιο Υπουργό και συνεπώς δεσμευτικής για τη Διοίκηση σύμφωνα με τα οριζόμενα στις οικείες διατάξεις του ν. 4831/2021, με την οποία ερμηνεύονται περιοριστικά οι διατάξεις για το δικαίωμα πρόσβασης των καταγγελλόντων στο πόρισμα διενεργηθείσας διοικητικής εξέτασης. Επιπροσθέτως, από τις διατάξεις των άρθρων 24 παρ. 3 και 26 παρ. 10 του π.δ. 120/2008, με τις οποίες θεσπίζεται το δικαίωμα του καλουμένου σε έγγραφες εξηγήσεις και του καλουμένου σε απολογία, αντίστοιχα, να λάβουν γνώση και αντίγραφα των εγγράφων της διοικητικής εξέτασης, εκτός από εκείνα που από ειδικές διατάξεις χαρακτηρίζονται ως απόρρητα, συνάγεται εξ αντιδιαστολής ότι δεν υφίσταται κώλυμα συμπερίληψης των συγκεκριμένων εγγράφων στην πειθαρχική δικογραφία, ενώ συγχρόνως διασφαλίζεται η προστασία τους από μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση. Τέλος, ούτε αυτή η διαβίβαση της πορισματικής έκθεσης και του πειθαρχικού φακέλου στον Συνήγορο του Πολίτη για την άσκηση της αρμοδιότητάς του ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. δύναται να θίξει τον τυχόν απόρρητο χαρακτήρα εγγράφων που περιλαμβάνονται σε αυτόν, αφού σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 9 του ν. 3094/03, το προσωπικό της Αρχής υπέχει καθήκον εχεμύθειας για έγγραφα και στοιχεία των οποίων λαμβάνει γνώση και είναι απόρρητα σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις ή εξαιρούνται από το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα, ενώ τα μόνα απόρρητα έγγραφα που εξαιρούνται, δυνάμει της διάταξης του άρθρου 1 παρ. 7 του ν. 3938/2011, από την υποχρέωση διαβίβασης στον Εθνικό Μηχανισμό, είναι εκείνα που αφορούν στην εθνική άμυνα, την κρατική ασφάλεια και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας.

Η μη ταυτοποίηση των υπαιτίων

Η αποτίμηση της αρτιότητας και αποτελεσματικότητας των διοικητικών ερευνών από τον Συνήγορο του Πολίτη σε περιστατικά χρήσης χειροβομβίδων κρότου λάμψης φέρνει, ωστόσο, στο φως και άλλα επιμέρους ζητήματα και πλημμέλειες του πειθαρχικού ελέγχου, με κυριότερο αυτό της μη ταυτοποίησης των αστυνομικών που προέβησαν σε αντικανονική χρήση του εν λόγω μέσου. Ο Εθνικός Μηχανισμός εκφράζει τον προβληματισμό του για τη μη συνδυαστική αξιολόγηση συλλεγέντων αποδεικτικών στοιχείων, όπως λ.χ. μαρτυρικών καταθέσεων, δημοσίων εγγράφων από τα οποία προκύπτει η ακριβής θέση των διατεθεισών δυνάμεων ή καταγεγραμμένου βιντεοληπτικού υλικού, προς τον σκοπό της αναγνώρισης και ταυτοποίησης του εκάστοτε αστυνομικού, ο οποίος προχώρησε στη ρίψη της χειροβομβίδας, ή έστω της διμοιρίας στην οποία αυτός ανήκε, ώστε να διερευνη-

θεί τυχόν πειθαρχική ευθύνη του επικεφαλής αυτής. Ειδικά δε σε ό,τι αφορά στην αξιοποίηση του διαθέσιμου βιντεοληπτικού υλικού, η Αρχή υπογραμμίζει την αναγκαιότητα της εργαστηριακής του εξέτασης από τη Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών, προκειμένου να διακριβωθεί εάν υφίσταται η τεχνική δυνατότητα για την εργαστηριακή βελτίωση της ποιότητας της εικόνας και τον προσδιορισμό της κίνησης και των ενεργειών των απεικονιζόμενων προσώπων με μεγαλύτερη λεπτομέρεια και ευκρίνεια από αυτήν που επιτρέπει η απλή οπτική επισκόπηση.

Παράλληλα, αξίζει να επισημανθεί ότι η τήρηση της υποχρέωσης των αστυνομικών να φέρουν ειδικά διακριτικά δηλωτικά της ταυτότητάς τους, απορρέουσα για το προσωπικό των Υποδιευθύνσεων Αποκατάστασης Τάξης και Μέτρων Τάξης από το άρθρο 60 παρ. 4 της υπ' αρ. 7012/6/103/5-7-2009 απόφασης του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας⁶⁸, δεν αποτελεί σχεδόν ποτέ αντικείμενο του πειθαρχικού ελέγχου στο πλαίσιο των ανωτέρω διοικητικών εξετάσεων. Η παράλειψη αυτή αντίκειται στην ευρύτητα του διερευνητικού καθήκοντος, το οποίο σύμφωνα με τις οικείες διαταγές για τη διενέργεια διοικητικών εξετάσεων, περιλαμβάνει την εξακρίβωση της στοιχειοθέτησης οποιουδήποτε πειθαρχικού παραπτώματος προκύπτει κατά την πορεία της διοικητικής ανάκρισης και όχι μόνο των ρητά μνημονευόμενων σε αυτές. Ο Συνήγορος του Πολίτη πάγια επισημαίνει ότι η χρήση διακριτικών δηλωτικών της ταυτότητας συνιστά βασικό εχέγγυο λογοδοσίας και διαφάνειας της αστυνομικής δράσης, αλλά και προαπαιτούμενο της αποτελεσματικότητας των διοικητικών ερευνών, αφού η απουσία διακριτικών οδηγεί εν τοις πράγμασι σε αδυναμία ταυτοποίησης του δράστη και, συνεπώς, σε μη αποτελεσματική διοικητική έρευνα σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.

Η άρνηση της αιτιώδους συνάφειας

Ένα ακόμη ζήτημα που συναρτάται με τη διερεύνηση καταγγελιών για παράνομη και αντικανονική χρήση χειροβομβίδων κρότου λάμψης είναι αυτό της κατάφασης της ύπαρξης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της ρίψης της επίμαχης χειροβομβίδας και της πρόκλησης κάκωσης ή βλάβης της υγείας στους καταγγέλλοντες. Η ύπαρξη αντικειμενικών αποδεικτικών στοιχείων από τα οποία συνάγεται, κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας και λογικής, ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παράνομης πράξης του αστυνομικού οργάνου και του ιατρικώς πιστοποιημένου τραυματισμού των παθόντων

68. Όπως αντικαταστάθηκε με την υπ' αρ. 7012/6/103-οζ'/1-4-2021 όμοια.

συχνά παραγνωρίζεται με την επίκληση αμφιβολιών ή υποθετικών συλλογισμών που δεν βρίσκουν έρεισμα στο συλλεγέν αποδεικτικό υλικό. Και τούτο παρά το γεγονός ότι έχει τονιστεί κατ' επανάληψη από τον Συνήγορο του Πολίτη ότι οι αρχές της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α. που σχετίζονται με τον τρόπο εφαρμογής του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α. για καταγγελίες κακομεταχείρισης «από άτομα που βρίσκονται υπό κράτηση ή άλλως υπό τον έλεγχο κρατικών υπαλλήλων, μπορούν επίσης να μεταφερθούν σε υποθέσεις που αφορούν τη χρήση βίας για σκοπούς ελέγχου πλήθους»⁶⁹, μεταξύ αυτών και η αντιστροφή του βάρους απόδειξης. Έτσι, στην προαναφερθείσα υπόθεση του τραυματισμού φοιτητή στο πρόσωπο εντός του Α.Π.Θ. (Φ. 319462), ο συντάκτης της έκθεσης πορίσματος διατύπωσε υποθετικούς ισχυρισμούς που δεν επιβεβαιώνονται από το υπάρχον βιντεοληπτικό υλικό, αποδίδοντας τον σοβαρό τραυματισμό του καταγγέλλοντος στην πιθανή πτώση του λόγω παραπατήματος ή παράσυρσης από το πλήθος κατά την οπισθοχώρησή του, ισχυρισμοί οι οποίοι, μεταξύ άλλων, επιχειρούν να δημιουργήσουν αμφιβολίες, να λειτουργήσουν ως εμπόδιο στην διερεύνηση της ουσιαστικής αλήθειας και να νομιμοποιήσουν, ατυχώς, το συμπέρασμα του ενεργήσαντος την έρευνα ότι «δεν κατέστη εφικτό να προσδιορισθούν οι συνθήκες υπό τις οποίες προκλήθηκε ο συγκεκριμένος τραυματισμός». Παράλληλα, η ένορκη εξέταση των αρμοδίων ιατρών εστίασε αποκλειστικά στη βαρύτητα των τραυμάτων και όχι στην αιτία πρόκλησής τους, αφού κλήθηκαν μέσω πανομοιότυπης ερώτησης να προβούν στον χαρακτηρισμό της σωματικής βλάβης ως «ελαφράς (ασήμαντης), απλής ή επικίνδυνης», επιχειρώντας αυτός να αποτελέσει στη συνέχεια, άνευ άλλου τινός, και νομικό χαρακτηρισμό της πράξης.

Αντίστοιχα, στη μνημονευόμενη ανωτέρω υπόθεση της καταγγελλόμενης πρόκλησης απώλειας ακοής σε βάρος των δύο φωτορεπόρτερ (Φ. 333823), ελλιπή τεκμηρίωση φέρει η διατύπωση αμφιβολιών σχετικά με την ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της ρίψης της συγκεκριμένης χειροβομβίδας και της πρόκλησης ακουστικού τραύματος στους παθόντες. Από τη μελέτη του συλλεγέντος αποδεικτικού υλικού προκύπτει ότι οι δύο από τους τρεις ιατρούς που εξετάστηκαν ενόρκως επιβεβαίωσαν την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ εκτόνωσης της χειροβομβίδας και ακουστικού τραύματος, συσχετίζοντας την οξεία αμφοτερόπλευρη απώλεια ακοής με τα τεχνικά χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου μέσου και την απόσταση από την οποία εξερράγη δίπλα στους παθόντες. Μάλιστα, παρότι η μία εξ αυτών θεώρησε πιθανό η βλάβη να έχει αθροιστικό χαρακτήρα, προερχόμενη και από άλλες πηγές θορύβου, διευκρίνισε ότι αδιαμφισβήτητα η επιβάρυνση από τη χειροβομ-

69. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Hentschel και Stark κατά Γερμανίας, 09.11.2017, παρ. 79

βίδα κρότου λάμψης που εξερράγη κοντά στον ασθενή ήταν μεγαλύτερη των όποιων υπολοίπων βλαβών που ενδεχομένως να είχε υποστεί από τις άλλες πηγές στις οποίες ήταν εκτεθειμένος στη διάρκεια της συνάντησής.

Εντούτοις, ο ενεργήσας τη διοικητική εξέταση εξέφρασε αμφιβολία για την ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου, επικαλούμενος αποκλειστικά το περιεχόμενο της κατάθεσης του τρίτου εκ των εξετασθέντων ιατρών, ο οποίος ισχυρίστηκε ότι δεν είναι δυνατός ο ασφαλής προσδιορισμός του ήχου που ευθύνεται για την πρόκληση του ακουστικού τραύματος λόγω της έκθεσης των παθόντων σε πολλαπλούς θορύβους. Ο Συνήγορος του Πολίτη παρατήρησε ότι η επιλεκτική αυτή αξιοποίηση των αποδεικτικών μέσων δεν συνοδεύτηκε από ειδική και εμπειριστατωμένη τεκμηρίωση του λόγου για τον οποίο η μία μαρτυρική κατάθεση βάρυνε περισσότερο από τις υπόλοιπες κατά τον σχηματισμό της δικανικής πεποίθησης του πειθαρχικού οργάνου, υπενθυμίζοντας ότι η ελευθερία εκτίμησης των αποδείξεων βρίσκει το δικαιοκρατικό της όριο στην επιταγή αιτιολογίας, ώστε η δικαιοδοτική κρίση να μην ανάγεται σε ενδόμυχες πεποιθήσεις του διενεργήσαντος την έρευνα.

Τέλος, στο ίδιο πλαίσιο η Αρχή υπογράμμισε ότι η αναφορά στη μεταγενέστερη αποκατάσταση της υγείας του παθόντος ή η απόδοση ευθυνών στο θύμα σχετικά με τη μη πλήρη αποκατάσταση της υγείας του λόγω καθυστέρησης να αναζητήσει ιατρική συνδρομή ουδόλως σχετίζονται με το αντικείμενο του πειθαρχικού ελέγχου, ούτε δύνανται να αναιρέσουν την πειθαρχική ευθύνη των ελεγχομένων αστυνομικών εκ της παράνομης και αντικανονικής χρήσης χειροβομβίδας κρότου λάμψης που είχε ως αποτέλεσμα σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας πολιτών. Άλλωστε, σύμφωνα με τη θεωρία και τη νομολογία, για τη στοιχειοθέτηση του συναφούς ποινικού αδικήματος της απλής σωματικής βλάβης, απαιτείται πρόκληση σωματικής κάκωσης ή βλάβης της υγείας άλλου προσώπου, με την τελευταία να συνίσταται στην πρόκληση ή επίταση μιας, έστω και παροδικής, παθολογικής κατάστασης⁷⁰, η οποία απαιτεί μία διαδικασία θεραπείας, είτε με ιατρική περίθαλψη είτε με μόνες τις φυσικές δυνάμεις του οργανισμού και όχι σε μια μόνιμη και μη αναστρέψιμη δυσλειτουργία του οργανισμού. Συγχρόνως, αυτονόητο είναι ότι τυχόν υπαιτιότητα των θυμάτων για τη μη πλήρη ίαση και αποκατάσταση της βλάβης της υγείας τους δεν δύνανται να απαλλάξει τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς από την πειθαρχική και ποινική ευθύνη για την πρόκλησή της.

70. Κ.Φράγκος, κατ' άρθρο ερμηνεία Π.Κ., άρθρο 308

3.3.2. Κακομεταχείριση και θάνατος ελεγχόμενου

Το 2025 εξετάσθηκε περιστατικό σχετικά με καταγγελλόμενο ξυλοδαρμό κατά τον αστυνομικό έλεγχο οδηγού, που σύμφωνα με τους συγγενείς του θύματος οδήγησε στον θάνατο του από ανακοπή καρδιάς (**Φ.343437**). Στην υπόθεση αυτή σημειώθηκε σειρά ελλείψεων, αντιφάσεων και παραλείψεων της έρευνας, και προφανής έλλειψη τεκμηρίωσης των συμπερασμάτων της. Οι κυριότερες παρατηρήσεις του Συνηγόρου έχουν ως εξής:

α') Ακόμη κι αν αντιπαρέλθει κανείς τις ανατιολόγητες «αυξομειώσεις» και μεταβολές του κατηγορητηρίου, όπως και το γεγονός ότι οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί ανεξαρτήτως της κατηγορίας που τους αποδίδεται και ανεξαρτήτως του ρόλου που έκαστος διαδραμάτισε, της θέσης όπου βρισκόταν και της αρμοδιότητας που είχε κατά την εξέλιξη του υπό διερεύνηση περιστατικού καταλήγουν σε μία κοινή και ενιαία απολογία, δεν μπορεί να μην σταθεί στο γεγονός ότι το πειθαρχικό πόρισμα αποβαίνει εντέλει να πραγματεύεται μεταξύ άλλων την τέλεση ή μη από τους ελεγχόμενους πειθαρχικών παραπτώματων τα οποία δεν έχουν αποτυπωθεί ούτε ως πραγματικά περιστατικά ούτε ως νομικές διατάξεις στις κλήσεις που έχουν απευθυνθεί στους εμπλεκόμενους αστυνομικούς για να απολογηθούν. Αντίθετα, οι σχετικές πράξεις αφορούν αιτιάσεις που είτε κατατίθενται από κάποιους μάρτυρες είτε κυκλοφορούν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τις οποίες, όμως, ο διενεργών δεν επικαλείται ούτε στις ερωτήσεις που θέτει στους ελεγχόμενους στο στάδιο των έγγραφων εξηγήσεων ούτε στις κλήσεις που τους απευθύνει στο στάδιο των απολογιών. Έτσι, ο διενεργών αναλαμβάνει από μόνος του να απαντήσει στις κατηγορίες αυτές, αρνούμενος την τέλεση των αντιστοίχων πράξεων.

β') Το δεύτερο παράδοξο σχετίζεται με την αβασάνιστη σύγκλιση των αστυνομικών θέσεων που κατατίθενται στο εν λόγω απολογητικό υπόμνημα και στα συμπεράσματα, στα οποία καταλήγει ο διενεργών, παρά τις αντιφάσεις και τις αντιθέσεις των θέσεων αυτών με το λοιπό αποδεικτικό υλικό, συμπεριλαμβανομένου και προγενέστερων του υπομνήματος αναφορών των ιδίων αστυνομικών, των πλημμελειών όσο και σφαλμάτων στα οποία οι τελευταίοι έχουν υποπέσει σε σχέση με τις αρμοδιότητες τους, των κενών και ελλείψεων που εξακολουθεί να έχει ο πειθαρχικός φάκελος παρά τις συγκεκριμένες υποδείξεις για τη συμπλήρωση του καθώς και σε σχέση με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο.

Έτσι, γίνεται δεκτό από τον διενεργούντα ότι οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί δεν προέβησαν σε κανενός είδους κακομεταχείριση εις βάρος του φερόμενου θύματος, καθώς υπάρχουν «βάσιμες αμφιβολίες» περί τούτου, και ότι

τα τραύματά του τελευταίου οφείλονταν στην ίδια πτώση του στο έδαφος λόγω της αιφνίδιας αδιαθεσίας που ένωσε, καθώς «δεν δύναται να αποδειχτεί ότι είναι απόρροια κάποιων έκνομων ή παράτυπων ενεργειών των αστυνομικών.» Η άμεση ένσταση απέναντι σε ένα τέτοιο συμπέρασμα έρχεται πρωτίστως από την πάγια θέση του Ε.Δ.Δ.Α., όπως καταγράφεται διαχρονικά μέσω της νομολογίας του και αναδεικνύεται τακτικά από τον Συνήγορο του Πολίτη μέσω και των ειδικών ετήσιων εκθέσεων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.⁷¹ Σύμφωνα με αυτή, υπογραμμίζεται, ότι στις περιπτώσεις καταγγελιών σοβαρής κακομεταχείρισης προσώπου ενόσω βρίσκεται υπό καθεστώς αστυνομικού ελέγχου, είτε αυτός αντιστοιχεί σε απλό έλεγχο στοιχείων είτε παραπέμπει σε καθεστώς κράτησης, ο απόλυτος χαρακτήρας του αρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. σε συνδυασμό με την εξουσιαστική σχέση, που συνδέει εξ ορισμού τους ελέγχοντες αστυνομικούς με τον υπό έλεγχο πολίτη, αξιώνουν αφενός να προσκομίζονται αποδεικτικά στοιχεία που δεν επιδέχονται λογικής αμφισβήτησης και αφετέρου αντιστρέφει το βάρος απόδειξης, μεταθέτοντας το στις Αρχές.⁷² Κατά συνέπεια, για την αποτελεσματικότητα του πειθαρχικού ελέγχου δεν αρκεί η ανάδειξη αμφιβολιών αλλά απαιτείται η παροχή ικανοποιητικών και πειστικών εξηγήσεων «πέραν πάσης αμφιβολίας» μέσω αποδεικτικών στοιχείων που ερείδονται στα πραγματικά περιστατικά, θέτοντας υπό αμφισβήτηση την άποψη του θύματος περί των γεγονότων. Στις περιπτώσεις, δε, που η απόδειξη μπορεί να προκύπτει από συνδυασμό ισχυρών, σαφών και συνεπών συμπερασμάτων, αυτά πρέπει να εξάγονται βάσει αμάχητων και ισχυρών τεκμηρίων. Για εύλογους λόγους, μια τέτοια απαίτηση αυξάνει πολύ περισσότερο όταν οι σχετικές καταγγελίες συνοδεύονται από ιατρικές βεβαιώσεις, γνωματεύσεις ή/και ιατροδικαστικές εκθέσεις.⁷³

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. υπενθυμίζει ότι αρκετές από τις καταδίκες που βαρύνουν τη χώρα σε σχέση με παραβιάσεις του διαδικαστικού σκέλους του αρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. βασίζονται στο ότι «οι ακριβείς συνθήκες της τεκμαιρόμενης αμέτρησης μεταξύ του προσφεύγοντος και των αστυνομικών, και, ιδιαίτερα, της συμπεριφοράς του προσφεύγοντος που φέρεται να απαίτησε τη χρήση βίας καθώς και η ακριβής προσέλευση των τραυμάτων δεν διευκρινίστηκαν κατά την έρευνα»⁷⁴, ότι «ο ανώτερος αξιωματικός της αστυνομίας και ο εισαγγελέας δεν προχώρησαν σε βάθος την έρευνα τους μολονότι βρέθηκαν

71. Βλ. Ετήσια Ειδική Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, 2021, 2022, 2023, 2024

72. Βλ. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. *Salman κατά Τουρκίας* 27.06.2000, *Ροπα κατά Μολδαβίας* 21.09.2010

73. Βλ. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Emin Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν*, 07.05.2015

74. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Andersen κατά της Ελλάδας*, 26.04.2018

ενώπιον αντιφατικών δηλώσεων» καθώς και ότι «οι αρχές δεν ενήργησαν αμέσως μόλις τους επισημάνθηκε το θέμα της κακοποιήσεως»⁷⁵, ότι «παρά την επιδείνωση αυτή της καταστάσεως της υγείας του προσφεύγοντος τα εθνικά δικαστήρια δεν διενήργησαν εις βάθος εξέταση των εν λόγω περιστατικών (...) οι διαθέσιμες ιατρικές βεβαιώσεις θα έπρεπε τουλάχιστον να έχουν εξετασθεί προσεκτικώς από τις επιφορτισμένες την έρευνα αρχές»⁷⁶ ότι «δεν διερευνήθηκαν πρόσωπα που φέρονται ως εμπλεκόμενα» ενώ μάρτυρες κατέθεσαν με μεγάλη καθυστέρηση παρά το γεγονός ότι η ύπαρξη τους ήταν εξαρχής γνωστή.⁷⁷

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το περιεχόμενο της διαταγής συμπλήρωσης της Ε.Δ.Ε. λειτουργεί αυταπόδεικτα τόσο υπέρ της καθυστέρησης ως προς την αναζήτηση και κλήτευση μαρτύρων, η ύπαρξη των οποίων ήταν εξαρχής γνωστή, όσο και υπέρ της ανεπαρκούς εξέτασης των ήδη κληθέντων. Το πρόσθετο πρόβλημα που διαπιστώνεται, ωστόσο, αφορά στο γεγονός ότι η συμπλήρωση των ενόρκων καταθέσεων επαύξησε μεν το αποδεικτικό υλικό σε ποσοτικό αλλά όχι και σε ποιοτικό επίπεδο. Τούτο, δε, συνέβη αφενός διότι δεν τέθηκαν οι απαιτούμενες ερωτήσεις προς τους κληθέντες μάρτυρες και αφετέρου διότι η αξιολόγηση των μαρτυρικών καταθέσεων από τον διενεργούντα υπήρξε και αποσπασματική και μονομερής⁷⁸.

γ') Τα ζητήματα που ανακύπτουν και δεν αξιολογήθηκαν από τον διενεργούντα εν προκειμένω είναι πολλά, με βασικότερο εκείνο της νομιμοποίησης των δύο πρώτων αστυνομικών, οι οποίοι αν και εμπλεκόμενοι οι ίδιοι στον αστυνομικό έλεγχο κατά τον οποίο επήλθε ο θάνατος του φερόμενου θύματος, προέβησαν σε μια σειρά προανακριτικών πράξεων κατάσχοντας, μετακινώντας και μεταφέροντας το Ι.Χ. του τελευταίου, διασφαλίζοντας, κατά δήλωσή τους, την περιοχή που έλαβε χώρα το συμβάν, αναζητώντας και ανευρίσκοντας μάρτυρες. Το ζήτημα αυτό εντείνεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι ο Διοικητής τους, όπως ο ίδιος βεβαιώνει, τελούσε σε γνώση όλων των ανωτέρω ενεργειών των εν λόγω αστυνομικών καθώς και του γεγονότος ότι η σχετική αρμοδιότητα για την τέλεσή τους ανήκε στους αστυνομικούς άλλης αρμόδιας υπηρεσίας, του κατά τόπον αρμόδιου Α.Τ. Ωστόσο, κι αν αντιπαρέλθει κανείς του ζητήματος της νομιμοποίησης,

75. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Κωνσταντινόπουλος και άλλοι κατά της Ελλάδας, 22.11.2018

76. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Torosian κατά της Ελλάδας, 07.07.2022

77. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Β.Υ. κατά της Ελλάδας, 26.01.2023

78. όπως αναλύεται συγκεκριμένα στο πόρισμα της Αρχής με βάση τις αντιφάσεις στις καταθέσεις ή και τις παραλείψεις ελέγχου ισχυρισμών. Επίσης την παράλειψη ελέγχου καταγγελιών περί υπαναχώρησης μάρτυρα και διαγραφής αναρτήσεων σε κοινωνικά δίκτυα και ηλεκτρονικά μέσα.

οι ενέργειες στις οποίες προέβησαν οι ως άνω εμπλεκόμενοι αστυνομικοί δεν εξυπηρέτησαν εντέλει τον δεδηλωμένο σκοπό τους, καθώς η μεταφορά του αυτοκινήτου του θύματος είχε σαν αποτέλεσμα να ακυρώσει εκ προοιμίου την απαιτούμενη έρευνα επ' αυτού για τη συλλογή και ανεύρεση στοιχείων ενώ δεν διευκρινίστηκαν ούτε τα μέτρα που έλαβαν για τη μη αλλοίωση του χώρου ούτε τις διαδικασίες που εφάρμοσαν για την ανεύρεση και κλήτευση μαρτύρων. Αντίθετα, αυτό που προκύπτει βάσει των απολογιών των δύο άλλων ελεγχόμενων αστυνομικών, του αρμόδιου για προανακριτικές ενέργειες Α.Τ., είναι ότι οι τελευταίοι ενημερώθηκαν για το συμβάν του θανάτου του φερόμενου θύματος με μεγάλη και αδικαιολόγητη καθυστέρηση, με αποτέλεσμα, όταν ο ένας εξ αυτών έφτασε στο σημείο, ο χώρος να έχει αλλοιωθεί ήδη από την εκεί παρουσία πολλών πολιτών και ιδιωτικών αυτοκινήτων, εκ των οποίων, επιπλέον, ήταν αδύνατον να αναζητήσει μάρτυρες λόγω της κοινής αντίληψης που επικρατούσε εξ αρχής ότι αστυνομικοί ευθύνονταν για τον θάνατο του συμπολίτη τους όπως και της άρνησης αρκετών ατόμων «να μπλέξουν».

δ') Με βάση τις καταθέσεις των δύο συνοδευομένων στο ΑΤ από τους δύο πρώτους εμπλεκόμενους αστυνομικούς μαρτύρων, που είδαν το θύμα να πέφτει ξαφνικά από μόνο του στο έδαφος, και δύο άλλων (συνεπιβατών της δεύτερης μάρτυρα), ανακύπτουν διαφοροποιήσεις ως προς τη θέση που στεκόταν το θύμα προ πτώσης, ως προς τον τρόπο πτώσης του και ως προς τη θέση που βρέθηκε μετά την πτώση, οι οποίες οξύνονται περαιτέρω από τους ισχυρισμούς που αναπτύσσουν οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί αλλά και από τις αντικρουόμενες ιατροδικαστικές εκθέσεις.

Ο θανών έφερε τραύματα περιμετρικά της κεφαλής του, τα οποία σύμφωνα με τον ιατροδικαστή της κατά τόπον αρμόδιας Ιατροδικαστικής Υπηρεσίας δεν δικαιολογούνται στο σύνολο τους από την πτώση του εξ ιδίου ύψους, και κάποια τραύματα προκλήθηκαν από θλών όργανο. Περαιτέρω ενστάσεις διατυπώνονται από τον ιατροδικαστή τεχνικό σύμβουλο της οικογένειας, ο οποίος αποκλείει το ενδεχόμενο πτώσεως εξ ιδίου ύψους και υποστηρίζει ότι κακώσεις στην κορυφή του κρανίου, όπως του θανόντος, υποδηλώνουν εγκληματική ενέργεια. Αντίθετα, ο γνωμοδοτών ιατροδικαστής κατόπιν παραγγελίας του πληρεξουσίου δικηγόρου των εμπλεκόμενων αστυνομικών, δεν αμφισβητεί την πτώση του θύματος εξ ιδίου ύψους γι' αυτό και διαφοροποιείται από την επίσημη ιατροδικαστική έκθεση ως προς τα λοιπά τραύματα που έφερε το θύμα πέραν αυτών της ινοβρεγματικής χώρας της κεφαλής του. Κατά την άποψη αυτή, οι εν λόγω κακώσεις είναι συμβατές με μικρή άσκηση δύναμης στο πρόσωπο, η οποία προήλθε από τις ενέργειες των αστυνομικών να αφαιρέσουν τις χειροπέδες από θύμα, γυρίζοντας το

με το πρόσωπο στο έδαφος και κατ'επέκταση της επαφής του με πέτρες. Υπ' αυτό το πρίσμα, τα συγκεκριμένα τραύματα τοποθετούνται χρονικά μετά και όχι πριν την πτώση του θύματος.

Παρά τις ανωτέρω ουσιώδεις διαφορές, ο διενεργών κατά παρέκκλιση της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α.⁷⁹ και των συναφών συστάσεων της Αρχής, δεν επιδιώκει να αποσαφηνιστούν, να τεκμηριωθούν περαιτέρω ή ακόμη και να απαλυνθούν αυτές, καλώντας ή/και καλώντας εκ νέου, ως μάρτυρες, τους τρεις ιατροδικαστές και θέτοντας σε αυτούς καίριες ερωτήσεις, αντλώντας το περιεχόμενο τους τόσο σε αντίστιξη με το περιεχόμενο των επιμέρους εκτιμήσεων που προέβη ο καθένας τους όσο και σε συνδυασμό με τους ισχυρισμούς των μαρτύρων και των ελεγχόμενων αστυνομικών. Αντ' αυτού και χωρίς, επιπλέον, να ξεκαθαρίζει ούτε τον τρόπο που ήταν σταθμευμένα τα δύο υπηρεσιακά οχήματα και το όχημα του θύματος ούτε τη θέση του τελευταίου έναντι των οχημάτων συνολικά αλλά ούτε και τους λόγους που οι αστυνομικοί, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς τους, στέκονταν σε ένα μέτρο απόσταση από το φερόμενο θύμα που λίγο πριν συνόδευαν ανάμεσα τους, κρατώντας το από τα μπράτσα, σπεύδει να υιοθετήσει τις θέσεις των τεσσάρων ελεγχόμενων συναδέλφων του, ανεξαρτήτως των κενών ή/και αντιφάσεων που παρουσιάζουν, ενίοτε, δε, και υπεραμυνόμενος αυτών, μέσω της προβολής ισχυρισμών που δεν έχουν καν διατυπωθεί από τους ίδιους. Έτσι, καταλήγει ότι «ορθώς αναφέρουν οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί όλα τα τραύματα αυτά (λόγω των χαρακτηριστικών αυτών) δεν υποδηλώνουν την άσκηση βίαιης ενέργειας με λάκτισμα ή οργάνου όπως αστυνομικής ράβδου (κλομπ), καθώς σε μια τέτοια περίπτωση θα είχαν προκληθεί βαρύτατες κακώσεις.»

Ε') Μια τέτοια προσέγγιση, ωστόσο, που εστιάζει αποκλειστικά στη βαρύτητα των τραυμάτων παρά στις αιτίες πρόκλησής τους, πέραν του υποθετικού χαρακτήρα της, καταλήγει να παρεκκλίνει του σκοπού της πειθαρχικής δίωξης και να υπολείπεται των κριτηρίων της αποτελεσματικής έρευνας καθώς προτάσσει τη καλλιέργεια αμφιβολιών αντί της ανεύρεσης ουσιαστικών και τεκμηριωμένων απαντήσεων, με τις πρώτες συχνά να συνιστούν ανάχωμα για τις δεύτερες. Η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. ξεκαθαρίζει ότι πράγματι για να υφίσταται παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., η καταγγελλόμενη κακομεταχείριση θα πρέπει να εμπεριέχει έναν ελάχιστο βαθμό σοβαρότητας, και συμπληρώνει ότι σε κάθε περίπτωση καταγγελίας τραυματισμού πολίτη από διωκτικές δυνάμεις, το ζητούμενο δεν είναι μόνο η ίδια η βαρύτητα των τραυμάτων αλλά η υπέρβαση ή μη της αναγκαίας βίας, δεδομένου

79. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Andersen κατά Ελλάδας, 26.04.2018

ότι η «πλεονάζουσα» βία, αυτή δηλαδή, που δεν είναι απολύτως αναγκαία για την εκτέλεση ενός καθήκοντος, λογίζεται ότι αποβλέπει στην τιμωρία ή στην πρόκληση φόβου και ταπείνωσης και κατ' επέκταση θεωρείται σαφής ένδειξη για την ύπαρξη του σκοπού τέλεσης βασανιστηρίων.⁸⁰ Ο απόλυτος χαρακτήρας του αρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. επιβάλλει, επίσης, ότι η σχετική απαγόρευση είναι «ανεξάρτητη από τη συμπεριφορά του θύματος [...], η φύση του αδικήματος που φέρεται να διέπραξε ο προσφεύγων είναι άσχετη με τους σκοπούς του άρθρου 3 [της Ε.Σ.Δ.Α.]»⁸¹ Αλλά και πέραν των γενικών αυτών αρχών, το Δικαστήριο έχει ρητώς αναγνωρίσει ότι στην έννοια των βασανιστηρίων εντάσσονται, μεταξύ άλλων, και οι κακώσεις κεφαλής που προκλήθηκαν από χτυπήματα, η ζάλη, το οίδημα και η ευαισθησία στη μύτη.⁸²

Υπ' αυτό το πρίσμα, γίνεται σαφές ότι ο χαρακτηρισμός των τραυμάτων του φερόμενου θύματος ως «ήπια» ή «μικρά» και οι αμφιβολίες του διενεργούντος αναφορικά με τον τρόπο και χρόνο που τα τραύματα αυτά επήλθαν ως συμπέρασμα της πειθαρχικής έρευνας δεν αρκούν για να εξασφαλιστεί η απαιτούμενη αποτελεσματικότητα της. Ομοίως, ο χαρακτηρισμός της ιατροδικαστικής γνωμοδότησης του τεχνικού συμβούλου της οικογένειας του θύματος ως «αυθαίρετης», από μόνος του δεν αντιμάχεται τα ζητήματα που αυτή θίγει. Το ίδιο συμβαίνει και όταν έναντι των συγκεκριμένων ζητημάτων αντιπαραβάλλονται μισά επιχειρήματα. Έτσι, το επιχείρημα του διενεργούντος ότι δεν εντοπίστηκαν κηλίδες αίματος ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία στο χωράφι, που φέρεται να έγινε ο καταγγελλόμενος ξυλοδαρμός ή/και στο δρόμο που κινήθηκε κατόπιν το φερόμενο θύμα, παραγνωρίζει ότι δεν προηγήθηκε καμία σχετική έρευνα ή αυτοψία στα εν λόγω σημεία. Αντιθέτως, η αυτοψία που διενεργήθηκε δεν περιέλαβε τους συγκεκριμένους χώρους. Ακόμη όμως και σε διαφορετική περίπτωση, ο πεπερασμένος χρόνος διενέργειάς της κατέστησε τη σχετική ανακριτική πράξη εκ προοιμίου απρόσφορη λόγω των αλλοιώσεων που είχε ήδη υποστεί η περιοχή συνολικά. Στο ίδιο πλαίσιο, ο διενεργών παραλείπει να διερευνήσει τη δικαιολογητική βάση της παρουσίας των δύο πρώτων ελεγχόμενων αστυνομικών στο προαναφερόμενο χωράφι τόσο σε επίπεδο νομιμότητας όσο και σκοπιμότητας πριν τη διενέργεια αυτοψίας.

Το προβαλλόμενο επιχείρημα περί βάσιμων αμφιβολιών καθότι ο καταγ-

80. Βλ. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Dedovsky κ.α. κατά Ρωσίας*, 15.08.2008. Επίσης βλ. Συμεωνίδου - Καστανίδου Ε., 2009, «Η έννοια των βασανιστηρίων και άλλων προσβολών της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας στον Ποινικό Κώδικα», *Ποινικά Χρονικά*, τ. ΝΘ/2009

81. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Saadi κατά Ιταλίας*, 28.02.2008

82. Συμεωνίδου - Καστανίδου Ε., *op.cit.*, Μαργαρίτης Μ., 2014, *Ποινικός Κώδικας Ερμηνεία - Εφαρμογή*, Π.Ν. Σάκκουλας

γελλόμενος ξυλοδαρμός δεν επιβεβαιώνεται από βιντεοληπτικό υλικό ή αυτόπτες μάρτυρες παραβλέπει για μια ακόμη φορά τις καθυστερήσεις, με τις οποίες πραγματοποιήθηκαν οι οφειλόμενες ανακριτικές πράξεις, τις καθυστερήσεις ως προς την οφειλόμενη και έγκαιρη ενημέρωση και κατ'επέκταση τις σχετικές ευθύνες. Παραβλέπει, όμως, και την υποχρέωση του διενεργούντος να απευθύνει στους μάρτυρες κρίσιμες και συνδυαστικές ερωτήσεις, πολύ περισσότερο λόγω των κενών ή/και ασαφειών που, ήδη, επισημάνθηκαν τόσο στο παρόν όσο και στην διαταγή συμπλήρωσης της Ε.Δ.Ε., όπως επιβάλλει το διερευνητικό καθήκον προς αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας. Αναξιοποίητη, ως αναξιόπιστη, τυγχάνει και η έκθεση ανάλυσης οπτικοακουστικού υλικού του τεχνικού συμβούλου, που διόρισε η οικογένεια του φερόμενου θύματος, και ειδικότερα το τελικό συμπέρασμα της ότι «όλα τα εμφανιζόμενα στο βίντεο στοιχεία υποδεικνύουν την ύπαρξη επεισοδίου κατά το χρονικό διάστημα αμέσως μετά την επάνοδο των ατόμων προς το σημείο που ήταν σταματημένο το Ι.Χ.Ε. αυτ/ο [...] χωρίς ωστόσο το επεισόδιο να έχει καταγραφεί στο υπάρχον βιντεοληπτικό υλικό. Το εν λόγω επεισόδιο ανάμεσα [στο θύμα] και τους δύο αστυνομικούς είχε ως αποτέλεσμα τη χειροπέδηση του [θύματος], την ένταση στη διάδραση του με τους αστυνομικούς και τη σωματική αδυναμία και καταπόνησή του κατά την επάνοδο...». Παρά το γεγονός ότι προς την ίδια κατεύθυνση κινούνται και μαρτυρίες, το αντεπιχείρημα που προβάλλεται από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς και οικειοποιείται ο διενεργών συνοψίζεται πάλι στην ανυπαρξία σχετικής βιντεοσκοπημένης καταγραφής.

στ') Ο διενεργών κάνει, επίσης, δεκτό ότι ο θάνατος του φερόμενου θύματος προήλθε από καρδιολογικά αίτια, τα οποία δεν οφείλονταν ούτε επιδεινώθηκαν από προγενέστερη παράνομη συμπεριφορά των τεσσάρων (4) ελεγχόμενων αστυνομικών. Αντίθετα, οι τελευταίοι δεν γνώριζαν ούτε πληροφορήθηκαν από το φερόμενο θύμα το ιστορικό της κατάστασης της υγείας του ενώ κατά την απώλεια των αισθήσεών του προέβησαν σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες, παρέχοντας πρώτες βοήθειες και ειδοποιώντας άμεσα το ΕΚΑΒ.

Μια πιο ακριβής, ωστόσο, διατύπωση, σύμφωνα με τις συνολικές παραδοχές του διενεργούντος, θα υπαγόρευε ότι ο θάνατος του φερόμενου θύματος από καρδιολογικά αίτια δεν συνδέεται με την ύπαρξη βιντεοληπτικού υλικού όπου να καταγράφεται προηγούμενη παράνομη συμπεριφορά αστυνομικών εις βάρος του. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, εξακολουθούν να μην υπάρχουν στέρεες απαντήσεις, «πέραν πάσης αμφιβολίας» ή/και «ισχυρά, σαφή και συνεπή συμπεράσματα, βασισμένα σε αμάχητα και ισχυρά τεκμήρια», κατά την απαίτηση του Ε.Δ.Δ.Α., ως προς τα τραύματα που έφερε το

θύμα. Ομοίως, δεν παρέχονται ανάλογες απαντήσεις ως προς τους λόγους που οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί αν και πληροφορήθηκαν από το φερόμενο θύμα ότι λάμβανε χάπια, αμέλησαν να τον ρωτήσουν σχετικά με τους λόγους λήψης τους, είτε στο πλαίσιο των υποψιών που τους δημιουργήθηκαν για χρήση από μέρους του ναρκωτικών ουσιών είτε στο πλαίσιο που επισημαίνεται από τον ιατρό του Κέντρου Υγείας, ότι το κυτίο με χαπάκια που έφερε το θύμα μαζί του υποδείκνυε σοβαρό πρόβλημα υγείας καθώς έπρεπε να μεριμνά ως προς τη λήψη τους καθημερινά. Στο ίδιο πλαίσιο, δεν ελέγχονται οι ισχυρισμοί των οικείων του θύματος α) ότι η τομή που έφερε το θύμα λόγω προηγούμενης εγχείρησης καρδιάς ήταν ορατή διά γυμνού οφθαλμού, ότι αποκλείεται να μην ανέφερε το πρόβλημα υγείας του κατά τον αστυνομικό έλεγχο συνδυαστικά με το γεγονός ότι είχε αφήσει μόνη της στο κατάστημα, που διατηρούσε, την ανήλικη κόρη του κ.α.

Ομοίως, δεν ελέγχονται ούτε αξιολογούνται οι ισχυρισμοί που έχουν διατυπωθεί όσον αφορά τις ενέργειες, στις οποίες προέβησαν οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί αφού το θύμα έχασε τις αισθήσεις του και κατέρρευσε. Τα ερωτήματα που ανακύπτουν εν προκειμένω, σχετίζονται κατά πρώτον με το αν οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί γνώριζαν, ως όφειλαν, πρώτες βοήθειες και τι είδους πρώτες βοήθειες, τελικά, προσέφεραν στο φερόμενο θύμα καθώς από τις καταθέσεις τόσο του ιατρού του Κέντρου Υγείας, όπου διεκομίσθη το θύμα, όσο και του πληρώματος του σταθμού του ΕΚΑΒ, που πραγματοποιούσε τη διακομιδή, προκύπτει ότι αρχικά είχαν ειδοποιηθεί μέσω του κέντρου του ΕΚΑΒ για επιληπτική κρίση και σε δεύτερο χρόνο για πιθανή ανακοπή καρδιάς. Ανάλογα ερωτήματα σχετίζονται και με το αν οι ενέργειες, στις οποίες προέβησαν οι αστυνομικοί κατά δήλωσή τους, όπως π.χ. η τοποθέτηση του θύματος μπρούμυτα και με το πρόσωπο προς το έδαφος, ήταν συμβατές με τη χορήγηση βοηθειών ΚΑΡΠΑ και αν συνέδραμαν ή επιδεινώνωσαν την κατάσταση της υγείας του θύματος. Το ίδιο ισχύει και ως προς την πισθάγκωνη χειροπέδεση του θύματος. Προς την ίδια κατεύθυνση κινούνται και τα ερωτήματα, που συνδέονται με τους χρόνους που δόθηκαν οι πρώτες βοήθειες στο φερόμενο θύμα σε συνδυασμό με το χρόνο αφαίρεσης των χειροπέδων από αυτό. Εύλογα, επίσης, κανείς διερωτάται αν η ανταπόκριση από το ΕΚΑΒ θα παρέμενε ίδια ως προς τον σταθμό που επελέγη να προστρέξει αν η ειδοποίηση αφορούσε εξαρχής πιθανή ανακοπή καρδιάς, δεδομένης και της σχετικής σύστασης που έγινε κατόπιν προς τον κληθέντα σταθμό για επίσπευση, σύμφωνα με τις καταθέσεις του πληρώματος. Το ίδιο ερώτημα αφορά και ως προς τη συνδρομή που θα παρείχε η Δ/νση Αστυνομίας Χανίων αν είχε ειδοποιηθεί εγκαίρως μέσω του κέντρου επικοινωνιών της ή και μέσω του επόπτη της.

ζ') Σωρευτικά προ τις πλημμέλειες που αφορούν την επάρκεια των ερευνητικών μέσων, την αξιοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων καθώς και την ταχύτητα της διαδικασίας, εντοπίζεται και πλημμελής πρόσβαση και τη συμμετοχή των συγγενών του θανόντος στην έρευνα. Πέραν της παράλειψης να κληθούν και να εξεταστούν οι συγγενείς του φερόμενου θύματος στο πλαίσιο της προκαταρκτικής εξέτασης, η οποία, ωστόσο, ελέγχεται από τον διενεργούντα, οι συγγενείς αποκλείονται ως προς τη γνώση των ονομάτων των εμπλεκόμενων αστυνομικών παρά την υποβολή σχετικού αιτήματος και τη θεμελίωση σε αυτό του εννόμου συμφέροντος τους για την υποστήριξη ποινικής κατηγορίας αλλά και αστικών αξιώσεων. Ως αιτιολογία, προβάλλεται αφενός ότι βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη Ένορκη Διοικητική Εξέταση για την υπόθεση, η οποία έχει διαταχθεί από τη Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση και αφετέρου ότι τα αιτηθέντα ονόματα των εμπλεκόμενων στην υπόθεση αστυνομικών της ίδιας Διεύθυνσης αποτελούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Το άτοπο της εν λόγω απάντησης ως προς το πρώτο σκέλος συνοψίζεται στο γεγονός ότι το αίτημα των συγγενών αφορούσε στην υποστήριξη ποινικής κατηγορίας, δηλαδή στο πλαίσιο ποινικού ελέγχου της υπόθεσης, ο οποίος είναι ανεξάρτητος και αυτοτελής του πειθαρχικού, όπως υπογραμμίζεται ρητώς και στο αρ. 48 παρ. 1 του Π.Δ. 120/2008, ενώ πρόσθετα δεν διαθέτει το στοιχείο του εσωτερικού, όπως συμβαίνει με τον πειθαρχικό έλεγχο, αλλά αντίθετα απολαμβάνει δημόσιο χαρακτήρα αφού ρυθμίζει σχέσεις υπεροχής/υποταγής μεταξύ του κράτους και των πολιτών «...έτσι και το ποινικό δίκαιο, ως μέρος του όλου δικαίου, είναι μια εξωτερική τάξη, ένας εξωτερικός ρυθμός.»⁸³ Το ίδιο γεγονός, η υποστήριξη δηλαδή ποινικής κατηγορίας ή/και αστικών αξιώσεων, αποτελεί τη βάση αντίκρουσης και ως δεύτερο σκέλος καθώς επ' αυτής και του εννόμου δικαιώματος στο οποίο παραπέμπει, θεμελιώνεται το έννομο συμφέρον των αιτούντων. Το συνακόλουθο επιχείρημα περί προστασίας προσωπικών δεδομένων στη συγκεκριμένη περίπτωση αντίκειται στο γεγονός ότι τα ονόματα των εν λόγω αστυνομικών ζητήθηκαν για τον ποινικό έλεγχο ενεργειών, στις οποίες προέβησαν ασκώντας δημόσια εξουσία. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί λειτούργησαν, όπως υπαγορεύεται από το αρ. 103 παρ.1 του Συντάγματος, ως εκτελεστές της θέλησης του Κράτους που υπηρετούν το λαό, προδιαγράφοντας τόσο το είδος της ευθύνης τους όσο και της λογοδοσίας τους.⁸⁴

83. Μυλωνόπουλος Χ., 2020, Ποινικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος, 2η έκδοση, Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 48

84. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο εξάλλου το αρ. 2 περ. β' του Π.Δ. 254/2004 προβλέπει ότι ο αστυνομικός όταν επεμβαίνει υποχρεούται να δηλώνει την ιδιότητα, την ταυτότητα και την υπηρεσία του, βλ. αντίστοιχα το αρ. 7 παρ. 2 του Π.Δ. 538/1989 για αστυνομικούς με πολιτική περιβολή και το πδ

Σε ανάλογη τροχιά κινείται και η νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, που υποστηρίζει ότι το κριτήριο της πρόσβασης των συγγενών θύματος ακόμη και σε έγγραφα της πειθαρχικής διαδικασίας κρίνεται αναγκαίο αφενός για την διασφάλιση των εννόμων συμφερόντων τους και αφετέρου για λόγους επαρκούς δημοσίου ελέγχου της έρευνας.⁸⁵ Αναλυτικότερα, το Ε.Δ.Δ.Α.⁸⁶ επιμένει ότι «το κοινό πρέπει να έχει επαρκή εποπτεία της έρευνας ή των πορισμάτων της, ώστε να υπάρχει λογοδοσία τόσο στην πράξη, όσο και στη θεωρία. Ο απαιτούμενος βαθμός δημοσίου ελέγχου μπορεί να διαφέρει από υπόθεση σε υπόθεση. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο οι συγγενείς του θύματος θα πρέπει να συμμετέχουν στη διαδικασία, στο βαθμό που είναι απαραίτητο για την προστασία των έννομων συμφερόντων τους.»⁸⁷ Σε ένα τέτοιο πλαίσιο η Ελλάδα μετρά ήδη μία καταδίκη από το Δικαστήριο για παραβίαση του αρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α. σε διαδικαστικό επίπεδο λόγω της ανεπαρκούς συμμετοχής του προσφεύγοντος στην έρευνα που διεξήχθη σχετικά με τον θάνατο του υιού του.⁸⁸ Για λόγους που σχετίζονται με τη συμμόρφωση της χώρας προς το σχετικό δεδικασμένο, στο πλαίσιο εφαρμογής του αρ. 46 της Ε.Σ.Δ.Α., προκειμένου να αποτραπούν παρόμοιες παραβιάσεις στο μέλλον και ως εκ τούτου να αποφευχθούν μελλοντικές καταδίκες, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, σε ειδική έκθεση του, έχει υποστηρίξει τόσο στις περιπτώσεις καταγγελιών για παραβίαση του αρ. 2 όσο και του αρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. την αναγκαιότητα ουσιαστικής πρόσβασης στην πειθαρχική δικογραφία είτε των συγγενών του θανόντος είτε του ίδιου του θύματος αντιστοίχως, τηρουμένων των προβλεπόμενων νομικών εγγυήσεων.⁸⁹ Στο σημείο αυτό αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων έχει σε κάθε περίπτωση επανειλημμένα αποφανθεί ότι οι πειθαρχικές διώξεις και κυρώσεις δεν αποτελούν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα και κατά συνέπεια η χορήγηση αντιγράφου επιτρέπεται και χωρίς τη συναίνεση του υποκειμένου, εφόσον συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις.⁹⁰

31/2023 για τα διακριτικά που οφείλουν να φέρουν οι ένστολοι.

85. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Hugh Jordan* κατά *Ηνωμένου Βασιλείου*, 04.05.2001

86. Το Ε.Δ.Δ.Α. σε περίπτωση προσβολής του δικαιώματος στη ζωή αναφέρει: «το Δικαστήριο θεωρεί αναγκαίο να επισημάνει ότι η τήρηση του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 2 της Σύμβασης αξιολογείται επί τη βάση διαφόρων βασικών παραμέτρων: την επάρκεια των ερευνητικών μέτρων, την ταχύτητα της έρευνας, τη συμμετοχή των συγγενών του θανόντος σε αυτήν και την ανεξαρτησία της έρευνας. Οι παράμετροι αυτές είναι αλληλένδετες μεταξύ τους» Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *S. F.* κατά *Ελβετίας*, 30.06.2020

87. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *S. F.* κατά *Ελβετίας*, 30.06.2020

88. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Φούντας* κατά *Ελλάδας*, 03.10.2029

89. Βλ. Ειδική Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2021, σελ. 144-151

90. Βλ. Απόφαση 57/2009 Α.Π.Δ.Χ.Π., Απόφαση 95/2016 Α.Π.Δ.Χ.Π.

η') Το τελευταίο συμπέρασμα, στο οποίο οδηγείται ο διενεργών, βασιζόμενο στους αστυνομικούς ισχυρισμούς, είναι: α) ότι η πισθάγκωνη δέσμευση του φερόμενου θύματος ορθώς έλαβε χώρα καθώς ορθώς θεωρήθηκε ως ύποπτος φυγής κατά τον αστυνομικό έλεγχο που υπέστη, β) ότι η πισθάγκωνη δέσμευση δεν συνέβαλε στην επιδείνωση της υγείας του αλλά γ) ότι η ενδεχόμενη πίεση/στρες που ένιωσε το φερόμενο θύμα προήλθε βασικά από τις δικές του ενέργειες και συγκριμένα τη προσπάθεια του να αποκρύψει ότι έφερε μικροποσότητα κάνναβης ενώ δ) τη στιγμή της κατάρρευσης του οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί ήταν αδύνατον να λάβουν το οποιοδήποτε προστατευτικό μέτρο λόγω αφενός της ξαφνικής του αδιαθεσίας και αφετέρου της απόστασης στην οποία στέκονταν από αυτό.

Ακόμη κι αν προσπεράσει κανείς το γεγονός ότι οι υποψίες περί φυγής του φερόμενου θύματος δεν καταγράφονται εξ αρχής, δηλαδή στις αναφορές που υπέβαλαν δύο από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς την ίδια μέρα αλλά πεντέμισι μήνες αργότερα στις έγγραφες εξηγήσεις τους, απαντώντας στοχευμένα σε συγκεκριμένη ερώτηση, δεν μπορεί να κάνει το ίδιο με τις αντιφάσεις που προκύπτουν από τη σύγκριση των ως άνω ισχυρισμών και των εικόνων που καταγράφονται στο υπάρχον βιντεοληπτικό υλικό. Από την προβολή των τελευταίων διαπιστώνεται ότι η μετάβαση του φερόμενου θύματος προς το επίμαχο χωράφι, γίνεται χωρίς χειροπέδες, χωρίς να υποβαστάζεται ή να κρατείται από κάποιον αστυνομικό, χωρίς καν να βρίσκεται ανάμεσα στους δύο αστυνομικούς καθώς αυτοί προπορεύονται ελαφρώς και με ήπιο βηματισμό. Αντίθετα, κατά την επιστροφή από το χωράφι, το θύμα απεικονίζεται χειροπεδεμένο πισθάγκωνα, ανάμεσα στους δύο αστυνομικούς και μάλιστα «πολύ κοντά ο ένας με τον άλλον», με τον εξ αριστερών αστυνομικών «να κρατάει με το δεξί χέρι το αριστερό χέρι του άνδρα [φερόμενου θύματος] [...] συνοδεύοντας τον ελαφρά».

Με αυτά τα δεδομένα, το λογικό ερώτημα που ακολουθεί σχετίζεται πρωτίστως με τους λόγους που το θύμα δεν έφερε χειροπέδες ευθύς αμέσως και σε κάθε περίπτωση κατά την κάθοδο του προς το χωράφι, αφού οι αστυνομικές υποψίες περί φυγής του είχαν δημιουργηθεί πριν την αποβίβαση από το όχημα του προκειμένου να ελεγχθεί. Πρόσθετα ερωτήματα ως προς τις υποψίες των ελεγχόμενων αστυνομικών αντλούνται, όμως, και σε αντιπαραβολή με τους ίδιους τους ισχυρισμούς τους, που υποστηρίζουν ότι το θύμα ήταν φιλικό και συνεργάσιμο. Αναφορικά με την αναγκαιότητα όχι μόνο του ίδιου του μέτρου της δέσμευσης αλλά και αυτού της προσήκουσας δέσμευσης, σχετικά αστυνομικά εκπαιδευτικά εγχειρίδια επισημαίνουν, μεταξύ άλλων, ότι «οταν επιχειρείς να συλλάβεις κάποιον, είναι απαραίτητο

να τηρήσεις κάποιες βασικές αρχές»⁹¹, μεταξύ αυτών η αποφυγή χειροπέδησης ασθενών⁹², ο εξαιρετικός αποκλεισμός χειροπέδησης για ιατρικούς λόγους, η ιδιαίτερη προσοχή για τυχόν ίχνη ασφυξίας λόγω θέσης ατόμων που είναι αρκετά ευτραφείς κ.α.⁹³. Στη συγκεκριμένη υπόθεση δεν ελέγχονται ούτε οι προαναφερόμενες αντιφάσεις των αστυνομικών ισχυρισμών, ούτε η εφαρμογή του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου στην ολότητα του ούτε η συνδρομή των ως άνω παραμέτρων των εκπαιδευτικών εγχειριδίων. Παραμένοντας στο πεδίο των αντιφάσεων, άξια λόγου είναι και αυτή που αφορά στην αναγνώριση εκ μέρους του διενεργούντα ότι η χειροπέδηση συνιστούσε στρεσογόνο παράγοντα, που συνέδραμε στη δυσφορία και κατ' επέκταση στην επιδείνωση της υγείας του φερόμενου θύματος, έστω και μερικώς, και στην ταυτόχρονη υιοθέτηση του αστυνομικού ισχυρισμού, περί της αδυναμίας τους να διακρίνουν ή/και να γνωρίζουν μια τέτοια δυσφορία παρά την εγγύτητα που είχαν με το θύμα. Έτσι, εκλαμβάνονται ως αδιαμφισβήτητοι και οι αστυνομικοί ισχυρισμοί ότι το θύμα κατέρρευσε εντελώς ξαφνικά και απροειδοποίητα. Ο Συνήγορος ανέπεμψε την Ε.Δ.Ε. προς συμπλήρωση λόγω ελλειπούς τεκμηρίωσης.

3.4. Εξελίξεις σε έρευνες της Αρχής σε emblematicές υποθέσεις

Στην προηγούμενη ετήσια έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. γίνεται αναλυτική μνεία των λόγων για τους οποίους η Αρχή ξεκίνησε **δική της ανεξάρτητη έρευνα για τις συνθήκες θανάτου αλλοδαπού κρατούμενου** που βρέθηκε τον Σεπτέμβριο 2024 νεκρός σε Αστυνομικό Τμήμα της Αθήνας⁹⁴. Κατά το 2025 η Ανεξάρτητη Αρχή προέβη σε σειρά διαδικαστικών ενεργειών στο πλαίσιο της έρευνάς της. Με δεδομένο ότι στην υπόθεση εμπλέκεται μεγάλος κύκλος προσώπων από διάφορες υπηρεσίες, σε πέραν του ενός χρονικά σημεία, υπήρξε διαδοχική εξέταση μαρτύρων, κατά περίπτωση συμπληρωματικά, επίσης εξέταση πολλών εμπλεκόμενων αστυνομικών. Παράλληλα, κρίθηκε απαραίτητη η αναζήτηση, συλλογή και επεξεργασία περαιτέρω στοιχείων. Το πόρισμα της Αρχής εκδόθηκε το 2026⁹⁵ (**Φ.355575**).

91. Βλ. Εγχειρίδιο Σχολών Αστυνομικής Ακαδημίας, 2021, *Αστυνομική Αυτοάμυνα*, Αθήνα, σελ. 143.

92. Βλ. επίσης και αρ. 77 παρ. 1 του Ν. 2776/99 ως ισχύει *Σωφρονιστικός Κώδικας*

93. Ο.π. Εγχειρίδιο Σχολών Αστυνομικής Ακαδημίας 2021, σελ. 143, 160, 161, 163

94. Ετήσια έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2024 σελ.99επ.

95. <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/deltio-typoy-or-porisma-gia-ton-8anato-polith-pakistan-se-astynomiko-tmhma-ths-a8hnas-stis-21924>

Επίσης στην έκθεση έτους 2024, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. είχε κάνει εκτενή αναφορά⁹⁶ στις βασικές παρατηρήσεις του πορίσματός του για τα προβληματικά σημεία της εσωτερικής διοικητικής εξέτασης (Ε.Δ.Ε.) της ΕΛ.ΑΣ. που κατέληγε στην έλλειψη πειθαρχικής ευθύνης των εμπλεκομένων στην υπόθεση με αντικείμενο τον **θάνατο νεαρού Ρομά από πυροβολισμούς σε καταδίωξη αυτοκινήτου** τον Οκτώβριο 2021. Ο Συνήγορος είχε ζητήσει να συσχετισθεί το πόρισμά του με την ποινική δικογραφία, στο μέτρο που αυτή είχε αποτελέσει τμήμα της Ε.Δ.Ε. (**Φ.306749** σε συνδυασμό με **Φ.308906**). Το 2025 εκδόθηκε εισαγγελική πρόταση για την παραπομπή επτά αστυνομικών στο ακροατήριο για ανθρωποκτονία με πρόθεση (ενδεχόμενο δόλο).

Ο Συνήγορος δεν επιχαιρεί για ποινικές διώξεις, ο στόχος της ειδικής αυτής αρμοδιότητας και της συμβολής του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στη διερεύνηση περιστατικών αυθαιρεσίας είναι η αναβάθμιση των διοικητικών ερευνών και η συμμόρφωση της ίδιας της Διοίκησης στις απαιτήσεις αντικειμενικής κι αποτελεσματικής έρευνας περιστατικών που πλήττουν τα δικαιώματα των πολιτών και το κύρος των σωμάτων ασφαλείας.

Υπό το πρίσμα αυτό, εντύπωση προκαλεί η συνεχιζόμενη, ήδη άνω του έτους, αποχή της Διοίκησης από οιαδήποτε πειθαρχική διαδικασία, **κατόπιν του πορίσματος ίδιας έρευνας της Ανεξάρτητης Αρχής για το ναυάγιο της Πύλου (Φ.337334)**. Το πόρισμα επεσήμανε μια σειρά σοβαρών και επίμεμπτων παραλείψεων στα καθήκοντα έρευνας και διάσωσης εκ μέρους ανώτερων αξιωματικών του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. που συνιστούν σαφείς ενδείξεις για τη στοιχειοθέτηση της θανατηφόρου έκθεσης, καθώς και της έκθεσης σε κίνδυνο ζωής, υγείας και σωματικής ακεραιότητας των επιβαινόντων στο αλιευτικό Adriana, κατά το άρθρο 306 Π.Κ, κατά τη διαχείριση του περιστατικού την 13η και 14η Ιουνίου 2023. Το από 03.02.2025 πόρισμα μετά την ολοκλήρωση της αυτεπάγγελτης έρευνας της Αρχής⁹⁷ υποβλήθηκε αρμοδίως στον Υπουργό Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής για την εκ μέρους του άσκηση πειθαρχικής δικαιοδοσίας, και παράλληλα στην αρμόδια Εισαγγελική Αρχή του Ναυτοδικείου Πειραιά.

Παρά το γεγονός ότι, μετά την υποβολή του πορίσματος της Αρχής, ασκήθηκαν εντός του 2025 ποινικές διώξεις κατά διαφόρων στελεχών του Λ. Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. σε βαθμό κακουργήματος από την Εισαγγελία του Ναυτοδικείου Πειραιά και του Αναθεωρητικού Δικαστηρίου και παρά τις διαδοχικές επι-

96. Ibid σελ.69-79.

97. <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/deltio-typoy-or-porisma-toy-synhgoroy-toy-polith-gia-to-nayagio-ths-pyloy> βλ. επίσης ετήσια έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2024 σελ.95επ.

στολές του Συνηγόρου προς τον -τέως και νυν- Υπουργό Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής για την άσκηση πειθαρχικής δικαιοδοσίας, όπως ορίζει ο νόμος⁹⁸, η Ανεξάρτητη Αρχή δεν έλαβε απάντηση για την κίνηση οιασδήποτε διοικητικής διαδικασίας⁹⁹. Τον Απρίλιο 2025, ο αρμόδιος Υπουργός είχε απαντήσει στην Ανεξάρτητη Αρχή ότι υπέβαλε ερώτημα προς το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Ν.Σ.Κ.) σχετικά με τα πειθαρχικά όργανα και την ακολουθητέα διαδικασία. Τον Νοέμβριο 2025 εκδόθηκε η υπ' αρ. 84/2025 σχετική γνωμοδότηση Ν.Σ.Κ. που απαντά στα ερωτήματα του Υπουργού Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, επιβεβαιώνοντας την εκ μέρους του υφιστάμενη πειθαρχική δικαιοδοσία. Παρά την αποδοχή της γνωμοδότησης από τον αρμόδιο Υπουργό τον Ιανουάριο 2026, η οποία την καθιστά δεσμευτική για τη Διοίκηση, το ερώτημα του Συνηγόρου για την κίνηση πειθαρχικής διαδικασίας παραμένει αναπάντητο. Ο Συνήγορος επανέλαβε την εκτίμηση που είχε διατυπώσει ήδη τον Νοέμβριο του 2025 ότι η κωλυσιεργία της Διοίκησης «ελάχιστα εισφέρει στη τόνωση του ηθικού των στελεχών του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ, ανδρών και γυναικών, που ευόρκως και ευσυνειδήτως επιτελούν το καθήκον τους. Όπως, επίσης, ελάχιστα θωρακίζει το κύρος του Σώματος και την υπόληψή του διεθνώς»¹⁰⁰.

3.5. Παραπομπή υποθέσεων στον αρμόδιο Υπουργό λόγω μη αιτιολογημένης απόκλισης από το πόρισμα του Εθνικού Μηχανισμού

Η δυνατότητα ενημέρωσης του αρμόδιου Υπουργού σχετικά με τις υποθέσεις εκείνες, στις οποίες διαπιστώνεται απόκλιση από το πόρισμα του Εθνικού Μηχανισμού χωρίς ειδική και εμπεριστατωμένη προς τούτο αιτιολογία, θεσπίστηκε το έτος 2020 ως «*ουσιαστική δικλείδα ασφαλείας για τις εσωτερικές έρευνες της Διοίκησης*», σύμφωνα με τη διατύπωση της οικείας αιτιολογικής έκθεσης, με την προσδοκία ότι θα αποτελέσει ένα ακόμη εργαλείο για την ενδυνάμωση της θεσμικής λειτουργίας του Συνηγόρου του Πολίτη ως εξωτερικού εγγυητή της διαφάνειας και λογοδοσίας στη δράση των σωμάτων ασφαλείας, σε συμφωνία με πάγιες συστάσεις του Συμβουλίου

98. ο Συνήγορος του Πολίτη ενημερώνεται σε κάθε περίπτωση για την εξέλιξη της σχετικής πειθαρχικής διαδικασίας και τις αποφάσεις των πειθαρχικών οργάνων», άρ. 1 παρ. 4 εδάφιο τελευταίο ν. 3938/2011, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με το άρ.188 ν.4662/2020

99. Την 07.11.2025 <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/dhlwsh-typoy-or-o-synhgoros-gia-th-poreia-toy-pei8arxikoy-elegxoy-toy-nayagiou-ths-pyloy>

100. Την 29.04.2026 <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/deltio-typoy-or-o-synhgoros-gia-thn-poreia-toy-pei8arxikoy-elegxoy-toy-nayagiou-ths-pyloy>

ου της Ευρώπης για την ανάγκη ενίσχυσης του Εθνικού Μηχανισμού με θεσμικά μέσα και ανθρώπινους πόρους¹⁰¹. Η εμπειρία της μέχρι τότε άσκησης της νεοπαγούς ειδικής αρμοδιότητας του εξωτερικού μηχανισμού ελέγχου των διοικητικών εξετάσεων ανέδειξε την ανάγκη να εξοπλιστεί ο Συνήγορος του Πολίτη με ένα επιπλέον μέσο, το οποίο θα προσέδιδε de facto δεσμευτικότητα στο περιεχόμενο των πορισμάτων του. Έτσι, με τις διατάξεις του άρθρου 188 του ν.4662/2020, προβλέφθηκε η δυνατότητα της Αρχής να αναπέμπει τον φάκελο της έρευνας στον οικείο Υπουργό προς τυχόν άσκηση της εκ μέρους του εξουσίας ως ανώτατου πειθαρχικού προϊσταμένου του αντίστοιχου ένστολου προσωπικού, στο πλαίσιο ενός ευρύτερου συνόλου μέτρων που αποσκοπούσαν στην περαιτέρω θωράκιση του ελεγκτικού ρόλου του Εθνικού Μηχανισμού και τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων του στην πειθαρχική διαδικασία.

Εντούτοις, ο τρόπος εφαρμογής της εν λόγω ρύθμισης στην πράξη από τη Διοίκηση καταδεικνύει μια στρεβλή και προβληματική πρακτική, η οποία δεν ανταποκρίνεται στο γράμμα και πολύ περισσότερο στον σκοπό της νομοθετικής διάταξης, οδηγώντας στη συντριπτική πλειονότητα των υποθέσεων στην αρχειοθέτηση των διοικητικών ερευνών χωρίς ουσιαστική επανεξέταση. Παρότι δηλαδή ο Συνήγορος του Πολίτη αξιοποιεί από την πλευρά του συστηματικά τη δυνατότητα με την οποία τον εξόπλισε ο νομοθέτης, έχοντας αναπέμψει από την αρχή της θεσμοθέτησης της σχετικής ρύθμισης συνολικά δεκατέσσερις (14) υποθέσεις στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη λόγω εμμένουσας και ανατιολόγητης απόκλισης από το περιεχόμενο των πορισμάτων του, η έκβαση των εν λόγω υποθέσεων φανερώνει μια μάλλον τυπική ανταπόκριση εκ μέρους της πολιτικής ηγεσίας, η οποία περιορίζεται στη διαβίβαση των παρατηρήσεων της Αρχής στην αρμόδια Διεύθυνση του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας για τις κατά την κρίση της ενέργειες πειθαρχικής δικαιοδοσίας. Αυτό που ακολουθεί με βάση την έως τώρα εμπειρία είναι η υπηρεσιακή αναδιαβίβαση της επιστολής της Αρχής στην κατά τόπον αρμόδια Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση, κατά κανόνα χωρίς ρητή μνεία στην υποχρέωση συμμόρφωσης ή τεκμηριωμένης παρέκκλισης από τις συστάσεις του Εθνικού Μηχανισμού. Αντιθέτως, η υφιστάμενη υπηρεσία καλείται να αξιολογήσει τη βασιμότητα των παρατηρήσεων του Συνηγόρου του Πολίτη, ενώ συγχρόνως καταλείπεται στη διακριτική

101. Βλ. την από 4-6.12.2018 απόφαση της Επιτροπής του Συμβουλίου Υπουργών για τη συμμόρφωση με τις αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. της ομάδας Μακαρατζή, επίσης την από 10.7.2019 έκθεση για την αστυνόμευση στην Ελλάδα <https://www.coe.int/en/web/execution/-/professional-policing-ingreece>, καθώς και την από 19.7.2019 έκθεση της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT) σε συνέχεια της επίσκεψής της στην Ελλάδα τον Μάρτιο και Απρίλιο 2019.

της ευχέρεια η επιλογή μεταξύ της συμπλήρωσης της διοικητικής έρευνας ή της άμεσης περάτωσης της πειθαρχικής διαδικασίας χωρίς οποιαδήποτε περαιτέρω ενέργεια, προχωρώντας δηλαδή στη λήψη απόφασης επί της διενεργηθείσας διοικητικής εξέτασης χωρίς άλλη συμπλήρωση του αποδεικτικού υλικού ή της αιτιολογίας της έκθεσης πορίσματος.

Κατά συνέπεια και με βάση το μοτίβο που φαίνεται να έχει διαμορφωθεί, ακολουθεί είτε η ρητή άρνηση περαιτέρω ενεργειών δίχως την ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολόγηση που επιτάσσουν οι διατάξεις του ν.3938/2011, είτε μία τυπική επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας, η οποία δεν συνοδεύεται από ουσιαστική συμμόρφωση με τις παρατηρήσεις του Εθνικού Μηχανισμού, ιδίως σε ό,τι αφορά στην πλημμελή αξιολόγηση του συλλεγέντος αποδεικτικού υλικού, ή τέλος, η επ' αόριστον αδράνεια των πειθαρχικών οργάνων, η οποία τείνει να ισοδυναμεί με σιωπηρή άρνηση συμμόρφωσης και πάντως προκαλεί αβεβαιότητα ως προς τη διάρκεια, αλλά και την ίδια την έκβαση της πειθαρχικής διαδικασίας. Σε κάθε περίπτωση, καμία από τις ανωτέρω εκδοχές δεν ανταποκρίνεται στον προσδοκώμενο σκοπό της ουσιαστικής αναβάθμισης των διοικητικών ερευνών και της διασφάλισης της αποτελεσματικότητας του ρόλου του Συνηγόρου του Πολίτη ως θεσμικού εγγυητή της ποιότητάς τους, αντιθέτως όλες συμβάλλουν στη διατήρηση της κατάστασης εκκρεμοδικίας, η οποία τελικά αποδυναμώνει την ίδια την αποτελεσματικότητα του ελέγχου, όπως έχει επισημανθεί και από τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.¹⁰², παρατείνει το καθεστώς υπηρεσιακής επισφάλειας για τους ελεγχόμενους αστυνομικούς και υπονομεύει την εμπιστοσύνη της κοινωνίας στα σώματα ασφαλείας και τους υφιστάμενους ελεγκτικούς μηχανισμούς.

Όπως χαρακτηριστικά επισημάνθηκε στην προηγούμενη ετήσια έκθεση του Εθνικού Μηχανισμού¹⁰³, επί συνόλου έντεκα (11) επιστολών - πορισμάτων που απεστάλησαν από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στον αρμόδιο Υπουργό, κατά το χρονικό διάστημα από τη νομοθετική αποτύπωση της σχετικής δυνατότητας έως το τέλος του 2024, αφορώντας αντίστοιχο αριθμό υποθέσεων (**Φ.274521, Φ.259616, Φ.267199, Φ.273254, Φ.282183, Φ.230990, Φ.244541, Φ.243154, Φ.237463, Φ.254783, Φ.249152**), και οι έντεκα (11) κατέληξαν να αρχειοθετηθούν από την Αρχή δεδομένης της μακράς διάρκειας που μεσολάβησε χωρίς οι συστάσεις της να εισακουστούν καθόλου ή επί της ουσίας και χωρίς να δοθούν οι απαιτούμενες κατά τον νόμο εξηγήσεις προς τούτο. Παρ' όλα αυτά, ο Συνήγορος του Πολίτη εξακολουθεί να

102. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Aleksey Borisov κατά Ρωσίας*, 16.07.2015

103. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2024, σελ. 103 επ.

κάνει χρήση της εν λόγω ρύθμισης ως ύστατου θεσμικού εργαλείου, όταν διαπιστώνει συνεχιζόμενη και εμμένουσα άρνηση σύγκλισης με τις επισημάνσεις των αναπεμπτικών πορισμάτων του, ενώ συγχρόνως επεξεργάζεται προτάσεις επιπλέον μέτρων για την αποτελεσματικότερη θωράκιση του ελεγκτικού του ρόλου. Κατά τη διάρκεια του έτους 2025, η Αρχή ανέπεμψε στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη για την τυχόν εκ μέρους του άσκηση της πειθαρχικής του εξουσίας τρεις (3) υποθέσεις (**Φ. 289101, Φ. 290226, Φ. 299498**), οι δύο εκ των οποίων σχετίζονται με καταγγελίες για υπέρμετρη αστυνομική βία σε βάρος διαδηλωτών στο πλαίσιο υπαίθριων δημόσιων συναθροίσεων, η δε τρίτη αφορά σε καταγγελία για βασανιστήρια και απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση σε βάρος προσαχθέντος στο πλαίσιο γενικευμένων επεισοδίων. Και στις τρεις περιπτώσεις η ανταπόκριση της Διοίκησης απέτυχε να οδηγήσει στην ουσιαστική αναβάθμιση των εσωτερικών ερευνών, επαληθεύοντας τις προαναφερθείσες διαπιστώσεις σχετικά με την προβληματική εφαρμογή της ρύθμισης στην πράξη. Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια του 2025 η Αρχή ενημέρωσε τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη για την ανεπαρκώς αιτιολογημένη απόκλιση από τις διαπιστώσεις του Εθνικού Μηχανισμού στις ακόλουθες υποθέσεις:

α) Αστυνομική βία σε βάρος διαδηλωτών κατά τη διάρκεια δημόσιας συνάθροισης για την επέτειο του Πολυτεχνείου το έτος 2020 στο Ρέθυμνο (Φ. 289101).

Η διαταχθείσα διοικητική έρευνα (Π.Δ.Ε.) στην εν θέματι υπόθεση είχε ως αντικείμενο τη διερεύνηση καταγγελλομένων σε ηλεκτρονικά δημοσιεύματα, αναφορικά με υπέρμετρη αστυνομική βία σε βάρος διαδηλωτών ανήμερα της επετείου του Πολυτεχνείου το έτος 2020 στην πόλη του Ρεθύμνου, η οποία οδήγησε, μεταξύ άλλων, στον τραυματισμό δύο πολιτών, με τον έναν εκ των δύο να φέρει σοβαρές κακώσεις στο κεφάλι και τον πνεύμονα. Αξιολογώντας τη σχετική έκθεση πορίσματος, ο Συνήγορος του Πολίτη προέβη σε σειρά παρατηρήσεων ως προς την πληρότητα της διενεργηθείσας εξέτασης και ανέπεμψε τη δικογραφία για συμπλήρωση τόσο του συλλεγέντος αποδεικτικού υλικού, όσο και της αιτιολογίας της έκθεσης πορίσματος. Κατόπιν της συμπλήρωσης της διοικητικής έρευνας, ο Γενικός Περιφερειακός Αστυνομικός Διευθυντής Κρήτης προχώρησε στην αρχειοθέτηση της υπόθεσης, χωρίς να αναμένει την εκ μέρους της Αρχής αποτίμηση της συμμόρφωσης της Διοίκησης προς τις επισημάνσεις της. Διαπιστώνοντας ότι η πλειονότητα των συστάσεων της απορρίφθηκε από τον ενεργήσαντα τη συμπλήρωση της Π.Δ.Ε. δίχως την απαιτούμενη εκ του νόμου ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία, η Αρχή ενημέρωσε τον αρμόδιο Υπουργό για

τις τυχόν δικές του ενέργειες ως πειθαρχικού προϊσταμένου του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας.

Στην επιστολή του προς τον Υπουργό, ο Συνήγορος του Πολίτη υπογράμμισε ότι το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο εμμένει στην παράλειψη της προκατόχου του να αναζητήσει επιμελώς και να συλλέξει όλα ανεξαιρέτως τα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία, αιτιολογώντας την άρνησή του να προβεί σε συγκεκριμένες ανακριτικές ενέργειες με την απλή αναφορά ότι αυτές δεν κρίθηκαν επιβεβλημένες λόγω έλλειψης ανακριτικής αξίας. Ειδικότερα, ο ενεργήσας τη συμπλήρωση της διοικητικής εξέτασης δεν προέβη σε οποιαδήποτε προσπάθεια για την αναζήτηση βιντεοληπτικού υλικού από τηλεοπτικό συνεργείο που κατέγραφε από κοντινή απόσταση τα επεισόδια, διότι «δεν έχει ουδεμία ανακριτική αξία καθόσον υφίστανται αντικειμενικά δεδομένα, ως προς την εξελικτική πορεία των γεγονότων». Επικαλέστηκε, μάλιστα, απόσπασμα της υπ' αριθ. 1/2011 Οδηγίας της Α.Π.Δ.Π.Χ., η οποία καθορίζει τις ελάχιστες προϋποθέσεις εγκατάστασης και λειτουργίας συστημάτων βιντεοεπιτήρησης για την προστασία προσώπων και αγαθών, σύμφωνα με το οποίο η τελευταία επιδρά στη συμπεριφορά των προσώπων και ενδέχεται να τους προκαλέσει ψυχολογική πίεση, στην προσπάθεια να προσαρμοστούν στις προσδοκίες εκείνου που κάθε φορά τα παρακολουθεί. Ο Συνήγορος επεσήμανε, κατ' αρχάς, ότι το υλικό το οποίο δεν αναζητήθηκε, δεν αποτελεί προϊόν βιντεοεπιτήρησης συγκεκριμένου χώρου με κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης ή άλλο παρεμφερές οπτικοακουστικό σύστημα, αλλά προϊόν βιντεοσκοπήσης με σκοπό την παραγωγή τηλεοπτικού/ειδησεογραφικού υλικού και συνεπώς, ουδόλως σχετίζεται με το ρυθμιστικό πεδίο της εν λόγω Οδηγίας¹⁰⁴. Σε κάθε περίπτωση, κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας και λογικής, τυχόν επιρροή της επίγνωσης της βιντεοληπτικής καταγραφής στη συμπεριφορά των εικονιζόμενων αστυνομικών θα κατέτεινε στην εκ μέρους τους τήρηση της νομιμότητας και όχι στην εκδήλωση έκνομων ενεργειών.

Πέραν των ανωτέρω, ο Συνήγορος επανέλαβε την πάγια θέση του ότι η ύπαρξη οπτικοακουστικού υλικού από οποιαδήποτε πηγή τροφοδοτεί την έρευνα με ένα κρίσιμο και αντικειμενικό αποδεικτικό μέσο, η έγκαιρη αναζήτηση και διασφάλιση του οποίου πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα των ανακριτικών οργάνων. Τον κρίσιμο ρόλο του εν λόγω αποδεικτικού μέσου ως προς την αποτελεσματικότητα της έρευνας καταδεικνύει, άλλωστε, η έμφαση που αποδίδει το ίδιο το Ε.Δ.Δ.Α. στην αναζήτηση και λήψη του σχετικού

104. Βλ. άρ. 3 παρ. 1 Οδηγίας

υλικού¹⁰⁵. Στην υπό εξέταση υπόθεση υφίστανται ορισμένα αποσπάσματα οπτικοακουστικού υλικού αναρτημένα στο διαδίκτυο, καταγεγραμμένα κατά πάσα πιθανότητα από συσκευές κινητών τηλεφώνων διερχομένων. Εντούτοις, η γωνία λήψης τους, η χαμηλή ανάλυση και ο αποσπασματικός τους χαρακτήρας δεν επιτρέπουν να διαπιστωθεί με λεπτομέρεια και πληρότητα η μεταχείριση των διαδηλωτών από τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς, γι' αυτόν τον λόγο η Αρχή υπέδειξε ως απαραίτητη την αναζήτηση του υλικού που καταγράφηκε από τον επαγγελματία εικονολήπτη. Ως προς την αναζήτηση οπτικοακουστικού υλικού από άλλες πηγές, όπως κάμερες ασφαλείας παρακείμενων καταστημάτων ή οικιών, τροχαίας κ.ο.κ., το οποίο θα μπορούσε να συμβάλει στη διαμόρφωση ασφαλέστερης εικόνας για τα γεγονότα, αυτή κατέστη πλέον πρακτικά αδύνατη λόγω της παρέλευσης μεγάλου χρονικού διαστήματος από το διερευνώμενο περιστατικό.

Αντίστοιχα, η σύσταση του Εθνικού Μηχανισμού για την εξέταση περισσότερων μαρτύρων εκ των πενήντα τριών προσαχθέντων, αλλά και πολιτών από παρακείμενες οικίες ή εμπορικά καταστήματα, απορρίφθηκε ομοίως από τον ενεργήσαντα τη συμπλήρωση της Π.Δ.Ε. ως μη έχουσα οποιαδήποτε ανακριτική αξία. Επιχειρώντας να αιτιολογήσει περαιτέρω τη μη συμμόρφωση προς τις διαπιστώσεις του αναπεμπτικού πορίσματος της Αρχής, ο συντάκτης της έκθεσης πορίσματος επικαλείται την ύπαρξη οπτικοακουστικού υλικού για το περιστατικό και τη μη υποβολή έγγραφης, επώνυμης καταγγελίας ή έγκλησης, αμφισβητώντας μάλιστα ότι η αναφερόμενη στα δημοσιεύματα ανώνυμη καταγγέλλουσα είναι πράγματι υπαρκτό πρόσωπο. Ο Συνήγορος επανέλαβε ότι τα υπάρχοντα οπτικοακουστικά αποσπάσματα απεικονίζουν ένα μέρος μόνο των όσων εκτυλίχθηκαν κατά τη διαχείριση της συγκεκριμένης υπαίθριας συνάθροισης από τις αστυνομικές δυνάμεις και ότι οι μαρτυρίες περισσότερων θα συνέτειναν στην επαλήθευση ή μη των καταγγελλομένων. Άλλωστε, η σύστασή του δεν αφορούσε στην εξέταση του συνόλου των πενήντα τριών προσαχθέντων, όπως εσφαλμένα αναφέρεται στην έκθεση πορίσματος, καθώς κάτι τέτοιο θα προκαλούσε υπέρμετρη επιβάρυνση και αναίτια καθυστέρηση της έρευνας, αλλά σε μια εύλογη διεύρυνση του αριθμού των ιδιωτών μαρτύρων, πέραν των μόνο δύο αρχικώς εξετασθέντων.

Επίσης, σε ό,τι αφορά στην αμφισβήτηση της ύπαρξης της ανώνυμης καταγγέλλουσας, υπενθυμίστηκε ότι η αρμόδια εταιρία τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών προγραμμάτων είχε στη διάθεσή της τα στοιχεία επικοινωνίας

105. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., Lapshin v. Azerbaijan, 20.05.2021, Magnitskiy and Others v. Russia, 27.08.2019

του συγκεκριμένου προσώπου, τα οποία ωστόσο διαγράφηκαν μετά την παρέλευση του προβλεπόμενου χρόνου τήρησης των σχετικών δεδομένων, αφού δεν υπήρξε μέριμνα της τότε διενεργούσας τη διοικητική εξέταση για την έγκαιρη αναζήτησή τους. Ως προς την επίκληση της διάταξης του άρθρου 23 παρ. 3 του π.δ. 120/2008 για την τύχη των ανώνυμων καταγγελιών, τονίσθηκε ότι αυτές ναι μεν δεν μπορούν να αποτελέσουν απευθείας τη βάση για άσκηση πειθαρχικής δίωξης, αλλά αν είναι συγκεκριμένες και συνιστούν σε περίπτωση βασιμότητάς τους πειθαρχικό παράπτωμα που επισύρει ανώτερη πειθαρχική ποινή, τότε γίνονται αντικείμενο προκαταρκτικής εξέτασης, όπως και συνέβη εν προκειμένω. Σκοπός της προκαταρκτικής εξέτασης είναι, εξάλλου, ακριβώς αυτή η διαπίστωση της τέλεσης ή μη πειθαρχικού παραπτώματος, όταν το τελευταίο απλώς πιθανολογείται ή δεν υπάρχουν σαφείς ενδείξεις τέλεσής του¹⁰⁶.

Όσον αφορά στην ανεπιτυχή αναζήτηση, κατά την αρχική φάση της διοικητικής έρευνας, του μάρτυρα που φερόταν να έχει υποστεί σοβαρό τραυματισμό, η συμμόρφωση με τη σύσταση του Εθνικού Μηχανισμού για την εξάντληση κάθε πρόσφορου μέσου επέφερε τον χωρίς δυσκολία εντοπισμό του στην Αττική. Εντούτοις, τα ερωτήματα που εστάλησαν από τον ενεργήσαντα τη συμπλήρωση της Π.Δ.Ε. για την κατά παραγγελία εξέτασή του από το Α.Τ. Αγίου Παντελεήμονα, αντί να κατατείνουν στην εξακρίβωση των πραγματικών περιστατικών και στην ταυτοποίηση των φερόμενων ως δραστών του ξυλοδαρμού σε βάρος του, καταδεικνύουν μια μεροληπτική και προκαταβολικά εδραιωμένη στάση του αρμόδιου Αξιωματικού υπέρ της εκδοχής της αναξιопιστίας της μαρτυρίας. Έτσι, αντί ο συγκεκριμένος ουσιώδης μάρτυρας να κληθεί να προσδιορίσει με λεπτομέρεια, χρονικά και τοπικά, τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης και να ερωτηθεί σχετικά με τις ακριβείς συνθήκες του τραυματισμού του και τα στοιχεία που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην ταυτοποίηση των υπαιτίων, κατά την εξέτασή του κλήθηκε μόνο να απαντήσει: α) πώς ο αναφερόμενος ως «άγνωστος δράστης» του ξυλοδαρμού στην ιατρική βεβαίωση – γνωμάτευση του Γ.Ν. Ρεθύμνου «μετατράπηκε σε αστυνομικό», κατά την ακριβή διατύπωση του σχετικού ερωτήματος, β) γιατί δεν προσήλθε να καταθέσει μετά τη θυροκόλληση της σχετικής κλήσης στην τότε δηλωθείσα ως οικία του και γ) εάν έχει κληθεί να καταθέσει σε οποιαδήποτε υπόθεση που να αφορά υπέρμετρη αστυνομική βία στο Ρέθυμνο την 17-11-2020.

Ως προς τα λοιπά επιχειρήματα που προβάλλει ο συντάκτης της έκθεσης πορίσματος για να τεκμηριώσει την κρίση του περί αβασιμότητας των ισχυ-

106. Άρθρο 24 π.δ. 120/2008

ρισμών του ανωτέρω μάρτυρα, ο Συνήγορος του Πολίτη παρατήρησε ότι η μη υποβολή έγγραφης καταγγελίας ή έγκλησης από τα φερόμενα ως θύματα ουδόλως απομειώνει τη βαρύτητα των ισχυρισμών τους. Η άσκηση του δικαιώματος αναφοράς στις αρχές ή εκείνου της δικαστικής προστασίας εναπόκειται στην προσωπική αξιολόγηση και κρίση των παθόντων και στην εκ μέρους τους στάθμιση των τυχόν αρνητικών συνεπειών της εμπλοκής τους στη διοικητική και ποινική διαδικασία. Το χρονοβόρο των σχετικών διαδικασιών, η δυσπιστία των θυμάτων απέναντι στην αποτελεσματικότητα των ελεγκτικών μηχανισμών, αλλά και ο φόβος στοχοποίησης ή δευτερογενούς θυματοποίησης, αποτελούν παράγοντες που συχνά λειτουργούν αποθαρρυντικά για την άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων. Πέραν των ανωτέρω, ο Εθνικός Μηχανισμός επεσήμανε ότι κατά την αξιολόγηση της συγκεκριμένης μαρτυρικής κατάθεσης, ο ενεργήσας τη συμπλήρωση της Π.Δ.Ε. αναδεικνύει μονομερώς τα σημεία που θεωρεί ότι διαψεύδουν τα καταγγελλόμενα, παραβλέποντας ότι ο μάρτυρας επιβεβαίωσε τον σε βάρος του ξυλοδαρμό από αστυνομικούς και κατέθεσε πως δέχθηκε χτυπήματα στα πλευρά και στον λαιμό. Μάλιστα, το περιεχόμενο της κατάθεσής του είναι συμβατό με τη σχετική ιατρική βεβαίωση - γνωμάτευση του Γ.Ν. Ρεθύμνου, σύμφωνα με την οποία ο ασθενής ανέφερε πλήξη με γροθιές και κλωτσιές στην αριστερή θωρακική χώρα, στο κεφάλι και στην αυχενική μοίρα και βρέθηκε να πάσχει από άλγος κατωτέρων πλευρών αριστερά, εκδορές δεξιά παραστερνικά, κατωτέρων πλευρών δεξιά και αριστερού γόνατος, εκδορά και αιμάτωμα δεξιά κροταφικά και μώλωπα και εκδορά οσφυϊκής χώρας αριστερά. Οι εν λόγω διαπιστώσεις «δικαιολογούνται απόλυτα στο πλαίσιο της προσαγωγής», σύμφωνα με την πορισματική έκθεση, δίχως περαιτέρω αιτιολόγηση και χωρίς να έχει προηγουμένως διερευνηθεί η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας από τους αστυνομικούς που μετήλθαν βία σε βάρος του προσαχθέντος και η εξέταση της υπέρβασης ή μη του αναγκαίου μέτρου.

Ομοίως μη επιβεβλημένη χωρίς ειδική αιτιολογία κρίθηκε η αναζήτηση άλλων πολιτών που προσήλθαν στο Γ.Ν. Ρεθύμνου φέροντας άλλα τραύματα συμβατά με άσκηση αστυνομικής βίας, παρά τη μαρτυρία συλληφθέντα, ο οποίος κατέθεσε ότι είδε στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών άτομα που είχαν προηγουμένως προσαχθεί να αναμένουν για ιατρική περίθαλψη. Ο ενεργήσας τη συμπλήρωση της έρευνας θεωρεί ότι το έγγραφο της αρχικώς διενεργούσας την Π.Δ.Ε., με το οποίο ζητήθηκαν από το Νοσοκομείο τα στοιχεία τυχόν ατόμων που εισήχθησαν φέροντας τραύματα ως αυτά καταγγέλλονται στα δημοσιεύματα «καλύπτει στο απόλυτο τη διοικητική ανάκριση», παρότι με το απαντητικό έγγραφο του Γ.Ν. Ρεθύμνου χορηγήθηκαν μόνο τα στοιχεία του προαναφερόμενου μάρτυρα. Ο Συνήγορος επέμεινε ότι η διατύπωση του ερωτήματος ήταν ασαφής και περιοριστική, προσα-

νατολίζοντας τους αποδέκτες του εγγράφου μόνο στο περιστατικό με την καταγγελλθείσα στα δημοσιεύματα κλινική εικόνα (αιμάτωμα στο κεφάλι και κακώσεις στον πνεύμονα). Η ατελής διατύπωση του ερωτήματος και η εξ αυτής ανεπάρκεια της απάντησης καταδεικνύεται περίτρανα από την ύπαρξη έτερης ιατρικής γνώμάτευσης, για τραυματισμό από αναφερόμενο ξυλοδαρμό συλληφθέντα για τα αδικήματα της απείθειας και της βίας κατά υπαλλήλων στο πλαίσιο της ίδιας συνάθροισης, η οποία δεν διαβιβάστηκε με το απαντητικό έγγραφο του Γ.Ν. Ρεθύμνου, αλλά συμπεριλαμβανόταν στη δικογραφία που σχηματίσθηκε σε βάρος του και έτσι εντάχθηκε εμμέσως στον φάκελο της πειθαρχικής έρευνας.

Σε ό,τι αφορά στην πορεία των συναφών ποινικών υποθέσεων, ο συντάκτης της έκθεσης πορίσματος περιορίστηκε σε μια συνοπτική αναφορά της εξέλιξής τους, εστιάζοντας στην έκδοση απορριπτικής διάταξης της αρμόδιας Εισαγγελέως κατ' άρθρο 51 ΚΠΔ, παραβλέποντας ότι η απόρριψη οφείλεται αποκλειστικά στον τυπικό λόγο της μη υποβολής έγκλησης εκ μέρους του παθόντα για το κατ' έγκληση διωκόμενο αδίκημα της απλής σωματικής βλάβης. Μάλιστα, ουδόλως συνεκτιμά κατά τον σχηματισμό της δικανικής του πεποίθησης τις διαπιστώσεις της ανωτέρω διάταξης, σύμφωνα με την οποία οι αστυνομικοί που επιχείρησαν τη σύλληψη του παθόντα «υπερέβησαν το αναγκαίο μέτρο της επιβαλλομένης σύμφωνα με την αρχή αναλογικότητας βίας που επιτρέπεται να ασκήσουν οι αστυνομικοί σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του συλλαμβανομένου (άρθρο 278 παρ. 2 του Κ.Π.Δ.), καθώς η βία αυτής της εντάσεως, όπως προκύπτει και από την από 18.11.2020 ιατρική βεβαίωση – γνώμάτευση του Γενικού Νοσοκομείου Ρεθύμνου/Τ.Ε.Π., στην οποία αναφέρονται ότι προκλήθηκαν στον παθόντα πολλαπλές εκδορές στα γόνατα, στα άκρα, εκχυμώσεις, μώλωπες στο δεξί χέρι και οίδημα κροταφοβρεγματικά, υπερέβαινε *in concreto* το αναγκαίο μέτρο για την πραγματοποίηση της σύλληψης.» Εάν δε ληφθεί υπόψη η μετέπειτα αθώωση του συλληφθέντα με απόφαση του αρμόδιου Τριμελούς Πλημμελειοδικείου για τα αδικήματα της απείθειας και της βίας κατά υπαλλήλων, συνάγεται ότι η ασκηθείσα βία δεν ήταν μόνο δυσανάλογη, αλλά ούτε καν αναγκαία υπό τις περιστάσεις της διερευνώμενης υπόθεσης. Η εν λόγω απόφαση δεν αναζητήθηκε από τον ενεργήσαντα τη συμπλήρωση της Π.Δ.Ε., ούτε συνεκτιμάται καθ' οιονδήποτε τρόπο στην έκθεση πορίσματος, αντιθέτως ο τελευταίος επιμένει να ενστερνίζεται την εκδοχή των εξετασθέντων αστυνομικών, σύμφωνα με την οποία, ο συλληφθείς «προέβαλε σθεναρή αντίσταση απωθώντας τους αστυνομικούς με κλοτσιές και αγκωνιές, υποκινώντας ταυτόχρονα τους λοιπούς συγκεντρωμένους να προστρέξουν σε βοήθεια με απώτερο σκοπό να αποφύγει τη σύλληψη, ενώ κρίθηκε αναγκαίο να τον καταβάλουν στο έδαφος προκειμένου να γίνει με ασφάλεια η χειροπέδησή του».

Παρότι, μάλιστα, η Αρχή με το αναπεμπτικό πόρισμά της είχε επισημάνει την ανάγκη ουσιαστικής αξιολόγησης των δύο ιατρικών γνωματεύσεων που περιλαμβάνονται στο συλλεγέν υλικό και ενώ η αρμόδια Εισαγγελέας συνάγει από τη μία εξ αυτών τη δυσανάλογη ένταση της βίας που χρησιμοποιήθηκε σε βάρος του συλληφθέντος, ο ενεργήσας τη συμπλήρωση της έρευνας θεωρεί ότι αυτή περιττεύει αφού «ουδέν νεότερο στοιχείο έχει να προσδώσει», ενώ εμμένει ότι «έχει υπάρξει ορθή αξιολόγηση...καθώς περαιτέρω επιστημονική αξιολόγησή τους δύνανται να πραγματοποιήσουν μόνο όσοι ασκούν την Ιατρική Επιστήμη και Τέχνη». Σε ό,τι αφορά δε στην επισημανθείσα από τον Εθνικό Μηχανισμό υποχρέωση των αρχών να αποδείξουν τα αίτια του τραυματισμού των παθόντων και το εύλογο μέτρο της χρησιμοποιηθείσας βίας, βάσει της νομολογιακά διαμορφωμένης από το Ε.Δ.Δ.Α. αρχής της αντιστροφής του βάρους απόδειξης, ο συντάκτης της έκθεσης πορίσματος αγνόησε και πάλι τις συστάσεις της Αρχής χωρίς ειδική αιτιολογία, αρκούμενος στην αναφορά ότι «τα αίτια του τραυματισμού των διαδηλωτών, από τη στιγμή που δεν υφίσταται υπέρμετρη αστυνομική βία, μπορεί να είναι οποιαδήποτε». Από τα ανωτέρω καθίσταται προφανές ότι ο αρμόδιος Αξιωματικός προέβη στο λογικό άλμα της λήψης του ζητουμένου, αποφαινόμενος ότι η ασκηθείσα αστυνομική βία δεν υπερέβη το αναγκαίο μέτρο, χωρίς προηγουμένως να εξετάσει εάν αυτή υπήρξε πράγματι σύννομη και αναλογική βάσει κρίσιμων αποδεικτικών στοιχείων, όπως ιδίως των προαναφερθεισών ιατρικών γνωματεύσεων και των μαρτυρικών καταθέσεων των παθόντων. Συγχρόνως, η διοικητική έρευνα εξακολουθεί να μην παρέχει οποιαδήποτε πειστική εξήγηση για τα αίτια των ιατρικά πιστοποιημένων σωματικών κακώσεων των δύο πολιτών.

Κατόπιν των προεκτεθέντων, τον Απρίλιο του 2025 η πρώτην Διεύθυνση Αστυνομικού Προσωπικού (νυν Διεύθυνση Ένστολου Προσωπικού) του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ. διέταξε τη ΓΕ.Π.Α.Δ. Κρήτης να αξιολογήσει το περιεχόμενο της επιστολής του Εθνικού Μηχανισμού προς τον αρμόδιο Υπουργό και, εφόσον περιλαμβάνονται σε αυτή νεότερα στοιχεία που δεν έχουν διερευνηθεί ή διερευνήθηκαν ανεπαρκώς, να επιληφθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Π.Δ.120/2008. Έκτοτε, δεν έχει γνωστοποιηθεί στην Αρχή κάποια άλλη εξέλιξη.

β) Αστυνομική βία σε βάρος διαδηλωτών κατά τον εορτασμό της επετείου του Πολυτεχνείου το έτος 2020 στα Ιωάννινα (Φ.290226).

Η υπόθεση αφορά καταγγελίες για υπέρμετρη αστυνομική βία κατά τη διάρκεια επεισοδίων που έλαβαν χώρα το 2020 στα Ιωάννινα, κατά τον εορτασμό της επετείου του Πολυτεχνείου, αφενός στην πλατεία Ηρώων Πολυτεχνείου,

όπου αστυνομικές δυνάμεις ήρθαν αντιμέτωπες με μέλη του Σωματίου Οικοδόμων Ιωαννίνων και του αντίστοιχου Εργατικού Κέντρου, αφετέρου στην οδό Κυρίλλου Λουκάρεως, όπου οι διατεθείσες δυνάμεις ήρθαν σε σύγκρουση με ομάδα φοιτητών. Αξιολογώντας την αρτιότητα του πειθαρχικού ελέγχου, ο Συνήγορος του Πολίτη έκρινε επιβεβλημένη την αναπομπή της διενεργηθείσας Π.Δ.Ε. προκειμένου να υπάρξει συμπλήρωση αυτής, τόσο ως προς το αποδεικτικό υλικό, όσο και ως προς την τεκμηρίωση των συμπερασμάτων της έκθεσης πορίσματος. Παρά την εν γένει ανταπόκριση του ενεργήσαντος τη συμπλήρωση της έρευνας ως προς την περαιτέρω συλλογή αποδεικτικού υλικού, ο Εθνικός Μηχανισμός διαπίστωσε απόκλιση με ανεπαρκή αιτιολογία από το αναπεμπτικό του πόρισμα σε σχέση με το δεύτερο περιστατικό που αποτέλεσε αντικείμενο της διεξαχθείσας διοικητικής εξέτασης.

Ενημερώνοντας τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη κατ' άρθρο 1 παρ. 4 του ν.3938/2011, όπως ισχύει, η Αρχή υπογράμμισε τη διάσταση μεταξύ των καταθέσεων των ελεγχόμενων αστυνομικών και των όσων απεικονίζονται στο διαθέσιμο βιντεοληπτικό υλικό, σε σχέση με την προέλευση των κακώσεων των τραυματισθέντων φοιτητών. Ειδικότερα, οι αστυνομικοί ισχυρισμοί ότι οι σωματικές βλάβες των παθόντων οφείλονται σε χτυπήματα από τα «στυλιάρια» των σημαιών που κρατούσαν στα χέρια τους οι φοιτητές στη δεύτερη σειρά του παραταγμένου πλήθους, κατά την προσπάθειά τους να σπιάσουν τον αστυνομικό φραγμό, έρχεται σε αντίθεση με το βιντεοληπτικό υλικό, από το οποίο προκύπτει ότι οι φοιτητές που βρίσκονταν στην πρώτη σειρά, κρατώντας το πανό της συγκέντρωσης, δέχτηκαν επανειλημμένα χτυπήματα με τη χρήση αστυνομικής ράβδου. Μάλιστα, διακρίνεται αστυνομικός να βιάλλει κατ' επανάληψη με σφοδρότητα, τουλάχιστον δέκα φορές, προς τα κεφάλια των φοιτητών, οι οποίοι δεν φορούν κράνη. Όπως σωστά επεσήμανε ο διενεργήσας την πειθαρχική έρευνα, το διαθέσιμο οπτικοακουστικό υλικό έχει αποσπασματικό χαρακτήρα, με αποτέλεσμα να μην αποτυπώνονται τα κρίσιμα πρώτα δευτερόλεπτα της συμπλοκής. Σε κάθε περίπτωση, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. παρατήρησε ότι το ενδεχόμενο οι φοιτητές να έβαλλαν πρώτοι με τα κοντάρια εναντίον των αστυνομικών, όπως ισχυρίζονται οι ελεγχόμενοι, δεν φαίνεται να συμβαδίζει με την κοινή λογική, καθώς αυτοί που έφεραν σημαίες εντοπίζονται τουλάχιστον στη δεύτερη και τις πίσω από αυτή σειρές, και επομένως τυχόν χτυπήματα που θα επιχειρούσαν, θα είχαν σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας ως τελικό στόχο τους συμφοιτητές τους που στέκονταν στην πρώτη σειρά.

Αντίθετα, από τη μελέτη του βιντεοληπτικού υλικού, η χρήση των κονταριών φαίνεται να έχει περισσότερο αμυντικό χαρακτήρα, καθώς τα πλήγματα δεν είναι ούτε τόσο σφοδρά, ούτε και αλλεπάλληλα, σε αντίθεση με

αυτά των αστυνομικών, οι οποίοι απεικονίζονται να κάνουν εκτεταμένη χρήση της αστυνομικής ράβδου. Ακόμη, ωστόσο, και υπό την παραδοχή ότι οι φοιτητές προέβησαν πρώτοι σε επιθετικές ενέργειες κατά των αστυνομικών δυνάμεων, από το εξετασθέν βιντεοληπτικό υλικό δεν προκύπτει ότι οι τελευταίες τελούσαν σε κατάσταση άμυνας ικανή να δικαιολογήσει την ένταση και την έκταση των προαναφερθέντων χτυπημάτων, ούτε και τη συνέχιση της χρήσης βίας σε χρονικό σημείο κατά το οποίο οι φοιτητές είχαν ήδη ακινητοποιηθεί, έχοντας πέσει στο έδαφος και απολέσει τις σημαίες που κρατούσαν. Κατά συνέπεια, η ασκηθείσα βία δεν δύναται να θεωρηθεί ως απολύτως αναγκαία, αλλά, αντιθέτως, κρίνεται ως υπέρμετρη και επικίνδυνη, λαμβανομένων υπόψη ιδίως των σωματικών βλαβών που υπέστησαν οι φοιτητές, όπως αυτές προκύπτουν τόσο από το βιντεοληπτικό υλικό, στο οποίο απεικονίζεται πολίτης που αιμορραγεί έντονα να δέχεται πρώτες βοήθειες για την περίδεση τραύματος στο κεφάλι, αλλά και άφιξη ασθενοφόρου για την παραλαβή με φορείο ενός φοιτητή, όσο και από τις σχετικές ιατρικές γνωματεύσεις, σε συνδυασμό με τις καταθέσεις των ιδίων των παθόντων.

Με το αναπεμπτικό της πόρισμα, η Αρχή είχε υπενθυμίσει την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. περί αντιστροφής του βάρους απόδειξης, σε περιπτώσεις που αφορούν καταγγελίες για κακομεταχείριση προσώπου, το οποίο βρίσκεται υπό κράτηση ή γενικότερα υπό τον έλεγχο της αστυνομίας ή άλλης αρμόδιας αρχής. Ως εκ τούτου, στις περιπτώσεις αυτές η αστυνομία οφείλει «να παρέχει ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις μέσω αποδεικτικών στοιχείων που ερείδονται στα πραγματικά περιστατικά, θέτοντας υπό αμφισβήτηση την άποψη του θύματος περί των γεγονότων».¹⁰⁷ Όταν, μάλιστα, η πρόκληση σωματικής βλάβης αποδεικνύεται και από ιατρικό πιστοποιητικό δημόσιου νοσοκομείου, η αξιολόγησή του δεν θα πρέπει να παραλείπεται, σύμφωνα και με τη νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου σε ελληνικές υποθέσεις¹⁰⁸. Ταυτόχρονα και προκειμένου να θεωρηθεί εμπεριστατωμένη, η διοικητική έρευνα θα πρέπει να περιλαμβάνει ιατρικήπιθανολόγηση των αιτίων τραυματισμού και αξιολόγηση των ιατρικών ευρημάτων, σε συνδυασμό με τους ισχυρισμούς του καταγγέλλοντος.

107. Απόφαση *Aghdgomelashvili & Japaridze κατά Γεωργίας*, 7224/11, παρ. 42 και 47, 8.10.2020 και *Zherdev κατά Ουκρανίας*, 3401/07, παρ. 86, 27.4.2017

108. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2019, σελ. 44. Στην απόφαση Andersen κατά Ελλάδας της 26.4.2018, παρ. 61, το Ε.Δ.Δ.Α. έκρινε σε σχέση με τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντος για κακομεταχείριση ότι «από το έγγραφο αυτό προκύπτει, κατά τρόπο σαφή ότι ο προσφεύγων μετέβη στο νοσοκομείο [...], μόλις αυτός είχε τη δυνατότητα να ενεργήσει για να συγκεντρώσει αποδείξεις. Κάτω από τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο θεωρεί ότι το ιατρικό πιστοποιητικό έπρεπε τουλάχιστον να αξιολογηθεί προσεκτικά από τις αρχές στις οποίες είχε ανατεθεί η έρευνα»

Η πιθανολόγηση αυτή είναι δυνατό να επιτευχθεί με την κατάθεση ως μάρτυρα του ιατρού που εξέτασε τον παθόντα, ιδίως όταν απουσιάζει ιατροδικαστική έκθεση, η οποία εξ ορισμού διαθέτει πρόσθετη αξία¹⁰⁹. Στο πλαίσιο αυτό, ο αρμόδιος ιατρός θα πρέπει να ερωτηθεί σχετικά και αυτοτελώς για τον τρόπο που κατά την επιστημονική του εκτίμηση και εμπειρία, πιθανολογεί ότι προκλήθηκαν οι διαπιστωθέντες τραυματισμοί. Ανταποκρινόμενος στις ανωτέρω επισημάνσεις, ο ενεργήσας τη διοικητική εξέταση αναζήτησε τους ιατρούς που είχαν εξετάσει τη συγκεκριμένη ημέρα τους φοιτητές που οδηγήθηκαν στο Νοσοκομείο, ωστόσο λόγω της παρέλευσης μεγάλου χρονικού διαστήματος από το συμβάν, ουδείς εξ αυτών μπορούσε να ανασύρει στη μνήμη του λεπτομέρειες της εξέτασης, παραπέμποντας απλώς στα ιατρικά σημειώματα του Τμήματος Επειγόντων Περιστατικών.

Διακινδύνευση της υγείας συντρέχει όμως και στην περίπτωση της χρήσης δακρυγόνων ή άλλων μέσων όπως, στην υπό εξέταση περίπτωση, των χειροβομβίδων κρότου λάμψης. Παρόλο που ο Συνήγορος του Πολίτη δεν υποκαθιστά τα αρμόδια όργανα στην επιχειρησιακή τους κρίση κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, στην επιστολή του προς τον αρμόδιο Υπουργό υπογράμμισε ότι στις εκάστοτε διοικητικές έρευνες, κατά τις οποίες εξετάζεται η χρήση των ανωτέρω ειδικών μέσων, θα πρέπει να γίνεται αναλυτική αναφορά στην εξάντληση των ηπιότερων μέσων, τους κινδύνους και τις συγκεκριμένες συνθήκες που επέβαλαν τη λήψη του εν λόγω μέτρου, ενώ η ανάλυση αυτή θα πρέπει να ερείδεται στο σύνολο του αποδεικτικού υλικού. Άλλωστε, όσον αφορά στη χρήση δακρυγόνων κατά διαδηλωτών, το Ε.Δ.Δ.Α. έχει κρίνει ότι θα πρέπει να υπάρχει ένα συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο και η σωρευτική συνδρομή των κριτηρίων της αναγκαιότητας και της καταλληλότητας με βάση τη συμπεριφορά των συγκεκριμένων διαδηλωτών. Επομένως, στην υπό εξέταση υπόθεση, η απλή αναφορά ότι «από πουθενά δεν προκύπτει χρήση μη επιτρεπτού εξοπλισμού» δεν ανταποκρίνεται στο διερευνητικό καθήκον του διενεργούντος και τις νομολογιακά διαμορφωμένες αρχές της πλήρους και αποτελεσματικής έρευνας, ιδίως εάν ληφθεί υπόψη το διαθέσιμο βιντεοληπτικό υλικό, στο οποίο διακρίνεται ευκρινώς η ρίψη χειροβομβίδας κρότου λάμψης από αστυνομικό χαμηλά, ανάμεσα στα πόδια των συναδέλφων του και με κατεύθυνση προς τους συγκεντρωμένους φοιτητές, εκ των οποίων οι περισσότεροι έχουν ήδη πέσει στο έδαφος. Επομένως, με βάση και όσα προεκτέθηκαν, η αρτιότητα του πειθαρχικού ελέγχου επιβάλλει να διερευνηθεί εάν η χρήση του εν λόγω μέσου ήταν σύμφωνη με τις αρχές της αναγκαιότητας, προσφορότητας και αναλογικότητας που διέπουν την αστυνομική δράση, με διατύπωση τεκμη-

109. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2021, σελ. 111

ριωμένης κρίσης στην έκθεση πορίσματος και όχι απλή αναπαραγωγή των σχετικών ισχυρισμών των εμπλεκόμενων αστυνομικών.

Επιπρόσθετα, ο Εθνικός Μηχανισμός επεσήμανε ότι, πέραν της γενικής υποχρέωσης των αστυνομικών να δρουν με βάση τους κανόνες δεοντολογίας που διέπουν την αστυνομική δράση, οι ελεγχόμενοι όφειλαν επιπλέον να ακολουθήσουν τις σαφείς και συγκεκριμένες εντολές που είχαν λάβει με βάση το οικείο Επιχειρησιακό Σχέδιο. Στο Σχέδιο αυτό δινόταν ιδιαίτερη έμφαση στην ανάγκη επίδειξης άψογης και ευπρεπούς συμπεριφοράς εκ μέρους των αστυνομικών, οι οποίοι ιδίως τη συγκεκριμένη χρονιά θα έπρεπε να είναι σε διαρκή επαγρύπνηση και ετοιμότητα, με την υπόδειξη ότι «κάθε πρόκληση σε βάρος τους, από οποιονδήποτε και αν προέρχεται θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με σύνεση και ψυχραιμία, χωρίς να ανταποδίδονται τυχόν προκλήσεις και λοιπές ενέργειες... να λαμβάνουν μέτρα αυτοπροστασίας και μετά από ορθή εκτίμηση της επικρατούσας κατάστασης, να εκδηλώνονται, κατόπιν εντολής των επικεφαλής αξιωματικών, με σταθερότητα και αποφασιστικότητα όλες οι νόμιμες ενέργειες...» Η υπέρμετρη, ωστόσο, βία που ασκήθηκε σε βάρος του συγκεντρωμένου πλήθους, όπως αυτή αποτυπώνεται στο σχετικό βιντεοληπτικό υλικό, δεν συνάδει με τις ανωτέρω δεσμεύσεις, η δε διερεύνηση της ευθύνης για την εκτεταμένη χρήση της οφείλει εν προκειμένω να αφορά τόσο σε αυτούς που την άσκησαν, όσο και στους επικεφαλής τους¹¹⁰.

Παρά τη συμπλήρωση της διοικητικής εξέτασης και τον εμπλουτισμό του συλλεγέντος αποδεικτικού υλικού σε συμφωνία με τις συστάσεις του Εθνικού Μηχανισμού, ο ενεργήσας την έρευνα, επανέλαβε στην ουσία την αρχική του εκτίμηση, χωρίς και πάλι η κρίση του να συνοδεύεται από την απαιτούμενη αιτιολογία. Έτσι, υποστήριξε ότι οι ισχυρισμοί των καταγγελλόντων δεν επαληθεύονται από το βιντεοληπτικό υλικό, από το οποίο αντιθέτως συνάγεται αδιαμφισβήτητο ότι οι διαδηλωτές χτυπούσαν με τα κοντάρια όποιον υπήρχε μπροστά τους αδιακρίτως, ανεξέλεγκτα και με σφοδρότητα, με αποτέλεσμα τα πλήγματα να καταλήγουν στο σώμα και στο κεφάλι τόσο των διαδηλωτών, όσο και των αστυνομικών της πρώτης σειράς. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο συντάκτης της έκθεσης πορίσματος επικεντρώνεται αποκλειστικά στην εκ μέρους των συγκεντρωμένων χρήση των «στυλιαριών», χωρίς

110. Ενδεικτικά σημειώνεται ότι σε ανάλογη υπόθεση (Φ. 288646) με εκτεταμένη χρήση βίας σε βάρος συγκεντρωμένου πλήθους εν μέσω πανδημίας, η οποία καταγράφηκε σε βιντεοληπτικό υλικό, ο ενεργήσας την Ε.Δ.Ε. πρότεινε την επιβολή πειθαρχικής ποινής στους επικεφαλής των διμοιριών, με το αιτιολογικό ότι δεν έδωσαν τις δέουσες οδηγίες και εντολές προς τους αστυνομικούς της διμοιρίας τους, με αποτέλεσμα αυτοί να προβούν σε υπέρμετρη και μη αναγκαία ή πρόσφορη κατά τις περιστάσεις βία με γροθιές, λακτίσματα, την αστυνομική ράβδο και τις ασπίδες τους.

να προβαίνει σε οποιαδήποτε αξιολόγηση της επαναλαμβανόμενης χρήσης της αστυνομικής ράβδου, η οποία όπως προεκτέθηκε χαρακτηριζόταν από σφοδρότητα και βιαιότητα εναντίον των διαδηλωτών, ενώ συνεχίστηκε ακόμη και όταν αυτοί βρίσκονταν πεσμένοι στο έδαφος και τους είχαν αφαιρεθεί τα κοντάρια.

Περαιτέρω, η Αρχή επεσήμανε ότι την απρόκλητη χρήση αστυνομικής ράβδου επιβεβαίωσε με τη μαρτυρική του κατάθεση δημοσιογράφος, ο οποίος ανέφερε ότι ορισμένοι αστυνομικοί χτύπησαν με γκλομπ τους διαδηλωτές χωρίς να έχει προηγηθεί επιθετική κίνηση από τους τελευταίους, με αποτέλεσμα στη συνέχεια να ακολουθήσει σύρραξη, ενώ και έτερος δημοσιογράφος κατέθεσε ότι δεν είδε κάποιον από τους διαδηλωτές να χτυπά με κοντάρι ή άλλο αντικείμενο τους αστυνομικούς. Ταυτόχρονα, το αίμα που φαίνεται ότι εντοπίστηκε σε κοντάρι μπορεί πράγματι να προήλθε, όπως άλλωστε δέχεται και ο ίδιος ο ενεργήσας την έρευνα, από το άτομο, το οποίο το κρατούσε και ενδεχομένως δέχτηκε χτυπήματα. Υπενθυμίζοντας το περιεχόμενο της υπ' αριθμ. πρωτ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 Εγκυκλίου Διαταγής του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας για την υποχρέωση πλήρους αιτιολογίας της κρίσης του συντάκτη της πορισματικής έκθεσης, με βάση την αποκλειστική και μόνο αξιολόγηση του συλλεγέντος ανακριτικού και λοιπού αποδεικτικού υλικού, ο Συνήγορος του Πολίτη παρατήρησε ότι ο ενεργήσας τη συμπλήρωση της έρευνας συνεχίζει να μην τηρεί ίσες αποστάσεις από τις μαρτυρικές καταθέσεις, με τις μαρτυρίες των αστυνομικών να βαραίνουν ανατιολόγητα περισσότερο στην εκτίμησή του από αυτές των διαδηλωτών - θυμάτων και των αυτοπτών μαρτύρων - δημοσιογράφων. Με τον τρόπο αυτό, διαπιστώνεται, κατ' αντίθεση με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., μια επιλεκτική και μη συνεπής στάση ως προς την αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων. Η αξιολόγηση, αφορώσα στο σύνολο των καταθέσεων μιας διοικητικής εξέτασης, πρέπει να είναι συγκριτική, συνδυαστική και να τηρεί την αρχή των ίσων αποστάσεων, ως προς την εκτίμηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών του καταγγέλλοντος και των εμπλεκόμενων αστυνομικών¹¹¹. Πολλώ μάλλον όταν, όπως στη συγκεκριμένη υπόθεση κατά τα ήδη εκτεθέντα, το βάρος απόδειξης φέρουν οι αρχές, στη δε διοικητική δικογραφία περιλαμβάνεται βιντεοληπτικό υλικό, στο οποίο αποτυπώνεται η χρήση υπέρμετρης αστυνομικής βίας, κατάθεση τουλάχιστον ενός αυτόπτη μάρτυρα μη αστυνομικού που επιβεβαιώνει ότι οι αστυνομικοί ξεκίνησαν απρόκλητα να χτυπούν τους διαδηλωτές και, τέλος, ιατρικά έγγραφα από δημόσιο νοσοκομείο, τα οποία πιστοποιούν τις σοβαρές σωματικές βλάβες των καταγγελλόντων.

111. Ε.Δ.Δ.Α. *Ζελίλωφ κατά Ελλάδας*, 24.5.2007, όπ.π

Κατόπιν της παραπομπής της υπόθεσης στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, η Διεύθυνση Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας διέταξε τη Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση Ηπείρου για τις δικές της περαιτέρω ενέργειες κατ' εφαρμογή του άρθρου 31 παρ. 2 του π.δ. 120/2008¹¹², δηλαδή για τη λήψη απόφασης επί της διενεργηθείσας Π.Δ.Ε. Με την από 12-12-2025 απόφαση του Γενικού Περιφερειακού Αστυνομικού Διευθυντή Ηπείρου η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο από πειθαρχικής πλευράς, εκτιμώντας μεταξύ άλλων ότι κατά την επιχειρησιακή δράση της διμοιρίας υποστήριξης τηρήθηκαν οι αρχές της αναγκαιότητας, της προσφορότητας και της αναλογικότητας, χρησιμοποιήθηκε μόνο επιτρεπτός υπηρεσιακός εξοπλισμός (ελαστικές αστυνομικές ράβδοι), ενώ έγινε περιορισμένη, απολύτως ελεγχόμενη και άκρως αποτελεσματική χρήση δύο χειροβομβίδων κρότου λάμψης, ως επιτακτική ανάγκη.

γ) Βασανιστήρια σε βάρος κρατουμένου στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής το έτος 2021 (Φ.299498).

Η υπόθεση αφορά καταγγελία πολίτη για βασανιστήρια και εξευτελιστική μεταχείριση σε βάρος του, κατά την προσαγωγή και κράτησή του στη Γ.Α.Δ.Α. το έτος 2021, κατόπιν ενδείξεων εμπλοκής του στον σοβαρό τραυματισμό αστυνομικού κατά τη διάρκεια επεισοδίων στην περιοχή της Νέας Σμύρνης. Σύμφωνα με τα στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης, ο καταγγέλλων υποστήριξε ότι προσήχθη την 10.3.2021, έχοντας υποστεί σωματική βία και με τη χρήση κουκούλας στο πρόσωπό του από αστυνομικούς της Δ.Α.Ε.Ε.Β., οι οποίοι από την πρώτη στιγμή της προσαγωγής του και καθ' όλη τη διάρκεια της κράτησής του στον 12ο όροφο της Γ.Α.Δ.Α. τέλεσαν σε βάρος του αξιόποινες πράξεις όπως ενδεικτικά βασανιστήρια, σωματικές βλάβες, απειλές και εξυβρίσεις, ενώ η τέλεση αξιόποινων πράξεων εναντίον του και η παράνομη και απάνθρωπη μεταχείρισή του συνεχίστηκε και κατά την κράτησή του στα κρατητήρια του 7ου ορόφου, όπου οδηγήθηκε τα ξημερώματα της 11ης Μαρτίου και παρέμεινε μέχρι και την 13.3.2021, οπότε και μεταφέρθηκε στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών προκειμένου να απολογηθεί.

Διαπιστώνοντας σημαντικές ελλείψεις, ο Συνήγορος του Πολίτη ανέπεμψε κατ' επανάληψη τη διοικητική εξέταση προκειμένου να υπάρξει συμπλή-

112. «2. Για τις Π.Δ.Ε. και τις Ε.Δ.Ε. της παραγράφου 1 του άρθρου 27, αρμόδιοι να αποφασίσουν, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 27 και των άρθρων 38 και 39, είναι αυτοί που διέταξαν τη διενέργειά τους και αν τις διενήργησαν οι ίδιοι, ο άμεσα ιεραρχικά προϊστάμενός τους.»

ρωση αυτής τόσο ως προς την πληρότητα του διενεργηθέντος ελέγχου, όσο και ως προς την τεκμηρίωση των συμπερασμάτων της έκθεσης πορίσματος. Παρά τις τρεις διαδοχικές συμπληρώσεις της αρχικά διενεργηθείσας Π.Δ.Ε., η έρευνα εξακολουθούσε να υπολείπεται σε αρτιότητα και αποτελεσματικότητα, για τον λόγο αυτό ο Εθνικός Μηχανισμός ενημέρωσε τον αρμόδιο Υπουργό για την συνεχιζόμενη απόκλιση με ανεπαρκή αιτιολογία από τις συστάσεις των αναπεμπτικών πορισμάτων του. Στην επιστολή του επανήλθε στο ζήτημα της αξιολόγησης της σχετικής ιατρικής γνωμάτευσης και της ιατροδικαστικής έκθεσης, υπογραμμίζοντας ότι ο ισχυρισμός του διενεργούντος περί αναφανδόν απόρριψης από τον Συνήγορο του Πολίτη της εκδοχής ότι οι διαπιστωθείσες κακώσεις είναι δυνατόν να συνέβησαν κατά τη συμμετοχή του καταγγέλλοντος στα επεισόδια που έλαβαν χώρα στη Νέα Σμύρνη την προηγούμενη της προσαγωγής του, δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Αντιθέτως, αυτό που επεσήμανε στο πόρισμά της η Αρχή υπό την αρμοδιότητά της ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ήταν ότι στο πλαίσιο της αντιστροφής του βάρους απόδειξης, η Αστυνομία όφειλε, παρέχοντας ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις μέσω αποδεικτικών στοιχείων που βασίζονται σε πραγματικά περιστατικά¹¹³, να αποδείξει ότι οι συγκεκριμένες κακώσεις που έφερε κατά την ιατροδικαστική εξέτασή του ο καταγγέλλων, είχαν προκληθεί σε χρόνο προγενέστερο της κράτησής του στη Γ.Α.Δ.Α. όταν και βρισκόταν υπό τον έλεγχο της Αστυνομίας¹¹⁴. Από τη στιγμή που δεν έλαβε χώρα ιατροδικαστική εξέταση του καταγγέλλοντος κατά την προσαγωγή του στη Γ.Α.Δ.Α, η αναφορά ότι αυτές οι κακώσεις προκλήθηκαν κατά τη δράση του στο πλαίσιο των επεισοδίων που έλαβαν χώρα στη Νέα Σμύρνη στις 9.3.2021 δεν στηρίζεται σε συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία και ως εκ τούτου είναι αόριστη. Στο πλαίσιο αυτό, επομένως, εξακολουθεί, παρά την σχετική υποχρέωση της Αστυνομίας για το αντίθετο, να μην δίδεται μια πειστική εξήγηση πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας ως προς το πότε προκλήθηκαν οι συγκεκριμένες βλάβες.

Ουδόλως δε επηρεάζει τη συγκεκριμένη επισήμανση το γεγονός, ότι η δικηγόρος του καταγγέλλοντος δεν προέβη στην επιτόπια άμεση ενημέρωση των ιεραρχικά αρμόδιων αστυνομικών υπηρεσιών σχετικά με τις όποιες διαπιστώσεις της μετά τη συνομιλία της με τον εντολέα της. Όπως αναφέρθηκε και στα αναπεμπτικά πορίσματα της Αρχής, ακόμη και αν ο κα-

113. Ε.Δ.Δ.Α., Απόφαση *Aghdgomelashvili & Japaridze κατά Γεωργίας*, 7224/11, παρ. 42 και 47, 8.10.2020 και *Zherdev κατά Ουκρανίας*, 3401/07, παρ. 86, 27.4.2017

114. Βλ. μεταξύ άλλων: Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Aksoy κατά Τουρκίας*, 18.12.1996, Λ.Μ. κατά *Ελλάδας* 13.12.2005. Σχετικά με την αξιολόγηση των ιατροδικαστικών εκθέσεων και ιατρικών γνωματεύσεων βλ. αναλυτικά Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2021, σελ. 109-116 και 2022 σελ. 87-91 και 2023 σελ. 118-127.

ταγγέλλων της είχε επιτρέψει να απευθυνθεί στις αρμόδιες αρχές, με αποτέλεσμα να είχε λάβει χώρα νωρίτερα η ιατροδικαστική του εξέταση, δεν συνεπάγεται αυτόματα ότι τα δεδομένα θα ήταν διαφορετικά, καθώς οι ιατροδικαστές που εξέτασαν τον παθόντα και συνέταξαν τη σχετική έκθεση, δεν διατύπωσαν καμία επιφύλαξη σε σχέση με τον χρόνο εξέτασης του καταγγέλλοντος, ούτε προέβαλαν ως επιχείρημα ότι ο χρόνος που είχε μεσολαβήσει, είχε διαδραματίσει σημαντικό ρόλο εμποδίζοντας την αποτελεσματικότητα του έργου τους. Επομένως, η κρίσιμη εν προκειμένω ενέργεια που όφειλε να έχει λάβει χώρα ήταν η ιατροδικαστική εξέταση του καταγγέλλοντος κατά την προσαγωγή και πριν από την κράτησή του στη Γ.Α.Δ.Α.¹¹⁵ Τέτοια εξέταση, ωστόσο, δεν έλαβε χώρα και ως εκ τούτου δεν αποτέλεσε, σε κανένα σημείο, στοιχείο της δικογραφίας.¹¹⁶ Από την άλλη πλευρά, κανένα τραύμα δεν διαπιστώθηκε ότι έφερε ο καταγγέλλων κατά τη νομότυπη σωματική έρευνα στην οποία υποβλήθηκε όταν προσήχθη στη ΓΑΔΑ.¹¹⁷ Κατά συνέπεια, ακόμη και μετά την τρίτη κατά σειρά συμπλήρωση της διοικητικής εξέτασης, εξακολουθεί να μην δίδεται μία πειστική εξήγηση για την προέλευση των σωματικών κακώσεων, τις οποίες έφερε ο καταγγέλλων κατά την εξέτάσή του από τον ιατροδικαστή.

Πέραν των ανωτέρω, ουδεμία αναφορά γίνεται ως προς την επισημάνση της Αρχής, σχετικά με την παροχή δυνατότητας για κατ' αντιπαράσταση εξέταση του καταγγέλλοντος με τους αστυνομικούς του Γραφείου Πληροφοριών του Τμήματος Αντιμετώπισης Εσωτερικής Τρομοκρατίας της Δ.Α.Ε.Ε.Β., στους οποίους παραδόθηκε για τη συνέχιση της φύλαξής του, προκειμένου να εξαντληθεί κάθε περιθώριο διενέργειας μιας πλήρους, εμπεριστατωμέ-

115. Ε.Δ.Δ.Α., Απόφαση *Alsayed Allaham* κατά Ελλάδας, παρ.29: «το Ελληνικό Κράτος δεν απέδειξε σε ικανοποιητικό βαθμό ότι οι τραυματισμοί του προσφεύγοντος προκλήθηκαν με άλλο τρόπο και όχι – συνολικά κυρίως – ή εν μέρει – από τη μεταχείριση στην οποία υποβλήθηκε ενώ βρισκόταν υπό τον έλεγχο των αστυνομικών, δεδομένου ότι δεν υπήρχε τίποτα στο φάκελο της υπόθεσης ή τους ισχυρισμούς των διαδίκων από το οποίο να προκύπτει ότι οι τραυματισμοί που περιγράφονται στις ιατροδικαστικές εκθέσεις συνέβησαν είτε πριν ή αμέσως μετά την παραμονή του καταγγέλλοντος στην ΓΑΔΑ.»

116. Ε.Δ.Δ.Α., Απόφαση *Andersen* κατά Ελλάδας, 26.4.2018, παρ. 63: «...Μια τέτοια εξέταση μπορεί να επιτρέψει όχι μόνον τη διαπίστωση αν το συγκεκριμένο άτομο μπορεί να αποτελέσει το αντικείμενο ανάκρισης, αλλά επίσης, σε περίπτωση μεταγενέστερου ισχυρισμού για μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της Σύμβασης την «απαλλαγή» των αρχών από το βάρος της απόδειξης, όσον αφορά την προέλευση των διαπιστωθέντων τραυμάτων», Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2019, σελ. 49, υποσημείωση 47.

117. Ε.Δ.Δ.Α., Απόφαση *Turkan* κατά Τουρκίας, 18.9.2018, «Όταν ένα άτομο έχει τεθεί υπό κράτηση σε καλή υγεία, αλλά διαπιστώνεται ότι τραυματίστηκε κατά την στιγμή της απελευθέρωσής τους, εναπόκειται στο κράτος να παράσχει μια εύλογη εξήγηση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο προκλήθηκαν αυτοί οι τραυματισμοί και να παράσχει αποδεικτικά στοιχεία που δημιουργούν αμφιβολίες για την αλήθεια των ισχυρισμών του θύματος, ιδίως εάν οι ισχυρισμοί αυτοί υποστηρίζονται από ιατρικές αναφορές...»

νης και αποτελεσματικής έρευνας. Και αυτό παρά το γεγονός ότι από την Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών δόθηκε προς την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων Σωμάτων Ασφαλείας παραγγελία για διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης και εκ νέου κλήση των δύο εγκαλούντων, προκειμένου να αναγνωρίσουν τους αστυνομικούς που φέρονται να τέλεσαν τις εις βάρος τους καταγγελλόμενες πράξεις (με αναφορά στο από 26.08.2024 πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη) και τη λήψη ανωμοτί κατάθεσης από όσους αστυνομικούς υποδειχθούν/αναγνωριστούν, καθώς και από όσους των οποίων η συμμετοχή στις φερόμενες ως τελεσθείσες πράξεις προκύπτει εκ των καθκόντων τους, όπως τα άτομα που αποτελούσαν τις ομάδες εντοπισμού και προσαγωγής των παθόντων και τα οποία τυχόν αναγνωρισθούν.

Σημειώνεται, τέλος, ότι ως προς την επισήμανση σχετικά με την αντίφαση μεταξύ δύο βεβαιώσεων της ίδιας υπηρεσίας για τον χρόνο διατήρησης βιντεοληπτικού υλικού (συγκεκριμένα, στην πρώτη απάντηση αναφερόταν ως χρόνος διατήρησης του υλικού αυτού οι επτά (7) ημέρες ενώ στην δεύτερη οι δεκατέσσερις (14) ημέρες) ο διενεργών κάλεσε σε εξέταση τον υπεύθυνο διαχειριστή του συστήματος CCTV, δηλαδή του κλειστού συστήματος βιντεοπαρακολούθησης και καταγραφής καμερών που διαθέτει το Α.Μ.Α, οποίος κατέθεσε ότι μέχρι τον Οκτώβριο του 2021 το καταγεγραμμένο βιντεοληπτικό υλικό ήταν δυνατόν να αποθηκευτεί στους σκληρούς δίσκους του συστήματος για μέγιστο χρονικό διάστημα επτά (7) ημερών χωρίς δυνατότητα επέκτασης, ενώ μετά την τοποθέτηση νέου συστήματος τον Νοέμβριο του 2021 υπάρχει πλέον δυνατότητα αποθήκευσης του υλικού για δεκαπέντε (15) ημέρες το μέγιστο. Σε κάθε περίπτωση ο Συνήγορος επανέλαβε ότι, παρόλο που το κρίσιμο αυτό αποδεικτικό υλικό δεν μπορεί πλέον να αναπληρωθεί, λόγω του ότι χάθηκε πολύτιμος χρόνος ως προς την αναζήτησή του, η ανωτέρω παράλειψη, και εντέλει έλλειψη της δικογραφίας, θα μπορούσε να οδηγήσει σε καταδίκη της χώρας για παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α., δηλαδή για μη εμπεριστατωμένη και αποτελεσματική έρευνα, η οποία στερείται σημαντικών αποδεικτικών στοιχείων.

Κατόπιν των προεκτεθέντων, τον Σεπτέμβριο του 2025 η Διεύθυνση Ένστολου Προσωπικού του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ. διαβίβασε την επιστολή της Αρχής στη Γ.Α.Δ.Α. για τις δικές της ενέργειες επί της διενεργηθείσας Π.Δ.Ε., σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στα άρθρα 31 παρ. 5 ή 38 του π.δ.120/2008, δηλαδή για την περαιτέρω συμπλήρωση της έρευνας ή τη λήψη απόφασης, κατά την κρίση της. Τον Οκτώβριο του ιδίου έτους, η ανωτέρω Γενική Αστυνομική Διεύθυνση ανέθεσε στον Διευθυντή της Διεύθυνσης Αστυνομίας Πειραιώς να προβεί στη συμπλήρωση της αιτιολογίας της έκθεσης πορί-

σματος, λαμβάνοντας υπόψη τις επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, αλλά και να συσχετίσει – ενσωματώσει στη διοικητική εξέταση αντίγραφα της σχηματισθείσας από την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων Σωμάτων Ασφαλείας ποινικής δικογραφίας. Σε εκτέλεση της ανωτέρω διαταγής, στις 29.10.2025 η διοικητική εξέταση υποβλήθηκε στη Γ.Α.Δ.Α. περαιωμένη, με την έκθεση εξαγόμενου πορίσματος όπως συμπληρώθηκε, χωρίς ωστόσο να διαβιβασθούν αντίγραφα στον Συνήγορο του Πολίτη. Έκτοτε, δεν έχει γνωστοποιηθεί στην Αρχή κάποια άλλη εξέλιξη.

3.6. Επαναπροωθήσεις και άλλες υποθέσεις προσβολής θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα. Συνεργασία με Frontex.

Είναι εντυπωσιακή η αύξηση των υποθέσεων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σχετικά με προσβολές θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα, από επτά (7) συνολικά υποθέσεις το προηγούμενο έτος σε είκοσι τέσσερις (24) υποθέσεις το 2025. Συγκεκριμένα υποβλήθηκαν:

- **7 υποθέσεις για παράνομη επαναπροώθηση.** Οι 6 από αυτές στα θαλάσσια σύνορα και 1 στον Έβρο.
- **5 υποθέσεις για κακομεταχείριση.** Οι 4 από αυτές από την ΕΛ.ΑΣ., συμπεριλαμβανομένων 2 υποθέσεων άσκησης βίας σε Κ.Ε.Δ. νήσου του Β.Αιγαίου. Σε 1 υπόθεση καταγγέλθηκε άσκηση βίας κατά διασωθέντων από στελέχη του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ.
- **3 υποθέσεις για πυροβολισμούς από στελέχη του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ,** στις οποίες υπήρξαν τραυματίες
- **9 υποθέσεις για ανατροπή και βύθιση σκάφους,** σε 6 από τις οποίες σημειώθηκαν θάνατοι και σε 2 τραυματισμοί, ενώ σε κάποιες υπήρξαν αιτιάσεις ρυμούλκησης ή εμβολισμού.

Παρατηρούμε ότι είναι πολύ περισσότερες οι υποθέσεις συνόρων που αφορούν το **Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ, και με σοβαρές επιπτώσεις** στη σωματική ακεραιότητα και την ανθρώπινη ζωή. Επί της ουσίας, το ζήτημα των πυροβολισμών με ανθρώπινες απώλειες πρέπει να προβληματίσει για την άμεση αναμόρφωση των Κανόνων Εμπλοκής, όπως έχει προτείνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., σε συνέχεια και της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. Alkhatib κ.α. κατά Ελλάδας¹¹⁸. Για τις υποθέσεις ανατροπής και βύθισης σκάφους μεταναστών με ανθρώπινες

118. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. της 16.01.2024. Βλ. αναλυτικά στο κεφάλαιο 5 για την εκτέλεση αποφάσεων Ε.Δ.Δ.Α..

απώλειες, εκκρεμούν και παλαιότερες υποθέσεις αλλά σημειώθηκε και θανατηφόρο περιστατικό σύγκρουσης Π.Λ.Σ. με σκάφος μεταναστών στις αρχές του 2026 (03.02.2026) στη Χίο με 15 νεκρούς (**Φ.389167**), για το οποίο ο Συνήγορος έθεσε ερωτήματα και κατευθύνσεις έρευνας¹¹⁹ ζητώντας και κάποια πρώτα στοιχεία. Σημειωτέον ότι η Αρχή ακόμη αναμένει να κινηθούν πειθαρχικές διαδικασίες μετά το από 03.02.2025 πόρισμα της ανεξάρτητης έρευνάς της για το ναυάγιο της Πύλου τον Ιούνιο 2023¹²⁰. Για όλα τα περιστατικά βύθισης μετά από καταδίωξη σκάφους μεταναστών που έχει διέλθει παράνομα στα ελληνικά σύνορα, το ερώτημα που τίθεται είναι «*εάν η επίδικη επιχείρηση διεπόταν από κανόνες και ήταν οργανωμένη κατά τρόπο ώστε να περιορίζει όσο το δυνατόν περισσότερο τον κίνδυνο απώλειας ζωής*»¹²¹.

Η αύξηση των υποθέσεων του 2025 δεν σημαίνει άνευ άλλου ότι οι προσβολές δικαιωμάτων στα σύνορα ήταν λιγότερες στο παρελθόν, αλλά αποτελεί ένδειξη μεγαλύτερης εγγήγορσης το έτος αυτό για τη διερεύνησή τους, δεδομένου ότι η Διοίκηση υποχρεούται να διαβιβάσει στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αμελλητί σχετικές διαταγές εσωτερικής έρευνας για όλα τα θέματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά του¹²². Στην παρέμβασή του ως *amicus curiae* στο Ε.Δ.Δ.Α., κατόπιν πρόσκλησης του Δικαστηρίου, για υποθέσεις **επαναπροωθήσεων** (Α.Ρ.Ε. και G.R.J.), ο Συνήγορος είχε σημειώσει ότι οι σχετικές υποθέσεις που υποβάλλονται στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., είναι ενδεικτικές ενός ευρύτερου φαινομένου. Συνήθως διατάσσεται εσωτερική έρευνα σε περίπτωση που καταγγέλλεται θάνατος ή τραυματισμός από τη διαδικασία επαναπροώθησης, ενώ σημειώνεται δυστοκία ή και παράλειψη εκ μέρους της ΕΛ.ΑΣ. και του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. να διατάξουν έρευνα για την επαναπροώθηση αυτή καθαυτήν, ως σοβαρή παραβίαση της προσωπικής ελευθερίας¹²³. Η παρατήρηση αυτή επιβεβαιώθηκε και το 2025. Είναι χαρακτηριστικό ότι όταν ο Συνήγορος απηύθυνε ερώτημα στο Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. για παλαιότερα περιστατικά επαναπροωθήσεων, που, όπως προέκυπτε από τον φάκελο της υπόθεσης (**Φ.365000**), είχαν τεθεί υπόψη του Αρχηγείου από τον Frontex, το Αρχηγείο Λ.Σ. διέταξε 4 Ε.Δ.Ε. το 2025 που κατελάμβαναν ενιαία 13 διαφορετικά περιστατικά, τα 11 από αυτά αναγόμενα σε παρελθόντα έτη

119. Βλ. κεφάλαιο 3.2.3 του παρόντος.

120. Βλ. κεφάλαιο 3.4 του παρόντος.

121. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Almukhlis και Al-Maliki κατά Ελλάδας της 25.03.2025, παρ.137. Βλ. αναλυτικά για την απόφαση αυτό κεφάλαιο 5 του παρόντος

122. Αρ.1 παρ.3 ν.3938/2011, όπως ισχύει.

123. Βλ. την παρέμβαση του Συνηγόρου στο Ε.Δ.Δ.Α. <https://www.synigoros.gr/el/category/deltia-typoy/post/deltio-typoy-or-parembash-tritoy-toy-synhgoroy-toy-polith-katopin-prosklshshs-toy-edda-gia-to-zhthma-twn-epanaprow8hsewn>

(Φ.378319, Φ.378320, Φ.378321, Φ.378323). Ο Συνήγορος στις σχετικές επιστολές του διατύπωσε τον προβληματισμό του για την αποτελεσματικότητα της έρευνας περιστατικών που συνέβησαν 2 ή 3 χρόνια πριν, σε σχέση με την αναζήτηση μαρτύρων και άλλου κρίσιμου αποδεικτικού υλικού. Ο Συνήγορος επεσήμανε την ανάγκη η έρευνα περιστατικών που αφορούν ενδεχόμενες παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων διεθνούς προστασίας, να διατάσσεται άμεσα, μόλις περιέλθει σε γνώση του Αρχηγείου σχετικό περιστατικό από τον ευρωπαϊκό αυτό οργανισμό ή από οιαδήποτε πηγή. Πάγια θέση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. είναι ότι η άμεση διερεύνηση περιστατικών που ενέχουν παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων διασφαλίζει κρίσιμο αποδεικτικό υλικό, την αποτελεσματικότητα της έρευνας αλλά και το κύρος των σωμάτων ασφαλείας. Πολλώ δε μάλλον περιστατικών στα σύνορα που συνδέονται με διακινδύνευση της ζωής, της υγείας, της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ελευθερίας και της αρχής του non-refoulement.

Από τα μέσα του 2025 ο Frontex **εντείνοντας τη συνεργασία του** με τον Συνήγορο¹²⁴, του κοινοποιεί τις **Αναφορές Σοβαρού Συμβάντος (SIR)** για ενδεχόμενες παραβιάσεις των προβλεπόμενων στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έντεκα (11) συνολικά Αναφορές (SIR) διαβιβάστηκαν από τον Frontex στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. το 2025. Τρεις (3) από αυτές συσχετίστηκαν με υφιστάμενες έρευνες της Αρχής. Για τις υπόλοιπες οκτώ (8) Αναφορές (SIR) σχετικά με περιστατικά επαναπροώθησης ή κακομεταχείρισης, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. απηύθυνε ερώτημα στις αρμόδιες αρχές ως προς την τυχόν διαταγή διενέργειας εσωτερικής διοικητικής εξέτασης για την διερεύνηση τυχόν επίμεμπτων πράξεων ή παραλείψεων στελεχών τους, προκειμένου να εκτιμήσει τις περαιτέρω ενέργειες της Ανεξάρτητης Αρχής. Η παρέμβαση του Συνηγόρου συνάντησε θετική ανταπόκριση από τη Διοίκηση στις έξι (6) από αυτές. Συγκεκριμένα, κατόπιν επιστολής του Συνηγόρου ακολούθησε η διαταγή διενέργειας Ε.Δ.Ε. από το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. σε τρεις (3) περιπτώσεις και Π.Δ.Ε. από την ΕΛ.ΑΣ. για άλλα τρία (3) περιστατικά. Σε μία (1) υπόθεση η απάντηση της ΕΛ.ΑΣ. προς τον Συνήγορο εκκρεμεί. Σε δύο περιπτώσεις, ο Συνήγορος χρειάστηκε να εμμένει με δεύτερη επιστολή του ότι δεν αρκεί μια απλή διοικητική διερεύνηση για φερόμενη προσβολή θεμελιωδών στα σύνορα. Η Διοίκηση ακολούθησε την εισήγηση αυτή και προέβη σε διαταγή διερεύνησης με Π.Δ.Ε. (πρόκειται για μία από τις περιπτώσεις Π.Δ.Ε. που προαναφέρθηκαν). Μόνο σε μία

124. Ήδη από το 2016, στο πλαίσιο του Μηχανισμού Αναφορών του Frontex, και της Ευρωπαϊκής Δεξαμενής Παρατηρητών Επιστροφών, βλ. ετήσιες εκθέσεις Επιστροφών του Συνηγόρου του Πολίτη.

(1) υπόθεση ο Συνήγορος αντιμετώπισε την άρνηση της ΕΛ.ΑΣ. να προβεί σε επίσημη έρευνα, η οποία απέστειλε αναλυτική απάντηση στη δεύτερη επιστολή του. Ο Συνήγορος θεωρεί προβληματικό το γεγονός αυτό, δεδομένου ότι η άτυπη διοικητική διερεύνηση στηρίζεται αποκλειστικά στις υπηρεσιακές αναφορές και δη της αμέσως εμπλεκόμενης στο περιστατικό υπηρεσίας, χωρίς τις προϋποθέσεις διενέργειας από ανεξάρτητο διοικητικό όργανο και ευρείας συλλογής αποδείξεων, στις οποίες μεταξύ άλλων θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνονται οι καταθέσεις του φερόμενου θύματος και τρίτων μαρτύρων. Άλλωστε το πδ.120/2008 (αρ.24) έχει προβλέψει τον τύπο της Π.Δ.Ε. ακριβώς για τη συλλογή αποδείξεων. Οι «άτυπες» έρευνες όχι απλώς δεν αποτελούν ασφαλή διερεύνηση των καταγγελλομένων περιστατικών αλλά συμβάλλουν στη δημιουργία εντυπώσεων έλλειψης αμεροληψίας. Η συνολική εικόνα είναι πάντως θετική για τη συμβολή της Ανεξάρτητης Αρχής στην προσπάθεια να υπάρξει επίσημη έρευνα αιτιάσεων για παραβιάσεις δικαιωμάτων που της προώθησε ο Frontex, δεδομένου ότι Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε. διατάχθηκε σε 6 από τις 8 περιπτώσεις, και καταμετράται στα θετικά της ανταπόκρισης της Διοίκησης στην ανάγκη διαφάνειας, σε σύγκριση μάλιστα με το προηγούμενο έτος¹²⁵.

Ως προς την αποδεικτική διαδικασία και την αιτιολογία των διοικητικών εξετάσεων, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επανέλαβε και το 2025 την **πάγια επιφύλαξή του στις έρευνες για περιστατικά φερόμενης παράνομης επαναπροώθησης**, ότι η μη καταγραφή παράτυπου αλλοδαπού από την ΕΛ.ΑΣ. δεν αποτελεί ανταπόδειξη παράνομης επαναπροώθησης, διότι η καταγγελλόμενη πρακτική αφορά ακριβώς την παράκαμψη κάθε νόμιμης διαδικασίας¹²⁶, άρα και οιασδήποτε καταγραφής (**Φ.318154**). Υπενθυμίζεται ότι, αντίθετα, **συστηματική** πρακτική επαναπροωθήσεων διαπιστώνεται από το Ε.Δ.Δ.Α. στα χερσαία αλλά και τα θαλάσσια σύνορα της χώρας, στις αποφάσεις **A.R.E. και G.R.J.** κατά Ελλάδας (07.01.2025). Στις υποθέσεις επαναπροώθησης αρκεί ο προσφεύγων να εισφέρει μια αρχή απόδειξης υπέρ της εκδοχής των γεγονότων που επικαλείται και η εκδοχή αυτή πρέπει να είναι λεπτομε-

125. Η Διοίκηση το 2024, όπως προαναφέρθηκε, γνωστοποίησε στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. μόνον 7 διαταγές εσωτερικής έρευνας σχετικά με τα σύνορα. Ωστόσο, ο Υπεύθυνος Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Frontex εξέδωσε 16 Αναφορές Σοβαρών Συμβάντων (SIR) το 2024 για την Ελλάδα (η Ελλάδα κατέλαβε την πρώτη θέση σε αναφορές). Βλ. Πίνακα 28 στην ετήσια έκθεση 2024 του Γραφείου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Frontex https://www.frontex.europa.eu/assets/Frontex_Fundamental_Rights_Office_Annual_Report_2024.pdf

126. Βλ. ετήσια έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2023 σελ. 65 <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/emhdipa-or-ethsia-ek8esh-2023>, έτους 2024 σελ.106 <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/ethsia-ek8esh-or-emhdipa-2024>

ρής, συνεκτική, άνευ αντιφάσεων και να συνάδει με τα γεγονότα¹²⁷.

Ένα πρόβλημα αποδεικτικής διαδικασίας που αναδείχθηκε το 2025 αφορά την έλλειψη βιντεοληπτικού υλικού από χώρους κράτησης πλησίον των **χερσαίων συνόρων**. Ο Συνήγορος παρατήρησε ότι αποτελεί θετικό σημείο διενεργηθείσας Π.Δ.Ε. για παράνομη επαναπροώθηση στα χερσαία σύνορα ότι αναζητήθηκε τυχόν βιντεοληπτικό υλικό, το οποίο συνιστά αντικειμενικό στοιχείο απόδειξης, από τις δυνητικά εμπλεκόμενες υπηρεσίες κράτησης της Αστυνομικής Διεύθυνσης (**Φ.318154**). Ωστόσο, η αναζήτηση αυτή απέβη ατελέσφορη, ως εξής: η οικεία Δ/νση Ασφαλείας απάντησε ότι δεν διαθέτει σύστημα βιντεοεπιτήρησης. Ένα Τμήμα Συνοριακής Φύλαξης (Τ.Σ.Φ.) απάντησε ότι διαθέτει κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης το οποίο καλύπτει περιμετρικά τον περιβάλλοντα χώρο του κτιρίου και το καταγραφικό του δεν λειτουργεί λόγω τεχνικής βλάβης. Σε συσχετιζόμενα Τμήματα, Α.Τ. με Τ.Σ.Φ., η απάντηση ήταν ότι λειτουργεί σύστημα στους εξωτερικούς χώρους των συσχετιζόμενων, με εικόνα στο γραφείο του Αξιωματικού Υπηρεσίας του Τ.Σ.Φ., το οποίο ωστόσο δεν έχει δυνατότητα καταγραφής. Αντίθετα, σε άλλο Τ.Σ.Φ. λειτουργεί μεν σύστημα βιντεοεπιτήρησης αλλά το σχετικό καταγραφικό υλικό διαγράφεται μετά την παρέλευση 21 ημερών. Ο Συνήγορος επεσήμανε τον προβληματικό χαρακτήρα της **διαφορετικής πρακτικής των αστυνομικών τμημάτων και Τ.Σ.Φ.** της ίδιας Αστυνομικής Διεύθυνσης ως προς την ύπαρξη καμερών/συστημάτων βιντεοεπιτήρησης και τη δυνατότητα ή διατήρηση καταγραφής. Το ίδιο πρόβλημα διαπιστώθηκε στους αστυνομικούς χώρους κράτησης και άλλων Αστυνομικών Διευθύνσεων στην ίδια περιφέρεια (**Φ.327762**). Ο Συνήγορος παρατηρεί ότι κάθε ενδεχόμενη έρευνα για κακομεταχείριση κρατούμενων ή καταγγελλόμενη επαναπροώθηση μέσω του Έβρου και σχετική με αυτήν παράνομη κατακράτηση αποστερείται έτσι από ένα αντικειμενικό μέσο απόδειξης ως προς τα πραγματικά γεγονότα και δεν συμβάλλει στην αναγκαία διαφάνεια της διοικητικής δράσης στις περιοχές των συνόρων¹²⁸.

Ζήτημα, ωστόσο, ύπαρξης και διατήρησης βιντεοληπτικού υλικού από κάμερες, δεν εντοπίζεται μόνο στα χερσαία σύνορα της χώρας. Ο Συνήγορος υπενθυμίζει ότι δεν τέθηκε υπόψη της Αρχής στην ανεξάρτητη έρευνά της για το πολύνεκρο ναυάγιο της Πύλου της 14.06.2023, το καταγραφικό υλικό από τις **κάμερες του σκάφους του Λιμενικού**, για το οποίο η ενημέρωση του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. ήταν, ότι ήταν εκτός λειτουργίας, λόγω βλάβης. Στο από 03.02.2025 δελτίο τύπου της Αρχής με τις διαπιστώσεις του πορίσματος

127. Βλ. αναλυτικά για την απόφαση αυτές στην έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2024, σελ.235 επ.

128. βλ. παρακάτω στο κεφάλαιο 7, Προτάσεις, της παρούσας έκθεσης.

της ιδίας έρευνάς της¹²⁹, ο Συνήγορος τόνισε ότι, μεταξύ άλλων, η αξιολόγηση και του ανωτέρω αποδεικτικού υλικού κρίνεται καθοριστική για την θεμελίωση ευθυνών για πρόκληση ναυαγίου. Η ανωτέρω διαπίστωση ισχύει εν γένει για κάθε περίπτωση ναυαγίου που έχει τεθεί υπόψη της Αρχής ως προς ενδεχόμενες πράξεις ή παραλείψεις στελεχών του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ., για την αποσαφήνιση των πραγματικών περιστατικών σχετικά με την ανατροπή, βύθιση, αιτίαση ρυμούλκησης ή εμβολισμού. Περαιτέρω, πρόταση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αποτελεί η ενεργοποίηση των καμερών των πλωτών μέσων του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ σε κάθε περίπτωση εμπλοκής με άλλο σκάφος¹³⁰.

Οι υποθέσεις προσβολής θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα δεν είναι μεμονωμένες, όπως προκύπτει από τις ομάδες υποθέσεων που απασχολούν και την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκτέλεση αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α. που αφορούν τη χώρα μας¹³¹. Αναλυτικά για τις αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. οι οποίες διαβιβάσθηκαν στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. το 2025 βλ. το οικείο κεφάλαιο 5 του παρόντος.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το 2025 έκλεισε με την Κυβέρνηση να ανακοινώνει τον Δεκέμβριο ότι θα αναθέσει στον Συνήγορο του Πολίτη την πρόσθετη ειδική αρμοδιότητα ανεξάρτητου μηχανισμού επιτήρησης των συνόρων (IMM, Independent Monitoring Mechanism) που προβλέπεται από τους σχετικούς ευρωπαϊκούς Κανονισμούς Διαλογής και Διαδικασιών Ασύλου στο Νέο Σύμφωνο για το Άσυλο και τη Μετανάστευση¹³². Η ανάθεση αυτή θα ήταν εύλογη, δεδομένου ότι ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει ήδη αναφερθεί στην ειδική αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ως «βέλτιστη πρακτική» για τις έρευνες παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα¹³³. Πολλώ δε μάλλον που η Αρχή συγκεντρώνει τα μέγιστα εχέγγυα ανεξαρτησίας, που είναι στα προαπαιτούμενα

129. <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/deltio-typoy-or-porisma-toy-synhgoroy-toy-polith-gia-to-nayagio-ths-pyloy>

130. Βλ. σχετική πρόταση στο κεφάλαιο 7 του παρόντος.

131. Υπό επιτήρηση εξακολουθούν την 31.12.2025 να βρίσκονται δύο ομάδες υποθέσεων, σχετικά με κακομεταχείριση και αναποτελεσματική διερεύνηση από αστυνομικούς και λιμενικούς, καθώς επίσης και σχετικά με επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης. Από τις νέες ελληνικές αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. που εισήχθησαν στο Συμβούλιο για επιτήρηση εκτέλεσης το 2025, μία υπόθεση αφορούσε επαναπροώθηση και μία αποτροπή στα θαλάσσια σύνορα βλ. Ετήσια έκθεση Υπηρεσίας Εκτέλεσης αποφάσεων Ε.Δ.Δ.Α. για το 2025 σελ.79 <https://www.coe.int/en/web/execution/annual-report-2024>

132. Άρ.10 Κανονισμού ΕΕ 2024/1356 περί Διαλογής (Screening). Επίσης αρ.43 παρ.4 Κανονισμού ΕΕ 2024/1348 για τις διαδικασίες διεθνούς προστασίας, το οποίο παραπέμπει στο αρ.10 του Κανονισμού Διαλογής,

133. Βλ. σελ.15 του σχετικού Οδηγού του FRA έτους 2024 <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/guidance-investigating-alleged-ill-treatment-borders>

για την ουσιαστική άσκηση της νέας αρμοδιότητας¹³⁴ και με τον διττό ρόλο του Συνηγόρου και ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων¹³⁵, που επίσης αναφέρεται ρητά στον Κανονισμό Διαλογής¹³⁶. Σε μια εξέλιξη τελευταίας στιγμής, τον Μάιο 2026, πριν τη θέση σε ισχύ του Νέου Συμφώνου, η Κυβέρνηση, χωρίς δημόσια διαβούλευση, αποφάσισε να αναθέσει τη νέα αρμοδιότητα επιτήρησης των συνόρων σε μια διοικητική αρχή, την Εθνική Αρχή Διαφάνειας (ΕΑΔ), απόφαση για την οποία ο Συνήγορος εξέφρασε τις επιφυλάξεις του προς τη Βουλή των Ελλήνων¹³⁷.

134. Στην απόφαση Α.Ρ.Ε. κατά Ελλάδας της 07.01.2025, παρ.227 και 228, σχετικά με θέματα επαναπροωθήσεων, δηλαδή παραβιάσεων θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα, το Ε.Δ.Δ.Α. αναφέρεται στα συνταγματικά εχέγγυα ανεξαρτησίας του Συνηγόρου του Πολίτη, καθώς επίσης και στην ανεξαρτησία της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κρίνοντας κατ' αντιδιαστολήν την έλλειψη ανεξαρτησίας της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας.

135. Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης (ΕΜΠ) κατ' άρθρο δεύτερο του ν. 4228/2014 («Κύρωση του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας») για κα'θε χώρο κράτησης. Ο Συνήγορος είναι επιπρόσθετα και Μηχανισμός Εξωτερικού Ελέγχου των Αναγκαστικών Επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών κατ' αρ. 8 παρ.6 της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ και αρ. 9 παρ.6 ν.5226/2025,

136. Άρ.10 παρ.2 «**Οι εθνικοί διαμεσολαβητές και οι εθνικοί οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών μηχανισμών πρόληψης, που έχουν συσταθεί δυνάμει του προαιρετικού πρωτοκόλλου στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1984 κατά των βασανιστηρίων ή άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, συμμετέχουν στη λειτουργία του ανεξάρτητου μηχανισμού παρακολούθησης, μπορούν δε να ανατεθούν σε αυτούς όλα ή μέρος των καθηκόντων του ανεξάρτητου μηχανισμού παρακολούθησης**». Δεδομένου ότι στα περισσότερα κράτη-μέλη ο IMM ανατέθηκε στους Συνηγόρους ή/και στους ΕΜΠ, στη Βουλή των Ελλήνων η Κυβέρνηση δέχτηκε τα πυρά της αξιωματικής και κομμάτων της ήσσονος αντιπολίτευσης για την επιλογή ως IMM μιας μη συνταγματικά κατοχυρωμένης Αρχής αντί του Συνηγόρου του Πολίτη. Η Κυβέρνηση απάντησε ότι η επιλογή ανήκει στη διακριτική της ευχέρεια και δεν θίγεται η υφιστάμενη αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/a08fc2dd-61a9-4a83-b09a-09f4c564609d/20260519001973.docx>.

137. https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/parathrhseis-or-ar8ro-39-*-sxedio-nomoy-anamorfwsh-toy-klhronomikoy-dikaioy-kai-alles-diata3eis

**ΣΥΝΗΘΕΙΣ ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΕΣ
ΣΤΙΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ
ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

4.1. Πλημμέλειες ως προς τη συλλογή και αξιολόγηση αποδεικτικού υλικού

Η ποιότητα των διοικητικών ερευνών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο με τον οποίο τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα ανταποκρίνονται στο διττό καθήκον της συλλογής και της αξιολόγησης του αποδεικτικού υλικού. Όπως σταθερά υπενθυμίζει ο Συνήγορος του Πολίτη, σύμφωνα και με την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., η υποχρέωση διερεύνησης των καταγγελιών για βασανιστήρια και λοιπές προσβολές κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας και της προσωπικής ελευθερίας πολιτών από όργανα των κρατικών αρχών, δεν συνιστά υποχρέωση αποτελέσματος, αλλά υποχρέωση μέσων: η αποδεικτική διαδικασία οφείλει να είναι αρκούντως διεξοδική και σχολαστική, ώστε να καθιστά την έρευνα ικανή να οδηγήσει στη στοιχειοθέτηση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης και, εφόσον επαληθευθεί η βασιμότητα των καταγγελλομένων, στην αναγνώριση και τον κολασμό των υπαιτίων¹³⁸. Θεμέλιο της υποχρέωσης αυτής αποτελεί η αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, η οποία, ως πρωταρχικός κανόνας του ποινικού δικονομικού δικαίου, εφαρμόζεται αναλόγως και στην πειθαρχική διαδικασία και επιβάλλει στους διενεργούντες τις διοικητικές εξετάσεις την αυτεπάγγελτη και ολόπλευρη αναζήτηση κάθε πρόσφορου αποδεικτικού μέσου, με την εξάντληση όλων των διαθέσιμων πηγών και την έγκαιρη διασφάλιση του σχετικού υλικού.

Η ιδιαίτερη βαρύτητα του εν λόγω καθήκοντος αναδεικνύεται με επίταση στις υποθέσεις περιστατικών αυθαιρεσίας σε βάρος προσώπων που τελούν υπό κράτηση ή υπό τον γενικότερο έλεγχο των αρχών. Στις περιπτώσεις αυτές, η εξουσιαστική σχέση που συνδέει τα κρατικά όργανα με τα φερόμενα ως θύματα αντιστρέφει το βάρος απόδειξης, υποχρεώνοντας τις αρχές να παρέχουν ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, για τα αίτια των διαπιστούμενων τραυματισμών¹³⁹. Η αδυναμία παροχής τέτοιων εξηγήσεων, ιδίως όταν η κακομεταχείριση πιστοποιείται με αντικειμενικά αποδεικτικά στοιχεία, όπως ιατρικές γνωματεύσεις και οπτικοακουστικό υλικό, θεμελιώνει ισχυρό τεκμήριο υπέρ της παραβίασης τόσο του ουσιαστικού, όσο και του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α. Συνακόλουθα, οποιαδήποτε πλημμέλεια στην αναζήτηση και διασφάλιση κρίσιμων αποδεικτικών στοιχείων φέρει τέτοια βαρύτητα, ώστε να υπονομεύει την ικανότητα της έρευνας να εξακριβώσει

138. Απόφασεις Ε.Δ.Δ.Α. *Chember* κατά *Ρωσίας*, § 61, *Paul and Audrey Edwards* κατά *Ηνωμένου Βασιλείου*, § 71, *Μακαρατζής* κατά *Ελλάδας*

139. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Bouyid* κατά *Βελγίου*, 28.09.2015, § 82-83.

τα αίτια των τραυματισμών ή την ταυτότητα των υπευθύνων, είναι ικανή να εγείρει αυτοτελώς ζήτημα παραβίασης της Σύμβασης.

Η συλλογή, ωστόσο, του απαραίτητου αποδεικτικού υλικού δεν εξαντλεί, όπως προειπώθηκε, από μόνη της το διερευνητικό καθήκον των διενεργούντων τις διοικητικές εξετάσεις. Όπως καταδεικνύει για άλλη μια χρονιά η επεξεργασία των πειθαρχικών δικογραφιών από τον Συνήγορο του Πολίτη, η τυπική ενσωμάτωση των αποδεικτικών στοιχείων στον φάκελο της υπόθεσης δεν συνεπάγεται αυτομάτως και την ουσιαστική αναβάθμιση του πειθαρχικού ελέγχου, εάν δεν συνοδεύεται από την ορθή, συγκριτική και συνδυαστική αξιολόγησή τους. Η Αρχή πάγια επισημαίνει ότι η ελευθερία εκτίμησης των αποδείξεων βρίσκει το δικαιοκρατικό της όριο στην επιταγή της ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας, ώστε η δικανική κρίση του διενεργούντος να μην ανάγεται σε αυθαίρετες προσωπικές εκτιμήσεις, ενδόμυχες πεπειθήσεις και λογικά άλματα. Από την άλλη, η επιλεκτική αξιοποίηση, ή ενίοτε και η πλήρης αγνόηση των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων, σε συνδυασμό με την αβασάνιστη ταύτιση με τους αστυνομικούς ισχυρισμούς, παραβιάζει την αρχή των ίσων αποστάσεων, υποσκάπτοντας την αμεροληψία της έρευνας και φαλκιδεύοντας την ικανότητά της να οδηγήσει στη διασαφήνιση των πραγματικών περιστατικών και στην απόδοση πειθαρχικών ευθυνών.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, η παρούσα ενότητα αποτυπώνει τις διαπιστώσεις της Αρχής για το έτος 2025 ως προς τη συλλογή και αξιολόγηση των επιμέρους κατηγοριών αποδεικτικών μέσων που αξιοποιούνται κατά τη διερεύνηση των περιστατικών αυθαιρεσίας, διαρθρωνόμενη σε τέσσερις υποενότητες, οι οποίες παρουσιάζουν τις παρατηρηθείσες πλημμέλειες, τόσο κατά την αναζήτηση και διασφάλιση του σχετικού αποδεικτικού υλικού, όσο και κατά την εκτίμηση και αξιολογική του συσχέτιση με τα λοιπά στοιχεία της πειθαρχικής δικογραφίας.

Συνολικά, η εικόνα που προκύπτει από την άσκηση της εν λόγω ειδικής αρμοδιότητας της Αρχής κατά την προηγούμενη χρονιά είναι αυτή της εμμένουσας απροθυμίας των πειθαρχικών οργάνων να ανταποκριθούν στις παρατηρήσεις και επισημάνσεις της. Πλέον ανησυχητική όμως είναι η διαπίστωση ότι ακόμη και στις περιπτώσεις που οι διενεργούντες επιδεικνύουν τη δέουσα επιμέλεια ως προς την αναζήτηση και συλλογή του αποδεικτικού υλικού, η ορθή αξιολόγησή του υπολείπεται σταθερά, με αποτέλεσμα η συμμόρφωση προς τις συστάσεις του Εθνικού Μηχανισμού να λαμβάνει συχνά τυπικό μόνον χαρακτήρα. Όπως επισημαίνει ο Συνήγορος, η ουσιαστική αναβάθμιση των διοικητικών ερευνών προϋποθέτει την ισόρροπη

απόκριση των αρμόδιων πειθαρχικών οργάνων στις υποχρεώσεις τόσο της συλλογής, όσο και της εκτίμησης του αποδεικτικού υλικού, με την ίδια επιμέλεια, διεξοδικότητα και αντικειμενικότητα, ως αδιαίρετων όψεων του ενιαίου καθήκοντος αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας.

4.1.1. Μάρτυρες και μαρτυρικές καταθέσεις

Στα αποδεικτικά μέσα με βαρύνουσα σημασία για την αποσαφήνιση των πραγματικών περιστατικών συγκαταλέγονται μεταξύ άλλων και οι αυτόπτες ή αυτήκοοι μάρτυρες. Χάρη στην ιδιότητά τους ως αντικειμενικών τρίτων, η κατάθεσή τους αποκτά ιδιαίτερη αποδεικτική αξία, ιδίως όταν οι διενεργούντες τις διοικητικές εξετάσεις βρίσκονται αντιμέτωποι με δύο εκ διαμέτρου διαφορετικές εκδοχές της πραγματικότητας, όπως αυτές αποτυπώνονται στους ισχυρισμούς των καταγγελλόντων και των εμπλεκόμενων μελών των σωμάτων ασφαλείας, αντίστοιχα. Ενόψει του κρίσιμου ρόλου που διαδραματίζουν στην αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, η υποχρέωση κλήτευσής τους προβλέπεται όχι μόνον έμμεσα, μέσω της αναλογικής εφαρμογής των ειδικών ρυθμιστικών διατάξεων των άρθρων 209 επ. του Κ.Π.Δ. στο πειθαρχικό δίκαιο του αστυνομικού προσωπικού¹⁴⁰, αλλά και βάσει της ρητής αναφοράς των πειθαρχικών διατάξεων στην ανεύρεση και εξέτασή τους στο πλαίσιο της διενέργειας Π.Δ.Ε. και Ε.Δ.Ε., αλλά και στο δικαίωμα του εγκαλουμένου να εμφανίσει προς εξέταση μάρτυρες υπεράσπισης¹⁴¹. Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται και οι επισημάνσεις και οδηγίες των εισαγγελικών αρχών για την ποινική διερεύνηση των αντίστοιχων υποθέσεων, με αφορμή και καταδικαστική απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. σε βάρος της χώρας¹⁴².

Ο νομολογιακά διαμορφωμένος κανόνας αποτελεσματικότητας των διοικητικών ερευνών προϋποθέτει τη σχολαστική αναζήτηση και διασφάλιση όλων των διαθέσιμων αποδεικτικών μέσων, κατά τρόπο ώστε η διεξαχθείσα έρευνα να μπορεί να οδηγήσει στη διαλεύκανση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης και, σε περίπτωση επαλήθευσης της καταγγελίας, στην ταυτοποίηση και τον κολασμό των υπαιτίων.¹⁴³ Οι μαρτυρικές καταθέσεις περιλαμβάνονται, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, στα αποδεικτικά στοιχεία που πρέπει να διασφαλιστούν με τη λήψη κάθε εύλογου ανα-

140. Άρθρα 8 και 33 π.δ. 120/2008

141. Άρθρα 24 και 26 ως άνω π.δ/τος

142. Εγκύκλιος Εισ. Α.Π. 18/2023 και Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2023, σελ. 93.

143. Απόφαση Chamber κατά Ρωσίας, § 61, Paul and Audrey Edwards κατά Ηνωμένου Βασιλείου, § 71.

γκαίου προς τούτο μέτρου¹⁴⁴, προκειμένου η διερεύνηση καταγγελιών για κακομεταχείριση να θεωρείται επαρκώς εξονυχιστική. Η πλημμελής αναζήτηση και εξέταση μαρτύρων του περιστατικού, εάν παρουσιάζει βαρύτητα ικανή να υπονομεύσει την ικανότητα της έρευνας να εξακριβώσει τα αίτια των τραυματισμών ή την ταυτότητα των υπευθύνων, εγείρει επίσης ζήτημα παραβίασης του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α.¹⁴⁵

Η παραβίαση της υποχρέωσης για αναζήτηση μαρτύρων εκ μέρους των διενεργούντων τις διοικητικές εξετάσεις περιορίζει αναπόφευκτα το σχετικό αποδεικτικό υλικό σε μαρτυρικές καταθέσεις ή έγγραφες εξηγήσεις των εμπλεκόμενων αστυνομικών ή συναδέλφων τους, ενίοτε πανομοιότυπου περιεχομένου και συνεπώς πενιχρής αποδεικτικής αξίας, με αποτέλεσμα η διοικητική έρευνα να αποτυγχάνει να ανταποκριθεί στα προαναφερθέντα πρότυπα διεξοδικότητας και αποτελεσματικότητας της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α. Όπως πάγια επισημαίνει ο Συνήγορος στις ετήσιες εκθέσεις του, η έρευνα που διεξάγεται από την αστυνομία, αφορά σε συμπεριφορά αστυνομικού και περιορίζεται, κατά κύριο λόγο, σε καταθέσεις συναδέλφων του, δεν μπορεί να θεωρηθεί ανεξάρτητη και κατ' επέκταση αποτελεσματική, καθώς, λόγω της ιεραρχικής δομής και πάντως της συναδελφικής σχέσης που συνδέει τους αστυνομικούς, τέτοια έρευνα στερείται εκ προοιμίου ανεξαρτησίας και ως εκ τούτου αποτελεσματικότητας¹⁴⁶, ενώ το ίδιο ισχύει και όταν υιοθετούνται ανεπιφύλακτα ή με ιδιαίτερη ευκολία οι ισχυρισμοί των αστυνομικών¹⁴⁷. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, η σχολαστική διερεύνηση των καταγγελλόμενων περιστατικών επιβάλλει τη λήψη μαρτυρικών καταθέσεων στον ευρύτερο δυνατό βαθμό, καθώς και την εξάντληση κάθε πρόσφορου μέσου για τον εντοπισμό και την κλήτευση των ατόμων που συνδέονται μέσω αυτοπρόσωπης αντίληψης με τα διερευνώμενα γεγονότα και περιστατικά.

Η πλημμελής αναζήτηση μαρτύρων του περιστατικού

Εντούτοις και το έτος 2025 εξακολουθεί να παρατηρείται σε σημαντικό αριθμό υποθέσεων, η ολική ή μερική απουσία αυτοπτών και άλλων ιδιωτών μαρτύρων κατά τη διοικητική εξέταση των καταγγελλομένων (Φ. 259975,

144. Απόφαση Mikheyev κατά Ρωσίας, § 108, Tanrikulu κατά Τουρκίας [GC], § 104 επ. και Gül κατά Τουρκίας, § 89.

145. Απόφαση Galotskin κατά Ελλάδας § 43 και Andersen κατά Ελλάδας § 53.

146. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Huseynov κατά Αζερμπαϊτζάν*, 07.05.2015.

147. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Parnov κατά Μολδαβίας*, 13.7.2010.

Φ. 320718, Φ. 324508, Φ. 333517, Φ. 289104, Φ. 323122, Φ. 337634, Φ. 285633, Φ. 287630, Φ. 270993, Φ. 325232, Φ. 333821, Φ. 324109, Φ. 282401, Φ. 286869, Φ. 314948, Φ. 316964, Φ. 289101, Φ. 349248, Φ. 319462, Φ. 344865, Φ. 291461). Η παράλειψη αυτή εμφανίζεται σε διάφορες παραλλαγές, με βασική αυτή της προαναφερθείσας περιχαράκωσης της έρευνας αποκλειστικά σε καταθέσεις των εμπλεκόμενων αστυνομικών ή/και άλλων συναδέλφων τους (**Φ. 291461, Φ. 282401, Φ. 344865, Φ. 333821, Φ. 244865, Φ. 259975**), όπως λόγου χάρη, στην περίπτωση καταγγελλόμενης αυθαίρετης και υπερβολικής χρήσης βίας σε βάρος οπαδών ποδοσφαιρικής ομάδας (**Φ. 344865**), στην οποία εξετάστηκαν μόνο εμπλεκόμενοι αστυνομικοί και μάλιστα μόνον οι επικεφαλής των διατεθεισών ΔΙ.Α.Τ. και Ο.Π.Κ.Ε. και όχι για παράδειγμα άλλα μέλη των εν λόγω διμοιριών και ομάδων, μεταξύ αυτών και όσοι προέβησαν σε χρήση δακρυγόνων μέσων, ενώ δεν αναζητήθηκαν ιδιώτες μάρτυρες, αυτόπτες ή μη, όπως μέλη της αρμόδιας Π.Α.Ε., η οποία φαίνεται σύμφωνα με σχετικά δημοσιεύματα να υπήρξε δέκτης καταγγελιών.

Οι δε ισχυρισμοί των αστυνομικών που εξετάστηκαν είναι πανομοιότυποι, όπως και οι καταθέσεις τους, εστιάζοντας αφενός στη φερόμενη απρόκλητη επίθεση εκ μέρους των φιλάθλων στην αρχή του ποδοσφαιρικού αγώνα, επιχειρώντας να εισέλθουν και να διασπάσουν τις αστυνομικές δυνάμεις, όσο και κατά τη διάρκεια του ποδοσφαιρικού αγώνα, προβαίνοντας σε φθορές και ρίψεις αντικειμένων και αφετέρου στην εξ αυτού του λόγου ανάγκη ρίψης δακρυγόνων μέσων και χειροβομβίδων κρότου λάμψης «*προκειμένου να διασφαλιστεί η σωματική ακεραιότητα των αστυνομικών που δέχονται επίθεση από τους φιλάθλους*». Αποτιμώντας την πληρότητα της έρευνας, ο Συνήγορος επανέλαβε την πάγια θέση του σχετικά με τον σημαντικό ρόλο των αυτοπτών, αυτήκων και άλλων μαρτύρων, ως κύριου αποδεικτικού μέσου για την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, καθώς, όπως έχει πολλακώς επισημάνει, ως μάρτυρες «*νοούνται τα πρόσωπα εκείνα που καλούνται προς εξυπηρέτηση του σκοπού της απόδειξης να καταθέσουν γεγονότα και περιστατικά που αφορούν μία δικαζόμενη ή ανακρινόμενη υπόθεση και με την οποία βρίσκονται σε ορισμένη ιστορική σχέση*¹⁴⁸».

Σε αντίστοιχες διαπιστώσεις προέβη η Αρχή και σε άλλη υπόθεση καταγγελλόμενων προσβολών κατά της σωματικής ακεραιότητας πολιτών κατά τη διάρκεια ποδοσφαιρικού αγώνα (**Φ. 259975**), στην οποία το πόρισμα της σχετικής διοικητικής έρευνας στηρίχθηκε αποκλειστικά στις καταθέ-

148. Τριανταφύλλου Α., 2014, *Ζητήματα Μαρτυρικής Απόδειξης στην Ποινική Δίκη*, Π.Ν. Σάκκουλας και Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2021, σελ. 102.

σεις ενστόλων, εμπλεκομένων άμεσα στο περιστατικό, παραλείποντας να συμπεριλάβει τις καταθέσεις τυχόν άλλων αυτοπτών ή αυτήκοων μαρτύρων, παρά τον δημόσιο χώρο όπου εκτυλίχθηκε το περιστατικό, αλλά και σε υπόθεση φερόμενης βίαιης απόσπασης ομολογίας (**Φ. 291461**), κατά τη διερεύνηση της οποίας δεν εκλήθησαν άλλοι μάρτυρες όπως οι συγγενείς του καταγγέλλοντος, ούτε αναζητήθηκαν άλλοι τρίτοι παρόντες στους χώρους της Γ.Α.Δ.Α., έξωθεν του χώρου ανάκρισης, ή τυχόν συγκρατούμενοι σε κάποιον από τους χώρους όπου κρατήθηκε ο καταγγέλλων, συμπεριλαμβανομένων των σωφρονιστικών καταστημάτων.

Η βαρύτητα της παράλειψης καθίσταται ακόμη πιο οφθαλμοφανής όταν στις σχετικές πορισματικές εκθέσεις γίνεται ρητή αναφορά στην παρουσία τρίτων προσώπων που όμως δεν αναζητήθηκαν προκειμένου να καταθέσουν, όπως παραδείγματος χάριν, σε υπόθεση φερόμενης απρόκλητης επίθεσης αστυνομικών δυνάμεων σε βάρος διαμαρτυρομένων ενάντια στην εγκατάσταση αιολικού πάρκου (**Φ. 282401**). Όπως διαπίστωσε ο Συνήγορος, παρά την εξαντλητική αναζήτηση και εξέταση του συνόλου των πολυάριθμων εμπλεκομένων αστυνομικών, ο διενεργών δεν προχώρησε στην κλήτευση οποιουδήποτε από τους επτά συλληφθέντες ή τους υπόλοιπους είκοσι εννιά κατηγορούμενους ιδιώτες, ούτε αναζήτησε τον αναφερόμενο στην έκθεση πορίσματος οδηγό του οχήματος μεταφοράς σκυροδέματος ή τον βουλευτή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ο οποίος δήλωσε ότι βρισκόταν στην περιοχή εκπροσωπώντας πολιτική παράταξη στην κινητοποίηση των κατοίκων.

Αντίστοιχα, κατά τη διερεύνηση καταγγελλόμενων επίμεμπτων ενεργειών αστυνομικών σε βάρος διαδηλωτών έξω από το Υπουργείο Εργασίας (**Φ. 333821**), ο ενεργήσας την Π.Δ.Ε. αρκέστηκε στη συγκέντρωση πέντε αναφορών από ισάριθμους εμπλεκόμενους στο συμβάν αστυνομικούς, παραλείποντας να εξετάσει οποιονδήποτε μάρτυρα του περιστατικού, μεταξύ αυτών δύο βουλευτές και δύο προσαχθέντες συνδικαλιστές, των οποίων τα στοιχεία προκύπτουν από το υλικό του φακέλου. Η μόνη προσπάθεια για την αναζήτηση και εξέταση μάρτυρα υπήρξε η επίδοση κλήσης με θυροκόλληση, σε διεύθυνση όπου φέρεται να διαμένει η μία εκ των βουλευτών, η οποία ωστόσο δεν εμφανίστηκε προκειμένου να εξετασθεί. Ο Εθνικός Μηχανισμός υπογράμμισε ότι από τα στοιχεία της πειθαρχικής δικογραφίας δεν προκύπτει η επαλήθευση της ακρίβειας και ορθότητας της ανωτέρω διεύθυνσης, επισημαίνοντας την αναγκαιότητα εξάντλησης κάθε κατάλληλου μέσου για τον εντοπισμό μαρτύρων, των οποίων η κατάθεση κρίνεται ουσιώδης για τη διαλεύκανση της υπόθεσης, ενώ ταυτόχρονα παρατήρησε ότι δυσχερώς μπορεί να στοιχειοθετηθεί αδυναμία εντοπισμού μάρτυρα

όταν αυτός/ή αποτελεί δημόσιο πρόσωπο, πολλώ μάλλον όταν πρόκειται για πρόσωπο που φέρει τη βουλευτική ιδιότητα.

Παραλλαγή των ανωτέρω αποτελεί και η καθυστερημένη αναζήτηση ουσιαστών μαρτύρων, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις επέφερε την οριστική αδυναμία εξέτασής τους, λόγω μετεγκατάστασης στο εξωτερικό (**Φ. 316964**) ή ακόμη και θανάτου (**Φ. 325232, Φ. 316964**). Ειδικά σε ό,τι αφορά στην περίπτωση της διαμονής βασικών μαρτύρων σε χώρες του εξωτερικού, ο Συνήγορος του Πολίτη υπενθυμίζει την υποχρέωση των διενεργούντων να διερευνούν εάν η εξέτασή τους θα μπορούσε να λάβει χώρα μέσω των κατά περίπτωση αρμόδιων προξενικών αρχών, κατ' ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 216 παρ. 2 του Κ.Π.Δ., σε συνδυασμό με αυτή του άρθρου 299 παρ. 1 στοιχείο (ζ) του Οργανισμού του Υπουργείου Εξωτερικών¹⁴⁹. Η δυνατότητα κλήσης μάρτυρα που βρίσκεται στο εξωτερικό φαίνεται να εξασφαλίζεται στις υποθέσεις καταγγελιών σε βάρος αστυνομικού προσωπικού μέσω του άρθρου 33 παρ. 1 του π.δ. 120/2008, το οποίο παραπέμπει σε ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του Κ.Π.Δ. για την κλήτευση, τον όρκο και τον τρόπο εξέτασης των μαρτύρων. Σε αρκετές περιπτώσεις, ωστόσο, οι προσπάθειες των διενεργούντων αποδεικνύονται ατελέσφορες, λόγω απουσίας σχετικής πρόβλεψης σε διμερή ή πολυμερή διακρατική σύμβαση. Με αυτό το δεδομένο ο Συνήγορος εκτιμά ότι το εν λόγω ζήτημα χρήζει ειδικής νομοθετικής αποτύπωσης, προκειμένου να διασφαλίζεται η έγκαιρη λήψη κατάθεσης από αλλοδαπούς ή διαμένοντες στο εξωτερικό ημεδαπούς μάρτυρες και η κατ' αυτόν τον τρόπο πληρότητα και αποτελεσματικότητα της διοικητικής έρευνας.

Η ελλιπής εξέταση του καταγγέλλοντος

Παρά την εν γένει συμμόρφωση των διενεργούντων με την υποχρέωση εξέτασης των ιδίων των καταγγελλόντων, η επεξεργασία των σχετικών υποθέσεων από την Αρχή το 2025 κατέδειξε ότι αυτή συχνά δεν λαμβάνει χώρα με τη δέουσα επιμέλεια και σχολαστικότητα, με αποτέλεσμα να αποτελεί περισσότερο μια τυπική εκπλήρωση του σχετικού διερευνητικού καθήκοντος, παρά ουσιαστική προσπάθεια για την εξακρίβωση των πραγματικών περιστατικών. Ενδεικτική είναι η περίπτωση καταγγελίας για ξυλοδαρμό πολίτη από αστυνομικό (**Φ. 290228**), στην οποία ο Συνήγορος έκρινε ότι ο διενεργών όφειλε να εξετάσει περισσότερο διεξοδικά κατά την ένορκη κατάθεσή του τον καταγγέλλοντα αλλά και τον αδερφό του, λόγω των έντονων διαφο-

149. ν. 4781/2021

ροποιήσεων που έφεραν οι μαρτυρίες των τελευταίων έναντι τόσο του περιεχομένου της καταγγελίας, όσο και της υποβληθείσας μήνυσης. Αντίστοιχα, σε έτερη υπόθεση ξυλοδαρμού πολίτη στην περιοχή των Αμπελοκήπων (Φ. 347826), δεν υπεβλήθησαν στο φερόμενο θύμα διευκρινιστικές ερωτήσεις και δεν ερωτήθηκε για όσα κατέθεσε στο πλαίσιο της προανακριτικής διαδικασίας, όπως για παράδειγμα, για το εάν ο ελεγχόμενος αστυνομικός του ζήτησε, πριν προβεί στις περαιτέρω ενέργειές του, να παραδώσει το κοντάρι και το κράνος που κρατούσε.

Ανεπαρκής και μάλλον διεκπεραιωτική κρίνεται η εξέταση του καταγγέλλοντος και στο πλαίσιο της έρευνας για την προαναφερθείσα φερόμενη βίαιη απόσπαση ομολογίας (Φ. 291461), αφού ουδόλως εστιάζει στη διερεύνηση των καταγγελλομένων, ούτε περιλαμβάνει την υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων στον καταγγέλλοντα σχετικά με τους ισχυρισμούς του, αλλά αντιθέτως επικεντρώνεται στις ενέργειες του τελευταίου, με αποτέλεσμα να μετατίθεται το αντικείμενο του ελέγχου και ο καταγγέλλων να απαντά μονολεκτικά ή να παραπέμπει στο περιεχόμενο της αρχικής καταγγελίας του. Επίσης, κατά την εξέτασή του δεν του επεδείχθησαν φωτογραφίες των εμπλεκόμενων αστυνομικών προκειμένου να προβεί στην αναγνώριση όσων φέρονται ότι τον κακομεταχειρίστηκαν, ούτε διατάχθηκε η κατ' αντιπαράσταση εξέτασή του με τους εμπλεκόμενους.

Ακόμη δε και όταν η εκπλήρωση του καθήκοντος εξέτασης των καταγγελλόντων λαμβάνει χώρα μετά από συμπλήρωση της διενεργηθείσας έρευνας κατ' υπόδειξη του Εθνικού Μηχανισμού (Φ. 289101), η υποβολή άστοχων ερωτήσεων στο φερόμενο θύμα αφαιρεί από τη συγκεκριμένη ανακριτική πράξη την ικανότητά της να εισφέρει ουσιωδώς στην αποδεικτική διαδικασία. Στην εν λόγω υπόθεση, τα προδιατυπωμένα ερωτήματα που εστάλησαν από τον ενεργήσαντα τη συμπλήρωση της Π.Δ.Ε. για την κατά παραγγελία εξέταση του παθόντος, αντί να κατατείνουν στην εξακρίβωση των πραγματικών περιστατικών και στην ταυτοποίηση των φερόμενων ως δραστών του ξυλοδαρμού σε βάρος του, καταδεικνύουν μια μεροληπτική και προκαταβολικά εδραιωμένη στάση του αρμόδιου αξιωματικού υπέρ της εκδοχής της αναξιопιστίας της μαρτυρίας. Έτσι, αντί ο συγκεκριμένος ουσιώδης μάρτυρας να κληθεί να προσδιορίσει με λεπτομέρεια, χρονικά και τοπικά, τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης και να ερωτηθεί σχετικά με τις ακριβείς συνθήκες του τραυματισμού του και τα στοιχεία που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην ταυτοποίηση των υπαιτίων, κατά την εξέτασή του κλήθηκε μόνο να απαντήσει πώς ο αναφερόμενος στη σχετική ιατρική βεβαίωση - γνωμάτευση ως «άγνωστος δράστης» του ξυλοδαρμού σε βάρος του «μετατράπηκε σε αστυνομικό», γιατί δεν προσήλθε να καταθέσει

μετά τη θυροκόλληση της σχετικής κλήσης στην τότε δηλωθείσα ως οικία του και τέλος, εάν έχει κληθεί να καταθέσει σε οποιαδήποτε υπόθεση που να αφορά υπέρμετρη αστυνομική βία στον τόπο και χρόνο του διερευνώμενου συμβάντος.

Σε άλλη υπόθεση, ο Συνήγορος διατύπωσε σοβαρές επιφυλάξεις ακόμη και για την ίδια τη νομιμότητα της διαδικασίας λήψης των ενόρκων καταθέσεων που υποχρεώθηκαν να δώσουν οι καταγγέλλοντες και άρα για την εγκυρότητα του περιεχομένου τους (**Φ. 305140**). Ειδικότερα, σύμφωνα με το αποδεικτικό υλικό και συγκεκριμένα το πρακτικό προφορικής εξέτασης της αστυνομικού που εκτελούσε χρέη Αξιωματικού Υπηρεσίας, προκύπτει ότι η Διοικητής του αρμόδιου Αστυνομικού Τμήματος συνέταξε η ίδια το περιεχόμενο των ενόρκων καταθέσεων, δίχως να ερωτηθούν προηγουμένως και δίχως να απαντήσουν στην πράξη οι καταγγέλλοντες, «επειδή γνώριζε λεπτομερώς το συμβάν». Τούτο επιβεβαιώνεται πρόσθετα τόσο από τα λάθη που φέρει η διατυπωθείσα ερώτηση ως προς τα πραγματικά περιστατικά και αναπαράγονται ομοίως στο περιεχόμενο των καταγεγραμμένων ως απαντήσεων, όσο και από τους ισχυρισμούς των καταγγελλόντων ότι τους έδωσαν να υπογράψουν τις ένορκες καταθέσεις τους δίχως να τις διαβάσουν. Εν συνεχεία, όπως διατυπώνεται από την προαναφερόμενη Αξιωματικό Υπηρεσίας, η Διοικητής της παρέδωσε τις εν λόγω καταθέσεις για να τις υπογράψει, πράγμα που η τελευταία έπραξε αν και στο κείμενο τους αναφέρεται ψευδώς ως η βασική ανακριτική υπάλληλος. Το ίδιο φαίνεται να έπραξε και η αστυνομικός που αναγράφεται ως β' ανακριτική υπάλληλος. Παρόλα αυτά η διενεργούσα υιοθετεί τις εν λόγω ένορκες καταθέσεις δίχως ενστάσεις, ούτε ως προς τη διαδικασία λήψης, ούτε ως προς την ουσία του περιεχομένου τους.

Εξίσου προβληματική με την παράλειψη αναζήτησης του καταγγέλλοντος ή την ανεπαρκή εξέτάσή του είναι, ωστόσο, και η ακατανόητη επιμονή του διενεργούντος να εντοπίσει το φερόμενο θύμα για να καταθέσει, αποστέλλοντας πολλαπλές κλήσεις στις εκάστοτε δηλωθείσες διευθύνσεις του, όταν η ιατρικά διαπιστωθείσα ψυχική του κατάσταση συνεπάγεται την πρακτική αδυναμία του να εξετασθεί, αλλά και την ελεγχόμενη αξιοπιστία μιας τέτοιας μαρτυρίας (**Φ. 301698**). Όπως επεσήμανε ο Συνήγορος κατά την επεξεργασία της εν λόγω υπόθεσης, παρά το γεγονός ότι η κρίση του διενεργούντος περί της σπουδαιότητας της μαρτυρίας του θύματος κινείται κατ' αρχήν προς τη σωστή κατεύθυνση, επιτελώντας το καθήκον του ως προς την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, στο βαθμό που τα πραγματικά περιστατικά από μόνα τους δεν αφήνουν περιθώρια παρερμηνείας ως προς την ψυχική κατάσταση του θύματος, πόσο μάλλον σε συνδυασμό

με τις υπάρχουσες ιατρικές γνωματεύσεις, οι αλληπάλληλες κλήσεις προκειμένου να καταθέσει ως μάρτυρας τείνουν να ανταποκρίνονται περισσότερο στους τύπους, παρά στην ουσία του πειθαρχικού ελέγχου. Εξάλλου, η αναγκαιότητα επαλήθευσης της βασιμότητας των καταγγελλομένων, η οποία προτάσσεται ως δικαιολογητική βάση των ενεργειών του διενεργούντος, δεν εξυπηρετείται μέσω της αξιολόγησης των λοιπών στοιχείων της πειθαρχικής δικογραφίας, καθώς ο διενεργών δεν επιχειρεί κανενός είδους άλλη διασταύρωση της καταγγελίας είτε με τις υπόλοιπες μαρτυρίες και τα πραγματικά περιστατικά, είτε με τις έγγραφες εξηγήσεις των εμπλεκόμενων αστυνομικών.

Η πρακτική της κατά παραγγελία εξέτασης των μαρτύρων

Παρά τις επανειλημμένες επισημάνσεις του Εθνικού Μηχανισμού ως προς τον προβληματικό χαρακτήρα της διαδικασίας της κατά παραγγελία εξέτασης μαρτύρων από αστυνομικούς που ασκούν τα καθήκοντά τους στην ίδια υπηρεσία με τους ελεγχόμενους συναδέλφους τους, η εν λόγω πρακτική εμφανίζεται με μεγάλη συχνότητα και το 2025 (βλ. ενδεικτικά **Φ. 343437, Φ. 325232, Φ. 286869, Φ. 316964, Φ. 291461, Φ. 335560, Φ. 289101, Φ. 320709, Φ. 276294, Φ. 282401**). Αξιολογώντας την αρτιότητα της έρευνας σε υπόθεση καταγγελλόμενης αστυνομικής βίας σε βάρος ανηλίκου (**Φ. 316964**), ο Συνήγορος επέμεινε στον πάγιο προβληματισμό του ως προς τη δυνατότητα διασφάλισης της αναγκαίας αμεροληψίας της έρευνας και την τήρηση της απαιτούμενης υπηρεσιακής και ιεραρχικής απόστασης μεταξύ ελέγχοντος και ελεγχομένων υπό αυτές τις συνθήκες. Αν και η τελευταία εξασφαλίζεται τυπικά με την ανάθεση του πειθαρχικού ελέγχου σε αξιωματικό Διεύθυνσης ή υπηρεσίας που εξομοιώνεται με αυτή, διαφορετικής από εκείνη στην οποία υπάγονται διοικητικά οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στις διατάξεις των άρθρων 24 παρ. 2 και 26 παρ. 4 του π.δ. 120/2008, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, αυτή φαίνεται να καταλύεται στην πράξη και μάλιστα ως προς το πλέον κρίσιμο μέρος της εξέτασης ουσιαστών μαρτύρων, από την ανάθεση των σχετικών καθηκόντων σε αστυνομικούς που έχουν άμεση συναδελφική σχέση με τους ελεγχόμενους.

Μάλιστα, όπως παρατήρησε η Αρχή σε υπόθεση σχετική με αναφερόμενο ξυλοδαρμό πολίτη εντός χώρου κράτησης Αστυνομικού Τμήματος (**Φ. 286869**), η εν λόγω πρακτική δεν φαίνεται να υπαγορεύεται από κάποια ανυπέρβλητη αναγκαιότητα, ιδίως όταν, όπως εν προκειμένω, ο διενεργών τη διοικητική έρευνα υπηρετεί εντός του Νομού Αττικής όπου βρίσκεται και η μόνιμη κατοικία των μαρτύρων και όχι σε κάποια απομακρυσμένη περιφερει-

ακή Διεύθυνση. Πέραν των ανωτέρω, όμως, η πρακτική της κατά παραγγελία λήψης μαρτυρικών καταθέσεων στερεί την αμεσότητα από την αποδεικτική διαδικασία, αφού οι κατά παραγγελία ενεργούντες την εξέταση περιορίζονται αποκλειστικά σε προδιατυπωμένες ερωτήσεις, χωρίς να προχωρούν σε διευκρινιστικά ή πρόσθετα ερωτήματα αναλόγως του περιεχομένου της απόκρισης του εξεταζομένου, ενώ ο ίδιος ο διενεργών την έρευνα στερείται της άμεσης, προσωπικής αντίληψης της διαδικασίας, η οποία είναι κρίσιμη για τον σχηματισμό της δικανικής του πεποίθησης (**Φ. 335560**).

Ειδικά δε σε ό,τι αφορά στην επιμέλεια που οφείλουν να επιδεικνύουν οι κατά παραγγελία εξετάζοντες τους μάρτυρες, αξιοσημείωτη είναι η υπόθεση απόπειρας σωματικής βλάβης και απειλής σε βάρος πολίτη (**Φ. 325232**), στην οποία ο Συνήγορος παρατήρησε ότι τα πρακτικά της κατά παραγγελία προφορικής εξέτασης μάρτυρα, με τα οποία αποτυπώθηκε η προφορική κατάθεση του καταγγέλλοντος σε δύο διαφορετικές ημερομηνίες, έχουν και τις δύο φορές πανομοιότυπο περιεχόμενο με την υποβληθείσα έγκλησή του. Το γεγονός αυτό εγείρει εύλογα ερωτηματικά για την εγκυρότητα και αξιοπιστία της διαδικασίας, καθώς και για τη σχολαστικότητα του αστυνομικού που ανέλαβε το σχετικό καθήκον. Επιπρόσθετα, παρότι υπήρξε εξ αρχής αμφιβολία για τον ακριβή χρόνο κατά τον οποίο έλαβαν χώρα τα καταγγελλόμενα, ο εξετασθείς κατά παραγγελία αστυνομικός ρωτήθηκε μόνο για τη μία εκ των δύο πιθανών ημερομηνιών του συμβάντος, απαντώντας όμως συνοπτικά ότι δεν βρισκόταν σε διατεταγμένη υπηρεσία τη συγκεκριμένη ημέρα, χωρίς στη συνέχεια να ερωτηθεί εάν υπέπεσε στην αντίληψή του οτιδήποτε σχετικό με την υπόθεση, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του την προηγούμενη ημέρα, ως δεύτερη πιθανή ημερομηνία του διερευνώμενου περιστατικού. Με αφορμή τα ανωτέρω, ο Συνήγορος υπογράμμισε ότι, όταν οι αρχές επιμένουν στην ούτως ή άλλως προβληματική πρακτική της κατά παραγγελία εξέτασης μαρτύρων, θα πρέπει τουλάχιστον να εξασφαλίζουν ότι αυτή διεξάγεται με την ίδια επιμέλεια και διεξοδικότητα που αξιώνεται και από τους διενεργούντες τη διοικητική έρευνα, προς τον σκοπό της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας.

Η πλημμελής αξιολόγηση των μαρτυρικών καταθέσεων

Η συνεπής εκπλήρωση του διερευνητικού καθήκοντος της ανεύρεσης και εξέτασης μαρτύρων του περιστατικού δεν συνεπάγεται, ωστόσο, αυτόματα και την αναβάθμιση της ποιότητας των διοικητικών εξετάσεων, εάν δεν συνοδεύεται από την ορθή αξιολόγηση του σχετικού αποδεικτικού υλικού και τη συνδυαστική του ανάγνωση με τα λοιπά στοιχεία του φακέλου. Παρότι η

ανταπόκριση των διενεργούντων στις συστάσεις του Εθνικού Μηχανισμού εμφανίζεται σε αρκετές περιπτώσεις βελτιωμένη, η ενσωμάτωση των απαραίτητων μαρτυρικών καταθέσεων στην πειθαρχική δικογραφία παραμένει σε ικανό αριθμό υποθέσεων τυπική, με αποτέλεσμα να ακυρώνεται εν τοις πράγμασι η σημαντική αποδεικτική τους αξία (**Φ. 326938, Φ. 328837, Φ. 334764, Φ. 290226, Φ. 282183, Φ. 347826, Φ. 282721, Φ. 381059, Φ. 259975, Φ. 310513, Φ. 301698, Φ. 250375, Φ. 270993, Φ. 343437, Φ. 319462, Φ. 344865**). Η επιλεκτική αξιοποίηση των διαθέσιμων μαρτυρικών καταθέσεων, εξικνούμενη ενίοτε μέχρι την πλήρη παράβλεψή τους από τους διενεργούντες τις διοικητικές εξετάσεις, σε συνδυασμό με τη συχνά παρατηρούμενη άκριτη υιοθέτηση των ισχυρισμών των ελεγχόμενων αστυνομικών, υποσκάπτουν την αμεροληψία της έρευνας και φαλκιδεύουν την ικανότητά της να οδηγήσει στην επαλήθευση ή μη της βασιμότητας των καταγγελλομένων και, σε συντρέχουσα περίπτωση, στην απόδοση της στοιχειοθετούμενης πειθαρχικής ευθύνης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η διενεργηθείσα έρευνα για φερόμενη πρόκληση σωματικής βλάβης σε πολίτη εντός ειδικού οχήματος της ΕΛ.ΑΣ. (**Φ. 250375**), η οποία, παρά τις τρεις διαδοχικές συμπληρώσεις της, παρέμεινε καθ' όλη τη διάρκεια ταυτισμένη με την εκδοχή των αστυνομικών ισχυρισμών, χωρίς να εξετάζεται η βασιμότητά τους, αλλά και η νομιμότητα των αστυνομικών ενεργειών. Παρά το γεγονός ότι ο διενεργών προέβη εν τέλει στην προτεινόμενη από το Συνήγορο αναζήτηση αυτοπτών μαρτύρων και στην ενίσχυση της πειθαρχικής δικογραφίας με τρεις μαρτυρικές καταθέσεις, καθώς και με τη συμπληρωματική μαρτυρία της θεράπουσας ιατρού του καταγγέλλοντος, εντούτοις αγνόησε αναιτιολόγητα τις συστάσεις της Αρχής ως προς τα κριτήρια που θέτει το Ε.Δ.Δ.Α. σε σχέση με την πειθαρχική διερεύνηση καταγγελιών σχετικών με παραβιάσεις του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α., τις επισημάνσεις της ως προς το εσωτερικό νομοθετικό πλαίσιο που αφορά στη νομιμότητα των προσαγωγών και συλλήψεων και τις αναφορές της σε αντιφάσεις και παραλείψεις που σχετίζονται τόσο με ένορκες καταθέσεις αστυνομικών, όσο και με σχετικά υπηρεσιακά έγγραφα. Η παράβλεψη του περιεχομένου των πρόσθετων μαρτυρικών καταθέσεων που ελήφθησαν, προσέδωσε στον πειθαρχικό έλεγχο περισσότερο τον χαρακτήρα της τυπικής επανάληψης παρά της ουσιαστικής ενίσχυσης, διαστέλλοντας, ταυτόχρονα, τη χρονική του διάρκεια, χωρίς την προσδοκώμενη βελτίωση της ποιότητας της έρευνας.

Αντίστοιχη είναι και η περίπτωση καταγγελίας για αστυνομική βία σε βάρος διαδηλωτών (**Φ. 270993**), όπου ο διενεργών ανταποκρίθηκε τυπικά στις συστάσεις που είχε διατυπώσει η Αρχή στο αναπεμπτικό πόρισμα

της, συμπληρώνοντας το αποδεικτικό υλικό του πειθαρχικού φακέλου, μεταξύ άλλων, με τη λήψη καταθέσεων αυτοπτών μαρτύρων, αλλά και με την ένορκη εξέταση των θεραπόντων ιατρών. Παρότι, όμως, από τη συγκριτική ανάγνωση του συνόλου του αποδεικτικού υλικού που συγκεντρώθηκε, καθίσταται σαφές ότι τουλάχιστον ο ένας εκ των δύο καταγγελλόντων δέχθηκε απρόκλητα και αναιτιολόγητα βίαιη επίθεση από αστυνομικό, με αποτέλεσμα να προκληθούν σε αυτόν πολλαπλά τραύματα και να νοσηλευθεί για δύο ημέρες στο νοσοκομείο, ο συντάκτης της έκθεσης πορίσματος επικαλείται το τεκμήριο αθωότητας και την αρχή *in dubio pro reo*, επί τη βάση της πλήρους άρνησης των καταγγελλομένων από τους εξετασθέντες ως μάρτυρες αστυνομικούς.

Η Αρχή επεσήμανε κατ' αρχάς την αστοχία της πρόταξης ατομοκεντρικών εγγυήσεων έναντι κρατικών υποχρεώσεων, υπενθυμίζοντας συγχρόνως την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. σχετικά με την υποχρέωση των αρχών να παράσχουν ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις ως προς την πρόκληση των καταγγελλθεισών σωματικών βλαβών. Περαιτέρω, υπογράμμισε ότι η εναπόθεση της απόδειξης στην παράλληλη διεξαχθείσα ποινική διαδικασία δεν συνάδει με τη νομοθετική ανεξαρτησία και αυτοτέλεια, την οποία αξιώνει η πειθαρχική διαδικασία έναντι της ποινικής, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 48 του π.δ. 120/2008. Το ίδιο υπαγορεύει τόσο η εθνική¹⁵⁰ όσο και η και ευρωπαϊκή¹⁵¹ νομολογία, καθώς και η θεωρία¹⁵². Προς την ίδια κατεύθυνση, επισημάνθηκε ότι η τυπική αξιολόγηση και η μερική αξιοποίηση των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων παραβιάζουν την αρχή της πλήρους αιτιολογίας, ενώ η ελευθερία εκτίμησης των αποδείξεων (ηθική απόδειξη, άρθρο 177 Κ.Π.Δ.) βρίσκει το δικαιοκρατικό της όριο στην επιταγή αιτιολογίας, ώστε η δικαιοδοτική κρίση να μην ανάγεται στην «ενδόμυχη» πεποίθηση (*conviction intime*) του κρίνοντος¹⁵³. Συναφής, δε, με την επιταγή αυτή, είναι η αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας και αυτή της ολόπλευρης διερεύνησης της υπόθεσης.

Επιδεικτική αγνόηση του περιεχομένου μαρτυρικής κατάθεσης παρατηρείται και σε υπόθεση καταγγελλόμενης κακομεταχείρισης σε βάρος ψυχικά ασθενούς (**Φ. 301698**), στην οποία ο διενεργών, παρά την αναφορά του στη

150. Ολ. ΣτΕ 4662/2012

151. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Kemal Coskun κατά Τουρκίας* 23.03.2017, *Mullet κατά Γαλλίας* 13.09.2007

152. Παπαδαμάκης Α., 2016, «Η σχέση της πειθαρχικής διαδικασίας με την ποινική δίκη», στο *Έγκλημα και Ποινική καταστολή σε Εποχή κρίσης – Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Ν. Κουράκη*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

153. Βλ. <https://www.synigoros.gr/resources/docs/astinomikoi.pdf>.

μαρτυρία της ψυχιάτρου που περιέθαλψε το φερόμενο θύμα αμέσως μετά το περιστατικό, δεν αξιολογεί ούτε και διασταυρώνει το περιεχόμενό της με αυτό της καταγγελίας. Όπως προκύπτει, δε, από τη συγκεκριμένη μαρτυρία, ο αστυνομικός που ελέγχεται για τον ξυλοδαρμό του θύματος, με αφορμή την αποδιοργανωμένη συμπεριφορά του τελευταίου φέρεται να λείπει στην εν λόγω ψυχίατρο τη φράση «είδες γιατί πριν έτρωγε χαστούκια;». Στο σημείο αυτό, αξίζει να επισημανθεί, ότι ο εν λόγω αστυνομικός στις έγγραφες εξηγήσεις του αποσιωπά εξολοκλήρου τον συγκεκριμένο ισχυρισμό και πάντως δεν τον διαψεύδει. Ομοίως, ο διενεργών δεν διασταυρώνει την καταγγελία ούτε με την κατάθεση που δίνει ο επικεφαλής του σταθμού της Άμεσης Δράσης που αφίχθη στο νοσοκομείο κατόπιν κλήσης της καταγγέλλουσας, σύμφωνα με την οποία η παρουσία και άλλων αστυνομικών στον χώρο όξυνε ακόμη περισσότερο την ψυχολογική κατάσταση του θύματος.

Η παραβίαση της αρχής των ίσων αποστάσεων

Η ορθή αξιολόγηση των μαρτυρικών καταθέσεων απαιτεί ίσες αποστάσεις από τον διενεργούντα τη διοικητική έρευνα, ως προς την εκτίμηση της αξιοπιστίας των εκατέρωθεν προβαλλόμενων ισχυρισμών, αφού η αμεροληψία του πειθαρχικού οργάνου εκφράζεται πρωτίστως με την τήρηση ίσων αποστάσεων από τις εκδοχές καταγγελλόντων και ελεγχόμενων. Όπως έχει επισημάνει το Ε.Δ.Δ.Α., κρίνοντας υποκειμενική την εκδοχή του καταγγέλλοντος και όχι εκείνη των αστυνομικών, οι αρχές στις οποίες έχει ανατεθεί η έρευνα εφαρμόζουν στην πράξη διαφορετικά κριτήρια κατά την αξιολόγηση των μαρτυρικών καταθέσεων¹⁵⁴. Εξάλλου, δεν επαρκεί η αριθμητική υπεροχή των μαρτυριών υπέρ της μίας ή της άλλης εκδοχής, αν αυτές δεν αξιολογηθούν και ποιοτικά. Το Ε.Δ.Δ.Α. έχει ομοίως αποφανθεί ότι υπάρχει παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α. επειδή, μεταξύ άλλων σοβαρών ελλείψεων στην έρευνα «*οι αρχές φαίνεται να αποδέχθηκαν ανεπιφύλακτα την εκδοχή των γεγονότων που παρουσίασαν οι αστυνομικοί*¹⁵⁵...». Εντούτοις, για άλλη μια χρονιά η μελέτη και επεξεργασία των πειθαρχικών δικογραφιών από τον Εθνικό Μηχανισμό κατέδειξε την κατ' επανάληψη παραβίαση της αρχής των ίσων αποστάσεων κατά την αξιολόγηση καταθέσεων εμπλεκόμενων αστυνομικών, καταγγελλόντων και μαρτύρων (**Φ. 326938, Φ. 328837, Φ. 334764, Φ. 290226, Φ. 282183, Φ. 347826, Φ. 282721, Φ. 381059, Φ. 259975, Φ. 310513**).

154. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Zelilof* κατά Ελλάδας, 24.05.2007.

155. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Parnov* κατά Μολδαβίας, 13.07.2010.

Ενδεικτική είναι η περίπτωση διοικητικής εξέτασης για καταγγελλόμενη προσβολή της σωματικής ακεραιότητας ιδιώτη (**Φ. 326938**), στην οποία ελήφθησαν καταθέσεις και από τρίτα πρόσωπα, πέραν των εμπλεκόμενων ιδιωτών και των ελεγχόμενων αστυνομικών, τα οποία υπήρξαν αυτόπτες μάρτυρες του συμβάντος, και συγκεκριμένα από ημεδαπούς και αλλοδαπούς οδηγούς φορτηγών οχημάτων και από υπάλληλο εταιρείας φύλαξης του υπαίθριου χώρου στάθμευσης, όπου διαδραματίστηκε το επίμαχο περιστατικό. Παρά το αναμφισβήτητο θετικό πρόσημο των ανωτέρω ενεργειών, δεν φαίνεται να αιτιολογείται επαρκώς από τον διενεργούντα η απόσταση του συμπεράσματος της διοικητικής εξέτασης από τα κατατεθέντα εκ μέρους των δύο αλλοδαπών οδηγών, ούτε για ποιον λόγο οι καταθέσεις των υπολοίπων προσώπων (αστυνομικών και Ελλήνων οδηγών) φέρουν μεγαλύτερη βαρύτητα από τις πρώτες κατά το σχηματισμό της δικανικής του πεποίθησης. Υπενθυμίζεται σχετικά ότι οι δύο αλλοδαποί οδηγοί επιβεβαίωσαν τα καταγγελλόμενα με ιδιαίτερα emphaticό τρόπο, αναφέροντας, μεταξύ άλλων, ότι «ο [...] (παθών) ήταν χάλια, στο έδαφος μόνος του όπως ένα σκυλί, με χειροπέδες και ουρλιάζοντας». Ο Συνήγορος έχει κατ' επανάληψη επισημάνει ότι η αξιολόγηση συχνά αντικρουόμενων καταθέσεων αποτελεί σύνηθες βάρος στο πλαίσιο διενέργειας της διοικητικής εξέτασης, εάν δε από αυτές προκύπτουν εύλογες αμφιβολίες για την ύπαρξη πειθαρχικών ευθυνών, αυτό πρέπει να αναγράφεται στην έκθεση πορίσματος και να αιτιολογείται ειδικά και εμπεριστατωμένα, ως ελάχιστο εχέγγυο αμεροληψίας της έρευνας.

Σε ανάλογες παρατηρήσεις προέβη η Αρχή και στο πλαίσιο έρευνας επί καταγγελίας για πρόκληση σωματικής βλάβης σε ιδιώτιδα από ρίψη χειροβομβίδας κρότου λάμψης (**Φ. 328837**), τραυματισμός ο οποίος πιστοποιείται με φωτογραφικό υλικό και ιατρική βεβαίωση δημόσιου νοσοκομείου. Παρότι, κινούμενος σε θετική κατεύθυνση, ο διενεργών εξέτασε όλους τους ιδιώτες μάρτυρες που υπέδειξε η καταγγέλλουσα, στη συνέχεια δεν αιτιολόγησε επαρκώς τη διάσταση μεταξύ των συμπερασμάτων της διοικητικής εξέτασης και του περιεχομένου των καταθέσεων των ανωτέρω μαρτύρων. Έτσι, δεν φαίνεται να τεκμηριώνεται βασίμως γιατί γίνεται αποδεκτός ο ισχυρισμός των εμπλεκόμενων αστυνομικών ότι προέβησαν σε χρήση δύο χειροβομβίδων κρότου λάμψης, οι οποίες κατέληξαν κοντά στα άτομα που βρίσκονταν στο σημείο, χωρίς όμως να πλήξουν κανένα από αυτά, αλλά όχι εκείνοι της παθούσας και των υπολοίπων μαρτύρων που ήταν επίσης παρόντες στο περιστατικό. Πρωτίστως δε ατεκμηρίωτη παρέμεινε η παράβλεψη της κατάθεσης ιδιώτιδας, αυτόπτη μάρτυρα, μη γνωστής και μη συνδεόμενης καθ' οιονδήποτε τρόπο με την καταγγέλλουσα, η οποία κατέθεσε πως είδε διαδηλωτές σε πανικό και συγκεκριμένα μία νεαρή γυναίκα,

στα πόδια της οποίας εξερράγη μία χειροβομβίδα κρότου λάμψης. Στο σημείο αυτό υπενθυμίστηκε συναφής νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., σύμφωνα με την οποία «στην ένορκη διοικητική εξέταση χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικά μέτρα και σταθμά κατά την αξιολόγηση των μαρτυρικών καταθέσεων, καθώς οι καταθέσεις των πολιτών που συμμετείχαν στο περιστατικό θεωρήθηκαν υποκειμενικές, ενώ εκείνες των αστυνομικών όχι. Ωστόσο, έπρεπε να έχει αμφισβητηθεί η αξιοπιστία και των τελευταίων, καθώς αντικείμενο της ένορκης διοικητικής εξέτασης ήταν να διαπιστωθεί επίσης αν οι αστυνομικοί υπείχαν πειθαρχικές ευθύνες»¹⁵⁶.

Ο Συνήγορος υπογράμμισε, επίσης, ότι οι βασικοί άξονες για την ορθή αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων και τον εντοπισμό τυχόν αντιφάσεων, το μέρος δηλαδή εκείνο του διαγνωστικού καθήκοντος με αυξημένη βαρύτητα και ο κανόνας της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, όπως υπαγορεύει ο συνδυασμός των άρθρων 139 Κ.Π.Δ. και 8 παρ. 2 Π.Δ. 120/2008, έχουν καταγραφεί πολλαπλώς και σταθερά στις Ετήσιες Εκθέσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. από συστάσεώς του. Οι θέσεις αυτές έχουν γίνει αποδεκτές ήδη με την υπ' αριθμ. πρωτ. 6004/1/22-κγ'/14.10.2008 εγκύκλιο διαταγή του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ., η οποία υποδεικνύει στους διενεργούντες την πειθαρχική έρευνα να εγκαταλείψουν προσεγγίσεις που απλώς αποκαλύπτουν τις αυθαίρετες προσωπικές αντιλήψεις και τις ενδόμυχες πεποιθήσεις τους και ουδέν εισφέρουν στην αποδεικτική διαδικασία και να ακολουθήσουν συγκεκριμένους κανόνες ως προς την τυπική μορφή σύνταξης των πορισμάτων και κυρίως ως προς την μέθοδο εξαγωγής των συμπερασμάτων τους, αποσκοπώντας στην πλήρη αιτιολογία. Βασική δε παράμετρος της αξιολόγησης των καταθέσεων μιας διοικητικής εξέτασης είναι η συγκριτική, συνδυαστική ανάγνωσή τους, η οποία ωστόσο απουσιάζει αισθητά σε αρκετές των διερευνώμενων υποθέσεων.

Αντί της οφειλόμενης συγκριτικής επεξεργασίας και ορθολογικής ανάγνωσης του αποδεικτικού υλικού, όπως υπαγορεύεται από την προαναφερόμενη εγκύκλιο διαταγή του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ, αβασάνιστη αποδοχή των θέσεων των ελεγχόμενων αστυνομικών παρατηρείται και σε υπόθεση καταδίωξης οχήματος, στο οποίο επέβαιναν τέσσερα άτομα καταγωγής Ρομά (**Φ. 310513**). Η απόλυτη ταύτιση του συμπεράσματος της διοικητικής έρευνας με όσα κατέθεσαν οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί πραγματοποιείται χωρίς, μάλιστα, να ελέγχονται οι μεταξύ τους αντιφάσεις ή διαφοροποιήσεις, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ισχυρισμοί των τεσσάρων επιβαινόντων

156. Απόφαση ΔΖ κατά Ελλάδας, 24.5.2007, παρ. 60, αριθ. προσφ. 17060/03 και Π.Γ. κατά Ελλάδας, 14.1.2010, παρ. 47, αριθ. προσφ. 2945/07

και πολύ περισσότερο χωρίς να αξιολογούνται καθ' οιονδήποτε τρόπο οι ισχυρισμοί του καταγγέλλοντος, συγκριτικά και σε συνδυασμό με τη διαθέσιμη ιατροδικαστική έκθεση, καθώς και με τα τρία πιστοποιητικά εξέτασής του από δημόσιο νοσοκομείο. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η πειθαρχική έκθεση πορίσματος καταλήγει να ενσωματώνει και να αναπαράγει τις αστυνομικές αντιφάσεις, να προβάλλει δευτερεύουσες και άνευ αποδεικτικού ενδιαφέροντος αστυνομικές αιτιάσεις και να υπολείπεται στέρεων και ορθολογικών συμπερασμάτων, όπως επιβάλλει η νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, προκειμένου η διεξαχθείσα έρευνα για καταγγελίες παραβίασης του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α. να είναι αποτελεσματική και ως εκ τούτου «ικανή να οδηγήσει στην αναγνώριση και τον κολασμό των υπευθύνων».¹⁵⁷

4.1.2. Οπτικοακουστικό και φωτογραφικό υλικό

Το οπτικοακουστικό υλικό ενέχει ιδιαίτερη αποδεικτική αξία για την αποσαφήνιση των συνθηκών υπό τις οποίες έλαβε χώρα το εκάστοτε διερευνώμενο περιστατικό, ενώ αποκτά καθοριστική σημασία για την αποτελεσματικότητα της έρευνας στην περίπτωση απουσίας τρίτων αυτοπτών μαρτύρων ή όταν υφίστανται εκ διαμέτρου αντίθετες καταθέσεις και μαρτυρίες ως προς τα γενεσιουργά αίτια των περιστατικών. Στις περιπτώσεις αυτές, η ανάγκη για αποδεικτικό υλικό που θα τεκμηριώνει τη μία ή την άλλη κατατεθείσα εκδοχή των πραγματικών περιστατικών, κατά τρόπο, όσο το δυνατόν πιο πειστικό και αντικειμενικό, καθιστά επιτακτική την αναζήτηση και συλλογή οπτικοακουστικού υλικού από οποιαδήποτε πηγή, όπως ενδεικτικά κάμερες παρακολούθησης της κυκλοφορίας, φορητές κάμερες της ΕΛ.ΑΣ., κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης (CCTV) ή συσκευές κινητών τηλεφώνων από πρόσωπα παρόντα στον τόπο του συμβάντος. Την κρίσιμη αποδεικτική αξία του εν λόγω υλικού επιβεβαιώνει η πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., σύμφωνα με την οποία, το βιντεοληπτικό υλικό αποτελεί ισχυρό αποδεικτικό στοιχείο για την απόδειξη ή την κατάρριψη των ισχυρισμών των καταγγελλόντων¹⁵⁸. Όταν δε η προσπάθεια για την αναζήτηση και διασφάλισή του αποβαίνει ατελέσφορη, η έλλειψη του συγκεκριμένου αποδεικτικού στοιχείου θα πρέπει να αντισταθμίζεται, όπως και πάλι υποδεικνύεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, από άλλα μέτρα έρευνας, λαμβάνοντας υπόψη αφενός τις ειδικές περιστάσεις, που

157. Απόφαση ΕΔΔΑ, *Ivan Vasilev κατά Βουλγαρίας*, 12.04.2007

158. Βλ. ενδεικτικά Απόφαση ΕΔΔΑ *Posa κατά Ουγγαρίας*, 7.7.2020, παρ. 30-33, *Nachova και λοιποί κατά Βουλγαρίας*, 06.07.2005 παρ. 113, *Milić and Nikezić κατά Μοντενέγκρο*, 28.04.2018 παρ. 99 – 100 και *Κωνσταντίνου και λοιποί κατά Ελλάδος*, 22.11.2018, παρ. 79 και 99.

ισχύουν αυτοτελώς και συνθέτουν τα πραγματικά περιστατικά της εκάστοτε υπό διερεύνηση υπόθεσης και αφετέρου το πραγματικό εύρος των πρακτικών διερεύνησης.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, ο Συνήγορος δεν παραλείπει να υπογραμμίζει ήδη κατά την έναρξη παρακολούθησης των διενεργούμενων διοικητικών εξετάσεων, την υποχρέωση αναζήτησης και ενσωμάτωσης στην πειθαρχική δικογραφία τυχόν διαθέσιμου βιντεοληπτικού υλικού από οποιαδήποτε πηγή. Λαμβανομένων δε υπόψη των εξαιρετικά σύντομων προθεσμιών που διέπουν τη διατήρηση των εικονοληπτικών δεδομένων, η Αρχή επισημαίνει την ανάγκη άμεσης κινητοποίησης των διενεργούντων τις διοικητικές εξετάσεις προκειμένου να επιτευχθεί η έγκαιρη διασφάλιση του οπτικοακουστικού υλικού και να αποφευχθεί ο κίνδυνος οριστικής απώλειας κρίσιμων αποδεικτικών στοιχείων. Παράλληλα, δεδομένης της σταδιακής επέκτασης εφαρμογής του μέτρου της χρήσης φορητών καμερών, εφαρμοσμένων στη στολή των αστυνομικών (bodycams) ή σε περιπολικά οχήματα, ο Εθνικός Μηχανισμός υπενθυμίζει στα αρμόδια πειθαρχικά όργανα ότι η υποχρέωση για έγκαιρη αναζήτηση και λήψη βιντεοληπτικού υλικού από κάθε πιθανή πηγή καταλαμβάνει πλέον και την εξέταση του ενδεχομένου ύπαρξης δεδομένων από συστήματα επιτήρησης του π.δ. 75/2020, είτε αυτά συνίστανται σε κάμερες μεταφερόμενες από φυσικά πρόσωπα ή οχήματα, είτε σε σταθερές κάμερες εγκατεστημένες για τη διαχείριση της κυκλοφορίας.

Η χρήση φορητών καμερών από την Ελληνική Αστυνομία και τα ζητήματα που έχουν ανακύψει σε σχέση αφενός με την αξιοποίηση του σχετικού υλικού στο πλαίσιο της πειθαρχικής έρευνας, αφετέρου με τη διαδικασία που ακολουθείται για τη διασφάλισή του τόσο στην ειδικότερη περίπτωση των δημοσίων υπαίθριων συναθροίσεων, όσο και σε αυτή της συνήθους επιχειρησιακής δράσης των αστυνομικών δυνάμεων, αναλύονται εκτενώς στην ενότητα 3 της παρούσας έκθεσης. Βασική θέση της Αρχής αποτελεί η χωρίς χρονικό και χωρικό περιορισμό ενεργοποίηση των διατάξεων του π.δ. 75/2020, προκειμένου να θωρακιστεί η διαφάνεια, λογοδοσία και αξιοπιστία της δημόσιας προληπτικής και κατασταλτικής δράσης της ΕΛ.ΑΣ. Ταυτόχρονα, πρωταρχική μέριμνα των αρμοδίων αρχών θα πρέπει να αποτελέσει η καθιέρωση μιας αδιάβλητης και αμερόληπτης διαδικασίας για την έγκαιρη ενημέρωση των υπευθύνων επεξεργασίας περί της αναγκαιότητας τήρησης του καταγεγραμμένου υλικού πέραν των κατ' αρχήν προβλεπόμενων χρονικών ορίων, η οποία θα πρέπει να αποσυνδεθεί από την πρωτοβουλία των ιδίων των αστυνομικών που φέρουν τα συγκεκριμένα συστήματα επιτήρησης. Όπως γίνεται εύκολα κατανοητό, η διασφάλιση του καταγεγραμμένου υλικού συνιστά αυτονόητη προϋπόθεση για την επίτευ-

ξη του προσδοκώμενου αποτελέσματος της ενίσχυσης της λογοδοσίας και των λοιπών πλεονεκτημάτων της ευρείας χρήσης φορητών καμερών κατά την αστυνομική δράση, διαφορετικά η εισαγωγή της εν λόγω τεχνολογικής καινοτομίας στην αστυνομική πρακτική ουδεμία συνεισφορά θα έχει στην αναβάθμιση της ποιότητας των διοικητικών εξετάσεων.

Η πλημμελής αναζήτηση του οπτικοακουστικού υλικού

Παρά την αδιαμφισβήτητη αποδεικτική αξία του οπτικοακουστικού υλικού και την καθοριστική επιρροή του στην ικανότητα της έρευνας να οδηγήσει στη στοιχειοθέτηση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης και, σε περίπτωση επαλήθευσης της βασιμότητας των καταγγελλομένων, στην αναγνώριση και ταυτοποίηση των υπαιτίων, για άλλη μια χρονιά ο πειθαρχικός έλεγχος της υπηρεσιακής συμπεριφοράς του προσωπικού των σωμάτων ασφαλείας χαρακτηρίστηκε από την πλημμελή εκτέλεση του σχετικού διερευνητικού καθήκοντος εκ μέρους των διενεργούντων τις διοικητικές εξετάσεις. Παρατηρείται δηλαδή και το 2025 εμμένουσα απροθυμία των αρμοδίων πειθαρχικών οργάνων να αναζητούν οπτικοακουστικό ή/και φωτογραφικό υλικό στο πλαίσιο της αποδεικτικής διαδικασίας, είτε παραλείποντας εντελώς κάθε ενέργεια προς την κατεύθυνση αυτή, είτε επιχειρώντας την αναζήτησή του αναποτελεσματικά και με χαρακτηριστική ολιγωρία, δίχως να μεριμνούν έγκαιρα για τη διασφάλισή του ή να εξαντλούν κάθε δυνατή πηγή διαθέσιμου υλικού. Ανεξαρτήτως της παραλλαγής που εμφανίζεται στην εκάστοτε περίπτωση, το αποτέλεσμα είναι η πλήρης απουσία του σχετικού υλικού στην πλειονότητα των σχετικών υποθέσεων που εξέτασε η Αρχή (**Φ. 259975, Φ. 322586, Φ. 322876, Φ. 324508, Φ. 326319, Φ. 289104, Φ. 282721, Φ. 333821, Φ. 336554, Φ. 316964, Φ. 314948, Φ. 344865, Φ. 328837, Φ. 326938, Φ. 299498, Φ. 312863, Φ. 269135, Φ. 320709, Φ. 333822, Φ. 320718, Φ. 334950, Φ. 335560, Φ. 315929**) ή η μερική ένταξή του στην πειθαρχική δικογραφία όταν η αναζήτηση δεν υπήρξε δεόντως διεξοδική (**Φ. 370279, Φ. 282183, Φ. 289101, Φ. 319462**).

Η ένταση της παράλειψης μεγεθύνεται όταν η ύπαρξη βιντεοληπτικού υλικού είναι αυταπόδεικτη, όπως λόγου χάρη στην περίπτωση καταγγελίας για κακομεταχείριση, η οποία φέρεται να έλαβε χώρα στο κέντρο της Αθήνας, έξω από υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας και σε κεντρική οδό όπου στεγάζονται διάφορα εμπορικά καταστήματα (**Φ. 314948**) ή στην περίπτωση καταγγελλόμενης υπέρμετρης αστυνομικής βίας σε βάρος διαδηλωτών (**Φ. 289101**), όπου ο ενεργήσας τη συμπλήρωση της έρευνας επέμεινε στη μη αναζήτηση βιντεοληπτικού υλικού από τηλεοπτικό συνεργείο που κατέ-

γραφει από κοντινή απόσταση τα επεισόδια, υποστηρίζοντας ότι δεν έχει οποιαδήποτε ανακριτική αξία «καθόσον υφίστανται αντικειμενικά δεδομένα, ως προς την εξελικτική πορεία των γεγονότων».

Από την άλλη, χαρακτηριστικό παράδειγμα μη εξαντλητικής αναζήτησης αποτελεί η υπόθεση καταγγελίας για βασανιστήρια σε βάρος νεαρού άνδρα στον Βόλο (**Φ. 282183**), όπου η απάντηση που έλαβε ο διενεργών από την αρμόδια Υποδιεύθυνση Ασφαλείας περί μη ύπαρξης σε αυτή κλειστού συστήματος βιντεοσκόπησης λειτούργησε ανασταλτικά κάθε άλλης προσπάθειας ανεύρεσης βιντεοληπτικού υλικού από κάμερες οδικής κυκλοφορίας, τυχόν κάμερες ασφαλείας έξωθεν του Δικαστικού Μεγάρου ή άλλων παρακείμενων κτηρίων ή κατοικιών. Όπως επεσήμανε ο Συνήγορος σε έτερη υπόθεση, στην οποία ο διενεργών περιορίστηκε στην επίκληση των ισχυουσών σύντομων προθεσμιών διατήρησης των δεδομένων από συστήματα επιτήρησης του π.δ. 75/2020 ή κάμερες διαχείρισης κυκλοφορίας της Περιφέρειας, δίχως να διερευνήσει την πιθανότητα ύπαρξης βιντεοληπτικού υλικού από τυχόν εγκατεστημένα συστήματα παρακολούθησης σε παρακείμενες επιχειρήσεις ή οικίες (**Φ. 336554**), η πληρότητα της έρευνας επιβάλλει να εξετάζεται κάθε ενδεχόμενο και να εξαντλείται κάθε πρόσφορο μέσο για τον εντοπισμό και τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων, τεκμηριώνοντας στην πορισματική έκθεση με πλήρη αιτιολογία την τυχόν αδυναμία ανάκτησής τους. Άλλωστε, ως γνωστόν, η αυτεπάγγελτη συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού απορρέει από την αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας¹⁵⁹, ως θεμελιώδους κανόνα του ποινικού δικονομικού δικαίου που εφαρμόζεται αναλόγως και στην πειθαρχική δίκη¹⁶⁰. Η δε αόριστη αναφορά στην αδυναμία συλλογής του επίμαχου υλικού, χωρίς να αποτυπώνονται οι σχετικές ενέργειες των διενεργούντων στον φάκελο της διοικητικής δικογραφίας και την έκθεση πορίσματος (**Φ. 315929**), δεν επιτρέπει την επιβεβαίωση της πληρότητας και σχολαστικότητας της έρευνας και τον έλεγχο τήρησης του νομολογιακά διαμορφωμένου από το Ε.Δ.Δ.Α. κανόνα αποτελεσματικότητας.

Η διατήρηση του οπτικοακουστικού υλικού

Ιδιαίτερη κατηγορία υποθέσεων αποτελεί αυτή της καθυστερημένης αναζήτησης του οπτικοακουστικού υλικού, η οποία, ενόψει των σύντομων προθεσμιών τήρησης των σχετικών δεδομένων, οδηγεί νομοτελειακά στην ορι-

159. Άρθρα 239 παρ. 2, 274 εδ. β', 327 παρ. 1 εδ. α' και 490 ΚΠΔ

160. Άρθρο 8 π.δ. 120/2008

στική απώλεια των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων (**Φ. 328837, Φ. 326938, Φ. 299498, Φ. 312863, Φ. 269135, Φ. 320709, Φ. 333822**). Αποτιμώντας την αρτιότητα της έρευνας σε υπόθεση φερόμενης κακομεταχείρισης εντός Αστυνομικού Τμήματος, στην οποία η αναζήτηση υλικού από τις κάμερες των εγκαταστάσεων της υπηρεσίας απέβη άκαρπη, λόγω διαγραφής μετά την εκπνοή της δεκαπενθήμερης προθεσμίας διατήρησής του (**Φ. 269135**), ο Συνήγορος υπενθύμισε τη νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, σύμφωνα με την οποία ακόμη και ο διπλάσιος χρόνος διατήρησης, των τριάντα ημερών, λογίζεται ως ιδιαίτερα σύντομος, στερώνοντας από τις εθνικές αρχές τη δυνατότητα περισσότερων ευρημάτων κατά τον σχηματισμό δικανικής κρίσης.¹⁶¹ Στην εξεταζόμενη υπόθεση, το γεγονός ότι το βιντεοληπτικό υλικό διαγράφηκε εντός του δεκαπενθήμερου παρά τη μήνυση που είχε υποβάλλει αυθημερόν ο καταγγέλλων σε βάρος του ελεγχόμενου αστυνομικού, μεταξύ άλλων και για το αδίκημα της απλής σωματικής βλάβης, έρχεται επιπλέον σε αντίθεση με την Οδηγία 1/2011 περί «Χρήσης συστημάτων βιντεοσκόπησης για την προστασία προσώπων και αγαθών» της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, στο άρθρο 8 της οποίας υπαγορεύεται ότι τα δεδομένα πρέπει να τηρούνται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ενόψει του επιδιωκόμενου κάθε φορά σκοπού. Εφόσον ο σκοπός αυτός συνδέεται με συμβάν (π.χ. κλοπή, ληστεία, ξυλοδαρμός, κ.λπ.) σε βάρος τρίτου προσώπου, ο υπεύθυνος επεξεργασίας επιτρέπεται να τηρεί τις εικόνες για τρεις μήνες. Αυτό σημαίνει ότι, σε όλα τα καταγγελλόμενα περιστατικά για άσκηση υπέρμετρης αστυνομικής βίας και ιδιαίτερα όταν συνοδεύονται από ισχυρισμούς περί σωματικών βλαβών, οι διαταγές πειθαρχικού ελέγχου οφείλουν να εξασφαλίσουν εγκαίρως τη διατήρηση του σχετικού υλικού. Ως θετική εξέλιξη καταγράφεται η ρητή μνεία στην υποχρέωση εκδήλωσης όλων των εύλογων ενεργειών για τη διασφάλιση του ανωτέρω υλικού, σε αρκετές διαταγές για τη διεξαγωγή Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε., προερχόμενες ιδίως από τη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής και τις διοικητικά υπαγόμενες σε αυτήν αστυνομικές υπηρεσίες.

Σε ανάλογες συστάσεις για την τρίμηνη διασφάλιση του βιντεοληπτικού υλικού προέβη ο Συνήγορος και σε περιστατικό προσβολής της σωματικής ακεραιότητας ιδιώτη σε υπαίθριο χώρο στάθμευσης οχημάτων (**Φ.326938**), στην οποία το επίμαχο υλικό είχε διαγραφεί, λόγω παρέλευσης χρονικού διαστήματος μεγαλύτερου της δυνατότητας αποθήκευσης υλικού στον σκληρό δίσκο του καταγραφικού, σύμφωνα με έγγραφο της εταιρείας που διαχειρίζεται τον εν λόγω χώρο στάθμευσης. Σε άλλη υπόθεση, στην οποία μετά τη συμπλήρωση της διενεργηθείσας έρευνας, διασαφηνίστηκε ότι η

161. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., *Hentschel and Stark κατά Γερμανίας*, 09.11.2017

παρατηρηθείσα αντίφαση μεταξύ δύο βεβαιώσεων της ίδιας υπηρεσίας ως προς τον χρόνο διατήρησης του βιντεοληπτικού υλικού οφειλόταν στη μεταγενέστερη εγκατάσταση νέου συστήματος με μεγαλύτερη δυνατότητα αποθήκευσης (**Φ. 299498**), η Αρχή επανέλαβε ότι, παρόλο που το κρίσιμο αυτό αποδεικτικό υλικό δεν μπορεί πλέον να αναπληρωθεί, λόγω του ότι χάθηκε πολύτιμος χρόνος ως προς την αναζήτησή του, η ανωτέρω παράλειψη, και εντέλει έλλειψη της δικογραφίας, θα μπορούσε να οδηγήσει σε καταδίκη της χώρας για παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α., δηλαδή για μη εμπεριστατωμένη και αποτελεσματική έρευνα, η οποία στερείται σημαντικών αποδεικτικών στοιχείων.

Αξιοσημείωτη είναι όμως και η παρατηρούμενη αντιφατική πρακτική των αστυνομικών υπηρεσιών ως προς τον χρόνο τήρησης του οπτικοακουστικού υλικού, όταν βέβαια τα σχετικά συστήματα διαθέτουν δυνατότητα καταγραφής, ο οποίος σε ορισμένες περιπτώσεις ανέρχεται στις δεκατέσσερις ημέρες (**Φ. 312863** για Α.Τ. Ακροπόλεως και **Φ. 299498** για Γ.Α.Δ.Α.), ενώ στην περίπτωση των υπηρεσιών που υπάγονται στη ΓΕ.Π.Α.Δ. Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης (Α.Τ., Τ.Σ.Φ., Τ.Δ.Μ. και ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α.) ποικίλλει μεταξύ πέντε διαφορετικών εκδοχών, κυμαινόμενων από τις σαράντα οκτώ ώρες έως τους έξι μήνες (**Φ. 318154**). Ο Συνήγορος επισημαίνει το παράδοξο αυτών των διαφοροποιήσεων, οι οποίες δεν αιτιολογούνται καθ' οιονδήποτε τρόπο από την Ελληνική Αστυνομία, ούτε φαίνεται να βρίσκουν έρεισμα στις κείμενες διατάξεις, ενώ συγχρόνως επαναλαμβάνει την προαναφερθείσα θέση του για την τουλάχιστον επί τρίμηνο τήρηση του επίμαχου υλικού σε όλες τις υποθέσεις που σχετίζονται με καταγγελλόμενες προσβολές κατά της σωματικής ακεραιότητας και υγείας. Παράλληλα, σε ό,τι αφορά στην ειδικότερη περίπτωση των συστημάτων επιτήρησης του π.δ. 75/2020 για την καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους, η Αρχή υπογραμμίζει, όπως εκτίθεται αναλυτικά στην ενότητα 3 της παρούσας έκθεσης, την ανάγκη θεσμοθέτησης αποτελεσματικών διαδικασιών για την έγκαιρη ενημέρωση των αρμοδίων οργάνων περί της αναγκαιότητας διαφύλαξης του καταγεγραμμένου υλικού, πέραν της κατ' αρχήν προβλεπόμενης σαρανταοκτάωρης προθεσμίας, με ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων της παρ. 1 του άρθρου 8 του ανωτέρω προεδρικού διατάγματος.

Η πρακτική αδυναμία ανεύρεσης οπτικοακουστικού υλικού

Πέραν των προεκτεθέντων, η αξιολόγηση των πειθαρχικών ερευνών από τον Εθνικό Μηχανισμό ανέδειξε και την παράμετρο της πρακτικής αδυναμίας συλλογής οπτικοακουστικού υλικού, παρά την έγκαιρη και συνεπή

αναζήτησή του από τους διενεργούντες τις διοικητικές εξετάσεις. Έτσι, σε ικανό αριθμό υποθέσεων η προσπάθεια ανεύρεσης σχετικού υλικού αποδείχθηκε ατελέσφορη εξαιτίας της απουσίας συστήματος καταγραφής (**Φ. 281072, Φ. 381059, Φ. 291461** για Υ.Δ.Ε.Ζ.Ι., **Φ. 301008, Φ. 323122, Φ. 341589, Φ. 340322, Φ. 318154** για Δ/ση Ασφαλείας Αλεξανδρούπολης, **Φ. 324109, Φ. 320173, Φ. 342599, Φ. 319462, Φ. 286869** για Α.Τ. Αγίας Παρασκευής), ή λόγω της ύπαρξης συστήματος παρακολούθησης χωρίς δυνατότητα καταγραφής (**Φ. 342948** για Α.Τ. Σιδηροκάστρου, **Φ. 333517** για Τ.Α. Ομόνοιας, **Φ. 318154** για Τ.Σ.Φ. και Α.Τ. Σουφλίου), εξαιτίας της εξέλιξης του περιστατικού εκτός της εμβέλειας των εγκατεστημένων καμερών (**Φ. 334764**), λόγω τεχνικής βλάβης (**Φ. 318154** για Τ.Σ.Φ. Τυχερού, **Φ. 333517** για Α.Τ. Ομόνοιας) ή εξαιρετικά σύντομου χρόνου τήρησης των σχετικών δεδομένων (**Φ. 333823** για τήρηση από Ε.Σ.Κ.Ε.Δ.Ι.Κ.).

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, η Αρχή επαναφέρει την πάγια πρότασή της για εγκατάσταση συστημάτων παρακολούθησης και καταγραφής σε όλους τους χώρους των υπηρεσιών των σωμάτων ασφαλείας, τα οποία να εποπτεύουν όχι μόνον εξωτερικούς/υπαίθριους χώρους περιμετρικά των εγκαταστάσεων όπως παρατηρείται συχνά, αλλά και το εσωτερικό των κτηρίων και ιδίως τους χώρους που προορίζονται για την κράτηση προσώπων, υπό γωνία λήψης που να διασφαλίζει την ιδιωτικότητα των κρατούμενων. Εξίσου κρίσιμη είναι η υποχρεωτική διατήρηση του σχετικού βιντεοληπτικού υλικού επί τρίμηνο από την καταγραφή, ή και για μεγαλύτερο διάστημα και μέχρι την ολοκλήρωση της πειθαρχικής διερεύνησης, σε περιπτώσεις που υπάρχει καταγγελία για άσκηση βίας. Όπως επεσήμανε ο Συνήγορος στο πλαίσιο έρευνας για τις συνθήκες θανάτου κρατούμενου σε Α.Τ. της Κεντρικής Μακεδονίας (**Φ. 342948**), στους χώρους αυτούς υπάρχει κατά τεκμήριο απολύτως περιορισμένη θέαση των γεγονότων, σε αντιδιαστολή με την εκθετική αύξηση της βιντεοσκόπησης της δημόσιας αστυνομικής δράσης από πολίτες, με αποτέλεσμα να ελλοχεύει ο κίνδυνος εκδήλωσης επιμεμπτων ενεργειών μικρής ή μεγάλης πειθαρχικής και ποινικής απαξίας, οι οποίες δεν διερευνώνται και δεν τιμωρούνται, παρά τον θεμελιώδη κανόνα της αντιστροφής του βάρους απόδειξης.

Υπογραμμίζοντας ακριβώς αυτή τη μετάθεση της υποχρέωσης απόδειξης στις αρχές, στις περιπτώσεις προσώπων που τελούν υπό κράτηση ή υπό τον γενικότερο έλεγχο των τελευταίων (**Φ. 291461**), ο Εθνικός Μηχανισμός τόνισε ότι η αποδεικτική ισχύς του βιντεοληπτικού υλικού, λόγω της αντικειμενικότητάς του, καθιστά τη λήψη και διατήρησή του απαραίτητη, πρωτίστως στις περιπτώσεις που υπάρχουν ενδείξεις τραυματισμού ή/και άσκησης βίας εναντίον προσώπου που βρίσκεται στη σφαίρα ευθύνης των

αρχών και κυρίως μέσα σε αστυνομικά τμήματα. Ωστόσο, παρά την αυξημένη υποχρέωση ουσιαστικής και αποτελεσματικής έρευνας που διαγράφει το ανωτέρω πλαίσιο κατά τη διερεύνηση των σχετικών υποθέσεων, οι συστηματικές πλημμέλειες που παρατηρεί ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ως προς την ύπαρξη, αναζήτηση και διασφάλιση του βιντεοληπτικού υλικού, συνομολογούν ότι οι χώροι των αστυνομικών τμημάτων και κρατητηρίων παραμένουν στην αφάνεια, συνθήκη που συμπαρασύρει και τη διερεύνηση των σχετικών καταγγελιών, η οποία συγκεντρώνει συνήθως και το έλλειμμα όλων των υπολοίπων αποδεικτικών μέσων (λ.χ. μάρτυρες). Όσον αφορά δε στο ειδικότερο ζήτημα της εγκατάστασης συστημάτων καταγραφής στους χώρους διενέργειας αστυνομικής προανάκρισης, στη θεωρία υποστηρίζεται ότι είναι κομβικής σημασίας η διασφάλιση της διαφάνειας όλων των πτυχών της προανακριτικής πορείας μέσω της υποχρεωτικής βιντεοσκόπησης όλης της διαδικασίας «με την κάμερα τοποθετημένη σε ουδέτερο σημείο έτσι ώστε να εστιάζει τόσο στον ύποπτο, όσο και στον ανακριτή»¹⁶².

Η ελλιπής αξιολόγηση του οπτικοακουστικού υλικού

Διακριτό ζήτημα αποτελεί αυτό της εκτίμησης του οπτικοακουστικού υλικού και της αξιολογικής συσχέτισής του με τα λοιπά αποδεικτικά στοιχεία του φακέλου, με την εξέταση των σχετικών υποθέσεων να καταδεικνύει για άλλη μια χρονιά την ελλιπή αξιολόγηση των εικονοληπτικών δεδομένων σε πληθώρα περιπτώσεων (**Φ. 290226, Φ. 289235, Φ. 343437, Φ. 285633, Φ. 333823, Φ. 333822, Φ. 315929, Φ. 282401, Φ. 276294, Φ. 347826, Φ. 319462**). Η ούτως ή άλλως περιορισμένη ένταξη του οπτικοακουστικού υλικού στις πειθαρχικές δικογραφίες, οφειλόμενη στις προεκτεθείσες πλημμέλειες στην αναζήτηση και συλλογή του, αδρανοποιείται στην πράξη μέσω της επιλεκτικής αξιοποίησής του εκ μέρους των διενεργούντων τις διοικητικές εξετάσεις, της εξαγωγής αυθαίρετων συμπερασμάτων που έρχονται σε ευθεία αντίθεση με τα απεικονιζόμενα πραγματικά περιστατικά ή ακόμη και της πλήρους παράλειψης αξιολόγησης του επίμαχου υλικού, καθιστώντας πενιχρή τη συνεισφορά του στην αποδεικτική διαδικασία και αφήνοντας τη διοικητική έρευνα έκθετη σε κριτική για έλλειψη αντικειμενικότητας και αμεροληψίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η έρευνα για αστυνομική βία σε βά-

162. Κράνη Ιφ. Η Ψυχολογία της Ομολογίας: Η συνεισφορά της Δικαστικής Ψυχολογίας στην ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας και την προστασία των δικαιωμάτων του υπόπτου Μάιος 2021, στο περιοδικό, The art of crime

ρος διαδηλωτών (**Φ. 290226**), στην οποία ο Συνήγορος υπογράμμισε τη διάσταση μεταξύ της υιοθετούμενης από τον διενεργούντα εκδοχής των ελεγχόμενων αστυνομικών σε σχέση με την προέλευση των κακώσεων των τραυματισθέντων φοιτητών και των όσων απεικονίζονται στο διαθέσιμο βιντεοληπτικό υλικό. Πιο συγκεκριμένα, οι αστυνομικοί ισχυρισμοί ότι οι σωματικές βλάβες των παθόντων οφείλονται σε χτυπήματα από τα «στυλιάρια» των σημαίων που κρατούσαν στα χέρια τους οι φοιτητές στη δεύτερη σειρά του παραταγμένου πλήθους, κατά την προσπάθειά τους να σπάσουν τον αστυνομικό φραγμό, έρχεται σε αντίθεση με το βιντεοληπτικό υλικό, από το οποίο προκύπτει ότι οι φοιτητές που βρίσκονταν στην πρώτη σειρά, κρατώντας το πανό της συγκέντρωσης, δέχτηκαν επανειλημμένα χτυπήματα με τη χρήση αστυνομικής ράβδου. Ακόμη δε και υπό την υποθετική παραδοχή ότι οι φοιτητές προέβησαν πρώτοι σε επιθετικές ενέργειες κατά των αστυνομικών δυνάμεων, από το εξετασθέν βιντεοληπτικό υλικό δεν προκύπτει ότι οι τελευταίες τελούσαν σε κατάσταση άμυνας ικανή να δικαιολογήσει την ένταση και την έκταση των προαναφερθέντων χτυπημάτων, ούτε και τη συνέχιση της χρήσης βίας σε χρονικό σημείο κατά το οποίο οι φοιτητές είχαν ήδη ακινητοποιηθεί, έχοντας πέσει στο έδαφος και απολέσει τις σημαίες που κρατούσαν.

Αντίστοιχη απόκλιση διαπίστωσε η Αρχή και σε υπόθεση αστυνομικής βίας σε βάρος νεαρού άνδρα (**Φ. 315929**), στην οποία η συντάκτρια της έκθεσης πορίσματος αποφεύγει να χαρακτηρίσει το χτύπημα που δέχθηκε ο καταγγέλλων ως λάκτισμα, κάνοντας λόγο για «*χρήση του ποδιού στην περιοχή του υπογαστρίου*» προκειμένου αυτός να λυγίσει τον κορμό του και να κατορθώσουν να τον επιβιβάσουν στο περιπολικό όχημα, παρότι από το βιντεοληπτικό υλικό προκύπτει ξεκάθαρα η ένταση και σφοδρότητα του πλήγματος. Ασυμφωνία μεταξύ των συμπερασμάτων της πορισματικής έκθεσης και του περιεχομένου του διαθέσιμου οπτικοακουστικού υλικού, παρατηρείται και σε υπόθεση αστυνομικής βίας σε βάρος διαδηλωτών στο κέντρο της Αθήνας (**Φ. 333823**), καθώς ο διενεργών κάνει λόγο για επιχείρηση πλαισίωσης και αποκοπής από τον κύριο όγκο της πορείας, πολυπληθούς ομάδας ατόμων που πρόσκεινται στον αναρχικό/αντιεξουσιαστικό χώρο, τα μέλη της οποίας έφεραν κουκούλες τύπου full face, αντιασφυξιογόνες μάσκες ή κράνη και κρατούσαν ξύλινα κοντάρια, πέτρες και άλλα αντικείμενα, ενώ όπως προκύπτει από το βιντεοληπτικό υλικό, τη χρονική στιγμή της αιφνίδιας και βίαιης επέμβασης των αστυνομικών δυνάμεων, στο σημείο βρίσκεται πλήθος ειρηνικών διαδηλωτών που μετέχουν στην πορεία περπατώντας με ήρεμο βηματισμό, οι δε αστυνομικές δυνάμεις βάλλουν κυρίως κατά ενός συνόλου ατόμων που φέρουν πορτοκαλί φωσφορούχα γιλέκα και κρατούν πανό και κόκκινες σημαίες, ομοιάζοντας με τις λεγόμενες ομά-

δες περιφρούρησης της διαδήλωσης και όχι με τη δοθείσα περιγραφή της φερόμενης ως ομάδας αντιεξουσιαστών.

Πολλαπλή ασυμφωνία μεταξύ των συμπερασμάτων του διενεργούντος και των όσων αποτυπώνονται στο συλλεγέν βιντεοληπτικό υλικό διαπιστώθηκε και στην υπόθεση του σοβαρού τραυματισμού φοιτητή εντός του Α.Π.Θ. από χειροβομβίδα κρότου λάμψης (**Φ. 319462**). Όπως επεσήμανε η Αρχή, το πλούσιο βιντεοληπτικό υλικό του φακέλου, προερχόμενο ωστόσο αποκλειστικά από δημοσιεύματα και ιδιώτες, διαψεύδει τόσο τον ισχυρισμό ότι οι διαμαρτυρόμενοι φοιτητές είχαν καλυμμένα τα χαρακτηριστικά του προσώπου τους και έφεραν αντιασφυζιογόνες μάσκες και κράνη, έχοντας ανά χείρας επικίνδυνα αντικείμενα, όσο και αυτόν ότι προέβησαν σε σφοδρή επίθεση σε βάρος των αστυνομικών, η οποία απειλούσε άμεσα τη σωματική ακεραιότητα των τελευταίων. Συγχρόνως, το εν λόγω υλικό δεν επιβεβαιώνει τους υποθετικούς ισχυρισμούς που διατυπώθηκαν σχετικά με τα αίτια του τραυματισμού του παθόντος, όπως ότι αυτός ενδεχομένως παραπάτησε ή παρασύρθηκε από το πλήθος και έπεσε, με αποτέλεσμα να εγείρονται σοβαρά ζητήματα ως προς τον τρόπο εφαρμογής του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α. και την εξ αυτού απορρέουσα υποχρέωση των αρχών για την αντιστροφή του βάρους απόδειξης.

Η βαρύτητα της παράλειψης αξιολόγησης του βιντεοληπτικού υλικού καθίσταται εντονότερη όταν συνοδεύεται από την επιδεικτική παράβλεψη κάθε άλλου στοιχείου της δικογραφίας που σχετίζεται με αυτό, όπως λόγου χάρη στην περίπτωση καταγγελλόμενου βάνουσου ξυλοδαρμού πολίτη στην περιοχή των Αθηνών (**Φ. 347826**), όπου ο διενεργών αγνόησε επιπρόσθετα το περιεχόμενο της υποβλητικής αναφοράς της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων Σωμάτων Ασφαλείας στην αρμόδια Εισαγγελία. Σύμφωνα με το εν λόγω έγγραφο, από την επισκόπηση του βιντεοληπτικού υλικού προκύπτει ότι ο παθών έχει ακινητοποιηθεί, συλληφθεί και βρίσκεται υπό την εξουσία των αστυνομικών, χωρίς να προβάλλει οποιαδήποτε αντίσταση, όταν επεμβαίνει ο πρώτος κατηγορούμενος ειδικός φρουρός, ο οποίος αφού τον απομονώνει, του καταφέρει χτυπήματα με γροθιές στο πρόσωπο και στο σώμα, χωρίς αυτός να προβάλλει οποιαδήποτε αντίσταση. Την ίδια στιγμή, ο δεύτερος κατηγορούμενος εμφανίζεται να στέκεται και να παρακολουθεί χωρίς να προβαίνει σε καμία ενέργεια αποτροπής ή διακοπής της πράξης. Ο Συνήγορος υπογράμμισε ότι η πλήρης αγνόηση του περιεχομένου του βιντεοληπτικού υλικού, αλλά και των παραδοχών της ανωτέρω υποβλητικής αναφοράς, σε συνδυασμό με την άνευ ετέρου υιοθέτηση των ισχυρισμών των εγκαλουμένων, δυναμιτίζει την αξιοπιστία της έρευνας, αφήνοντας τον διοικητικό έλεγχο έκθετο στο σύνολό του.

Το ίδιο μοτίβο επαναλαμβάνεται και στην υπόθεση θανάτου πολίτη κατά τη διάρκεια αστυνομικού ελέγχου στην Κρήτη (**Φ. 343437**), όπου πέραν του διαθέσιμου βιντεοληπτικού υλικού, αναξιοποίητη ως δήθεν αναξιόπιστη παρέμεινε και η έκθεση ανάλυσης οπτικοακουστικού υλικού του τεχνικού συμβούλου, που διόρισε η οικογένεια του φερόμενου θύματος και ειδικότερα το τελικό συμπέρασμά της ότι όλα τα εμφανιζόμενα στο βίντεο στοιχεία και ιδίως η χειροπέδηση του πολίτη, η ένταση στη διάδρασή του με τους αστυνομικούς και η σωματική αδυναμία και καταπόνησή του, υποδεικνύουν ότι μεσολάβησε επεισόδιο μεταξύ τους, χωρίς ωστόσο αυτό να έχει καταγραφεί στο υπάρχον βιντεοληπτικό υλικό. Παρά το γεγονός ότι προς την ίδια κατεύθυνση κινούνται και οι μαρτυρίες που κάνουν λόγο για «φασαρία» μεταξύ του φερόμενου θύματος και των δύο ελεγχόμενων αστυνομικών καθώς και για «ομιλίες», η ένταση των οποίων τις καθιστούσε αντιληπτές στο εσωτερικό οικίας, το αντεπιχείρημα που προβάλλεται από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς και οικειοποιείται ο διενεργών συνοψίζεται στην ανυπαρξία σχετικής βιντεοσκοπημένης καταγραφής. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, οι αμφιβολίες προτάσσονται εκ νέου ως επαρκής βάση για τη μη αναζήτηση συγκεκριμένων απαντήσεων, η οποία επεκτείνεται έως την επιλογή του διενεργούντος να μην προβεί σε ίδια επισκόπηση του υπάρχοντος βιντεοληπτικού υλικού και ως εκ τούτου να μην διαθέτει ίδια αντίληψη επί του συγκεκριμένου αποδεικτικού στοιχείου.

Το ζήτημα της προσωπικής αντίληψης του βιντεοληπτικού υλικού αναδείχθηκε από τον Συνήγορο και σε υπόθεση καταγγελλόμενου τραυματισμού εκπαιδευτικού από χειροβομβίδα κρότου λάμψης (**Φ. 333822**), κατά τη διερεύνηση της οποίας ο διενεργών ανέθεσε σε υφιστάμενό του να παρακολουθήσει τα αρχεία βιντεοληπτικού υλικού και στη συνέχεια έλαβε την ένορκη κατάθεσή του ερωτώντας τον σχετικά με τις διαπιστώσεις του. Η Αρχή εξέφρασε την επιφύλαξή της ως προς τη μέθοδο που ακολουθήθηκε για την αξιολόγηση και συνεκτίμηση των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων, επισημαίνοντας ότι η δικονομική αρχή της αμεσότητας της αποδεικτικής διαδικασίας με την έννοια της άμεσης επαφής ή εντύπωσης του κρίνοντος¹⁶³, εφαρμοζόμενη αναλογικά στην πειθαρχική διαδικασία σύμφωνα με το άρθρο 8 του π.δ. 120/2008, επιβάλλει ο διενεργών τη διοικητική εξέταση να έχει άμεση, προσωπική αντίληψη του αποδεικτικού υλικού. Η αρχή αυτή, άρρηκτα συνδεδεμένη με την αρχή της ηθικής απόδοξης, είναι θεμελιώδης για τον σχηματισμό της δικανικής πεποίθησης του συντάκτη της έκθεσης πορίσματος, επιτρέποντας του να σχηματίσει ίδια αντίληψη για το περιεχόμενο των αποδεικτικών μέσων, ενώ παράλληλα διασφαλίζει ότι η κρίση

163. Α. Κωνσταντινίδης, Η απόδειξη στην ποινική δίκη, 2η έκδ., 2022, σ. 58

του βασίζεται σε πρωτογενές αποδεικτικό υλικό και όχι σε δευτερογενείς πηγές, περιορίζοντας έτσι τον κίνδυνο αυθαιρεσίας.

Η αναζήτηση και αξιολόγηση φωτογραφικού και ηχητικού υλικού

Σημαντική αποδεικτική αξία διαθέτει και το τυχόν υπάρχον φωτογραφικό υλικό, όπως λόγου χάρη, οι φωτογραφίες που λαμβάνονται κατά τη φωτογραφική σήμανση των συλληφθέντων και οι εν γένει φωτογραφίες από τις αρμόδιες εγκληματολογικές υπηρεσίες ή οι φωτογραφίες που προσκομίζονται από ιδιώτες ή περιλαμβάνονται σε δημοσιεύματα. Η συμβολή τους στην αποδεικτική διαδικασία καθίσταται ακόμα σπουδαιότερη στην περίπτωση κρατουμένων και πολιτών που γενικότερα βρίσκονται στη σφαίρα ευθύνης των αρχών και για τους οποίους υπάρχουν ενδείξεις τραυματισμού ή/και άσκησης βίας εναντίον τους, ή ακόμη και προσβολή κατά της ζωής. Ταυτόχρονα, στη διαλεύκανση των πραγματικών περιστατικών συμβάλλουν ουσιαστικά και τα ηχητικά ντοκουμέντα, όπως οι απομαγνητοφωνημένες συνομιλίες μεταξύ των διατεθεισών δυνάμεων και του Ρ/Τ Κέντρου κατά τη διαχείριση δημόσιων συναθροίσεων ή οι απομαγνητοφωνημένες συνομιλίες πολιτών με τους εκφωνητές της Άμεσης Δράσης.

Παρά την αδιαμφισβήτητη αποδεικτική αξία των ανωτέρω στοιχείων, η Αρχή διαπίστωσε και κατά το έτος 2025 πλημμέλειες ως προς την αναζήτηση και ένταξή τους στις πειθαρχικές δικογραφίες, αλλά και ως προς την αξιολόγησή τους από τους διενεργούντες τις διοικητικές εξετάσεις. Όσον αφορά στην περίπτωση των φωτογραφικών αρχείων, ενδεικτική είναι υπόθεση σχετιζόμενη με καταδίωξη ατόμων καταγωγής Ρομά (**Φ. 310513**), κατά τη διοικητική διερεύνηση της οποίας ο διενεργών παρέλειψε να αναζητήσει και να συλλέξει τις φωτογραφίες σήμανσης του καταγγέλλοντα, καθώς και των λοιπών συλληφθέντων, αλλά και η υπόθεση καταγγελλόμενης βίαιης απόσπασης ομολογίας πολίτη στη Γ.Α.Δ.Α. (**Φ. 291461**), στην οποία τα αντίγραφα των φωτογραφιών του συλληφθέντος στο πλαίσιο της εγκληματολογικής του σήμανσης αναζητήθηκαν και ενσωματώθηκαν στον φάκελο της Π.Δ.Ε. μόνο μετά από σχετική υπόδειξη του Εθνικού Μηχανισμού στο αναπεμπτικό του πόρισμα. Ακόμη όμως και στις περιπτώσεις που οι σχετικές φωτογραφίες αναζητούνται από τους διενεργούντες, η ενσωμάτωσή τους στον πειθαρχικό φάκελο σε εκτυπωμένη μορφή χαμηλής ευκρίνειας, δυσχεραίνει τη συνεκτίμησή τους με το λοιπό συλλεγέν αποδεικτικό υλικό (**Φ. 319462, Φ. 343437**).

Σε άλλη υπόθεση, ο διενεργών επέδειξε αξιοσημείωτη επιμέλεια στη συλ-

λογή του αποδεικτικού υλικού (**Φ. 336554**), εντούτοις δεν έλαβε υπόψη και δεν συνεκτίμησε κατά τον σχηματισμό της δικανικής του πεποίθησης τον χρόνο λήψης των φωτογραφιών που απεικονίζουν τις κακώσεις του καταγγέλλοντος, όπως αυτός προκύπτει από τα αντίστοιχα ηλεκτρονικά αρχεία, τα οποία φαίνονται να ελήφθησαν σε τρεις διαφορετικές ημερομηνίες, ούτε διερεύνησε την τεχνική δυνατότητα επαλήθευσης της ακρίβειας των ανωτέρω δεδομένων από τη Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών. Η ανωτέρω παράλειψη δεν βοήθησε στη διασαφήνιση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης και ειδικότερα στην άρση της προκληθείσας σύγχυσης ως προς τον χρόνο επέλευσης των βαρύτερων ή επιπρόσθετων κακώσεων, τις οποίες καταγγέλλει ο εγκαλών και απεικονίζονται στο φωτογραφικό υλικό που ο ίδιος προσκόμισε.

Τέλος, σε ό,τι αφορά στην αναζήτηση και αξιολόγηση του τυχόν διαθέσιμου ηχητικού υλικού, σε υπόθεση αστυνομικής βίας σε βάρος διαδηλωτών (**Φ. 289101**), παρά τη σύσταση του Συνηγόρου για συμπερίληψη στο αποδεικτικό υλικό των απομαγνητοφωνημένων συνομιλιών μεταξύ των διατεθεισών δυνάμεων και του P/T κέντρου, οι εν λόγω συνδιαλέξεις εξακολουθούν ακόμη και μετά τη συμπλήρωση της έρευνας να ελλείπουν από την πειθαρχική δικογραφία, χωρίς οποιαδήποτε αιτιολόγηση στην έκθεση πορίσματος. Σε έτερη υπόθεση σχετιζόμενη με περιστατικό καταδίωξης (**Φ. 310513**), η αναζήτηση και συλλογή από τον διενεργούντα των ηχητικών ντοκουμέντων με το κέντρο άμεσης δράσης που συντόνιζε την εν λόγω αστυνομική επιχείρηση επίσης παραλείπεται, παρότι θα συνέβαλλε προς την κατεύθυνση της αποσαφήνισης της έννοιας της επικινδυνότητας των τεσσάρων διωκόμενων, η οποία αιωρείται αδιευκρίνιστα τόσο σε κάποιες αστυνομικές καταθέσεις όσο και στο πειθαρχικό πόρισμα, δίχως να λαμβάνεται υπόψη η ισχύς των αστυνομικών δυνάμεων που μετείχαν συνολικά στο περιστατικό, τόσο με ποσοτικούς όσο και με ποιοτικούς όρους, η αναλογία τους με τον αριθμό, την ηλικία και τον σωματότυπο των πρώτων, αλλά και το υποχρεωτικό ανασταλτικό αποτέλεσμα των ποινών που τους επιβλήθηκαν από το αρμόδιο Τριμελές Πλημμελειοδικείο.

Η αναγνώριση των υπαιτίων

Όσον αφορά στην κρίσιμη για την αποτελεσματικότητα της έρευνας ικανότητά της να οδηγήσει στην αναγνώριση και ταυτοποίηση των υπαιτίων, ο Συνήγορος παρατηρεί συχνά την πλήρη παράλειψη των απαραίτητων ενεργειών, όπως στην προαναφερθείσα περίπτωση της καταγγελλόμενης βίαιης απόσπασης ομολογίας (**Φ. 291461**), κατά τη διερεύνηση της οποίας

δεν επεδείχθησαν στον καταγγέλλοντα φωτογραφίες των εμπλεκομένων αστυνομικών, προκειμένου να προβεί στην αναγνώριση όσων φέρονται ότι τον κακομεταχειρίστηκαν. Αντίστοιχα, σε περιστατικό προσβολής κατά της σωματικής ακεραιότητας στο κέντρο της Αθήνας (**Φ. 324109**), πλην της ταυτοποίησης του ενός εγκαλουμένου αστυνομικού, ουδεμία προσπάθεια καταβλήθηκε προκειμένου να εντοπιστούν τα υπόλοιπα μέλη της διμοιρίας, τα οποία φέρονται ότι επιτέθηκαν, απείλησαν και προπηλάκισαν τους καταγγέλλοντες, παρότι αμφότεροι κατέθεσαν ότι μπορούν να αναγνωρίσουν και τον δεύτερο αστυνομικό που ακινητοποίησε τη μοτοσικλέτα τους με τη χρήση βίας και ενώ προχώρησαν σε μια γενική περιγραφή που θα μπορούσε να βοηθήσει στην ταυτοποίησή του. Οι πληροφορίες αυτές δεν αξιοποιήθηκαν, ούτε συνεκτιμήθηκαν καθ' οιονδήποτε τρόπο από τον διενεργήσαντα την έρευνα, ενώ παράλληλα ουδέποτε κλήθηκαν οι εγκαλούντες να αναγνωρίσουν τους εμπλεκόμενους στο συμβάν μεταξύ των δεκαπέντε αστυνομικών που απάρτιζαν την ανωτέρω διμοιρία.

Σε υπόθεση σχετιζόμενη με αστυνομική βία κατά τη διάρκεια επιχείρησης σε καταυλισμό Ρομά (**Φ. 287630**), ο διενεργών, αν και ορθά εκκινεί διαδικασία αναγνώρισης στο πλαίσιο του διερευνητικού καθήκοντος και του σκοπού ανεύρεσης της ουσιαστικής αλήθειας, επιλέγει να επιδείξει στο φερόμενο θύμα δεκαέξι φωτογραφίες αστυνομικών, οι οποίοι δεν προκύπτει από κανένα έγγραφο ή άλλο στοιχείο της δικογραφίας να εμπλέκονται στον έλεγχο της οικίας ή στην προσαγωγή του συζύγου της καταγγέλλουσας. Αντίθετα, τα μέλη της αστυνομικής ομάδας που ενεπλάκησαν στην προσαγωγή του συζύγου της καταγγέλλουσας και φέρουν εξοπλισμό συμβατό με αυτόν που η τελευταία περιγράφει και πιο συγκεκριμένα οι αστυνομικοί εκείνοι της Ο.Π.Κ.Ε. Άρτας που διενήργησαν την εν λόγω προσαγωγή, εξαιρούνται από τη διαδικασία αναγνώρισης επί τη βάση της συγγενούς και όχι της ακριβούς χρωματικής απόχρωσης των στολών τους, η οποία αντί για μπλε σκούρο προσδιορίζεται από τον διενεργούντα ως μαύρη. Έτσι, αντί του σκοπού ανεύρεσης της ουσιαστικής αλήθειας, αυτό που προκύπτει ότι επετεύχθη ήταν η σύγχυση του φερόμενου θύματος, που με τη σειρά της αποτέλεσε το βασικό επιχείρημα υπέρ της μη απόδειξης της καταγγελίας.

Εξίσου σημαντική με την ορθή διεξαγωγή της διαδικασίας αναγνώρισης είναι όμως και η έγκαιρη εκκίνηση αυτής, σε χρονική εγγύτητα με τα καταγγελλόμενα, όπως καταδεικνύεται από τη διοικητική διερεύνηση καταγγελίας για βασανιστήρια σε βάρος πολίτη στην Αττική (**Φ. 301008**). Ανταποκρινόμενη στις παρατηρήσεις αναπεμπτικού πορίσματος της Αρχής, η διενεργούσα τη συμπλήρωση της έρευνας αναζήτησε και συμπεριέλαβε στη διοικητική δικογραφία ονομαστική κατάσταση με όλους τους εκτελού-

ντες υπηρεσία στον επίμαχο όροφο τις συγκεκριμένες ημέρες, καθώς και φωτογραφίες αυτών, ενώ επίσης εξέτασε συμπληρωματικά τον καταγγέλλοντα επιδεικνύοντάς του τις εν λόγω φωτογραφίες. Ωστόσο, ο τελευταίος δεν μπόρεσε να αναγνωρίσει οποιονδήποτε εξ αυτών ως έναν εκ των αστυνομικών που τον κακομεταχειρίστηκαν, παρότι κατά την πρώτη κατάθεσή του είχε αναφέρει ότι θυμάται πολύ καλά όλους τους αστυνομικούς που ήταν παρόντες κατά την κράτησή του, επιβεβαιώνοντας ότι μπορεί να τους κατονομάσει «και με κλειστά μάτια». Η πραγματοποίηση της διαδικασίας αναγνώρισης δύο και πλέον χρόνια μετά το συμβάν και η συνακόλουθη αδυναμία του καταγγέλλοντος να αναγνωρίσει τους υπαίτιους της κακομεταχείρισής του φανερώνουν την κρισιμότητα της διερεύνησης παρόμοιων περιστατικών με τη δέουσα αμεσότητα και ταχύτητα.

4.1.3. Ιατροδικαστικές εκθέσεις και γνωματεύσεις

Οι ιατρικές γνωματεύσεις και βεβαιώσεις και οι εκθέσεις ιατροδικαστικής εξέτασης συνιστούν αποδεικτικά στοιχεία καθοριστικής σημασίας για την αποτελεσματική διερεύνηση υποθέσεων σχετιζόμενων με βασανιστήρια και προσβολές κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας και υγείας ή της γενετήσιας ελευθερίας. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η συντριπτική πλειονότητα των υποθέσεων που εισέρχονται κάθε χρόνο στον Συνήγορο του Πολίτη αφορά στις ανωτέρω κατηγορίες περιστατικών αυθαιρεσίας, σε βάρος προσώπων που βρίσκονται υπό τον γενικότερο έλεγχο των αρχών ή έχουν συλληφθεί και κρατούνται, η αναζήτηση και αξιολόγηση των σχετικών εκθέσεων και γνωματεύσεων ανάγεται σε θεμελιώδες καθήκον των διενεργούντων τις διοικητικές έρευνες. Η ενσωμάτωσή τους στην πειθαρχική δικογραφία και η αξιολόγηση και συνεκτίμησή τους από τους διενεργούντες τη διοικητική εξέταση εξυπηρετεί πολλαπλούς σκοπούς, συμβάλλοντας στην επαλήθευση ή μη της βασιμότητας των καταγγελλομένων και τη διαλεύκανση των πραγματικών περιστατικών. Πιο συγκεκριμένα, η ένταξη στο αποδεικτικό υλικό ιατρικών εγγράφων ή/και ιατροδικαστικής έκθεσης επιτρέπει την πιστοποίηση των καταγγελλόμενων τραυματισμών ή σωματικών κακώσεων, τον προσδιορισμό των αιτιών και του τρόπου πρόκλησής τους, καθώς και τη διαπίστωση της ύπαρξης ή μη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ των ιατρικών ευρημάτων και της πειθαρχικά ελεγκτέας συμπεριφοράς των οργάνων των κρατικών αρχών.

Ταυτόχρονα, τα ανωτέρω αποδεικτικά στοιχεία επιτρέπουν την αξιολόγηση της έντασης της βίας που χρησιμοποιήθηκε, καθιστώντας συνακόλουθα εφικτό τον έλεγχο της τήρησης των αρχών της αναγκαιότητας και της ανα-

λογικότητας στο εκάστοτε διερευνώμενο περιστατικό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί υπόθεση αστυνομικής βίας σε βάρος διαδηλωτών (Φ. 289101), στην οποία η αρμόδια Εισαγγελέας έκρινε ότι οι αστυνομικοί που επιχείρησαν τη σύλληψη του καταγγέλλοντος «υπερέβησαν το αναγκαίο μέτρο της επιβαλλόμενης σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας βίας που επιτρέπεται να ασκήσουν οι αστυνομικοί σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του συλλαμβανομένου (άρθρο 278 παρ. 2 του Κ.Π.Δ.), καθώς η βία αυτής της εντάσεως, όπως προκύπτει και από την από ... ιατρική βεβαίωση – γνωμάτευση του Γενικού Νοσοκομείου .../Τ.Ε.Π., στην οποία αναφέρονται ότι προκλήθηκαν στον παθόντα πολλαπλές εκδορές στα γόνατα, στα άκρα, εκχυμώσεις, μώλωπες στο δεξί χέρι και οίδημα κροταφοβρεγματικά, υπερέβαινε *in concreto* το αναγκαίο μέτρο για την πραγματοποίηση της σύλληψης». Εντούτοις, όπως παρατήρησε ο Συνήγορος κατά την αναπομπή της υπόθεσης στον αρμόδιο Υπουργό, τόσο τα ευρήματα της ιατρικής γνωμάτευσης, όσο και οι ερειδόμενες σε αυτά παραδοχές της ανωτέρω εισαγγελικής διάταξης, αγνοήθηκαν από τον ενεργήσαντα τη διοικητική εξέταση, ο οποίος επέμεινε αναιτιολόγητα να ενστερνίζεται την εκδοχή των ελεγχόμενων αστυνομικών.

Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου σε περιπτώσεις καταγγελιών για κακομεταχείριση κατά παράβαση του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α., η εξουσιαστική σχέση που συνδέει τις αρχές με τα πρόσωπα που βρίσκονται υπό κράτηση ή γενικότερα υπό τον έλεγχο της Αστυνομίας ή άλλης αρμόδιας Αρχής, αντιστρέφει το βάρος απόδειξης, μεταθέτοντάς το στα κρατικά όργανα. Η ανωτέρω υποχρέωση μεγεθύνεται όταν η καταγγελλόμενη κακομεταχείριση πιστοποιείται με ιατρικές γνωματεύσεις ή ιατροδικαστικές εξετάσεις, υποχρεώνοντας τις αρμόδιες κρατικές αρχές να παρέχουν ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, για τα αίτια των τραυματισμών των παθόντων¹⁶⁴. Η παράλειψη παρόμοιων εξηγήσεων μπορεί να αποτελέσει επαρκή βάση για τη στοιχειοθέτηση δυσμενούς δικανικής κρίσης για το υπόλογο κράτος, η οποία «δικαιολογείται από το γεγονός ότι τα πρόσωπα υπό κράτηση είναι σε ευάλωτη θέση και οι αρχές έχουν χρέος να τα προστατεύουν».¹⁶⁵ Ταυτόχρονα, ως κρατούμενος κατά την κρίση του Δικαστηρίου «πρέπει να θεωρηθεί όχι μόνον ο περιορισμένος σε οργανωμένο χώρο κράτησης (κρατητήριο, φυλακή, στρατόπεδο συγκέντρωσης), αλλά και ο συλληφθείς, πριν συνταχθεί η έκθεση σύλληψης και ο προσαγόμενος για τον οποίο δεν συνέτρεξε περίπτωση

164. Μεταξύ άλλων, Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Bouyid* κατά Βελγίου, 28.09.2015, παρ. 82 – 83

165. Όπ.π.

σύνταξης τέτοιας έκθεσης, καθώς το στάδιο της μεταγωγής ή προσαγωγής είναι εξόχως επικίνδυνο για εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών βαρβαρότητας, όντας χρονικά εγγύτερα στη θεωρούμενη ως παράνομη ή αντιπειθαρχική συμπεριφορά».¹⁶⁶

Αναγνωρίζοντας την κομβική σημασία των ιατρικών εγγράφων για την αποδεικτική διαδικασία και την αρτιότητα της πειθαρχικής έρευνας, ο Εθνικός Μηχανισμός υπενθυμίζει ήδη κατά το στάδιο της εκκίνησης των διοικητικών εξετάσεων, την υποχρέωση των διενεργούντων να λάβουν όλα τα εύλογα μέτρα που είναι διαθέσιμα για τη διασφάλιση των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων. Συγχρόνως, υπογραμμίζει την κρισιμότητα της άμεσης και έγκαιρης κινητοποίησης των πειθαρχικών οργάνων για την αποφυγή του κινδύνου απώλειας ή αλλοίωσης του αποδεικτικού υλικού, λαμβάνοντας υπόψη ότι η κλινική εικόνα των προσώπων που έχουν υποστεί τραυματισμούς μεταβάλλεται με το πέρασμα του χρόνου λόγω της σταδιακής αποκατάστασης της υγείας τους, είτε κατόπιν ιατρικών χειρισμών, είτε με μόνες τις φυσικές δυνάμεις του οργανισμού. Ενδεικτική είναι η υπόθεση καταγγελλόμενου τραυματισμού εκπαιδευτικού από χειροβομβίδα κρότου λάμψης στο πλαίσιο δημόσιας συνάθροισης (**Φ. 333822**), στην οποία η καθυστέρηση στην παραγγελία ιατροδικαστικής εξέτασης της παθούσας απέβη καθοριστική ως προς την αδυναμία της έρευνας να οδηγήσει στην εξακρίβωση των αιτιών του τραυματισμού και της ταυτότητας των υπαιτιών. Η κλινική εξέταση της ιδιώτιδας τριάντα ημέρες μετά το συμβάν ουδόλως συνεισέφερε στη στοιχειοθέτηση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης, αφού ο αρμόδιος ιατροδικαστής επεσήμανε ότι, λόγω των αναγκαίων ιατρικών χειρισμών που έχουν προηγηθεί, αλλά και του μεγάλου χρονικού διαστήματος που έχει μεσολαβήσει, δεν είναι εφικτός ο προσδιορισμός του μηχανισμού πρόκλησης του τραύματος που αναφέρεται στις ιατρικές βεβαιώσεις.

Η πλημμελής αναζήτηση των ιατρικών εγγράφων

Παρά τις πάγιες συστάσεις της Αρχής, η επεξεργασία των πειθαρχικών διογραφιών από τον Εθνικό Μηχανισμό το έτος 2025 κατέδειξε πλημμέλειες τόσο ως προς την αναζήτηση και συλλογή των ιατρικών και ιατροδικαστικών εγγράφων, όσο και ως προς την αξιολόγησή τους από τα πειθαρχικά όργανα. Έτσι, σε σημαντικό αριθμό υποθέσεων που αφορούν περιστατικά βασανιστηρίων και προσβολής της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας, ή ακόμη και της ζωής, παρατηρείται η απουσία ιατροδικαστικών εκθέσεων ή/

166. Απόφαση Τρ.Εφ.Πλημ.Θεσ. 947/2018

και ιατρικών πιστοποιητικών (**Φ. 320718, Φ. 289101, Φ. 322876, Φ. 334950, Φ. 333821, Φ. 282401, Φ. 281072, Φ. 333517, Φ. 370279, Φ. 349248, Φ. 347826, Φ. 291461, Φ. 381059, Φ. 372562**) ή η ένταξή τους στο αποδεικτικό υλικό μόνο κατόπιν συμπλήρωσης της διενεργηθείσας έρευνας, σε συμμόρφωση με σχετική υπόδειξη αναπεμπτικού πορίσματος της Αρχής (**Φ. 270993, Φ. 301008**). Η διαπίστωση αυτή είναι ικανή από μόνη της να εγείρει σοβαρό προβληματισμό για την ποιότητα και αποτελεσματικότητα του πειθαρχικού ελέγχου, πολλώ μάλλον εάν αξιολογηθεί συνδυαστικά με την έκβαση των διοικητικών εξετάσεων, η οποία στη συντριπτική πλειονότητα των σχετικών ερευνών καταλήγει στην πρόταση περί αρχειοθέτησης της υπόθεσης.

Ως ενδεικτικό παράδειγμα αναφέρεται η διενεργηθείσα έρευνα επί καταγγελλομένων για αστυνομική βία σε βάρος διαδηλωτών (**Φ. 282401**), στην οποία βουλευτής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που μετείχε στις κινητοποιήσεις των κατοίκων ενάντια στην εγκατάσταση αιολικού πάρκου, κατήγγειλε ότι αρκετοί πολίτες τραυματίστηκαν και αναζήτησαν περίθαλψη στο τοπικό Κέντρο Υγείας, εντούτοις ουδείς από τους τρεις διαδοχικά ενεργήσαντες την έρευνα απευθύνθηκε στην εν λόγω μονάδα υγειονομικής περίθαλψης, προκειμένου να επιβεβαιωθεί η βασιμότητα των καταγγελλομένων και να αναζητηθούν σχετικές ιατρικές βεβαιώσεις ή γνωματεύσεις, οι οποίες θα επέτρεπαν και την ταυτοποίηση των παθόντων. Η παράλειψη αυτή σε συνδυασμό με τη γενικότερη πλημμελή αναζήτηση αποδεικτικών στοιχείων και την υπέρμετρη καθυστέρηση ολοκλήρωσης της έρευνας κατέστησαν πρακτικά αδύνατη την αποτελεσματική διερεύνηση των καταγγελιών, οδηγώντας νομοτελειακά στην αρχειοθέτηση της υπόθεσης.

Ακόμη όμως και όταν ο διενεργηθείς πειθαρχικός έλεγχος καταλήγει σε στοιχειοθέτηση πειθαρχικής ευθύνης των ελεγχόμενων αστυνομικών, η απουσία των απαιτούμενων ιατρικών εγγράφων από την πειθαρχική δικογραφία αποδυναμώνει τις αποδιδόμενες σε αυτούς κατηγορίες, με αποτέλεσμα σε περίπτωση επιβολής πειθαρχικής ποινής, να ελλοχεύει ο κίνδυνος ακύρωσης της σχετικής απόφασης λόγω έλλειψης αιτιολογίας, αφού αυτή δεν θα βρίσκει έρεισμα στα στοιχεία του φακέλου¹⁶⁷. Ενδεικτική είναι η περίπτωση έρευνας για απρόκλητη επίθεση αστυνομικού σε πολίτη με χρήση όπλου πολεμικών τεχνών, στην οποία προτείνεται η παραπομπή του εγκαλουμένου στο αρμόδιο Πειθαρχικό Συμβούλιο με το ερώτημα επιβολής της ποινής της αργίας με απόλυση (**Φ. 370279**). Στον φάκελο της υπόθεσης περιλαμβάνονται ιατρικές γνωματεύσεις που αφορούν μόνον στον ελεγχό-

167. Βλ. ενδεικτικά ΔΕΑ 76/2011, 237/2010.

μενο αστυνομικό, παρά το γεγονός ότι ο καταγγέλλων κατέθεσε πως εξετάστηκε από ιατρούς του Κ.Α.Τ. και τοποθετήθηκε στο χέρι του γύψος. Ελλείψει των σχετικών ιατρικών γνωματεύσεων που επικαλείται ο καταγγέλλων, ο Συνήγορος παρατήρησε ότι τα συμπεράσματα του διενεργούντος σχετικά με τις σωματικές βλάβες που φέρεται να υπέστη ο ιδιώτης δεν βρίσκουν έρεισμα στα στοιχεία του φακέλου, λόγω απουσίας τόσο κρίσιμων ιατρικών εγγράφων, όσο και σχετικών μαρτυριών και ως εκ τούτου συνέστησε την αναμόρφωση του αιτιολογικού μέρους της πρότασης παραπομπής.

Η ελλιπής αξιολόγηση των ιατρικών εγγράφων

Παρά τις ανωτέρω διαπιστώσεις, η τυπική ενσωμάτωση των ιατρικών και ιατροδικαστικών εγγράφων στις πειθαρχικές δικογραφίες παρουσιάζει σταδιακή βελτίωση με την πάροδο των ετών, αρχίζοντας να εμπεδώνεται ως αναπόσπαστο κομμάτι του διερευνητικού καθήκοντος των διενεργούντων τις διοικητικές εξετάσεις. Ωστόσο, ανησυχητική είναι η διαπίστωση ότι για άλλη μία χρονιά, η αναζήτηση και συλλογή των εν λόγω εγγράφων δεν συνεπάγεται και την ουσιαστική αναβάθμιση των διοικητικών ερευνών, αφού στην πλειονότητα των εξεταζόμενων περιπτώσεων, δεν συνοδεύεται από την αναγκαία ορθή αξιολόγηση και συνεκτίμησή τους με το λοιπό αποδεικτικό υλικό, πλημμέλεια που οδηγεί εν τοις πράγμασι σε απαξίωση και εξουδετέρωση της αποδεικτικής τους αξίας (**Φ. 259975, Φ. 328837, Φ. 320718, Φ. 326938, Φ. 310513, Φ. 343437, Φ. 282183, Φ. 250375, Φ. 290228, Φ. 269135, Φ. 270993, Φ. 324109, Φ. 333823, Φ. 336554, Φ. 286869, Φ. 316964, Φ. 289101, Φ. 281072, Φ. 295448, Φ. 334764, Φ. 289104, Φ. 301008, Φ. 323122, Φ. 290226, Φ. 299498, Φ. 296931, Φ. 337634, Φ. 335561, Φ. 381565, Φ. 319462, Φ. 344865**). Παρατηρείται δηλαδή απροθυμία των αρμόδιων οργάνων να αναγνωρίσουν τη βαρύνουσα και εγνωσμένη σημασία των συγκεκριμένων αποδεικτικών στοιχείων, αλλά και άκριτη ταύτιση με τους ισχυρισμούς των ελεγχόμενων αστυνομικών, γεγονός που υποσκάπτει την αμεροληψία και αποτελεσματικότητα της έρευνας, ισοδυναμώντας ουσιαστικά με άρνηση απόδοσης ευθυνών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η συμμόρφωση με τις συστάσεις του Εθνικού Μηχανισμού λαμβάνει μόνον τυπικό χαρακτήρα, αφού η μέριμνα για τη συμπερίληψη των εν λόγω εγγράφων στην πειθαρχική δικογραφία προσκρούει στην απαξίωσή τους εκ μέρους των διενεργούντων τις διοικητικές εξετάσεις, οι οποίοι προβαίνουν σε επιλεκτική αξιοποίηση των διαθέσιμων αποδεικτικών μέσων με σκοπό την εξαγωγή των επιθυμητών κάθε φορά συμπερασμάτων, επιδιδόμενοι συχνά σε αυθαίρετες προσωπικές εκτιμήσεις και ερμηνευτικές ακροβασίες.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα υπόθεσης αστυνομικής βίας σε βάρος πολίτη στην περιοχή των Αθηνών (**Φ. 269135**), όπου η διενεργούσα δοκιμάζει η ίδια να ερμηνεύσει τα ευρήματα που περιέχει η ιατροδικαστική έκθεση, το φύλλο ασθενούς του Τμήματος Επειγόντων Περιστατικών του Νοσοκομείου Κ.Α.Τ. και η σχετική ιατρική γνωμάτευση του ιδίου νοσοκομείου που αναζήτησε και έλαβε σε σχέση με την κατάσταση υγείας του καταγγέλλοντα. Το αδόκιμο μιας τέτοιας πρακτικής υπαγορεύεται προφανώς από την έλλειψη ειδικών γνώσεων από τη πλευρά της διενεργούσας ώστε να προβαίνει σε ιατρικές εκτιμήσεις, καθώς και από το έλλειμμα αξιοπιστίας που συνοδεύουν τα γενικά διδάγματα της ιατρικής που επικαλείται. Επιπλέον, παρά τη παραδοχή της ότι δεν μπορεί να εξαγάγει μετά βεβαιότητας ασφαλή και τεκμηριωμένα συμπεράσματα σε σχέση με τους τραυματισμούς του καταγγέλλοντα, δεν κάλεσε ως μάρτυρες ούτε τον ιατροδικαστή που εξέτασε τον τελευταίο, ούτε τους θεράποντες ιατρούς που ανέλαβαν την περίθαλψη του.

Η απαξίωση των ιατρικών γνωματεύσεων και ιατροδικαστικών εξετάσεων ως αποδεικτικών στοιχείων φτάνει ενίοτε έως την πλήρη αγνόησή τους από τους διενεργούντες τις διοικητικές εξετάσεις, όπως στην υπόθεση αστυνομικής βίας σε βάρος τεσσάρων ατόμων καταγωγής Ρομά (**Φ. 310513**). Στην περίπτωση αυτή, οι ιατρικές γνωματεύσεις δεν προκύπτει να λαμβάνονται υπόψη κατά την πειθαρχική έρευνα, καθώς με βάση το περιεχόμενο της έκθεσης πορίσματος παραλείπεται και η παραμικρή μνεία σε αυτές, ενώ ο διενεργών παραλείπει να επιμεληθεί ακόμη και της προσκόμισης καθαρογραμμένων αντιγράφων τους στον πειθαρχικό φάκελο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η ανάγνωση τους και έτσι η μόνη πληροφόρηση επί των ευρημάτων τους να παρέχεται εμμέσως εκ της μοναδικής αναφοράς σε αυτές από την ιατροδικαστική έκθεση. Αλλά και ως προς την τελευταία, παρόλο που το περιεχόμενο της αποτυπώνεται στο πειθαρχικό πόρισμα, δεν τυγχάνει καμίας περαιτέρω αξιολόγησης και αξιοποίησης στην πειθαρχική διαδικασία, παρά την αναγνωρισμένη αποδεικτική της αξία τόσο από την εθνική όσο και ευρωπαϊκή νομολογία. Παράλληλα, ο διενεργών παραλείπει να καλέσει ως μάρτυρα τόσο την ιατροδικαστή που εξέτασε τον καταγγέλλοντα, όσο και τους θεράποντες ιατρούς του στο Π.Γ.Ν. Νίκαιας.

Ταυτόχρονα, δεν εκλείπει και η περίπτωση της μερικής παράβλεψης των ιατρικών εγγράφων ή των καταθέσεων των αρμοδίων ιατρών και της επιλεκτικής αξιοποίησης μόνον όσων εξ αυτών εξυπηρετούν την υιοθετούμενη από τα πειθαρχικά όργανα εκδοχή των πραγματικών περιστατικών. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα διοικητικής εξέτασης με αντικείμενο τη διερεύνηση καταγγελιών για βασανιστήρια και άλλες προσβολές θεμελιωδών δικαιωμάτων σε βάρος νεαρού άνδρα (**Φ. 282183**), όπου ο διενεργών

αγνόησε εντελώς ιατρική γνωμάτευση, την ιατροδικαστική γνωμοδότηση του τεχνικού συμβούλου της οικογένειας, καθώς και τις πρόσθετες μαρτυρίες του νοσηλευτικού και ιατρικού προσωπικού, που ελήφθησαν κατά την πρώτη συμπλήρωση της Ε.Δ.Ε. Αντιθέτως, επικαλέστηκε τον λοιπό ιατρικό φάκελο του καταγγέλλοντα και γενικώς μαρτυρίες ιατρών, νοσηλευτών και του προσωπικού του Ε.Κ.Α.Β., χωρίς σαφή αναφορά σε συγκεκριμένα σημεία και χωρίς συνθετική ανάλυση, επιχειρώντας ανεπιτυχώς να τεκμηριώσει την κρίση του ότι οι διαπιστωθείσες κακώσεις συνιστούν επικίνδυνες και όχι βαριές σωματικές βλάβες.

Η εξέταση των αρμοδίων ιατρών και ιατροδικαστών

Επιδιώκοντας την ορθή αξιολόγηση των ιατρικών γνωματεύσεων και ιατροδικαστικών εκθέσεων και την αποφυγή μεροληπτικών και αυθαίρετων ερμηνειών που στερούνται επιστημονικού ερείσματος, ο Εθνικός Μηχανισμός δεν παραλείπει να υπογραμμίζει την ανάγκη ένορκης διοικητικής εξέτασης των αρμόδιων ιατρών ή ιατροδικαστών ως προς τα ευρήματά τους σε αντίστιξη με τα καταγγελλόμενα και ιδίως ως προς τη συμβατότητα ή μη των διαπιστώσεων τους με τον αναφερόμενο τρόπο πρόκλησης. Μάλιστα, όταν η καταγγελλόμενη προσβολή κατά της ζωής, σωματικής ακεραιότητας ή υγείας φέρεται ως προκληθείσα με χρήση όπλου, αστυνομικής ράβδου ή άλλου ειδικού μέσου (χειροβομβίδων δακρυγόνων, κρότου λάμψης, εκτοξευτήρα πλαστικών σφαιριδίων κ.ο.κ.), ο Συνήγορος τονίζει ότι για την εκφορά επιστημονικής γνώμης, οι ανωτέρω μάρτυρες θα πρέπει να έχουν προηγουμένως ενημερωθεί σχετικά με τα τεχνικά χαρακτηριστικά και τις ειδικότερες προδιαγραφές των μέσων που φέρονται να έχουν χρησιμοποιηθεί.

Παρά την επαναληπτικότητα των ανωτέρω συστάσεων, η συμμόρφωση των πειθαρχικών οργάνων υπήρξε και το έτος 2025 μερική, με τη σχετική υποχρέωση άλλοτε να παραλείπεται εντελώς (**Φ. 328837, Φ. 326938, Φ. 290228, Φ. 324109, Φ. 269135**) και άλλοτε να εκπληρώνεται με μεγάλη καθυστέρηση, με αποτέλεσμα την αδυναμία ανάκλησης λεπτομερειών του περιστατικού εκ μέρους των εξετασθέντων ιατρών (**Φ. 290226**) ή ακόμη και την αδυναμία εντοπισμού τους λόγω μετεγκατάστασης σε χώρα του εξωτερικού (**Φ. 316964**). Αξιοσημείωτη είναι όμως και η περίπτωση της υποβολής άστοχων ερωτημάτων στους εξεταζόμενους, όπως στην υπόθεση σοβαρού τραυματισμού φοιτητή από χειροβομβίδα κρότου λάμψης εντός του Α.Π.Θ. (**Φ.319462**), όπου οι εξετασθέντες ενόρκως ιατροί κλήθηκαν να χαρακτηρίσουν τη σωματική βλάβη του παθόντος ως «ελαφρά (ασήμαντη), απλή ή επικίνδυνη». Όπως παρατήρησε ο Συνήγορος, ο ενεργήσας τη δι-

οικητική εξέταση εστίασε στη βαρύτητα των τραυμάτων και όχι στην αιτία της πρόσκλησής τους, ενώ ο ιατρικός χαρακτηρισμός αυτών επιχειρήθηκε να αποτελέσει άνευ άλλου τινός και νομικό χαρακτηρισμό της πράξης, παραγνωρίζοντας ότι ο τελευταίος εξαρτάται από συγκεκριμένους όρους που θέτει το ποινικό δίκαιο και η νομολογία των εθνικών δικαστηρίων.

Άξια μνείας είναι και η καταγραφείσα περίπτωση της μεροληπτικής αξιολόγησης των καταθέσεων των εξετασθέντων ιατρών, με τον διενεργούντα να ταυτίζεται ανατιολόγητα με την εκδοχή του ιατρού, ο οποίος θεώρησε αδύνατο τον ασφαλή προσδιορισμό του ήχου που ευθύνεται για την πρόσκληση ακουστικού τραύματος σε φωτορεπόρτερ στο πλαίσιο δημόσιας συνάντησης, λόγω της έκθεσης των παθόντων σε πολλαπλούς θορύβους (**Φ. 333823**). Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι άλλοι δύο ιατροί κατά την ένορκη διοικητική εξέτασή τους επιβεβαίωσαν την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της εκτόνωσης χειροβομβίδας κρότου λάμψης και του ακουστικού τραύματος, συσχετίζοντας την οξεία αμφοτερόπλευρη απώλεια ακοής με τα τεχνικά χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου μέσου και την απόσταση από την οποία εξερράγη δίπλα στους παθόντες, ο Συνήγορος επεσήμανε την απουσία ειδικής και εμπεριστατωμένης τεκμηρίωσης του λόγου για τον οποίο η μία μαρτυρική κατάσταση βάρυνε περισσότερο από τις υπόλοιπες κατά τον σχηματισμό της δικανικής πεποίθησης του πειθαρχικού οργάνου, υπενθυμίζοντας ότι η ελευθερία εκτίμησης των αποδείξεων βρίσκει το δικαιοκρατικό της όριο στην επιταγή αιτιολογίας.

Η μη αντιστροφή του βάρους απόδειξης

Σε αντιστοιχία με την υπονόμηση της αποδεικτικής αξίας των ιατρικών και ιατροδικαστικών εγγράφων, ανησυχητικές διαστάσεις παρουσιάζει και η μη εφαρμογή της νομολογιακά διαμορφωμένης αρχής της αντιστροφής του βάρους απόδειξης, καθώς και η αποτυχία των αρμόδιων πειθαρχικών οργάνων να παράσχουν ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, για τα αίτια των τραυματισμών των καταγγελλόντων (**Φ. 259975, Φ. 328837, Φ. 320718, Φ. 322876, Φ. 326938, Φ. 310513, Φ. 343437, Φ. 282183, Φ. 250375, Φ. 269135, Φ. 270993, Φ. 324109, Φ. 333823, Φ. 336554, Φ. 286869, Φ. 316964, Φ. 333822, Φ. 289101, Φ. 281072, Φ. 295448, Φ. 334764, Φ. 289104, Φ. 301008, Φ. 323122, Φ. 290226, Φ. 299498, Φ. 296931, Φ. 337634, Φ. 319462, Φ. 344865, Φ. 291461, Φ. 381059**). Χαρακτηριστική είναι η προαναφερθείσα περίπτωση καταγγελίας για υπέρμετρη αστυνομική βία σε βάρος διαδηλωτών στην Κρήτη (**Φ. 289101**), στην οποία ο συντάκτης της έκθεσης πορίσματος αγνό-

ησε τις συστάσεις της Αρχής χωρίς ειδική αιτιολογία, αρκούμενος στην αναφορά ότι «τα αίτια του τραυματισμού των διαδηλωτών, από τη στιγμή που δεν υφίσταται υπέρμετρη αστυνομική βία, μπορεί να είναι οποιαδήποτε». Ο Συνήγορος επεσήμανε αφενός το πρωθύστερο σχήμα του συμπεράσματος, αφού ο αρμόδιος Αξιωματικός αποφάνθηκε ότι η ασκηθείσα αστυνομική βία δεν υπερέβη το αναγκαίο μέτρο, χωρίς προηγουμένως να εξετάσει εάν αυτή υπήρξε πράγματι σύννομη και αναλογική βάσει κρίσιμων αποδεικτικών στοιχείων, όπως ιδίως των ιατρικών γνωματεύσεων και των μαρτυρικών καταθέσεων των παθόντων, αφετέρου υπογράμμισε ότι η διοικητική έρευνα εξακολουθεί να μην παρέχει οποιαδήποτε πειστική εξήγηση για τα αίτια των ιατρικά πιστοποιημένων σωματικών κακώσεων των δύο τραυματισθέντων διαδηλωτών.

Σε έτερη υπόθεση που αφορά σε καταγγελλόμενη κακομεταχείριση πολίτη εντός Αστυνομικού Τμήματος (**Φ. 286869**), ουδεμία πειστική εξήγηση δίδεται από τον διενεργήσαντα τη διοικητική εξέταση για τα αίτια των επίσης ιατρικά πιστοποιημένων, αλλά και συμβατών χρονικά με το αναφερόμενο συμβάν, κακώσεων του εγκαλούντος, πλην της αόριστης αναφοράς ότι ο τραυματισμός του προέκυψε «σε μεταγενέστερο άγνωστο χρόνο», μετά την αποχώρησή του από την αστυνομική υπηρεσία. Όπως παρατήρησε ο Εθνικός Μηχανισμός, το σύντομο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ της αποχώρησης του πολίτη από το Τμήμα, σε καλή κατάσταση υγείας σύμφωνα με τους αστυνομικούς ισχυρισμούς, και της τηλεφωνικής κλήσης στη σύζυγό του από άγνωστο άνδρα που τον εντόπισε αιμόφυρτο σε κοντινό αλσύλλιο, σε συνδυασμό με την εγγύτητα των δύο τοποθεσιών, εγείρουν εύλογα ερωτήματα σε σχέση με τον ακριβή χρόνο και τρόπο πρόκλησης των σωματικών κακώσεων, στα οποία δεν κατορθώνει να προσφέρει απαντήσεις η διοικητική εξέταση παρά την αναπομπή και συμπλήρωσή της.

Αντίστοιχα, κατά τη διερεύνηση περιστατικού αστυνομικής βίας σε βάρος διαδηλωτών, όπου αστυνομικός φέρεται να χτύπησε πολίτη στο κεφάλι προκαλώντας του διάτρηση του τυμπανικού υμένα (**Φ. 250375**), η πειθαρχική έρευνα, παρά τις διαδοχικές συμπληρώσεις της και την ενίσχυσή της με τη συμπληρωματική κατάθεση της θεράπουσας ιατρού, παρέμεινε καθ' όλη τη διάρκεια ταυτισμένη με την εκδοχή των αστυνομικών ισχυρισμών, χωρίς να παράσχει τις απαραίτητες εξηγήσεις ως προς την πρόκληση των τραυμάτων του καταγγέλλοντα, προκειμένου να καταρριφθεί η καταγγελία του πέραν πάσης αμφιβολίας. Ως εκ τούτου, ο Συνήγορος έκρινε ότι η πειθαρχική διαδικασία εξακολουθεί να υπολείπεται αρτιότητας και τεκμηρίωσης, στο βαθμό δε που αδυνατεί να αντιτάξει ικανοποιητικές και πειστικές εξηγήσεις, πέραν πάσης αμφιβολίας, έναντι της καταγγελίας περί κακομε-

ταχείρισης, θεμελιώνεται ισχυρό τεκμήριο υπέρ της βασιμότητας των ισχυρισμών του καταγγέλλοντα.

Η περίπτωση της υπαναχώρησης των καταγγελλόντων

Πέραν των ανωτέρω, ειδική μνεία πρέπει να γίνει στην ιδιαίτερη αποδεικτική σημασία των ιατρικών γνωματεύσεων και ιατροδικαστικών εκθέσεων στην περίπτωση της μεταγενέστερης μεταστροφής της βούλησης του καταγγέλλοντος. Σε έρευνα με αντικείμενο καταγγελία για βάνανυση και εξευτελιστική συμπεριφορά σε βάρος πολίτη, ο οποίος φέρεται να δέχτηκε γροθιές και λακτίσματα από αστυνομικό (Φ. 290228), ο διενεργών στήριξε τόσο το συμπέρασμά του περί μη στοιχειοθέτησης πειθαρχικής ευθύνης του ελεγχόμενου, όσο και συνολικά τη διεξαχθείσα έρευνα στην ανάκληση της υποβληθείσας έγκλησης και στην αναίρεση των αρχικών ισχυρισμών του ιδιώτη, παραγνωρίζοντας τη σχέση αυτοτέλειας και ανεξαρτησίας που διακρίνει την ποινική από την πειθαρχική διαδικασία. Ο Εθνικός Μηχανισμός υπογράμμισε την ανάγκη αξιολογικής συσχέτισης της εν λόγω μεταστροφής με τη διαθέσιμη ιατρική γνωμάτευση από το Κέντρο Υγείας της περιοχής και τα καταγεγραμμένα σε αυτήν ιατρικά ευρήματα, αλλά και την ένορκη εξέταση της θεράπουσας ιατρού, λαμβανομένης υπόψη ιδίως της πιθανής εξουσιαστικής επιρροής που απέρρεε από τη ιδιότητα της συζύγου του ελεγχόμενου αστυνομικού ως δημάρχου.

Αντίστοιχα, σε υπόθεση καταγγελλόμενης αστυνομικής βίας σε βάρος ανηλίκου οδηγού δικύκλου κατά τη διάρκεια τροχονομικού ελέγχου (Φ. 316964), η ενεργήσασα την έρευνα βασίστηκε αποκλειστικά στο γεγονός ότι ο ανήλικος ανασκεύασε την αρχική του καταγγελία, υιοθετώντας άνευ ετέρου τον μεταγενέστερο ισχυρισμό του ότι ο τραυματισμός του στο δεξί ζυγωματικό, όπως πιστοποιείται σε ιατρική βεβαίωση του τοπικού Κέντρου Υγείας, οφείλεται σε πτώση από τη μοτοσικλέτα. Έτσι, παρέλειψε να εξετάσει τον αρμόδιο ιατρό σχετικά με τα πιθανολογούμενα αίτια των ευρημάτων του και τη συμβατότητα αυτών με την αναφερόμενη πτώση από δίκυκλο και απέδωσε την αρχική καταγγελία στην ανησυχία του νεαρού οδηγού για την επίπληξη που ενδεχομένως θα δεχόταν από τους γονείς του, δίχως να εξετάζει το ενδεχόμενο η υπαναχώρηση του φερόμενου ως θύματος να οφείλεται στον φόβο περαιτέρω στοχοποίησης ή την ευαλωτότητα της ηλικίας του.

Η μεταχείριση των ψυχικά νοσούντων και των χρηστών ουσιών

Τέλος, όσον αφορά στις ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες των ψυχικά νοσούντων

και των χρηστών ουσιών, για άλλη μια χρονιά επιβεβαιώνεται η στοχοποίησή τους εκ μέρους των σωμάτων ασφαλείας και η απουσία ειδικής εκπαίδευσης των στελεχών τους ως προς την ιδιαίτερη προσέγγιση και μεταχείριση που αρμόζει στην κατάσταση των εν λόγω ατόμων, γεγονός που δεν αφήνει ανεπηρέαστη και την ποιότητα της πειθαρχικής διερεύνησης των σχετικών υποθέσεων. Κατά συνέπεια, σε περιπτώσεις που υπάρχει γνώση ή υποχρέωση γνώσης από τις κρατικές αρχές της ψυχικής νόσου ή της χρήσης ουσιών εκ μέρους των φερομένων ως θυμάτων, η αποδεικτική διαδικασία δεν εστιάζει στην πιστοποίηση της ευαλωτότητάς τους με ιατρικά έγγραφα, ούτε προχωρά στην αξιολογική συσχέτιση της κατάστασης της υγείας τους με τις καταγγελίες για κακομεταχείριση (**Φ. 301698, Φ. 282721, Φ. 283199, Φ. 349248, Φ. 324109, Φ. 333517, Φ. 285633**).

Η συμμετοχή των αστυνομικών αρχών στις διαδικασίες μεταφοράς ασθενών στις μονάδες ψυχικής υγείας, αν και εξαιρετική σύμφωνα με το γράμμα του νόμου μετά την εισαγωγή του άρθρου 96Α στον ν.2071/1992¹⁶⁸, εξακολουθεί να απασχολεί τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., εγείροντας ζητήματα παραβίασης των άρθρων 3 και 5 της Ε.Σ.Δ.Α. Σε υπόθεση καταγγελλόμενης παράνομης βίας και εξευτελιστικής μεταχείρισης σε βάρος ψυχικά πάσχουσας και τοξικομανούς νεαρής γυναίκας από αστυνομικούς που είχαν αναλάβει τη συνοδεία της κατά τη διαδικασία ακούσιας νοσηλείας (**Φ. 301698**), ο Συνήγορος επεσήμανε τη στρεβλή αντίληψη των εμπλεκόμενων αστυνομικών ότι η τελευταία ισοδυναμεί με κράτηση και άρα το φερόμενο θύμα - ως ψυχικά ασθενής - με εγκληματία ή τουλάχιστον με ύποπτο τέλεσης εγκλήματος. Ταυτόχρονα, παρατήρησε ότι η διενεργηθείσα διοικητική εξέταση δεν συμπεριέλαβε τον έλεγχο νομιμότητας της πολύωρης κράτησης της καταγγέλλουσας στο προσωρινό κρατητήριο του Αστυνομικού Τμήματος, τόσο με όρους καταλληλότητας του χώρου, όσο και σε σχέση με την διάρκειά της, υπενθυμίζοντας τη συναφή νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.¹⁶⁹. Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο του Στρασβούργου, τα υπερβολικά αυστηρά μέτρα θέτουν ζητήματα παραβίασης των άρθρων 3, 5 και 8 της Σύμβασης, ενώ ιδίως ως προς τα άτομα που υποφέρουν από ψυχικές ασθένειες πρέπει να λαμβά-

168. Σύμφωνα με τη νέα διάταξη του άρ. 96Α του Ν. 2071/1992 (Α' 123), η οποία εισήχθη με το άρ. 59 του ν. 4931/2022 (Α' 94), καθώς και τα διαλαμβανόμενα στην αριθμ. Γ3α,β/Γ.Π.οικ 72109/9.12.2022 (Β' 6507) ΚΥΑ. Όπως προβλέπεται στην περ. 2 της παρ. 6 του άρ. 6Α «β) Μέχρι την έκδοση της κοινής απόφασης της παρ. 5, καθώς και μετά από την έκδοσή της, όταν, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, δεν καθίσταται εφικτή η συμμετοχή της Κοινοτικής Μονάδας Ψυχικής Υγείας της παρ. 2 στη διαδικασία της μεταφοράς του φερόμενου ως ψυχικά ασθενή, όπως αυτή καθορίζεται στην παρ. 3, η μεταφορά πραγματοποιείται με όχημα της αρμόδιας αστυνομικής αρχής και από κλιμάκιο δύο (2) αστυνομικών. Σε κάθε περίπτωση, για τη μεταφορά εφαρμόζονται οι διατάξεις του παρόντος για την προστασία των δικαιωμάτων των φερόμενων ως ψυχικά ασθενών».

169. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. W. A. Κατά Ελβετίας, (αριθμ. προσφ. 38958/16) 02.11.2021

νεται υπόψη η ιδιαίτερη ευαλωτότητα τους¹⁷⁰.

Σε έτερη υπόθεση μεταγωγής ιδιώτιδας σε Τμήμα Ασφαλείας, προκειμένου να μεταφερθεί σε ψυχιατρική κλινική για να διαπιστωθεί αν χρήζει ακούσι-ας νοσηλείας (**Φ. 283199**), ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι η κατάφαση περί καταλληλότητας του χώρου στον οποίο κρατήθηκε η εγκαλούσα, δεν λαμβάνει υπόψη την ευαλωτότητά της, ως ψυχικά ασθενούς ατόμου γενικά, αλλά ούτε και τη συγκεκριμένη κατάσταση, στην οποία βρισκόταν τη δεδομένη χρονική στιγμή. Επιπρόσθετα, παρά τις επικλήσεις της ψυχολογικής κατάστασης της καταγγέλλουσας, η διενεργούσα παραβλέπει τόσο τη διάγνωση που αναφέρεται στις σχετικές ιατρικές γνωματεύσεις, όσο και το γεγονός ότι από καμία μαρτυρία δεν προκύπτει επιθετική ή βίαιη συμπεριφορά της, υπέρ του οποίου συνομολογεί ο ισχυρισμός ότι κρατήθηκε με ανοιχτή την πόρτα του χώρου κράτησης.

Πέραν των ανωτέρω, αξιοσημείωτη είναι και η διάσταση της διερεύνησης του ρατσιστικού κινήτρου στη συμπεριφορά των αστυνομικών οργάνων στις σχετικές υποθέσεις και ιδίως η αυθαίρετη αποσύνδεσή του από τα χαρακτηριστικά των συγκεκριμένων ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Ενδεικτική είναι η περίπτωση καταγγελίας για σωματική και λεκτική βία από αστυνομικούς σε βάρος ανήλικης ασυνόδευτης αλλοδαπής, η οποία είχε διαγνωστεί με σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα (**Φ. 282721**). Παρά την *ad hoc* ρητή υποχρέωση, η οποία περιλαμβανόταν στη διαταγή διενέργειας Π.Δ.Ε., να ελεγχθεί η παράμετρος της ύπαρξης ή μη ρατσιστικού κινήτρου στην καταγγελλόμενη συμπεριφορά των αστυνομικών, και παρά την έμφαση που έχει δοθεί επανειλημμένα από τη φυσική και πολιτική ηγεσία της ΕΛ.ΑΣ.¹⁷¹ σε σχέση με την υποχρέωση αυτή μετά από σχετικές καταδίκες της χώρας¹⁷², δεν έλαβε χώρα οποιαδήποτε ενέργεια προς την κατεύθυνση αυτή. Επιπλέον, η διενεργούσα περιχαράκωσε την έννοια του ρατσιστικού κινήτρου στο γεγονός της διαφορετικής εθνικής καταγωγής του φερόμενου θύματος, αποκλείοντας εκ των προτέρων τη διασύνδεσή του με την ψυχική πάθηση του φερόμενου θύματος ή με την κοινωνική της κατάσταση, ως ασυνόδευτης ανήλικης.

170. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Σ. Φ. κατά Ελβετίας (αρ. προσφ. 23405/16) 30.09.2020

171. Βλ την υπ' αριθμ. πρωτ. 7100/4/3/24.05.2006, την υπ' αριθμ. πρωτ. 4803/22/210-κ'/26.06.2006 και την υπ' αριθμ. 6004/12/35/27.12.2007, 7100/25/14-δ /08.11.2014 Διαταγές – Εγκύκλιοι καθώς και την με αριθμ. πρωτ. 7017/4/18435/22.04.2015 απάντηση του Αναπληρωτή Υπουργού Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, κ. Ι. Πανούση προς τη Βουλή των Ελλήνων.

172. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., Χ.Μ. κατά Ελλάδος, 20.12.2004, Λ.Μ. και Ε.Κ. κατά Ελλάδος, 13.12.2005, Πετροπούλου – Τσακίρη κατά Ελλάδος, 06.12.2007, Ι.Κ. κατά Ελλάδος, 21.06.2007, Θ.Σ. κατά Ελλάδος 22.04.2010, Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδος, 25.01.2018

Ανησυχητική, ωστόσο, είναι και η διαφαινόμενη στοχοποίηση των χρηστών ουσιών σε συνδυασμό με την ελλιπή πειθαρχική διερεύνηση των σχετικών υποθέσεων, όπως στην περίπτωση σωματικής βίας σε βάρος τοξικοεξαρτημένου ατόμου στο κέντρο της Αθήνας (**Φ. 333517**), όπου το φερόμενο ως θύμα δέχτηκε λάκτισμα στο πόδι από αστυνομικό με αποτέλεσμα να υποστεί συντριπτικό κάταγμα κνήμης και να νοσηλευθεί επί είκοσι ημέρες. Ο διενεργών δεν προέβη σε όλες τις απαραίτητες για τη διερεύνηση του περιστατικού ενέργειες, κυρίως δε, δεν προέβη στον εντοπισμό του ίδιου του παθόντος από τα αρχεία του νοσοκομείου όπου νοσηλεύθηκε, προκειμένου να κληθεί να καταθέσει και να προσκομίσει ιατρικές γνωματεύσεις σχετικά με την κατάσταση της υγείας του. Σε αντίστοιχη περίπτωση εξευτελιστικής και ρατσιστικής συμπεριφοράς αστυνομικού σε βάρος αστέγου, πιθανώς τοξικομανούς και εμφανώς τραυματισμένου αλλοδαπού πολίτη στο κέντρο της Αθήνας (**Φ. 285633**), η διενεργούσα παρέλειψε, ακόμη και κατά τη συμπληρωματική διαδικασία, να ελέγξει τη συνδρομή ρατσιστικού κινήτρου, δεχόμενη αναιτιολόγητα τους ισχυρισμούς του ελεγχόμενου αστυνομικού, ο οποίος υποστήριξε ότι δεν είχε πρόθεση να κλωτσήσει τον πολίτη, αλλά έπραξε τούτο ως ενστικτώδη αντίδραση σε προηγηθείσα απόπειρα του τελευταίου να τον πλήξει και επειδή φοβήθηκε για λόγους υγιεινής να τον ακουμπήσει με τα χέρια. Η εικόνα, ωστόσο, από το καταγραφέν βιντεοληπτικό υλικό διαψεύδει τους ανωτέρω ισχυρισμούς, καθώς ο ελεγχόμενος αστυνομικός, ο οποίος είχε πλήρη επίγνωση της πολλαπλής ευαλωτότητας του παθόντος, απεικονίζεται να τον κλωτσά ενόσω αυτός βρίσκεται πεσμένος στο έδαφος και χωρίς να έχουν προηγηθεί από μέρους του απειλές ή επιθέσεις.

Όσον αφορά δε στη μείζονος βαρύτητας κατηγορία των προσβολών κατά της ζωής και ειδικότερα στη διερεύνηση των συνθηκών θανάτου ατόμων που τελούν υπό κράτηση, αξιοσημείωτη είναι η υπόθεση περιστατικού αυτοχειρίας κρατουμένου εντός Αστυνομικού Τμήματος (**Φ. 349248**), στην οποία ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι δεν εκλήθη σύμφωνα με τις επισημάνσεις του ο ιατροδικαστής ή πραγματογνώμων ιατρός, ούτως ώστε να διερευνηθεί επιστημονικά η σύνδεση μεταξύ των ουσιών που βρέθηκαν στην τοξικολογική έκθεση του θανόντος και της πράξης αυτοχειρίας. Δεν αναζητήθηκε δηλαδή η πιθανή πραγματική αιτία της πράξης αυτοχειρίας, προκειμένου εν συνεχεία να διαπιστωθεί αν θα μπορούσε να έχει προβλεφθεί και πιθανώς αποτραπεί το επελθόν αποτέλεσμα. Συγχρόνως, δεν αξιολογείται εάν οι αρχές θα μπορούσαν, με εύλογη και όχι υπερβολική προσπάθεια, να μετριάσουν (και ίσως όχι να αποτρέψουν) τον κίνδυνο αυτοκτονίας του κρατουμένου, τον οποίο γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν. Η ευθύνη των αρχών στην υπό κρίση υπόθεση φαίνεται να έγκειται στο γεγονός ότι

αντιμετώπισαν τον κρατούμενο ως πρόσωπο ικανό να αντέξει το άγχος και την πίεση που είχε υποστεί, χωρίς να δώσουν επαρκή προσοχή στην προσωπική του κατάσταση, δηλαδή χωρίς να τον αναγνωρίσουν ως ένα άτομο που χρήζει ειδικής μεταχείρισης, δεδομένου ότι επρόκειτο για κρατούμενο εγνωσμένα τοξικοεξαρτημένο, υπότροπο για μικροαδικήματα, ο οποίος είχε επιχειρήσει στο παρελθόν να αυτοκτονήσει.

4.1.4. Εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης και άλλα τεχνικά έγγραφα

Στο πλαίσιο του καθήκοντος ανεύρεσης της αλήθειας, οι διενεργούντες τις διοικητικές εξετάσεις οφείλουν να αναζητούν εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης, όταν ανακύπτει ζήτημα που απαιτεί για τη διαλεύκανσή του αντίστοιχες ειδικές επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις. Το ιδιαίτερο αποδεικτικό μέσο της πραγματογνωμοσύνης είναι ιδίως απαραίτητο σε διοικητικές εξετάσεις, οι οποίες έχουν ως αντικείμενο τη διερεύνηση της νομιμότητας χρήσης πυροβόλων όπλων από στελέχη της Αστυνομίας ή του Λιμενικού Σώματος. Τον ίδιο σκοπό υπηρετούν και οι βλητικές ή βαλλιστικές εκθέσεις, εκθέσεις εργαστηριακής εξέτασης καλύκων, εκθέσεις επιθεώρησης όπλου, ενώ, ανάλογα με τις περιστάσεις της υπόθεσης, οι εκθέσεις αυτές θα πρέπει να αξιολογούνται σε συνδυασμό με εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης οχημάτων ή ιατρικές πραγματογνωμοσύνες, καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων, ηχητικό ή βιντεοληπτικό υλικό, καθώς και σχετικό φωτογραφικό υλικό. Η ενσωμάτωση των εκθέσεων πραγματογνωμοσύνης στην πειθαρχική δικογραφία και η συνεκτίμησή τους από τους διενεργούντες την έρευνα εισφέρει ουσιωδώς στην αποσαφήνιση των πραγματικών περιστατικών και επιτρέπει να διευκρινιστούν κρίσιμες παράμετροι, όπως το είδος των χρησιμοποιηθέντων μέσων, η απόσταση βολής, ο αριθμός και η κατεύθυνση των βολών, αλλά και ο κίνδυνος που ενυπήρχε στη χρήση πυροβόλων όπλων υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, ιδίως αναφορικά με την πιθανότητα πλήξης ανθρώπου από αστοχία ή εξοστρακισμό του βλήματος. Εξίσου σημαντικές στις ανωτέρω υποθέσεις, αλλά και σε άλλες κατηγορίες περιστατικών αυθαιρεσίας σχετιζόμενων ιδίως με προσβολές κατά της ζωής, είναι οι εκθέσεις αυτοψίας χώρων, οι οποίες αποτυπώνουν τη λεπτομερή εξέταση του τόπου, του χώρου, αντικειμένων ή ανθρώπων, με σκοπό τη συλλογή αποδείξεων και τη διαλεύκανση των συνθηκών υπό τις οποίες έλαβε χώρα το εκάστοτε διερευνώμενο συμβάν.

Περιστατικά χρήσης όπλου από το ένστολο προσωπικό του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ.

Η ιδιαίτερη σπουδαιότητα των ανωτέρω αποδεικτικών μέσων αναδείχθηκε μετ' επιτάσεως στις δύο καταδικαστικές αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. σε βάρος της Ελλάδας που διαβιβάσθηκαν στην Αρχή το 2025, κατ' εφαρμογή του άρθρου 1 παρ. 5 του ν. 3938/2011 όπως ισχύει, για την εκ μέρους της εξέταση του ενδεχομένου επανάληψης της πειθαρχικής διαδικασίας. Όπως εκτίθεται αναλυτικά στην ενότητα 5 της παρούσας έκθεσης, πρόκειται για τις αποφάσεις *Alkhatib κ.α. κατά Ελλάδας*¹⁷³ και *Almukhlis και Al-Maliki κατά Ελλάδας*¹⁷⁴, αντίστοιχα, αφορώσες σε περιστατικά χρήσης όπλου από στελέχη του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ., στις οποίες το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 2 της Ε.Σ.Δ.Α. για το δικαίωμα στη ζωή επί της ουσίας, αλλά και κατά το διαδικαστικό του σκέλος, λόγω αναποτελεσματικής διερεύνησης του περιστατικού από τις ελληνικές αρχές. Στην πρώτη εκ των δύο υποθέσεων, η οποία αφορά σε θανάσιμο τραυματισμό επιβαίνοντος σε λέμβο που μετέφερε παράτυπους μετανάστες από πυρά λιμενικών ανοιχτά της Ψερίμου το έτος 2014 (**Φ. 372562**), το Ε.Δ.Δ.Α. υπογράμμισε ότι «οι αρχές οφείλουν να έχουν λάβει τα εύλογα μέτρα, τα οποία διέθεταν για την συγκέντρωση των αποδείξεων σχετικά με τα εν λόγω πραγματικά περιστατικά, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, των καταθέσεων των αυτοπτών μαρτύρων, των πραγματογνωμοσυνών και, κατά περίπτωση, μιας αυτοψίας ικανής να παράσχει μία πλήρη και ακριβή έκθεση των τραυματισμών και μία αντικειμενική ανάλυση των κλινικών διαπιστώσεων, και ιδίως της αιτίας του θανάτου», διαπιστώνοντας στη συνέχεια, μεταξύ άλλων διαδικαστικών πλημμελειών, ότι δεν υπήρξε βαλλιστική έκθεση για να προσδιορίσει την τροχιά των βολών, τη θέση του πληγέντος και εάν ο τραυματισμός προήλθε από μόνο μία σφαίρα που ξαστόχησε, έκθεση «ικανή να αντισταθμίσει τις ελλείψεις της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης, η οποία συντάχθηκε την ημέρα του επεισοδίου και αρκούσαν να αναφέρει ότι “καταγράφηκαν τουλάχιστον πέντε [ίχνη από σφαίρες]” και “το πιθανότερο” ήταν ότι ο τραυματισμός του συγγενούς των προσφευγόντων προέκυψε από ένα εξοστρακισμό σφαίρας», χωρίς να προσδιορίζεται ο αριθμός των βολών.

Ταυτόχρονα, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι δεν υπήρξε λεπτομερής έκθεση πραγματογνωμοσύνης στα δύο σκάφη που ενεπλάκησαν στο περιστατικό, για να προσδιορίσει κατά πόσον οι συγκρούσεις και η επελθούσα διαφυγή αέρος «ήταν ικανές από τη φύση τους να δημιουργήσουν έναν

173. 16.01.2024, αριθ. προσφ. 3566/16

174. 25.03.2025, αριθ. προσφ. 22776/18

πραγματικό και άμεσο κίνδυνο για το πλήρωμα» του σκάφους του Λ.Σ.-ΕΛ. ΑΚΤ. και ειδικότερα αν η σύγκρουση αυτή κινδύνευε να προκαλέσει τη βύθισή του. Οι ανωτέρω ελλείψεις συνέτειναν στην υπονόμηση της αποτελεσματικότητας της έρευνας και της ικανότητάς της να φωτίσει πλήρως τις συνθήκες του επίδικου επεισοδίου, μην επιτρέποντας να αποδειχθεί αν η προσφυγή στη δυνητικά θανατηφόρα βία δικαιολογούνταν ή όχι υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης. Ο Συνήγορος ζήτησε την εκ νέου πειθαρχική διερεύνηση του συμβάντος από τα αρμόδια διοικητικά όργανα σε συμμόρφωση με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α., επισημαίνοντας ότι οι διαδικαστικές πλημμέλειες που διαπιστώθηκαν από το Δικαστήριο αφορούν παράλληλα και τη διεξαχθείσα διοικητική διαδικασία, αφού ο Εισαγγελέας του Ναυτοδικείου αρκέστηκε στη διεξαχθείσα Ε.Δ.Ε.

Στη δεύτερη καταδικαστική απόφαση σε βάρος της χώρας, η οποία αφορά σε υπόθεση θανάσιμου τραυματισμού ανηλίκου από πυροβολισμό λιμενικού, κατά τη διάρκεια επιχείρησης αναχαίτισης σκάφους που μετέφερε παράτυπους μετανάστες στην Ελλάδα, τον Αύγουστο του 2015 κοντά στο νησί της Σύμης (Φ. 381565), το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να επιτρέπουν την απόδειξη ορισμένων γεγονότων πέραν πάσης εύλογης αμφιβολίας, αδυναμία που προκύπτει σε μεγάλο βαθμό από την έλλειψη εμπεριστατωμένης και αποτελεσματικής έρευνας εκ μέρους των εθνικών αρχών. Κατά συνέπεια, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η χρήση βίας υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, όσο δραματικές και αν ήταν οι συνέπειες, δεν υπερέβη αυτό που ήταν «απολύτως αναγκαίο» και ότι δεν αποδείχθηκε πως χρησιμοποιήθηκε αδικαιολόγητα υπερβολική βία. Επομένως, δεν υπήρξε παραβίαση του ουσιαστικού σκέλους του άρθρου 2 της Σύμβασης από την άποψη αυτή, διαπιστώθηκε, ωστόσο, παραβίαση επί της ουσίας από την έλλειψη σωστής οργάνωσης της επιχείρησης. Ταυτόχρονα, εξετάζοντας το σύνολο των εθνικών διαδικασιών, ποινικής και πειθαρχικής, που κινήθηκαν, έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 2 ως προς το διαδικαστικό του σκέλος, διότι η έρευνα που διεξήγαγαν οι αρχές περιείχε πολλά κενά, τα οποία οδήγησαν στην απώλεια αποδεικτικών στοιχείων και επηρέασαν τον αποτελεσματικό της χαρακτήρα, μην επιτρέποντας την ακριβή διαπίστωση των συνθηκών υπό τις οποίες επήλθε ο θάνατος του ανηλίκου. Μεταξύ αυτών, ιδιαίτερη έμφαση έδωσε το Δικαστήριο στην πλημμελή διενέργεια πραγματογνωμοσύνης, η οποία διαπίστωνε την ύπαρξη δοχείου που περιείχε καύσιμο, χωρίς εντούτοις να προκύπτει από τη σχετική έκθεση, ούτε από κάποιο άλλο έγγραφο της δικογραφίας ότι οι εθνικές αρχές αναζήτησαν τυχόν ίχνη διαρροής καυσίμου πάνω στο σκάφος. Η διερεύνηση αυτή ήταν εν προκειμένω αναγκαία και ικανή να ρίξει φως στο επίδικο περιστατικό, δεδομένου ότι είχαν διατυπωθεί ισχυρισμοί,

σύμφωνα με τους οποίους, στον έναν από τους λιμενικούς είχε ριφθεί εύφλεκτο υγρό και είχε απειληθεί με καύση από έναν εκ των διακινητών.

Ο Συνήγορος παρατήρησε ότι ως ουσιώδεις, οι ελλείψεις της έρευνας θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας, βάσει του άρθρου 1 παρ. 5 και 6 του ν. 3938/2011, η πλημμέλεια που αφορά, ωστόσο, στη διενεργηθείσα πραγματογνωμοσύνη και συγκεκριμένα στην παράλειψη αναζήτησης υπολειμμάτων υγρού καυσίμου επί του σκάφους, θα ήταν αμφίβολο εάν μπορεί να θεραπευθεί, με επανάληψη της διαδικασίας δέκα και ήμισυ έτη μετά το συμβάν. Ανεξαρτήτως ενδεχόμενων πρακτικών δυσχερειών, θα ήταν κρίσιμο, εντούτοις, για το κύρος του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. να εξετάσει εάν κάποιες από τις επισημανθείσες από το Ε.Δ.Δ.Α. πλημμέλειες της πειθαρχικής έρευνας μπορούν να θεραπευθούν, υπό την προϋπόθεση βεβαίως της μη παραγραφής τυχόν πειθαρχικών παραπτωμάτων, ζήτημα το οποίο αναλύεται εκτενώς στην ενότητα 5 της παρούσας.

Περιστατικά χρήσης όπλου από το ένστολο προσωπικό της ΕΛ.ΑΣ.

Πέραν των ανωτέρω πορισμάτων στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του για την εκτέλεση των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α, κατά τη διάρκεια του 2025 ο Συνήγορος εξέτασε αρκετές υποθέσεις που αφορούν περιστατικά χρήσης όπλου από μέλη του ένστολου προσωπικού της ΕΛ.ΑΣ. (**Φ. 276294, Φ. 335561, Φ. 323123, Φ. 328857, Φ. 325626**). Η χρήση πυροβόλου όπλου κατά την αστυνομική δράση εμπεριέχει εξ ορισμού, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό και σημειώνει σταθερά η Αρχή, αυξημένη ένταση στην κλίμακα διαβάθμισης της βίας, την οποία μπορούν να μετέλθουν τα όργανα των κρατικών αρχών κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων τους. Η νομιμότητα ή μη της χρήσης όπλου ελέγχεται σε περιπτώσεις, όπου αυτή λαμβάνει χώρα εντός υπηρεσίας, όπως σε περίπτωση πρόταξης του όπλου, εκφοβιστικού πυροβολισμού ή πυροβολισμού ακινητοποίησης, αλλά και εκτός υπηρεσίας, όπως η περίπτωση των άσκοπων πυροβολισμών, της εκπυρσοκρότησης όπλου, της απειλής και άλλες βαρύτερες περιπτώσεις. Η βαρύτητα των εν λόγω περιστατικών επιβάλλει τη διοικητική τους διερεύνηση με τις αυξημένες διαδικαστικές εγγυήσεις που κατά κανόνα εξασφαλίζει η διενέργεια Ε.Δ.Ε. Αναγνωρίζοντας την εντονότερη ποινική και πειθαρχική απαξία των συγκεκριμένων περιστατικών, η υπ' αριθ. 7100/14/4-θ' από 25-1-2008 εγκύκλιος διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία εκδόθηκε σε συμμόρφωση με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., μετά από καταδικαστική από-

φαση σε βάρος της χώρας¹⁷⁵, προέβλεπε, μεταξύ άλλων, ότι θα πρέπει: «σε κάθε περίπτωση χρήσης πυροβόλου όπλου από αστυνομικό στα πλαίσια της αστυνομικής του δράσης (πυροβολισμό εκφοβιστικό, κατά πραγμάτων, ακινητοποίησης και εξουδετέρωσης σύμφωνα με το άρθρο 1 περ. δ' του Ν. 3169/2003) να διενεργείται Ε.Δ.Ε.», δηλαδή να ασκείται αυτομάτως πειθαρχική δίωξη και συγχρόνως το περιστατικό να αναφέρεται στις δικαστικές αρχές¹⁷⁶.

Εντούτοις, με την υπ' αρ. 1647/24/2331592 από 10-11-2024 νεότερη εγκύκλιο διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, επισημάνθηκε ότι η προαναφερθείσα όμοια εκδόθηκε υπό το προϋσχύσαν πειθαρχικό δίκαιο του π.δ. 22/1996, κρίθηκε δε ασύμβατη με τις διατάξεις του άρθρου 26 παρ. 1 του ισχύοντος π.δ. 120/2008, οι οποίες επιτρέπουν τη διενέργεια Ε.Δ.Ε. μόνον όταν υφίστανται σαφείς ενδείξεις τέλεσης πειθαρχικού παραπτώματος που επισύρει ανώτερη πειθαρχική ποινή. Κατά συνέπεια, σύμφωνα πάντα με το περιεχόμενό της, «εάν από τα στοιχεία που έχουν περιέλθει στην Υπηρεσία προκύπτει ότι ο πυροβολισμός αστυνομικού έγινε καθόλα νόμιμα (π.χ. στο πλαίσιο άμυνας), δημιουργείται ελάττωμα νομιμότητας στη διαταγή διενέργειας Ε.Δ.Ε. Δεν είναι εύλογο να θεωρείται εκ προοιμίου ότι υφίστανται ενδείξεις τέλεσης πειθαρχικού παραπτώματος που επισύρει ανώτερη πειθαρχική ποινή σε οποιαδήποτε περίπτωση χρήσης του ατομικού του οπλισμού από αστυνομικό, στο πλαίσιο των καθηκόντων του. Επίσης, δεν είναι δυνατόν η ανάγκη για τη διενέργεια διοικητικής έρευνας με περισσότερα εχέγγυα αμεροληψίας και πληρότητας, να επιτρέπει την άσκηση πειθαρχικής δίωξης χωρίς να συντρέχουν οι προϋποθέσεις που επιβάλλει ο νόμος. [...] Επομένως, όταν δεν προκύπτουν σαφείς ενδείξεις τέλεσης πειθαρχικού παραπτώματος που επισύρει ανώτερη πειθαρχική ποινή, θα πρέπει εναλλακτικά να θεωρείται ορθή διοικητική ενέργεια και η έκδοση διαταγής διενέργειας Π.Δ.Ε. του άρθρου 24 του π.δ. 120/2008, για να διερευνηθεί διοικητικά, ως περιστατικό που ενδιαφέρει την Υπηρεσία, η χρήση πυροβόλου όπλου από αστυνομικό στο πλαίσιο των καθηκόντων του.»

Ο Συνήγορος του Πολίτη εκφράζει τον προβληματισμό του σχετικά με τη δυνατότητα να διαγνωστεί εκ των προτέρων, «από τα στοιχεία που έχουν περιέλθει στην Υπηρεσία», η νομιμότητα των ενεργειών των εμπλεκόμενων αστυνομικών, τη στιγμή που αυτή ακριβώς θα πρέπει να αποτελέσει το αντικείμενο του πειθαρχικού ελέγχου, ως μόνου κατάλληλου μέσου προκειμένου να διακριβωθεί με ασφάλεια εάν τηρήθηκε το πλέγμα εγγυήσεων

175. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. *Celniku* κατά Ελλάδας, 05.07.2007.

176. Άρ. 3 παρ. 10 του Ν. 3169/2003.

του ν.3169/2003. Δεν είναι δηλαδή δυνατόν να προεξοφλείται ότι ο πυροβολισμός έλαβε χώρα «καθόλα νόμιμα» μόνον επί τη βάσει των ισχυρισμών των ιδίων των ελεγχόμενων, προκαταβάλλοντας αντίστοιχα το αποτέλεσμα της διοικητικής εξέτασης, όταν ο μοναδικός τρόπος για να διαπιστωθεί η τήρηση των αρχών της νομιμότητας, αναγκαιότητας και αναλογικότητας στην εκάστοτε περίπτωση είναι μέσω μιας πλήρους και εμπεριστατωμένης διοικητικής έρευνας, που να πληροί τα αναγκαία εχέγγυα ανεξαρτησίας και αμεροληψίας. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω κατευθύνσεων που δίδονται από τη φυσική ηγεσία του Σώματος για τον διοικητικό χειρισμό των εν λόγω υποθέσεων, ο Εθνικός Μηχανισμός επισημαίνει τον κίνδυνο η συγκεκριμενοποίηση της έννοιας των σαφών ενδείξεων στην εκάστοτε υπόθεση να οδηγήσει σε διεύρυνση των περιθωρίων αυθαιρεσίας, μέσω της απαξίωσης ισχυρών αποδεικτικών στοιχείων με τη μη αναγνώρισή τους ως σαφών ενδείξεων, η συνδρομή των οποίων θα οδηγούσε αυτομάτως στην άσκηση πειθαρχικής δίωξης.

Αποτιμώντας την πληρότητα του διενεργηθέντος ελέγχου σε υποθέσεις χρήσης όπλου από αστυνομικούς, διαπιστώθηκε ότι οι απαραίτητες εκθέσεις εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης της Δ.Ε.Ε. ή/και οι βαλλιστικές εκθέσεις αποτελούν μέρος του συλλεγέντος αποδεικτικού υλικού σε ορισμένες εξ αυτών (**Φ. 276294, Φ. 335561, Φ. 328857, Φ. 325626**), ενίοτε εμπλουτισμένες με έκθεση τοπογραφικής πραγματογνωμοσύνης και έκθεση αυτοψίας με διάγραμμα του χώρου (**Φ. 335561**). Στην τελευταία, μάλιστα, περίπτωση, η οποία αφορούσε στη διερεύνηση των συνθηκών χρήσης όπλου από αστυνομικό σε αγροτική περιοχή της Ροδόπης, που είχε ως αποτέλεσμα τον θανάσιμο τραυματισμό στο κεφάλι αλλοδαπού πολίτη, η διενεργούσα την Ε.Δ.Ε. επικαλέστηκε την απόσταση βολής, όπως αυτή προκύπτει από την έκθεση τοπογραφικής πραγματογνωμοσύνης, προκειμένου να τεκμηριώσει τον χαρακτηρισμό των βολών ως εκφοβιστικών και όχι ως ακινητοποίησης, εκτιμώντας ότι η στόχευση από απόσταση εξήντα τριών μέτρων και σε συνθήκες σκότους ήταν «πρακτικά αδύνατη». Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε κατ' αρχάς την παρατηρούμενη απόκλιση από την ασκηθείσα ποινική δίωξη, η οποία αφορά στο αδίκημα της ανθρωποκτονίας με πρόθεση από τη ρίψη βολών ακινητοποίησης, χωρίς να συντρέχουν οι όροι του άρθρου 3 παρ. 5 του ν.3169/2003. Ταυτόχρονα, υπογράμμισε την ανάγκη συνδυαστικής αξιολόγησης των εκθέσεων πραγματογνωμοσύνης με τα υπόλοιπα στοιχεία του φακέλου, όπως εν προκειμένω με τις ένορκες καταθέσεις των μαρτύρων και την απολογία του ιδίου του εγκαλουμένου, από τις οποίες προκύπτει ότι υπήρχε φωτισμός από τους προβολείς του οχήματος και τον φακό του διώκοντος, καθώς και ότι ο τελευταίος διατηρούσε οπτική επαφή με την ομάδα των αλλοδαπών που προσπαθούσαν να

διαφύγουν. Ο Συνήγορος δεν υποκαθιστά την διενεργούσα στον σχηματισμό της δικανικής της πεποίθησης, εξέφρασε ωστόσο την επιφύλαξή του ως προς το συμπέρασμα της έκθεσης πορίσματος Ε.Δ.Ε. ότι ήταν πρακτικά αδύνατη η στόχευση, δεδομένων των ανωτέρω παραμέτρων.

Σε άλλη υπόθεση που εξετάστηκε από την Αρχή, σχετικά με τη διερεύνηση των συνθηκών χρήσης όπλου από αστυνομικούς, κατά την επιχείρηση σύλληψης αλλοδαπών πολιτών έξω από αρχαιολογικό χώρο στην Κόρινθο, κατά τη διάρκεια της οποίας έλαβε χώρα καταδίωξη πεζή σε δύσβατη πλαγιά και ανταλλαγή πυρών με αποτέλεσμα τον τραυματισμό δύο εκ των συλληφθέντων (**Φ. 276294**), ο Συνήγορος είχε επισημάνει με το αναπεμπτικό του πόρισμα την ανάγκη συνεκτίμησης των αποτελεσμάτων των εργαστηριακών εξετάσεων για ανίχνευση καταλοίπων πυρίτιδας σε δείγματα που ελήφθησαν από τα χέρια των δύο τραυματιών. Η ενσωμάτωση των εν λόγω εκθέσεων στην πειθαρχική δικογραφία κρίθηκε απαραίτητη προκειμένου να διαπιστωθεί εάν υπήρξε πράγματι προηγούμενη ένοπλη επίθεση εκ μέρους των συλληφθέντων, δεδομένου ότι η χρήση όπλου από τον έναν εξ αυτών δεν επιβεβαιώθηκε από την εξέταση των πειστήριων καλύκων που βρέθηκαν στο σημείο της συμπλοκής. Συμμορφούμενη με τις συστάσεις του Εθνικού Μηχανισμού, η ενεργήσα τη συμπλήρωση της Ε.Δ.Ε. διερεύνησε ενδελεχέστερα το ζήτημα, συμπεριλαμβάνοντας στην πειθαρχική δικογραφία και συνεκτιμώντας κατά τον σχηματισμό της δικανικής της πεποίθησης, τόσο τα αποτελέσματα των ανωτέρω εργαστηριακών εξετάσεων, όσο και την τελεσίδικη καταδικαστική απόφαση του αρμόδιου ποινικού δικαστηρίου σε βάρος των συλληφθέντων για τα αδικήματα, μεταξύ άλλων, της βίας κατά υπαλλήλων και της παράβασης του ν. 2168/1993 περί όπλων.

Αντίθετα, σε έτερη υπόθεση σχετιζόμενη με χρήση πυροβόλου όπλου από αστυνομικό κατά παράτυπων μεταναστών σε δασική περιοχή της Καβάλας, η οποία είχε ως αποτέλεσμα των τραυματισμό δύο αλλοδαπών (**Φ.323123**), ο Συνήγορος παρατήρησε ότι ενώ περισυνελέγησαν δύο κάλυκες και κατασχέθηκε το ιδιωτικό όπλο του αστυνομικού, η εργαστηριακή έκθεση της Υποδιεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών δεν είχε περιέλθει σε γνώση της διενεργούσας κατά την υποβολή του πορίσματος της Ε.Δ.Ε. Η συντάκτρια της πορισματικής έκθεσης προέβη σε αξιολόγηση του συνόλου του αποδεικτικού υλικού και της απολογίας του εγκαλουμένου και κατέληξε τεκμηριωμένα σε πρόταση πειθαρχικής ευθύνης για παράνομους εκφοβιστικούς πυροβολισμούς κατά συρροή με σωματική βλάβη από αμέλεια, προτείνοντας την παραπομπή του στο οικείο πειθαρχικό συμβούλιο με το ερώτημα επιβολής της ποινής της αργίας με απόλυση. Ο Εθνικός Μηχανισμός επανέλαβε την αναγκαία τήρηση του πλέγματος εγγυήσεων του

ν.3169/2003 και της αρχής της αναγκαιότητας και αναλογικότητας στη χρήση πυροβόλου όπλου, η οποία, κατά πάγια επισήμανση του Συνηγόρου, δεν κρίνεται από το αποτέλεσμα αλλά από τον κίνδυνο βλάβης που ενυπάρχει στη χρήση του όπλου στις συγκεκριμένες περιστάσεις.

Επίσης, υπογράμμισε ότι σε όλες τις υποθέσεις διερεύνησης χρήσης όπλου, η σήμανση και αυτοψία του χώρου, η έκθεση εργαστηριακής εξέτασης της Δ.Ε.Ε. και η βαλλιστική εξέταση, εισφέρουν κρίσιμη αποσαφήνιση των χρησιμοποιηθέντων μέσων, της κατεύθυνσης των βολών και της συγκεκριμένης διακινδύνευσης από τη χρήση πυροβόλου όπλου ως προς τη λήψη μέτρων ασφαλείας και τη δυνατότητα να πληγούν άλλοι τυχόν παρόντες στο σημείο από αστοχία ή εξοστρακισμό. Κατόπιν μεταγενέστερης ενημέρωσης της Αρχής σχετικά με την έκδοση καταδικαστικής απόφασης του αρμόδιου ποινικού δικαστηρίου σε βάρος του εγκαλουμένου αστυνομικού για πρόκληση σωματικής βλάβης από αμέλεια και παράνομο εκ προθέσεως πυροβολισμό ακινητοποίησης, ο Συνήγορος υπενθύμισε τη δέσμευση των πειθαρχικών οργάνων ως προς την ύπαρξη ή την ανυπαρξία των πραγματικών περιστατικών της ανωτέρω καταστείδας αμετάκλητης δικαστικής απόφασης (άρθρο 48 παρ. 2 π.δ. 120/2008) και ζήτησε τη διόρθωση της αιτιολογίας και του διατακτικού της έκθεσης πορίσματος Ε.Δ.Ε. ως προς τον χαρακτηρισμό των βολών εκ μέρους του αστυνομικού όχι ως εκφοβιστικών, αλλά ως βολών ακινητοποίησης, χωρίς να συντρέχουν οι όροι του άρθρου 3 παρ. 5 του ν.3169/2003, όπως αποδείχθηκε στο Δικαστήριο.

Η αποδεικτική αξία της πραγματογνωμοσύνης σε άλλα περιστατικά

Η αποδεικτική αξία της πραγματογνωμοσύνης δεν περιορίζεται, ωστόσο, στις περιπτώσεις χρήσης του υπηρεσιακού ή ιδιωτικού οπλισμού των λιμενικών ή αστυνομικών υπαλλήλων, αλλά καταλαμβάνει και τα περιστατικά χρήσης ειδικών μέσων, όπως οι χειροβομβίδες δακρυγόνων ή κρότου λάμψης, τα οποία επίσης εμπίπτουν στις διατάξεις του ν.3169/2003, όπως αναλύεται εκτενώς στην ενότητα 3 της παρούσας έκθεσης. Αναπέμποντας τη διεξαχθείσα Π.Δ.Ε. για συμπλήρωση του αποδεικτικού υλικού και της αιτιολογίας της έκθεσης πορίσματος σε υπόθεση σοβαρού τραυματισμού φοιτητή στο πρόσωπο από ευθεία βολή κρότου λάμψης (**Φ.319462**), ο Συνήγορος παρατήρησε ότι το πλούσιο βιντεοληπτικό υλικό της υπόθεσης δεν διαβιβάσθηκε, στο σύνολό του, στη Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών (Δ.Ε.Ε.) προκειμένου να εξαχθούν βελτιστοποιημένα στιγμιότυπα και στη συνέχεια ασφαλή συμπεράσματα με όλες τις απαραίτητες εγγυήσεις και την απαιτούμενη ειδική τεχνογνωσία. Ομοίως δεν ζητήθηκε

από τις αρμόδιες υπηρεσίες της Δ.Ε.Ε. να καταρτίσουν σχεδιάγραμμα στο οποίο, σε συνδυασμό με τα βελτιστοποιημένα στιγμιότυπα και το σύνολο του βιντεοληπτικού υλικού, θα μπορούσαν με ακρίβεια να αποτυπωθούν τα σημεία όπου βρισκόταν ο παθών, οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί και οι χειριστές της φυσούνας τη στιγμή που εκτόξευσαν τις χειροβομβίδες κρότους λάμψης και τα δακρυγόνα μέσα, αλλά και η τροχιά που διέγραψαν οι χειροβομβίδες κρότου λάμψης κατά τη ρίψη και την εκτόνωσή τους. Επιπρόσθετα, δεν απασχόλησαν τον διενεργούντα κομβικά ερωτήματα, τα οποία και δεν έθεσε στον εξετασθέντα ενόρκως οπλουργό, ούτε άλλως αναζήτησε τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης από αρμοδιότερους εξειδικευμένους αστυνομικούς της Δ.Ε.Ε. προκειμένου να παρασχεθούν οι απαραίτητες διευκρινίσεις όπως, ενδεικτικά, εάν επιτρέπεται η χρήση χειροβομβίδων κρότου λάμψης σε περιορισμένους χώρους, όπως αυτός του διερευνώμενου συμβάντος ή τι ακριβώς μπορεί να συμβεί εάν η ρίψη της χειροβομβίδας και η εκτόνωσή της γίνει ανάμεσα σε πλήθος ατόμων.

Ακόμη όμως και όταν η καταγγελλόμενη αστυνομική βία εκδηλώνεται χωρίς τη χρήση όπλων ή ειδικών μέσων, η έκθεση πραγματογνωμοσύνης, η έκθεση αυτοψίας και τα λοιπά τεχνικά έγγραφα μπορούν να αποδειχθούν εξίσου σημαντικά για τη διαλεύκανση των πραγματικών περιστατικών. Αναπέμποντας υπόθεση καταδίωξης τεσσάρων ατόμων καταγωγής Ρομά στην περιοχή της Αττικής, στην οποία οι αστυνομικοί φέρονται να χτύπησαν επανειλημμένα τον έναν εκ των συλληφθέντων στη ρόδα του αυτοκινήτου και στη γωνία της πόρτας, προκαλώντας του πολλαπλά τραύματα στο κεφάλι χαρακτηριζόμενα από τη σχετική ιατροδικαστική έκθεση ως «*βαριά σωματική βλάβη*» (Φ. 310513), ο Συνήγορος επεσήμανε ότι υποθετική, και σε κάθε περίπτωση ελλειμματική, είναι η εκδοχή περί τραυματισμών του καταγγέλλοντα λόγω πρόσκρουσης του αυτοκινήτου όπου επέβαινε, στο βαθμό που ο ενεργήσας την Π.Δ.Ε. δεν έλεγξε τη βασιμότητά της, ούτε μέσω της αντίστιξής της με ιατρικές καταθέσεις, ούτε με την παραγγελία πραγματογνωμοσύνης ως προς την κατάσταση συγκεκριμένου οχήματος.

Το αποδεικτικό μέσο της αυτοψίας

Ειδικότερα δε σε ό,τι αφορά στο αποδεικτικό μέσο της αυτοψίας, η σπουδαιότητά του για τον έλεγχο της αξιοπιστίας των μαρτυρικών καταθέσεων αναδείχθηκε στην απόφαση *Παναγιωτόπουλος και άλλοι κατά Ελλάδα* του Ε.Δ.Δ.Α.¹⁷⁷ (Φ. 381059), η οποία επίσης διαβιβάσθηκε στον Συνήγορο του Πολίτη στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του για την εκτέλεση των καταδικα-

177. 21.01.2025, αρ. προσφ. 44758/20, παρ. 113

στικών αποφάσεων του Δικαστηρίου, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 1 παρ. 5 του ν. 3938/2011. Το Δικαστήριο παρατήρησε προφανείς αντιφάσεις μεταξύ των καταθέσεων που έδωσαν οι αστυνομικοί, όσον αφορά ιδίως το σημείο στο οποίο οι προσφεύγοντες εγκατέλειψαν το αυτοκίνητό τους ή τη διαδρομή διαφυγής τους. Δεδομένων αυτών των προφανών αντιφάσεων, θα έπρεπε κατά την εκτίμηση του Δικαστηρίου, να έχει διαταχθεί ένα περαιτέρω ερευνητικό μέσο, όπως η επιτόπια επίσκεψη – αυτοψία στον τόπο του συμβάντος, καθότι, εκτός από τον αστυνομικό που επόπτευε την ομάδα περιπολίας εκείνη τη νύχτα και ο οποίος επισκέφθηκε την περιοχή, δεν φαίνεται ότι τα πρόσωπα που διεξήγαγαν την έρευνα πραγματοποίησαν επισκέψεις στον τόπο των γεγονότων.

Αυτονόητη προϋπόθεση βέβαια για την επιτυχή διενέργεια αυτοψίας στον χώρο του συμβάντος αποτελεί η διασφάλισή του από ενδεχόμενες προσπάθειες αλλοίωσης. Σε υπόθεση καταγγελλόμενης κακομεταχείρισης πολιτή κατά τη διάρκεια αστυνομικού ελέγχου στην Κρήτη, η οποία επέφερε τον θάνατό του (**Φ. 343437**), ο Συνήγορος ανέδειξε κατ' αρχάς το ζήτημα της νομιμοποίησης των δύο ελεγχόμενων αστυνομικών, οι οποίοι αν και εμπλεκόμενοι οι ίδιοι στον αστυνομικό έλεγχο κατά τον οποίο επήλθε ο θάνατος του φερόμενου θύματος, προέβησαν σε μια σειρά προανακριτικών πράξεων κατάσχεσης, μετακινώντας και μεταφέροντας το Ι.Χ.Ε. του τελευταίου, διασφαλίζοντας, κατά δήλωση τους, την περιοχή που έλαβε χώρα το συμβάν και αναζητώντας και ανευρίσκοντας μάρτυρες. Οι ενέργειες στις οποίες προέβησαν οι ως άνω εμπλεκόμενοι αστυνομικοί δεν εξυπηρέτησαν εντέλει τον δεδηλωμένο σκοπό τους, καθώς η μεταφορά του αυτοκινήτου του θύματος είχε σαν αποτέλεσμα να ακυρώσει εκ προοιμίου την απαιτούμενη έρευνα επ' αυτού για τη συλλογή και ανεύρεση στοιχείων, ενώ δεν διευκρινίστηκαν τα μέτρα που έλαβαν για τη μη αλλοίωση του χώρου. Αντίθετα, αυτό που προκύπτει από τη διεξαχθείσα διοικητική εξέταση είναι ότι ο χώρος είχε ήδη αλλοιωθεί κατά την άφιξη του επιληφθέντος αστυνομικού του αρμόδιου Αστυνομικού Τμήματος, από την εκεί παρουσία πολλών πολιτών και ιδιωτικών αυτοκινήτων, ενώ δεν υπήρχαν άλλες αστυνομικές δυνάμεις να τον αναμένουν, δρώντας ενδεχομένως προληπτικά υπέρ της διαφύλαξης των αποδεικτικών στοιχείων. Ο Εθνικός Μηχανισμός υπογράμμισε τη μη διενέργεια αυτοψίας στο χωράφι όπου φέρεται να έλαβε χώρα ο καταγγελλόμενος ξυλοδαρμός ή/και στον δρόμο όπου κινήθηκε κατόπιν το φερόμενο θύμα, τονίζοντας ότι η αυτοψία που διενεργήθηκε δεν περιέλαβε τους συγκεκριμένους χώρους, ενώ σε κάθε περίπτωση η σχετική ανακριτική πράξη κατέστη εκ προοιμίου ατελέσφορη λόγω των αλλοιώσεων που είχε ήδη υποστεί η περιοχή συνολικά.

Η διενέργεια αυτοψίας θα συνέβαλε στην επαλήθευση της βασιμότητας ή μη των καταγγελλομένων και σε έτερο περιστατικό, σχετιζόμενο με προστατευτική φύλαξη πολίτη σε Τμήμα Ασφαλείας μέχρι τη μεταφορά της σε ψυχιατρική κλινική προκειμένου να διαπιστωθεί αν έχρηζε ακούσιας νοσηλείας (Φ.283199). Η εγκαλούσα κατήγγειλε, μεταξύ άλλων, ότι κρατήθηκε σε έναν χώρο πολύ μικρών διαστάσεων χωρίς κανενός είδους εξαερισμό, κατάσταση η οποία της προκάλεσε συναισθήματα ασφυξίας και ενέτεινε την ψυχική της αναστάτωση. Κατά τη συμπλήρωση της πειθαρχικής έρευνας, η διενεργούσα ανταποκρινόμενη στις προηγηθείσες συστάσεις της Αρχής, αναζήτησε και εμπλούτισε τον πειθαρχικό φάκελο με πληροφορίες αναφορικά με τις διαστάσεις και την καταλληλότητα του χώρου προσωρινής κράτησης, υιοθετώντας το περιεχόμενο σχετικού εγγράφου της αστυνομικής υπηρεσίας, σύμφωνα με το οποίο, από το 2012 που διενεργήθηκε η μετεγκατάστασή της δεν έχει οριστεί η μη καταλληλότητα του κτιρίου, ούτε του συγκεκριμένου χώρου ειδικότερα. Ωστόσο, η απόφαση της διενεργούσας υπέρ της καταλληλότητας του χώρου στον οποίο κρατήθηκε η καταγγέλουσα, δεν συνοδεύεται από την αναγκαία διευκρίνιση εάν το συμπέρασμα αυτό συνιστά αποτέλεσμα μεταγενέστερου επιτόπιου ελέγχου ή βασίζεται μόνο στην επαγωγική λογική.

4.2. Πλημμέλειες ως προς την τήρηση των διαδικαστικών αρχών έρευνας

4.2.1. Ο τύπος της έρευνας

Ως προς το ζήτημα της άτυπης έρευνας, παρατηρείται ότι τόσο η ΕΛ.ΑΣ. όσο και το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ απέχουν σε κάποιες περιπτώσεις από την προβλεπόμενη τυπική διαδικασία εσωτερικής έρευνας (Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε.), προβαίνοντας σε απλή «διοικητική διερεύνηση» ορισμένων περιστατικών που τέθηκαν υπόψη τους. Οι περιπτώσεις αυτές είναι λίγες αλλά ενδεικτικές της αντίληψης ότι μια τυπική διοικητική εξέταση προϋποθέτει την κρίση περί σοβαρότητας ή ενδεχόμενης βασιμότητας των καταγγελλομένων, αντίληψη για την οποία ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επισημαίνει τον κίνδυνο του σφάλματος λήψης του ζητουμένου. Η άτυπη διοικητική διερεύνηση στηρίζεται αποκλειστικά στις υπηρεσιακές αναφορές και δη της αμέσως εμπλεκόμενης στο περιστατικό υπηρεσίας, χωρίς τις προϋποθέσεις διενέργειας από ανεξάρτητο διοικητικό όργανο και ευρείας συλλογής αποδείξεων, στις οποίες μεταξύ άλλων θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνονται οι καταθέσεις του φερόμενου θύματος και τρίτων μαρτύρων. Το πδ.120/2008 (αρ.24) έχει μάλιστα προβλέψει τον τύπο της Π.Δ.Ε. ακριβώς για τη συλλογή αποδείξεων. Προ-

βληματικό συνεπώς είναι να προηγείται άτυπη έρευνα μιας Π.Δ.Ε., όπως σε υπόθεση τραυματισμού σε διαδήλωση, στην οποία η αναμονή των απόψεων της εμπλεκόμενης υπηρεσίας πριν την διαταγή πειθαρχικής έρευνας είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια κρίσιμων αποδεικτικών στοιχείων (**Φ.333822**). Πολλώ δε μάλλον όταν η άτυπη έρευνα υποκαθιστά την τυπική. Οι «άτυπες» έρευνες όχι απλώς δεν αποτελούν ασφαλή διερεύνηση των καταγγελλομένων περιστατικών αλλά συμβάλλουν στη δημιουργία εντυπώσεων έλλειψης αμεροληψίας, όπως επισημαίνει ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στις εκθέσεις του¹⁷⁸. Πάγια θέση του Μηχανισμού είναι ότι η διενέργεια τυπικής, πλήρους κι ενδελεχούς, εσωτερικής διοικητικής εξέτασης, είναι σημαντική τόσο για το κύρος του σώματος όσο και για την εμπέδωση του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε κάθε περίπτωση.

Τις ανωτέρω επισημάνσεις ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επανέλαβε και το 2025. Χαρακτηριστικά, σε υπόθεση φερόμενης κακομεταχείρισης αλλοδαπών στα σύνορα από την ΕΛ.ΑΣ., η αρχική απάντηση της ΓΕ.Π.Α.Δ. Ν.Αιγαίου περί αρχειοθέτησης στηρίχθηκε στην αναλυτική απάντηση της οικείας Διεύθυνσης για τις συνθήκες μεταφοράς και κράτησης των αλλοδαπών. Κατόπιν του δεύτερου εγγράφου του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., στο οποίο επεσήμανε την ανάγκη τυπικής έρευνας, αναζήτησης αποδεικτικού υλικού και εξέτασης μαρτύρων όταν υπάρχουν αιτιάσεις φερόμενων θυμάτων, η ΓΕ.Π.Α.Δ. Ν.Αιγαίου προέβη σε διαταγή Π.Δ.Ε. για τη διενέργεια του περιστατικού (**Φ.381046**). Επίσης, σε υπόθεση συνόρων, φερόμενη επαναπροώθηση από τη Σάμο το 2023, το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. απάντησε στον Συνήγορο ότι είχε διενεργηθεί «Διοικητική Διερεύνηση» από την οποία δεν προέκυψαν πειθαρχικές ευθύνες. Ωστόσο, μετά το ερώτημα του Συνηγόρου, προέβη σε διαταγή διενέργειας Ε.Δ.Ε. το 2025 (**Φ.378320**)¹⁷⁹. Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται η ανάγκη συνεπούς εφαρμογής στο μέλλον της διάταξης νόμου που προβλέπει την «αμελλητί» διαβίβαση στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. όλων των «διαταγών διενέργειας διοικητικών εξετάσεων»¹⁸⁰, διάταξη που καταστρατηγείται αν δεν καταλαμβάνει κάθε διαταγή, ακόμη και για απλή «διοικητική διερεύνηση», για περιστατικά που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και η Διοίκηση επιλέγει την άτυπη αυτή έρευνα, παρακάμπτοντας την Ανεξάρτητη Αρχή.

Επίσης ένα ζήτημα σχετιζόμενο με τον τύπο της έρευνας, είναι η κατά κανόνα **διενέργεια Π.Δ.Ε. αντί Ε.Δ.Ε.** από την ΕΛ.ΑΣ., όπως έχει επισημανθεί

178. Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2020 σελ.56

179. Και για τα δύο αυτά περιστατικά είχαν εκδοθεί Αναφορές-SIR του Frontex, βλ, κεφάλαιο 3.6 του παρόντος.

180. άρ. 1, παρ.3, εδάφιο τελευταίο, Ν.3938/2011, όπως ισχύει.

και σε προηγούμενες εκθέσεις και εξακολουθεί και το 2025. Η Ανεξάρτητη Αρχή επισημαίνει ότι η μη διαταγή Ε.Δ.Ε. ιδιαίτερα σε πολύ σοβαρές περιπτώσεις, δεν συνάδει ούτε με τη βαρύτητα της καταγγελίας, η οποία εξ ορισμού απαιτεί διερεύνηση με μεγαλύτερες διαδικαστικές εγγυήσεις ούτε με την απαξίωση ισχυρών αποδεικτικών στοιχείων, όπως ιατρικών/ ιατροδικαστικών γνωματεύσεων/εκθέσεων, αυτοπτών μαρτύρων και βιντεοληπτικού υλικού, που επέρχεται με τη μη αναγνώρισή τους ως σαφών ενδείξεων, η συνδρομή των οποίων θα επέφερε αυτονόητα τη διεξαγωγή Ε.Δ.Ε., σύμφωνα με τις διατάξεις του άρ. 26 παρ. 1 Π.Δ. 120/2008. Η βαρύτητα της καταγγελίας τραυματισθέντος φοιτητή σε διαδήλωση, ωστόσο, δεν οδήγησε παρά σε Π.Δ.Ε. (**Φ. 319462**). Σε άλλη υπόθεση, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. παρατήρησε ότι η μετέπειτα άσκηση ποινικής δίωξης για σοβαρά αδικήματα και η παραπομπή του ελεγχόμενου Αρχιφύλακα στο ακροατήριο του αρμόδιου Τριμελούς Πλημμελειοδικείου καθιστούν αναγκαία την άσκηση πειθαρχικής δίωξης σε βάρος του με τη μετατροπή της Π.Δ.Ε. σε Ε.Δ.Ε., λόγω της ύπαρξης σαφών ενδείξεων για την τέλεση πειθαρχικών παραπτωμάτων που επισύρουν ανώτερη πειθαρχική ποινή (**Φ.324109**). Οι αστυνομικές αρχές δεν φαίνεται να ακολουθούν μια ενιαία πρακτική ούτε ως προς το τύπο της έρευνας που ακολουθείται σε προσβολές του δικαιώματος στη ζωή¹⁸¹. Σε περιπτώσεις θανάτου κρατουμένων ή κατά την προσπάθεια σύλληψης προσώπων, λόγω της βαρύτητας της εν θέματι προσβολής και του θιγόμενου ατομικού αγαθού σε συνδυασμό με το ιδιαίτερο νομικό καθήκον των αρχών να προστατεύουν τη ζωή (αρ.2 Ε.Σ.Δ.Α.), ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. θεωρεί αναγκαία τη διερεύνηση από πιο έμπειρους αξιωματικούς και υπό τις αυξημένες διαδικαστικές εγγυήσεις της διενέργειας Ε.Δ.Ε., προκειμένου να υπάρχουν μεγαλύτερα εχέγγυα μιας αποτελεσματικής έρευνας με τα κριτήρια του Ε.Δ.Δ.Α.

4.2.2. Αυτοτέλεια πειθαρχικής δίκης από την ποινική

Ο Συνήγορος επισημαίνει την ανάγκη συνεπούς τήρησης του κανόνα αυτοτέλειας της πειθαρχικής από την ποινική δίκη που το άρ. 48 του πδ.120/2008 κατοχυρώνει¹⁸². Οι δύο διαδικασίες επιτελούν διαφορετικό σκοπό¹⁸³. Ο ποινικός έλεγχος αποσκοπεί στην αποκατάσταση της δημό-

181. Βλ. Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2024, σελ. 23, 46.

182. Σημειωτέον ότι ο κανόνας της αυτοτέλειας της πειθαρχικής από την ποινική δίκη καθιερώνεται με ρητές διατάξεις και για το προσωπικό του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. (άρ.38 παρ.7 ν. 4504/2017), βλ. και υπόθεση ναυαγίου της Πύλου, έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2024 σελ.95.

183. Πικραμένος Μ., 2013, «Η σχέση πειθαρχικής και ποινικής δίκης εν όψει του άρθρου 6 της

σιας τάξης κι ασφάλειας, ενώ ο πειθαρχικός έλεγχος στην αποκατάσταση του κύρους της υπηρεσίας¹⁸⁴. Όπως έχει επανειλημμένα αναφερθεί στα έγγραφα και στις εκθέσεις του Εθνικού Μηχανισμού¹⁸⁵, η διεξαγωγή Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε. είναι αυτοτελής από την ποινική προδικασία και τυχόν θέση στο αρχείο από την Εισαγγελία της έγκλησης του φερόμενου θύματος δεν δεσμεύει τον διενεργούντα την εσωτερική διοικητική εξέταση. Με βάση το άρθρο 48 του Π.Δ.120/2008, τα πειθαρχικά όργανα δεσμεύονται ως προς την ύπαρξη ή την ανυπαρξία πραγματικών περιστατικών, μόνον στην περίπτωση που υπάρχει αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα. Ακόμη και στην περίπτωση αυτή, και πάλι τα πειθαρχικά όργανα μπορεί να εκδώσουν διαφορετική απόφαση, «στηρίζοντας την κρίση τους στις διαφορετικές προϋποθέσεις που θέτουν οι ρυθμίσεις του πειθαρχικού δικαίου για τη θεμελίωση της πειθαρχικής ευθύνης του διωκόμενου υπαλλήλου και την επιβολή πειθαρχικής ποινής»¹⁸⁶. Περαιτέρω «η ρύθμιση αυτή δεν αντίκειται σε κάποια διάταξη του Συντάγματος ή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων Ανθρώπου υπό την αυτονόητη, πάντως, προϋπόθεση ότι τα πειθαρχικά όργανα δεν αμφισβητούν την ποινική αθώωση του πειθαρχικώς διωκόμενου»¹⁸⁷. Η θέση αυτή της ελληνικής Δικαιοσύνης επιβεβαιώνεται και από τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.¹⁸⁸.

Στις υποθέσεις που εξέτασε το 2025, ο Ε.Μ.Η.Δ.Ι.Π.Α. επανέλαβε την ανωτέρω δυνατότητα του πειθαρχικού οργάνου να εκδώσει διαφορετική απόφαση ακόμη και στην περίπτωση που υπάρχει αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή αμετάκλητο απαλλακτικό βούλευμα, λόγω του ευρύτερου σκοπού του πειθαρχικού δικαίου (**Φ.328857, Φ.337634**). Είναι ενδιαφέ-

Ε.Σ.Δ.Α.» στο ΕφΔΔ, τ.2, σελ. 252

184. Βλ. την υπ' αριθμ. 372/2009 γνωμοδότηση του Ν.Σ.Κ.: «η πειθαρχική διαδικασία, κινείται υποχρεωτικά από τη διοίκηση στις υπό του νόμου προβλεπόμενες περιπτώσεις και σκοπό έχει την εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών, την τήρηση της αρχής της νομιμότητας και την προάσπιση του δημοσίου συμφέροντος».

185. Βλ. εκθέσεις Ε.Μ.Η.Δ.Ι.Π.Α. έτους 2020 σελ.69, έτους 2024 σελ.189.

186. Ολομ ΣτΕ 4662/2012, παρ. 20

187. Ibid. Βλ. και αρ.48 παρ.2 εδ.γ', όπως τροποποιήθηκε από το πδ 61/2024 και ισχύει.

188. «Σε πειθαρχικές ή διοικητικές διαδικασίες οι οποίες είναι συναφείς με προηγηθείσες ποινικές δίκες, το τεκμήριο αθωότητας δεν θα προσβληθεί απαραίτητα εάν το πειθαρχικό όργανο ή το διοικητικό δικαστήριο καταλήξει σε διαφορετικό συμπέρασμα με την ετυμηγορία του ποινικού δικαστηρίου. Αυτό μπορεί να οφείλεται στην αναζήτηση διαφορετικής φύσης ευθύνης σε μια διαδικασία, η οποία είναι δυνατόν να εκπορεύεται ταυτόχρονα από τα ίδια πραγματικά περιστατικά, καθώς σκοπός των προϋποθέσεων της διάταξης του Αρθρου 6 παρ. 2 της Σύμβασης δεν είναι να εμποδίσει τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα από την επιβολή κυρώσεων σε έναν δημόσιο υπάλληλο, **εφόσον το πειθαρχικό όργανο περιοριστεί στην αξιολόγηση του αντικτύπου των φερόμενων πράξεων στο καθήκον και την υποχρέωση για ακεραιότητα που βαρύνει τον υπάλληλο.**». Απόφαση Mullet κατά Γαλλίας, αρ. αιτ. 27521/04

ρον, ωστόσο ότι διαπιστώθηκε και αντίθετη περίπτωση, απόκλισης χωρίς επαρκή αιτιολογία από αμετάκλητη ποινική απόφαση που αποφαίνεται υπέρ της ευθύνης του αστυνομικού για την πρόκληση βαριάς σωματικής βλάβης (**Φ.296931**). Επίσης προέβη στις ακόλουθες παρατηρήσεις:

Σε συμπληρωθείσα Π.Δ.Ε., ο διενεργών εξακολουθεί να εμμένει στην άποψη ότι, περί της ύπαρξης ή μη των πραγματικών γεγονότων, αποφαίνεται η ποινική δικαιοσύνη και, ως εκ τούτου, όσο η διαδικασία ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων εκκρεμεί, δεν μπορεί να αποδοθούν πειθαρχικές ευθύνες στους αστυνομικούς για τον βαθμό βίας που αυτοί άσκησαν και συγκεκριμένα εάν υπερέβησαν το μέτρο της ελάχιστης βίας και της αναλογικότητας στη χρήση των μέσων επίτευξης του σκοπού τους. Ωστόσο η θέση αυτή, ισοδυναμεί στην ουσία με παραδοχή της αδυναμίας έκδοσης απόφασης του πειθαρχικού οργάνου και έρχεται σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 48 παρ. 1 και 2 του Π.Δ 120/2008 (**Φ.294873**).

Η τυχόν ανάκληση μήνυσης από τον καταγγέλλοντα δεν επηρεάζει την συνέχεια ή το πόρισμα μιας Π.Δ.Ε., διότι η πειθαρχική δικαιοδοσία και το αποτέλεσμα της πειθαρχικής διαδικασίας δεν εξαρτώνται από τη βούληση του εκάστοτε φερόμενου θύματος (**Φ.269135**).

Η καθυστέρηση υποβολής έγκλησης από τα φερόμενα θύματα ουδόλως απομειώνει τη βαρύτητα των ισχυρισμών τους, καθώς είχαν ασκήσει το συνταγματικό δικαίωμα αναφοράς που γεννά υποχρέωση αιτιολογημένης απάντησης των αρχών (**Φ.323122**). Ομοίως, η μη υποβολή έγκλησης. Η άσκηση του δικαιώματος αναφοράς στις αρχές ή εκείνου της δικαστικής προστασίας εναπόκειται στην προσωπική αξιολόγηση και κρίση των παθόντων και στην εκ μέρους τους στάθμιση των τυχόν αρνητικών συνεπειών της εμπλοκής τους στη διοικητική και ποινική διαδικασία. Το χρονοβόρο των σχετικών διαδικασιών, η δυσπιστία των θυμάτων απέναντι στην αποτελεσματικότητα των ελεγκτικών μηχανισμών, αλλά και ο φόβος στοχοποίησης ή δευτερογενούς θυματοποίησης, αποτελούν παράγοντες που συχνά λειτουργούν αποθαρρυντικά για την άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων (**Φ.289101**).

Η πρακτική της αναμονής για την εκκίνηση πειθαρχικής διαδικασίας¹⁸⁹ έως την περαίωση της παραγγελθείσας από την αρμόδια Εισαγγελία προκαταρκτικής εξέτασης προσκρούει στην αρχή της αυτοτέλειας και ανεξαρ-

189. Προβληματική είναι και η καθυστέρηση επί 2 μήνες εκκίνησης της πειθαρχικής διαδικασίας, που εκκίνησε μετά την υποβολή έγκλησης από τους παθόντες, και για λόγους διασφάλισης κρίσιμου αποδεικτικού υλικού (**Φ.324109**).

τησίας της πειθαρχικής έναντι της ποινικής δίκης, υποδηλώνει εξάρτηση των δύο διαδικασιών και προσδίδει στην πειθαρχική έρευνα δευτερεύοντα και παρακολουθηματικό χαρακτήρα, ενέχοντας τον κίνδυνο απώλειας ή αλλοίωσης κρίσιμων αποδεικτικών στοιχείων που δεν έχουν περιληφθεί στη σχηματισθείσα ποινική δικογραφία (**Φ.365554**). Ομοίως, προβληματισμό προξενεί η ιδιαίτερα σημαντική καθυστέρηση στην εκκίνηση της πειθαρχικής διαδικασίας, η οποία έλαβε χώρα σχεδόν τρία χρόνια μετά την υποβολή έγκλησης από τον καταγγέλλοντα, όταν πλέον γνωστοποιήθηκε από τις εισαγγελικές αρχές η παραπομπή του εγκαλουμένου στο ακροατήριο του αρμόδιου ποινικού δικαστηρίου. Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένα επισημάνει ότι οι αδικαιολόγητες καθυστερήσεις στη διενέργεια της εσωτερικής έρευνας εκθέτουν σε κίνδυνο απώλειας κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία, κίνδυνος ο οποίος πραγματώθηκε εν προκειμένω με τον θάνατο ενός εκ των ουσιαστών μαρτύρων προτού καταστεί δυνατή η ένορκη εξέτασή του. Η άμεση ανταπόκριση των αρμοδίων σε περίπτωση υποβολής καταγγελίας κρίνεται επιβεβλημένη για την αποτελεσματικότητα του πειθαρχικού ελέγχου, όπως και η διεξαγωγή της έρευνας με τη δέουσα ταχύτητα και επιμέλεια σύμφωνα με τα προτάγματα της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α., αλλά και με το περιεχόμενο πρόσφατης εγκυκλίου της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου¹⁹⁰ (**Φ.325232**).

Το περιεχόμενο εισαγγελικής διάταξης δεν μπορεί, κατ'αρχήν, να δεσμεύσει το πειθαρχικό όργανο, ούτε να αποτελέσει τη βάση της επιχειρηματολογίας του ως προς την κατάφαση ή την άρνηση τέλεσης ορισμένων πειθαρχικών παραπτωμάτων (**Φ.349248**).

Η υπαγωγή της υπό κρίσιν συμπεριφοράς στην Ε.Δ.Ε. σε ελαφρότερα πειθαρχικά παραπτώματα, στην υποθετική περίπτωση της μελλοντικής αθώωσης των κατηγορουμένων για βιασμό από το ποινικό δικαστήριο, δεν μπορεί να προβάλλεται εξ αρχής και άνευ άλλης αιτιολογίας ως δικαιολογητική βάση για την πρόταση στην έκθεση πορίσματος Ε.Δ.Ε. επιβολής στους ελεγχόμενους ελαφρότερων ποινών για πράξεις ομολογηθείσες από τους ίδιους, συνουσίας εν ώρα διατεταγμένης υπηρεσίας εντός Αστυνομικής Υπηρεσίας, που ούτως ή άλλως ο ίδιος ο διενεργών χαρακτηρίζει ως αναξιοπρεπείς και ανάξιες που μαρτυρούν διαφθορά χαρακτήρα και συνιστούν βαριά παράβαση από πρόθεση του υπηρεσιακού τους καθήκοντος, εμπίπτουσες στις διατάξεις του άρθρου 10 παρ.1 περ. ιβ' και ιγ' του ΠΔ 120/2008 κι επισύροντας την ποινή της απόταξης (**Φ.326329**).

190. Εγκύκλιος Εισ. Α.Π. 6/2019 «...μόλις υποβληθεί επίσημη καταγγελία επιβάλλεται η άμεση ανταπόκριση του αρμοδίου για την έρευνα, ο οποίος θα ενεργήσει με εύλογη ταχύτητα και επιμέλεια»

Η αιτιολογία που αναπτύσσεται στην τελευταία έκθεση πορίσματος συμπληρωθείσας Ε.Δ.Ε. δομείται ως ανταπάντηση στο κείμενο δύο εισαγωγικών διατάξεων, σε μεγάλο βαθμό μέσω της ρητής αναφοράς του διενεργούντος σε συγκεκριμένα άρθρα του Ποινικού Κώδικα, επί των οποίων ασκήθηκε η ποινική δίωξη σε βάρος ελεγχόμενων αστυνομικών δυνάμει της μήνυσης που υπέβαλαν οι γονείς του φερόμενου θύματος και τα οποία δέχεται ή απορρίπτει, βασιζόμενος κατά κύριο λόγο στους αστυνομικούς ισχυρισμούς και σε προσωπικές ερμηνείες ως προς τη συνδρομή ή όχι των απαιτούμενων στοιχείων για τη νομοτυπική υπόσταση των αντίστοιχων εγκλημάτων. Η έκθεση συμπληρωθείσας Ε.Δ.Ε. παραγνωρίζει το γεγονός, ότι ο πειθαρχικός και ο ποινικός έλεγχος αντιστοιχούν σε δύο συχνά παράλληλες αλλά διακριτές, αυτοτελείς και ανεξάρτητες διαδικασίες λόγω του διαφορετικού σκοπού που υπηρετούν και των διαφορετικών κανόνων δικαίου στους οποίους υπάγονται (**Φ.282183**).

4.2.3. Εχέγγυα αμεροληψίας της έρευνας

Ως προς τα τυπικά εχέγγυα αμεροληψίας της έρευνας, το πρωτεύον είναι σε κάθε περίπτωση η **έλλειψη οργανικής σχέσης του διενεργούντος** με την υπηρεσία των εμπλεκόμενων στην έρευνα, προς την εξασφάλιση των όρων της αντικειμενικότητας και αμεροληψίας που επιβάλλει η διεξαγωγή οιασδήποτε διοικητικής εξέτασης. Είναι θετικό ότι κατά κανόνα τηρείται από την ΕΛ.ΑΣ. η αναγκαία υπηρεσιακή απόσταση μεταξύ διενεργούντος και ελεγχόμενου, που το πειθαρχικό δίκαιο του αστυνομικού προσωπικού επιτάσσει ως προς τις Ε.Δ.Ε. και εν μέρει τις Π.Δ.Ε., που αποτελούν, ωστόσο, τη συντριπτική πλειονότητα των διοικητικών εξετάσεων. Ως προς τις Π.Δ.Ε. αξίζει να σημειωθεί ότι η τυπική ανεξαρτησία του διενεργούντος σε κάθε περίπτωση προσβολής θεμελιώδους δικαιώματος σύμφωνα και με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.¹⁹¹ ήταν πρόταση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. που υλοποιήθηκε σε δύο φάσεις. Αρχικά το 2019 (αρ.1 παρ.1 πδ 111/2019), η ανάθεση της Π.Δ.Ε. σε Αξιωματικό άλλης αστυνομικής Διεύθυνσης προβλέφθηκε για βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κατά το άρθρο 137Α ΠΚ, καθώς επίσης και για «βάνανυση συμπεριφορά», η οποία δεν κατελάμβανε όλες τις περιπτώσεις προσβολής κατά της σωματικής ακεραιότητας και προσωπικής ελευθερίας, όπως είχε παρατηρήσει

191. Και σε ελληνικές υποθέσεις, ενδεικτικά Ε.Δ.Δ.Α. αποφάσεις Galotskin κατά Ελλάδας, 14.01.2010, Ζελίλοφ κατά Ελλάδος, 24.05.2007.

ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.¹⁹². Πέντε χρόνια αργότερα, με τα άρθρα 24 και 26 του πδ 61/2024 (Α'212) η τυπική ανεξαρτησία κατά την ανάθεση της Π.Δ.Ε. επεκτάθηκε και σε περιπτώσεις χρήσης όπλου κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του αστυνομικού, αιτιάσεων κακομεταχείρισης, κακοποίησης, ρατσιστικής ή άλλης ακραίας συμπεριφοράς σε βάρος πολιτών. Παραμένει η πάγια θέση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για την τήρηση ιεραρχικής απόστασης γενικότερα, ακόμη και εκείνων των υποθέσεων που δεν υπάγονται στο «γράμμα» των σχετικών διατάξεων, προς την εξασφάλιση των όρων της αντικειμενικότητας και αμεροληψίας που επιβάλλει η διεξαγωγή οιασδήποτε διοικητικής εξέτασης.

Το ζήτημα της **έλλειψης της αναγκαίας υπηρεσιακής απόστασης του διενεργούντος** με τους εμπλεκόμενους στην έρευνα, εντοπίστηκε σε μεμονωμένες περιπτώσεις που εξετάσθηκαν εντός του 2025: σε υπόθεση ελέγχου μοτοσυκλετιστών στην Πελοπόννησο, ο διενεργών και οι εγκαλούμενοι αστυνομικοί υπάγονται οργανικά στην ίδια Αστυνομική Διεύθυνση (Φ.324508). Σε διαδοχική αναχρέωση διενέργειας Π.Δ.Ε. παρατηρήθηκε ότι και οι τρεις αστυνομικοί, που ανέλαβαν τη διερεύνηση της υπόθεσης άσκησης βίας μέσα σε αστυνομικό όχημα σε νησί του Ιονίου, υπηρετούν στην ίδια Αστυνομική Διεύθυνση με τον ελεγχόμενο αστυνομικό (Φ.250375).

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. παρατηρεί ότι ακόμη κι αν ο διενεργών υπηρετεί σε άλλη αστυνομική διεύθυνση από τους εμπλεκόμενους στην έρευνα, η τυπική ανεξαρτησία **αναιρείται στην πράξη** από τη λήψη **κατά παραγγελία κατάθεσης** ουσιαστών μαρτύρων (Φ.325232, Φ.343437) ή της απολογίας της εμπλεκόμενης αστυνομικού (Φ.349248), από τον διοικητή ή αξιωματικό που υπηρετεί στην ίδια υπηρεσία με τους εμπλεκόμενους στην υπό κρίση υπόθεση. Επιπροσθέτως, με αφορμή παράλειψη ουσιαστούς ερώτησης στον μάρτυρα, ο Συνήγορος υπογραμμίζει ότι οι αστυνομικοί που επιφορτίζονται με την κατά παραγγελία εξέταση μαρτύρων οφείλουν να επιδεικνύουν την ίδια επιμέλεια και σχολαστικότητα που αξιώνεται από τους διενεργούντες τη διοικητική έρευνα για την αναζήτηση της αλήθειας (Φ.325232). Ο σκοπός της ιεραρχικής και γεωγραφικής απόστασης ανάμεσα σε αυτόν που ελέγχει και σε αυτόν που ελέγχεται, ταυτίζεται με την εγγύηση υπέρ της αμεροληψίας και της διαφάνειας της διαδικασίας.

Το Ε.Δ.Δ.Α. έχει προχωρήσει στη νομολογία του, σε ελληνικές μάλιστα, υποθέσεις στην απαίτηση όχι μόνον τυπικής αλλά και **ουσιαστικής ανεξαρτησίας**, προκειμένου ο διενεργών τη διοικητική έρευνα να μην στη-

192. Βλ. έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2019 σελ.132.

ρίζεται σε καταθέσεις που ελήφθησαν προανακριτικά από την εμπλεκόμενη υπηρεσία (αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. για το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ., Almukhlis και Al-Maliki κατά Ελλάδα της 25.03.2025¹⁹³ Φ.381565, F.M. κατά Ελλάδα της 20.10.2025¹⁹⁴, Φ.390515).

Στη διασφάλιση της αρχής της αμεροληψίας του διενεργούντος αποσκοπεί και ο ενδεδειγμένος **τύπος της πειθαρχικής έκθεσης**, στις σχετικές εγκυκλίου διαταγές της ΕΛ.ΑΣ.¹⁹⁵ Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επισημαίνει την υποχρέωση ακριβούς, σαφούς και αντικειμενικής αφήγησης και τεκμηρίωσης, ως προς τη **σύνταξη των πορισμάτων** των πειθαρχικών ερευνών, σύμφωνα με την αρχή αυτή, σε διάφορες υποθέσεις, όπως χαρακτηριστικά οι ακόλουθες:

Προβληματική κρίθηκε η συμπληρωματική πορισματική έκθεση που ακολουθούσε την ανάλυση των ισχυρισμών της εμπλεκόμενης αστυνομικού χωρίς να αξιολογείται το σύνολο του αποδεικτικού υλικού χωρίς να αναζητείται νέο υλικό, κυρίως μαρτυρικές καταθέσεις, ούτε να αναζητείται κάθε τυχόν υπαίτια εμπλεκόμενος αστυνομικός, παρά τις σχετικές διαταγές και χωρίς να παρέχεται καμία αιτιολογία προς τούτο (Φ.349248). Επίσης προβληματική κρίθηκε, παρά τη σχετική εγκύκλιο διαταγή της ΕΛ.ΑΣ και τις συστάσεις του Συνηγόρου, η συμπληρωθείσα για δεύτερη φορά Ε.Δ.Ε. στην υπόθεση καταγγελιών για βασανιστήρια, άλλες προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και άλλες πράξεις το 2020 έξω από το Δικαστικό Μέγαρο Βόλου. Η συμπληρωθείσα Ε.Δ.Ε. εξακολουθεί να υπολείπεται σαφήνειας, επιτηδειότητας και οργάνωσης. Σε αυτό δεν βοηθάει ούτε η δομή της έκθεσης πορίσματος. Μια τέτοια πρακτική δεν περιορίζεται απλά στη δυσκολία μελέτης και διαχείρισης του πειθαρχικού φακέλου ή/και πορίσματος αλλά

193. Βλ. αναλυτικά για την απόφαση αυτή στο κεφάλαιο 5 για την αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. προς εκτέλεση των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α..

194. Η απόφαση αυτή διαβιβάστηκε από το Ν.Σ.Κ. προς εκτέλεση στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. την 29.04.2026.

195. Βλ. την υπ' αριθμ. πρωτ.6004/1/22κγ'/14.10.2008 Διαταγή – Εγκύκλιο του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. που ορίζει για μεν το ιστορικό μέρος ότι οφείλει να «γίνεται αφήγηση, με κάθε δυνατή τάξη, επιτηδειότητα, ακρίβεια, σαφήνεια και αντικειμενικότητα, πώς ακριβώς έλαβαν χώρα όλα τα αφορώντα στην πράξη και τον πράξαντα περιστατικά», για δε το αιτιολογικό ότι «η προσωπική κρίση και αντίληψη του συντάσσοντος την έκθεση δεν είναι κάτι μετέωρο, επιτόλαιο ή αυθαίρετο αποκλήμα της φαντασίας, αλλά αποτελεί προϊόν ορθού συλλογισμού, ο οποίος είναι η ικανότητα της συλλογής, της σύναψης και άρθρωσης δεδομένων προς διαμόρφωση συμπεράσματος και πρέπει να ενισχύεται από τα συλλεγόμενα στοιχεία και να αιτιολογείται πλήρως». Επίσης, την πρόσφατη από 25.09.2025 και με αριθ. πρωτ. 1018/ 25/2049269 εγκύκλιο ΕΛ.ΑΣ. που αναδιατυπώνει την σχετική παλαιότερη, προσθέτοντας «Να καταχωρίζεται ειδική, σαφής και επαρκής αιτιολογία τόσο στις πορισματικές εκθέσεις, όσο και στις πειθαρχικές αποφάσεις, αποφεύγοντας τις άσκοπες απεραντολογίες με την αυτολεξεί επανάληψη του περιεχομένου των εγγράφων του αποδεικτικού υλικού, προσέτι δε, οι διαλεκτικοί συλλογισμοί που διατυπώνονται για την εξακρίβωση της αλήθειας και των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης, να έχουν λογική ακολουθία συμπερασμάτων, ενώ η εφαρμογή των κανόνων να γίνεται σύμφωνα με τις επικρατούσες ερμηνείες, την επικαιροποιημένη συναφή νομολογία και τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου».

καταλήγει στη σύγκυση όλων των διαδικασιών, στην ελλιπή όσο και επιλεκτική ενημέρωση των αντίστοιχων φακέλων και τελικά στην εργαλειοποίηση των κανονιστικών προβλέψεων και εγγυήσεων. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο και στο βαθμό που η διαδικασία διασφαλίζει την ουσία, οι εμμένουσες πλημμέλειες παρά τις επανειλημμένες συστάσεις της Αρχής και τις αντίστοιχες συμπληρώσεις της συγκεκριμένης πειθαρχικής έρευνας δεν εγείρουν μονάχα ζητήματα νομιμότητας αλλά και ουσιαστικής δικαιοσύνης (**Φ.282183**). Σε τρεις διαδοχικές αναχρεώσεις της Π.Δ.Ε., ο διεξαχθείς και συμπληρωθείς πειθαρχικός έλεγχος παρέμεινε καθ' όλη τη διάρκειά του ταυτισμένος με την εκδοχή των αστυνομικών ισχυρισμών χωρίς να εξετάζεται η βασιμότητα τους ή/και η νομιμότητα των αστυνομικών ενεργειών. Μια τέτοια πρακτική προσέδωσε στον πειθαρχικό έλεγχο περισσότερο τον χαρακτήρα της τυπικής επανάληψης παρά της ουσιαστικής ενίσχυσης, διαστέλλοντας, ταυτόχρονα, τα χρονικά όριά του (**Φ.250375**). Παρά τις σαφείς ενδείξεις που προέκυψαν στο πλαίσιο διεξαχθείσας Π.Δ.Ε., επιφέροντας την αναβάθμιση της σε Ε.Δ.Ε. , η διενεργούσα τον συμπληρωματικό πειθαρχικό έλεγχο αφιερώνει το μεγαλύτερο μέρος του συμπληρωθέντος πορίσματος στις ενέργειες και εκτιμήσεις που είχαν κάνει οι προκάτοχοι της και που εκ των πραγμάτων θεωρήθηκαν ανεπαρκείς, δεδομένης της διαταχθείσας συμπλήρωσης. Ως προς το υπολειπόμενο μέρος της πειθαρχικής έκθεσης, η διενεργούσα επιχειρεί να απαντήσει στις επισημάνσεις και τις συστάσεις της Αρχής μέσω συμπερασμάτων, τα οποία όμως δεν αντλούνται από συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία ούτε προκύπτουν από πρόσθετες ανακριτικές πράξεις αλλά συνιστούν κυρίως προσωπικές ερμηνείες (**Φ.259269**). Η δομή και κατανομή του περιεχομένου της πειθαρχικής δικογραφίας δεν υπακούει σε κάποια χρονολογική σειρά ούτε υπαγορεύεται από τον ενιαίο χαρακτήρα της διοικητικής έρευνας που διεξήχθη αλλά ισοδυναμεί με άτακτο άθροισμα εγγράφων, απότοκων των επιμέρους ενεργειών και διαδικασιών - διοικητικών και ποινικών - που έχουν πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο διερεύνησης της υπόθεσης. Ομοίως, δεν υπάρχει ένας ενιαίος πίνακας εγγράφων που να διαφωτίζει επί του συνόλου των διαδικασιών. Το αποτέλεσμα δεν συνάδει με την επιμέλεια που οφείλει να επιδεικνύει ο διενεργών τον πειθαρχικό έλεγχο, σύμφωνα με τις υποδείξεις της σχετικής Διαταγής – Εγκυκλίου, πολύ περισσότερο, δε, όταν πρόκειται για συμπληρωθείσα δικογραφία.(...). Η παράλληλη απουσία κάθε προσπάθειας για συγκριτική και συνθετική ανάλυση του συλλεγέντος αποδεικτικού υλικού έχει ως συνέπεια η συμπληρωθείσα έκθεση πορίσματος να εξισώνεται σε μεγάλο βαθμό με μια επαναλαμβανόμενη και απρόσφορη παρουσίαση θέσεων και αντιθέσεων μεταξύ των καταγγελλόντων και των καταγγελλομένων, μέσω της παράθεσης ολόκληρων κειμένων που αντιστοιχούν σε ένορκες καταθέσεις και

απολογίες, ενώ η επιλογή του διενεργούνται να δομήσει το αιτιολογικό μέρος του πορίσματος ως επί το πλείστον στους αστυνομικούς ισχυρισμούς για να τους αναγάγει στη συνέχεια σε επιχειρήματα υπέρ των συμπερασμάτων του, κατέστησε το περιεχόμενο του πορίσματος πέραν από μακροσκελές και επιλεκτικό¹⁹⁶. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, παρά την έκταση του, το πειθαρχικό πόρισμα αδυνατεί να παράσχει την απαιτούμενη τεκμηρίωση και η πειθαρχική διαδικασία την οφειλόμενη αντικειμενικότητα (**Φ.343437**). Στην έκθεση πορίσματος και στον μεγαλύτερο μέρος αυτής, παρατίθενται αυτολεξεί καταθέσεις, έγγραφες εξηγήσεις αστυνομικών και το περιεχόμενο λοιπών εγγράφων του πειθαρχικού φακέλου, με αποτέλεσμα το αξιοποιήσιμο προς διερεύνηση μέρος του πορίσματος να περιορίζεται συνολικά σε περίπου 10 από τις 46 σελίδες, το δε ιστορικό μέρος του πορίσματος παρουσιάζει επαναλήψεις με το αιτιολογικό, με αποτέλεσμα τα δύο μέρη να συγχέονται και να μην δίνεται βαρύτητα στο αιτιολογικό μέρος αφού αυτό παρουσιάζεται ιδιαιτέρως ελλειπτικό (μίας {1} σελίδας). Προκύπτει παραβίαση της υποχρέωσης για σαφή και αντικειμενική τεκμηρίωση, ως προς τη σύνταξη και το περιεχόμενο των πορισμάτων, με αναπόφευκτη συνέπεια τη συστηματική απαλλαγή των εμπλεκόμενων υπαλλήλων. όπως συμβαίνει εν προκειμένω. Τέτοιας ποιότητας πειθαρχικός έλεγχος απομακρύνεται από την ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας, αδυνατεί να δώσει πειστικές εξηγήσεις, υποβαθμίζει την έρευνα και αποτυγχάνει να εκπληρώσει τον σκοπό του (**Φ.319462**).

4.2.4. Διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου και προκαταλήψεων

Στα σχετικά περιστατικά αυθαιρεσίας τα οποία, μεταξύ άλλων, εμπίπτουν στην ειδική αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας περιλαμβάνονται και τα εξής: «δ. παράνομη συμπεριφορά, για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή η οποία ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου»¹⁹⁷.

196. Για το πρόβλημα επιλεκτικότητας του προβαλλόμενου αφηγήματος, βλ. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α., Emin Huseynov κατά Αζεμπαϊτζάν, 07.05.2015

197. άρθρ. 1 παρ.1 Ν.3938/2011, όπως αντικαταστάθηκε, αρχικά από το αρ.56 ν.4443/2016 και νυν από την παρ. 1 του άρθρ. 188 Ν.4662/2020, Α' 27/7.2/2020.

Παρά το γεγονός ότι ήδη από το 2006 έχει εκδοθεί εγκύκλιος διαταγή του Αρχηγείου ΕΛ.ΑΣ. 7100/4/3/24.5.2006 σχετικά με τη ρατσιστική βία, κατά την οποία «το θύμα δεν επιλέγεται ως άτομο, αλλά γιατί ανήκει ή συνάγεται ότι ανήκει σε μία ομάδα που μοιράζεται το στοχοποιούμενο χαρακτηριστικό», η ελλιπής διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου (ως έννοιας γένους που καταλαμβάνει κάθε λόγο διάκρισης) συνιστά διαχρονική σταθερά των εσωτερικών ερευνών. Σε περιπτώσεις αστυνομικών ελέγχων, ο Συνήγορος επισημαίνει την ανάγκη ενδελεχούς διερεύνησης ρατσιστικού κινήτρου, όταν η σχετική καταγγελία αναφέρει στοιχεία διάκρισης λόγω εθνικής/εθνοτικής καταγωγής και έλεγχο βάσει των χαρακτηριστικών αυτών, που το Σύνταγμα και οι διεθνείς κανόνες προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου απαγορεύουν (*racial profiling*), χωρίς αντικειμενική και εύλογη αιτιολογία στη βάση υποψίας με αντικειμενικά κριτήρια και εξατομικευμένη συμπεριφορά»¹⁹⁸.

Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι κατά τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), ακόμη και όταν μια συμπεριφορά δεν είναι της απαιτούμενης βιαιότητας ή βαρύτητας ώστε να θεωρηθεί απάνθρωπη κι εξευτελιστική κατά το άρ.3 της Ε.Σ.Δ.Α., όταν κατευθύνεται εναντίον ενός ατόμου επειδή ανήκει σε μια εθνοτική κοινότητα/μειονότητα, συνιστά παραβίαση του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής κατ'άρ.8 της Ε.Σ.Δ.Α. με την **έννοια της εθνοτικής ταυτότητας**. Εξ ου και η υποχρέωση των κρατικών αρχών, σε περίπτωση καταγγελιών παρενόχλησης¹⁹⁹ με ρατσιστικό κίνητρο να διερευνήσουν αν υπήρξε παρόμοιο κίνητρο και αν τυχόν εθνικό μίσος ή προκατάληψη έπαιξαν κάποιο ρόλο στα γεγονότα²⁰⁰. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις προκαταλήψεων προς διερεύνηση υπήρξαν σε πορίσματα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και το 2025:

Το συμπέρασμα του διενεργούντος, δεδομένου ότι στηρίχθηκε και σε μαρτυρική κατάθεση τρίτου, αυτόπτη μάρτυρα, ότι ο ελεγχόμενος αστυνομικός επιτέθηκε στον εγκαλούμενο λόγω των χαρακτηριστικών φυλής χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, κρίθηκε αιτιολογημένο (**Φ.370279**).

Διαφαινόμενη προκατάληψη λόγω φύλου σε διερεύνηση καταγγελίας για βιασμό από αστυνομικούς: ο Συνήγορος παρατήρησε ότι ο φόβος του φερόμενου θύματος να μιλήσει αμέσως δεν αποδεικνύει ότι δεν συνέβησαν

198. Βλ. παραπάνω κεφάλαιο 2 για την στοχοποίηση προσώπων

199. παρενόχληση (*harassment*) ορίζεται η ανεπιθύμητη συμπεριφορά που συνδέεται με έναν από τους λόγους απαγορευμένης διάκρισης με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος (Ν.4443/2016 άρ.2 περ.γ).

200. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. R.B. κατά Ουγγαρίας, 12.4.2016.

όσα καταγγέλλει. Η ΕΛ.ΑΣ, ως φορέας στον οποίο αναμένεται και εν πολλοίς παρακινείται το θύμα σεξουαλικής, ενδοοικογενειακής ή άλλης βίας ή έμφυλης διάκρισης να απευθυνθεί, σπάζοντας τη σιωπή και καταγγέλλοντας τις εις βάρος του παράνομες συμπεριφορές, πρέπει να αντιμετωπίζει τα πρόσωπα αυτά με ευαισθησία, δημιουργώντας κλίμα εμπιστοσύνης και αποφεύγοντας τη λεγόμενη δευτερογενή θυματοποίησή τους²⁰¹, πόσο μάλλον την εκμετάλλευση της ευαλωτότητάς τους. Στην ίδια λογική, δεν μπορεί να χρησιμοποιείται εναντίον της καταγγέλλουσας το γεγονός ότι στο παρελθόν είχε καταγγείλει αντίστοιχη σε βάρος της παρενοχλητική συμπεριφορά από άλλο πρόσωπο, και να αμφισβητείται η αξιοπιστία της εκ του λόγου αυτού (**Φ.326329**).

Διαφαινόμενη προκατάληψη λόγω κοινωνικής κατάστασης θύματος ξυλοδαρμού: το γεγονός ότι οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί γνώριζαν εξ αρχής την ταυτότητα του φερόμενου θύματος, αξιολογώντας προκαταβολικά τη συμπεριφορά του ως εγκληματικής λόγω της κοινωνικής του δράσης, της κοινωνικής του κατάστασης και της εμφάνισής του, δημιουργεί λογικές ενστάσεις περί στοχοποίησης του. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, όφειλε να εξεταστεί το ενδεχόμενο η συμπεριφορά των αστυνομικών να συνδεόταν με ρατσιστικό κίνητρο ή άλλη διακριτική μεταχείριση. Εντούτοις κάτι τέτοιο δεν εξετάζεται ούτε κατά τη δεύτερη συμπλήρωση της πειθαρχικής έρευνας, αφήνοντας αναπάντητα ερωτήματα (**Φ.282183**).

Το Ε.Δ.Δ.Α. έχει διευκρινίσει, σχετικά με την εφαρμογή του αρ.14 της Ε.Σ.Δ.Α. περί απαγόρευσης διακρίσεων, σε ελληνική υπόθεση προ εικοσαετίας²⁰², ότι κατά την αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού, εφαρμόζει τον κανόνα της απόδειξης «πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας». Ωστόσο, για να λειτουργήσει το τεκμήριο αμφιβολίας υπέρ του ελεγχόμενου για ρατσιστική μεταχείριση ή κίνητρο, θα πρέπει να έχει υπάρξει κατά τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. **ενδελεχής έρευνα**. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι αποτελεί μέρος των διαδικαστικών υποχρεώσεων, που απορρέουν από το άρθρο αυτό, το καθήκον των κρατικών αρχών να διερευνούν την ύπαρξη σύνδεσης μεταξύ ρατσιστικών αντιλήψεων και βίαιων πράξεων, καθώς επίσης ότι εμπεριέχεται στις ευθύνες τους, βάσει του άρθρου 14 της Ε.Σ.Δ.Α., να εξασφαλίζουν τη θεμελιώδη αξία που κατοχυρώνεται στο άρθρο 3 της Ε.Σ.Δ.Α. περί απαγόρευσης βασανιστηρίων, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, χωρίς διακρίσεις.

201. <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1358>

202. Απόφαση Μπέκος και Κουτρόπουλος κατά Ελλάδας, 13.12.2005, παρ.73-75.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το Ε.Δ.Δ.Α. η διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου κατά την πειθαρχική διαδικασία πρέπει να πληροί τα εξής **κριτήρια**: να εξακριβώνει τη βασιμότητα τυχόν αιτιάσεων ότι τα θύματα δέχθηκαν προσβολές ρατσιστικού περιεχομένου, να ερευνά πλήρως παρόμοια με το καταγγελλόμενο περιστατικά, επίσης την ύπαρξη τυχόν σχετικών καταγγελιών από τον υπηρεσιακό φάκελο των εμπλεκομένων, καθώς και τον τρόπο που ασκούν τα καθήκοντά τους οι αστυνομικοί που υπηρετούν στις συγκεκριμένες υπηρεσίες όταν έρχονται σε επαφή με ανθρώπους που ανήκουν σε μειονότητες. Ο Συνήγορος επισημαίνει ότι τα κριτήρια αυτά συχνά δεν ακολουθούνται από τους διενεργούντες Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε., εν όλω ή εν μέρει, γεγονός που καθιστά πλημμελή τη διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου. Χαρακτηριστικά, το 2025 επισημάνθηκαν τα εξής σε πορίσματα της Αρχής:

Ο ισχυρισμός που διατυπώνεται από τους ελεγχόμενους αστυνομικούς περί πράξης αντεκδίκησης των φερόμενων θυμάτων λόγω των συχνών προσαγωγών τους ως υπόπτων, αντί να υιοθετηθεί αβασάνιστα από την διενεργούσα, στο πλαίσιο ακριβώς του διερευνητικού της καθήκοντος και της υποχρέωσης ανεύρεσης της ουσιαστικής αλήθειας που αυτό συνεπάγεται, θα όφειλε να διερευνηθεί ως προς τη νομιμότητα μιας τέτοιας πρακτικής, η οποία κατέληξε στην καταγγελθείσα διακριτική μεταχείρισή τους. Περαιτέρω, μετά από μία Π.Δ.Ε., μία Ε.Δ.Ε. και τη συμπλήρωση αυτής, η διενεργούσα τη συμπληρωθείσα έρευνα απορρίπτει χωρίς να διερευνήσει την ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου όπως και κάθε άλλη τυχόν διακριτική μεταχείριση σε βάρος των καταγγελλόντων, επί τη βάση αφενός ότι ορθώς απετράπη από τους αστυνομικούς η υποβολή μήνυσης για σωματική βλάβη, που ήθελε να καταθέσει ο ένας εκ των καταγγελλόντων, για τις πράξεις που υφίστατο από μέλη της Χρυσής Αυγής, καθώς επρόκειτο για κατ' έγκληση διωκόμενο έγκλημα που απαιτούσε παράβολο (εσφαλμένα, λόγω της ισχύος του αρ. 5 του Ν. 4285/2014, *περί καταπολέμησης μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας*) και αφετέρου ότι ο λόγος που δεν ικανοποιήθηκε άμεσα το αίτημα των αλλοδαπών για υποβολή μηνύσεων ήταν το γεγονός ότι δεν ομιλούσαν την ελληνική γλώσσα και όχι η καταγωγή -εθνικότητά τους. Και οι δύο αυτοί ισχυρισμοί καταρρίπτονται από τις περί του αντιθέτου ενέργειες του Τμήματος Ρατσιστικής Βίας που επελήφθη στη συνέχεια. **(Φ.259269)**.

Ολική παράλειψη διερεύνησης ρατσιστικού κινήτρου: ενώ προέκυψαν στοιχεία μειωτικών χαρακτηρισμών ή συμπεριφοράς από αστυνομικά όργανα, όπως εν προκειμένω οι μαρτυρίες των αλλοδαπών οδηγών φορτηγών ότι οι Έλληνες συνάδελφοί τους δεν υπέστησαν την ίδια μεταχείριση, καμία διερεύνηση για ανάλογα περιστατικά, προηγούμενες καταγγελίες κλ.π. δεν υπήρξε. Ο Συνήγορος επισημαίνει ότι η απλή μνεία στην υπό εξέταση

Π.Δ.Ε., ότι τέτοια συμπεριφορά εκ μέρους των αστυνομικών δεν υπάρχει, οπωσδήποτε δεν επαρκεί και ουσιαστικά αποτελεί μη διερεύνηση της περίπτωσης αυτής (**Φ.326938**).

Εν μέρει διερεύνηση και ανταπόκριση στις επισημάνσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ελήφθη εκ νέου ένορκη κατάθεση από τον καταγγέλλοντα προκειμένου να διευκρινίσει εάν ο ίδιος είχε την αίσθηση ότι οι αστυνομικοί που τον ανέκριναν του συμπεριφέρθηκαν με ρατσιστικό τρόπο, χωρίς ωστόσο να τηρηθούν τα κριτήρια του Ε.Δ.Δ.Α. για ενδελεχή έρευνα ρατσιστικού κινήτρου (**Φ.301008**).

Σημειωτέον ότι στη συνεδρίασή της της 11.03.2026²⁰³, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκτέλεση των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α., κρίνοντας τα μέτρα εφαρμογής της ομάδας υποθέσεων «Σιδηρόπουλος - Παπακώστας» για κακομεταχείριση από την ΕΛ.ΑΣ και με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο, μεταξύ άλλων προέτρεψε τη Διοίκηση για ουσιαστική εφαρμογή των πορισμάτων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και για τη λήψη γενικών μέτρων ως προς το ρατσιστικό κίνητρο. Η προτροπή αυτή, σε εκτέλεση και της πρόσφατης απόφασης Παναγιωτόπουλος κατά Ελλάδας της 21.01.2025²⁰⁴, υποδεικνύει μια συστημική πλέον παράλειψη από τη Διοίκηση στις σχετικές υποθέσεις.

4.2.5. Υποχρέωση αναστολής απόφασης έως το πόρισμα του Συνήγορου

Σύμφωνα με το άρ.1 παρ.4 ν.3938/2011, όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή του, αρχικά από το άρ.56 ν.4443/2016 και νυν το άρ.188 ν.4662/2020, «τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αναστέλλουν την απόφασή τους έως την έκδοση πορίσματος από τον Συνήγορο του Πολίτη». Η έκδοση απόφασης πειθαρχικής διαδικασίας χωρίς προηγούμενο πόρισμα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για περιστατικό που εμπίπτει στην αρμοδιότητά του ακυρώνει τον σκοπό του νομοθέτη, που είναι να υπάρχει ένας εξωτερικός, παράλληλος με τα πειθαρχικά όργανα και ανεξάρτητος μηχανισμός για τη διερεύνηση περιστατικών αυθαιρεσίας, σύμφωνα με τις αιτιολογικές εκθέσεις των σχετικών σχεδίων νόμου. Η σύσταση του Μηχανισμού αποτελούσε άλλωστε πρόταση των οργάνων του Συμβουλίου της Ευρώπης, ώστε να υπάρχει η απαραίτητη

203. [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209125948802aca97%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%2209125948802aca97%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})

204. <https://www.synigoros.gr/el/category/deltia-typoy/post/deltio-typoy-or-katadikh-apo-edda-gia-peristatiko-astynomikhs-ay8airesias> Βλ. επίσης αναλυτικά κεφάλαιο 5 του παρόντος για την εκτέλεση της απόφασης αυτής του Ε.Δ.Δ.Α. από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α..

διαφάνεια και λογοδοσία στη δράση, μεταξύ άλλων, της ΕΛ.ΑΣ. Είναι συνεπώς κρίσιμο να μην παρακάμπτεται το πόρισμα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., διότι αποτελεί θεσμική εγγύηση της διαδικασίας και ενισχύει την αξιοπιστία των διοικητικών εξετάσεων.

Ωστόσο, υπήρξαν και το 2025 περιπτώσεις που η Διοίκηση δεν ανέμεινε το πόρισμα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., επικαλούμενη εσωτερικές οδηγίες που προσκρούουν στην ανωτέρω ειδική νομοθεσία. Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι σχετική απόφαση αρχειοθέτησης Π.Δ.Ε. πάσχει επί της διαδικασίας (**Φ.289104**). Σε περίπτωση απόφασης πειθαρχικού προϊσταμένου που δεν έλαβε υπόψη τις παρατηρήσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για συμπλήρωση της αιτιολογίας και αποστολή, μετά την τροποποίησή της, της έκθεσης πορίσματος Ε.Δ.Ε., ο Συνήγορος διατήρησε επιφύλαξη επί της ουσίας, λόγω της μη ανταπόκρισης στην ανάγκη τροποποίησης της αιτιολογίας της ΕΔΕ στη συγκεκριμένη υπόθεση, που αφορούσε καταγγελία για παράνομη κατακράτηση. Ο Συνήγορος επεσήμανε ακόμη ότι η ολοκλήρωση της πειθαρχικής διαδικασίας χωρίς την προηγούμενη διόρθωση των πλημμελειών που επισημάνθηκαν από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ή την επίκληση ειδικής και εμπειριστωμένης αιτιολογίας για την απόκλιση από το διατακτικό του πορίσματος του, στο πλαίσιο της συμπλήρωσης της Ε.Δ.Ε., ισοδυναμεί με *de facto* παράκαμψη του Μηχανισμού ως εγγυητή της πληρότητας και αποτελεσματικότητας του πειθαρχικού ελέγχου (**Φ.290927**).

Έχει παρατηρηθεί επίσης, να παρακάμπτεται ακόμη και η απλή μνεία του πορίσματος του Συνηγόρου από την απόφαση θέσης σε αρχείο εκ μέρους του πειθαρχικού προϊσταμένου (**Φ.333822**). Ωστόσο, η μνεία του πορίσματος της Ανεξάρτητης Αρχής στην απόφαση επί μιας Π.Δ.Ε. ή Ε.Δ.Ε., τον ίδιο παραπάνω σκοπό επιτελεί, τη θωράκιση των εσωτερικών ερευνών με την οπτική γωνία του ανεξάρτητου μηχανισμού διερεύνησης και τη λήψη υπόψη επί της ουσίας των συστάσεων του για το μέλλον.

**ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ
ΤΟΥ Ε.Δ.Δ.Α.**

Σύμφωνα με το άρ. 1 παρ. 5 Ν.3938/2011, όπως ισχύει, ο Συνήγορος του Πολίτη ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας «επιλαμβάνεται επίσης υποθέσεων για τις οποίες έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ε.Δ.Δ.Α., με την οποία διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας ή νέα στοιχεία που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα ή την εκδίκαση της υπόθεσης». Ο Συνήγορος μπορεί να αποφασίσει την εκ νέου έρευνα και να ζητήσει την πειθαρχική διερεύνηση από τα αρμόδια διοικητικά όργανα σε συμμόρφωση με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. (ατομικό μέτρο εκτέλεσης). Η αρμοδιότητα αυτή ενεργοποιείται με τη διαβίβαση από τις οικείες Διευθύνσεις Προσωπικού της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. και του πειθαρχικού φακέλου της υπόθεσης. Κατά τη διαβίβαση οι Διευθύνσεις Προσωπικού επισημαίνουν τα συγκεκριμένα διαστήματα αναστολής και την τυχόν επέλευση παραγραφής. Για τον υπολογισμό του χρόνου παραγραφής που προβλέπεται από τις πειθαρχικές διατάξεις ο νόμος ορίζει (παρ.6 του ίδιου ως άνω άρθρου) ότι δεν υπολογίζεται το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την έκδοση της απόφασης του αρμόδιου, κατά περίπτωση, πειθαρχικού οργάνου μέχρι την περιέλευση στο Συνήγορο του Πολίτη της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α.. Σημειώνουμε επίσης ότι ο νόμος προβλέπει την αναστολή αλλά όχι την αναδρομική κατάργηση ήδη επελθούσας παραγραφής²⁰⁵.

Πρόκειται για αποφασιστική αρμοδιότητα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ως προς την επανάληψη της διαδικασίας (παρ.5, 6 αρ.1 ν.3938/2011 ως ισχύει). Ως προς το αποτέλεσμα της επαναληφθείσας πειθαρχικής διαδικασίας, το πόρισμα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. παραμένει μη δεσμευτικό.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. προτείνει και γενικά μέτρα συμμόρφωσης με τις αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. προς τη Διοίκηση. Στην πρόσφατη απόφαση του Συμβουλίου Υπουργών της 11.03.2026²⁰⁶ για την εκτέλεση αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α. της ομάδας υποθέσεων Alkhatib, αναφέρεται ότι το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. προτίθεται να επανεξετάσει το πλαίσιο των Κανόνων Εμπλοκής για τη χρήση πυροβόλου όπλου, το οποίο αποτελούσε πρόταση γενικού μέτρου του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. για την εκτέλεση της απόφασης Alkhatib της 16.01.2024, βλ. παρακάτω.

Κατά το 2025 διαβιβάσθηκαν στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. τρεις (3) αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. προς εκτέλεση, δύο για το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. Alkhatib κ.α. κατά Ελλά-

205. το αντίθετο δεν θα ήταν σύμφωνο με το Σύνταγμα, δεδομένου ότι η παραγραφή είναι θεσμός του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, βλ. έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ετών 2017-2018 σελ.48επ. για την ομάδα υποθέσεων Μακαράτζης του Ε.Δ.Δ.Α..

206. [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209125948802aca97%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%2209125948802aca97%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})

δας της 16.01.2024, Almukhlis και Al-Maliki της 25.03.2025 και μία για την ΕΛ.ΑΣ, Παναγιωτόπουλος κ.α. της 21.01.2025. Για την εκτέλεση των αποφάσεων αυτών από τη Διοίκηση, η Αρχή στα τρία αντίστοιχα πορίσματά της, προέβη στις ακόλουθες επισημάνσεις:

α) Για την απόφαση Alkhatib κ.α. κατά Ελλάδα της 16.01.2024 (αριθ.προσφ. 3566/16)

Το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. διαβίβασε στον Συνήγορο με το από 22.05.2025 έγγραφό του την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. της 16.01.2024 Alkhatib κ.α. κατά Ελλάδα, και τον σχετικό με την υπόθεση πειθαρχικό φάκελο, μαζί με σχετικό έγγραφο του Ν.Σ.Κ. (**Φ.362572**). Ο Συνήγορος εξέφρασε τον προβληματισμό του για το γεγονός ότι η περιέλευση του φακέλου της υπόθεσης πραγματοποιήθηκε πλέον του ενός έτους (13 μήνες) μετά την 16.04.2024, ημερομηνία αφ' ης η απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. κατέστη οριστική. Ως προς την εκτέλεση της απόφασης επεσήμανε, μεταξύ άλλων, τα εξής:

1. Η υπόθεση αφορούσε θανάσιμο τραυματισμό στο κεφάλι πολίτη Συρίας που επέβαινε μαζί με άλλους αλλοδαπούς σε καταδίωξη σκάφους που εντοπίστηκε από πλωτό σκάφος Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. την 22.09.2014 κοντά στη νήσο Ψέριμο.

Το Ε.Δ.Δ.Α. επανέλαβε τις **γενικές αρχές** σχετικά με τη διαδικαστική υποχρέωση του κράτους να διεξαγάγει μία πραγματική έρευνα για την θανατηφόρο βία εκ μέρους υπαλλήλων του Κράτους²⁰⁷ (παρ.84). Στο πλαίσιο του αρ.2 Ε.Σ.Δ.Α. προκειμένου να χαρακτηριστεί "πραγματική" «η έρευνα πρέπει να είναι επαρκής. Τούτο σημαίνει ότι πρέπει να είναι ικανή να οδηγήσει στην απόδειξη των πραγματικών περιστατικών και να επιτρέπει τον καθορισμό του κατά πόσον η προσφυγή στην βία εκ μέρους των υπαλλήλων του Κράτους ήταν δικαιολογημένη ή όχι κατά τις περιστάσεις της υπόθεσης, καθώς (και) την ταυτοποίηση και -κατά περίπτωση- την τιμωρία των υπευθύνων. Πρόκειται για μια υποχρέωση συμπεριφοράς και όχι αποτελέσματος. Οι Αρχές οφείλουν να έχουν λάβει τα εύλογα μέτρα τα οποία διέθεταν για την συγκέντρωση των αποδείξεων σχετικά με τα εν λόγω πραγματικά περιστατικά, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, των καταθέσεων των αυτοπτών μαρτύρων, των πραγματογνωμοσυνών και, κατά περίπτωση, μιας αυτοψίας ικανής να παράσχει μία πλήρη και ακριβή έκθεση των τραυματισμών και μία αντικειμενική ανάλυση των κλινικών διαπιστώσεων, και ιδίως της αιτίας του θανάτου» (παρ.85).

207. Βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. 30.03.2016 Armani da Silva κατά Ηνωμένου Βασιλείου

Οι **διαδικαστικές πλημμέλειες** που επεσήμανε το Ε.Δ.Δ.Α. στη συγκεκριμένη υπόθεση αφορούσαν, μεταξύ άλλων, τα εξής:

Ο Εισαγγελέας Ναυτοδικείου Πειραιά έθεσε την **υπόθεση στο αρχείο «στηριζόμενος κατά κύριο λόγο στα πορίσματα μιας ένορκης διοικητικής εξέτασης»** για την ευθύνη των 2 Τούρκων διακινητών για τους τραυματισμούς, για την θέση σε κίνδυνο της ζωής του πληρώματος από την διαφυγή του αέρα λόγω του εμβολισμού του Π.Α.Σ. και για τους αδέξιους κι επικίνδυνους ελιγμούς που προκάλεσαν εξοστρακισμό των σφαιρών και τους επίδικους τραυματισμούς.

Το συμπέρασμα αυτό δεν είναι επαρκώς στοιχειοθετημένο διότι δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι διεξήχθη μια εμπεριστατωμένη έρευνα» (παρ.88) για τους ακόλουθους λόγους:

- οι μαρτυρίες των 10 επιβατών -και όχι όλων των επιβατών, συμπεριλαμβανομένων και των δύο τραυματιών, αφού τα δύο τραυματισθέντα άτομα δεν κατέθεσαν - περιείχαν «σχεδόν στερεότυπες απαντήσεις» (παρ.89).
- Βεβαίωσαν όλοι ότι οι Τούρκοι υπήκοοι πάνω στο ταχύπλοο ήταν μόνοι υπεύθυνοι των τραυματισμών που προκλήθηκαν στους δύο επιβάτες διότι δεν είχαν υπακούσει στις διαταγές του σκάφους περιπολίας αλλά, αντιθέτως, επιδόθηκαν σε επικίνδυνους ελιγμούς (παρ.89).
- Ο Εισαγγελέας του Ναυτοδικείου δεν ζήτησε ούτε μια νέα ακρόαση των επιβατών ούτε έστω την κατάθεση του δεύτερου τραυματισθέντος προσώπου (ο συγγενής των προσφευγόντων έπεσε σε κώμα και δεν ήταν ποτέ σε θέση να παράσχει τη δική του μαρτυρία) (παρ.89).
- δεν υπήρξε ιατροδικαστική έκθεση για τον τραυματισμό
- δεν υπήρξε βαλλιστική έκθεση για να προσδιορίσει τη τροχιά των βολών, τη θέση του πληγέντος κι εάν ο τραυματισμός προήλθε από μόνο μια σφαίρα που ξαστόχησε (παρ.90), έκθεση «ικανή να αντισταθμίσει τις ελλείψεις της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης η οποία συντάχθηκε την ημέρα του επεισοδίου και αρκούνταν να αναφέρει ότι “καταγράφηκαν τουλάχιστον πέντε [ίχνη από σφαίρες]” και “το πιθανότερο” ήταν ότι ο τραυματισμός του συγγενούς των προσφευγόντων προέκυψε από ένα εξοστρακισμό σφαίρας» (παρ.90) χωρίς να προσδιορίζεται ο αριθμός των βολών.
- δεν υπήρξε λεπτομερής έκθεση πραγματογνωμοσύνης στα δύο σκά-

φη, για να προσδιορίσει κατά πόσον οι συγκρούσεις και η επελθούσα διαφυγή αέρος «ήταν ικανές από τη φύση τους να δημιουργήσουν έναν πραγματικό και άμεσο κίνδυνο για το πλήρωμα» του σκάφους του Λ. Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. (ειδικότερα αν η σύγκρουση αυτή κινδύνευε να προκαλέσει τη βύθισή του) (παρ.90).

«Αυτά τα μέτρα έρευνας επιβάλλονταν προφανώς αλλά δεν ελήφθησαν, γεγονός που υπονόμωσε την ικανότητα της έρευνας να φωτίσει πλήρως τις περιστάσεις του επίδικου επεισοδίου και να αποδείξει, αναλόγως, την ταυτότητα των υπευθύνων. Περιοριζόμενος στο να υιοθετήσει τα πορίσματα της διοικητικής έρευνας, και ειδικότερα επαναλαμβάνοντας την εκδοχή των πραγματικών περιστατικών, η οποία εκτέθηκε από τους δύο ακτοφύλακες, ο Εισαγγελέας του Ναυτοδικείου δεν επέσπευσε τα εύλογα μέτρα που ήταν στη διάθεσή του για να συλλέξει αποδείξεις σχετικά με τα επίδικα πραγματικά περιστατικά (παρ.91).

Ο Εισαγγελέας Ναυτοδικείου Πειραιά δεν ανέφερε τον Κανονισμό του 2004 σχετικά με τη χρήση πυροβόλων όπλων, παρά μόνον ότι οι ακτοφύλακες είχαν σεβαστεί τους κανόνες εμπλοκής. Έτσι, «ουδόλως προσέγγισε το ζήτημα του κατά πόσον η επίδικη επιχείρηση είχε διεξαχθεί κατά τρόπο ώστε να περιορίσει στο ελάχιστο την προσφυγή στην δυνητικά θανατηφόρα βία καθορίζοντας αν οι ακτοφύλακες θα μπορούσαν να υποθέσουν την παρουσία και άλλων προσώπων» πάνω στο σκάφος. «Δεν εξέτασε κατά τρόπο εμπεριστατωμένο αν η χρήση των πυροβόλων όπλων, εν προκειμένω, ήτοι οι 13 βολές πάνω στη μηχανή του σκάφους «ήταν απολύτως απαραίτητη και ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό». (παρ.93).

Το Ε.Δ.Δ.Α. έκρινε ότι «η έρευνα που διεξήχθη από τις εθνικές αρχές περιείχε πολυάριθμα κενά, τα οποία οδήγησαν ιδίως στην απώλεια αποδεικτικών στοιχείων κι επηρέασαν την επάρκεια της έρευνας που δεν επέτρεψε ειδικότερα να αποδειχθεί αν η προσφυγή στην δυνητικά θανατηφόρα βία δικαιολογούνταν ή όχι υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης» (παρ.94)

Το Δικαστήριο καταλήγει στην παραβίαση του αρ.2 της Σύμβασης κατά το διαδικαστικό σκέλος του (παρ.95).

2. Επί της ουσίας παραβίαση του αρ.2 της Ε.Σ.Δ.Α.:

Παρ.152: «(...) **Λόγω των κενών της έρευνας** που διεξήχθη εν προκειμένω και, ειδικότερα, της έλλειψης λεπτομερούς πραγματογνωμοσύνης των δύο οχημάτων, καθώς και λόγω των αντιφατικών διαπιστώσεων στις οποίες κατέληξαν οι εθνικές Αρχές επί του σημείου αυτού, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν αποδείχθηκε πέρα από κάθε εύλογη αμφιβολία ότι τα δύο μέρη του

πληρώματος του PLS 1012 βρέθηκαν εκτεθειμένοι σε πραγματικό και άμεσο κίνδυνο για την ζωή τους.»

Παρ.153: «(..)Το Δικαστήριο δέχεται ότι ο κίνδυνος για την ζωή των επιβατών που προκύπτει από την χρήση ενός πυροβόλου όπλου πρέπει να εξεταστεί, εν προκειμένω, υπό το φως τόσο της απουσίας ενός άμεσου κινδύνου προκληθέντος από τον πλοηγό του IMREN 1 όσο και της απουσίας κατεπείγουσας ανάγκης για ακινητοποίηση του ταχύπλοου, η οποία ήταν ήδη σε φυγή προς την Τουρκία, γεγονός το οποίο προκύπτει από την δικογραφία και δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους».

Παρ.154 Το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι η χρήση της βίας εν προκειμένω δεν ήταν ούτε απολύτως αναγκαία ούτε σε αυστηρή αναλογία προς τους θεμιτούς σκοπούς» του αρ.2 της Ε.Σ.Δ.Α.

Παρ.155: «Το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι ακτοφύλακες, οι οποίοι μπορούσαν να υποθέσουν ότι το ελεγχόμενο σκάφος μετέφερε επιβάτες, δεν επέδειξαν την απαιτούμενη επιμέλεια για να εξασφαλίσουν ότι οποιοσδήποτε κίνδυνος για την ζωή θα περιοριζόταν στο ελάχιστο, και ότι αυτοί έκαναν υπερβολική χρήση βίας μέσα σε ένα πλαίσιο αβέβαιης νομοθεσίας για την χρήση των πυροβόλων όπλων από τα μέλη του σώματος των ακτοφυλάκων²⁰⁸. Έπεται ότι η Κυβέρνηση δεν απέδειξε ότι η χρήση της βίας που τραυμάτισε σοβαρά τον συγγενή των προσφευγόντων ήταν “απολύτως αναγκαία” με την έννοια της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 2 της Σύμβασης».

3. Στην προκειμένη υπόθεση, το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. έθεσε το ζήτημα της παραγραφής τυχόν πειθαρχικών παραπτωμάτων, υπό τον τότε ισχύοντα ν.3079/2002 ή τον μεταγενέστερο ν.4504/2017 και ανέφερε ότι δεν δύναται να επισημανθεί η επέλευση ή μη της παραγραφής τυχόν πειθαρχικών παραπτωμάτων ούτε τα συγκεκριμένα διαστήματα αναστολής αυτής «αφενός διότι δεν έχει προσδιοριστεί εάν αυτές {οι πράξεις/παραλείψεις} αποτελούν πειθαρχικά παραπτώματα ούτε το είδος αυτών, δηλαδή αν επιφέρουν συνήθη ή καταστατικό πειθαρχικό έλεγχο (αν θεωρηθεί ότι τυγχάνει εφαρμογής ο ν. 3079/2002), αφετέρου ως συνδεόμενα με το ποινικό σκέλος της υπόθεσης για το οποίο αναμένεται ενδεχόμενη επανεξέταση από το Αναθεωρητικό Δικαστήριο υπό τις παραδοχές της προαναφερόμενης απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. (αν θεωρηθεί ότι τυγχάνει εφαρμογής ο ν.4504/2017)».

208. Κανόνες εμπλοκής της Πάγιας διαταγής επιχειρησιακών μέσων 5/92 της 23.12.1992 σε σύγκριση με τον νεότερο Κανονισμό της 27.04.2024 (αρ.10) σχετικά με την οπλοκατοχή, την οπλοφορία και την οπλοχρησία του προσωπικού του Λ.Σ. (την πάγια διαταγή επικαλείται και το σχέδιο «Ποσειδών» 2014, καθώς επίσης και το ν.3169/2003).

Ο Συνήγορος παρατήρησε ότι η υπερβολική χρήση δυνητικά θανατηφόρας βίας, που διαπίστωσε το Ε.Δ.Δ.Α., θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι θίγει το κύρος της υπηρεσίας, επομένως και υπό την ισχύ του ν.3079/2002 τα σχετικά παραπτώματα θα μπορούσαν να επανεξετασθούν. Στην προκειμένη περίπτωση, πράγματι, ως ηπιότερος νόμος τυγχάνει εφαρμογής ο νεότερος ν.4504/2017 που συνδέει (αρ.38 παρ.13) την παραγραφή του πειθαρχικού παραπτώματος με την παραγραφή του αντίστοιχου ποινικού αδικήματος, δηλαδή κατ' αρχήν 5 έτη για τα πλημμελήματα και 15 έτη για τα κακουργήματα (αρ.111 ΠΚ)²⁰⁹. Ως προς το επιχείρημα της έλλειψης νομικού χαρακτηρισμού των σχετικών πράξεων και παραλείψεων από την ελληνική Δικαιοσύνη, κατόπιν της παρούσας απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α., ο Συνήγορος ζήτησε να του κοινοποιηθεί αμελλητί η σχετική ενημέρωση όταν ληφθεί από την αρμόδια Εισαγγελική αρχή, ωστόσο, παράλληλα, επεσήμανε ότι ο νόμος (αρ.1 παρ.5 ν.3938/11, όπως ισχύει) ορίζει ότι η αρμόδια υπηρεσία δεσμεύεται από την απόφαση του Συνηγόρου του Πολίτη για την εκ νέου πειθαρχική διερεύνηση της υπόθεσης και διατάσσει νέα έρευνα, «σύμφωνα και με όσα γίνονται δεκτά από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και **ως προς το νομικό χαρακτηρισμό** της ελεγχόμενης πράξης». Η ρύθμιση αυτή, η οποία αποσκοπεί στην ενίσχυση της συμμόρφωσης της Διοίκησης με τις καταδικαστικές αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α., συμβάλλει στην ενότητα της εφαρμογής της νομολογίας στην έννομη τάξη. Είναι κρίσιμες, επομένως, οι σχετικές διαπιστώσεις του Ε.Δ.Δ.Α.:

«Το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι ακτοφύλακες, οι οποίοι μπορούσαν να υποθέσουν ότι το ελεγχόμενο σκάφος μετέφερε επιβάτες, δεν επέδειξαν την απαιτούμενη επιμέλεια για να εξασφαλίσουν ότι οποιοσδήποτε κίνδυνος για την ζωή θα περιοριζόταν στο ελάχιστο, και ότι αυτοί έκαναν υπερβολική χρήση βίας μέσα σε ένα πλαίσιο αβέβαιης νομοθεσίας για την χρήση των πυροβόλων όπλων από τα μέλη του σώματος των ακτοφυλάκων. Έπεται ότι η Κυβέρνηση δεν απέδειξε ότι η χρήση της βίας που τραυμάτισε σοβαρά τον συγγενή των προσφευγόντων ήταν “απολύτως αναγκαία” με την έννοια της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 2 της Σύμβασης»²¹⁰.

Για την υπαγωγή των υπό κρίσιν πράξεων και παραλείψεων στην ανθρωποκτονία εξ αμελείας ή στην έκθεση σε κίνδυνο και δη θανατηφόρο έκθε-

209. πλην κακουργημάτων που επισύρουν ποινή θανάτου ή ισόβιας κάθειρξης, άρθρο 111 ΠΚ, βλ.επίσης άρθρ.113 ως προς το ανώτατο διάστημα αναστολής παραγραφής, 5 έτη για τα κακουργήματα και 3 για τα πλημμελήματα.

210. Παρ.155

ση (αρ.306 ΠΚ)²¹¹, η νομική αξιολόγηση των πράξεων/παραλείψεων από το Ε.Δ.Δ.Α. δεν είναι κατηγορηματική, και δεν θα μπορούσε να είναι, αφού αυτό επισημαίνει ότι «τα κενά της έρευνας εμποδίζουν το Δικαστήριο να προβεί σε μια εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης στηριγμένη πάνω στις μόνες διαπιστώσεις των εθνικών αρχών»²¹².

Συνεπώς, σύμφωνα με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α., τα επίμαχα πειθαρχικά παραπτώματα συνδέονται με ποινικά αδικήματα που θα μπορούσαν υπό προϋποθέσεις να επιφέρουν ποινή καθείρξεως, επομένως κατά τη γνώμη της Αρχής δεν έχει επέλθει παραγραφή.

5. Οι διαδικαστικές πλημμέλειες που επεσήμανε το Ε.Δ.Δ.Α., λόγω του γεγονότος ότι ο Εισαγγελέας του Ναυτοδικείου αρκέσθηκε στην διεξαχθείσα Ε.Δ.Ε. (παρ.88), αφορούν **παράλληλα και την διεξαχθείσα διοικητική διαδικασία**. Όπως αναλυτικά ανωτέρω προαναφέρθηκαν (βλ. παραπάνω, παρ.89 και 90 της απόφασης), πρόκειται για την έλλειψη εξέτασης όλων των δυνατών μαρτύρων μεταξύ των επιβαινόντων και δη του δεύτερου τραυματισθέντος, το πανομοιότυπο περιεχόμενο των καταθέσεων που ελήφθησαν από τους επιβαίνοντες, την έλλειψη ιατροδικαστικής έκθεσης για τους τραυματισμούς, την έλλειψη βαλλιστικής έκθεσης και την έλλειψη εμπεριστατωμένης πραγματογνωμοσύνης στα δύο σκάφη, όπως αναλυτικά προπαρατέθηκαν ανωτέρω (βλ. παραπάνω, υπό 2, σχετικά με τις παρ.89 και 90 της απόφασης).

Επί της ουσίας, το Ε.Δ.Δ.Α. οδηγείται στη διαπίστωση της ανεπάρκειας του νομικού πλαισίου που διέπει την χρήση της δυνητικά θανατηφόρας βίας στον τομέα των επιχειρήσεων θαλάσσιας επιτήρησης²¹³ κρίνοντας «ανησυχητικό» ότι «και οι ίδιοι οι ακτοφύλακες στις καταθέσεις τους, αναφέρονται μόνον στην συμφωνία της επίδικης επιχείρησης με την Οδηγία εμπλοκής του 1992»²¹⁴ που παρέχει «ένα λιγότερο λεπτομερές πλαίσιο και, συνεπώς, λιγότερο προστατευτικό για την ζωή από εκείνο που καθιερώθηκε από τον Κανονισμό του 2004»²¹⁵, συμπεραίνοντας ότι «φαίνεται αμφίβολο να είχαν οι δύο ακτοφύλακες γνώση των απαιτήσεων του Κανονισμού του 2004 και ακόμη πιο αμφίβολο να έλαβαν αυτοί την διαταγή να τις σεβαστούν μέσα στο

211. Βλ. ΑΠ 721/2009

212. Παρ. 124

213. Παρ.132

214. Παρ.129

215. "Παρ.130

πλαίσιο της επίδικης επιχείρησης»²¹⁶.

Περαιτέρω, το Δικαστήριο εντοπίζει ορισμένες αντιφάσεις στις διάφορες μαρτυρίες, οι οποίες δόθηκαν από τους δύο ακτοφύλακες, μεταξύ της διοικητικής (και όχι μόνον της προκαταρκτικής) έρευνας αφενός και της ποινικής διαδικασίας ενώπιον του Εφετείου Κακουργημάτων Ρόδου (για τους κατηγορούμενους ως διακινητές) αφετέρου, που θέτουν εν αμφιβόλω το αρχικό επιχείρημά τους ότι δεν γνώριζαν ότι στο σκάφος μπορεί να υπήρχαν κι άλλοι άνθρωποι²¹⁷ και το Ε.Δ.Δ.Α. «εκτιμά αντιθέτως ότι οι ακτοφύλακες μπορούσαν να υποθέσουν ότι το ταχύπλοο μετέφερε επιβάτες από την Τουρκία στην Ελλάδα, κάτι το οποίο ήταν συνήθης πρακτική κατά τον χρόνο των συμβάντων»²¹⁸.

Συνεπώς, το Ε.Δ.Δ.Α. φαίνεται να συνδέει την ουσία της υπόθεσης με ελλείψεις και πλημμέλειες όχι μόνον της ποινικής διαδικασίας, η οποία εκφεύγει της άνω ειδικής αρμοδιότητας του Συνηγόρου του Πολίτη, αλλά και της διοικητικής διαδικασίας. Πληρούνται επομένως οι όροι του νόμου για την ενεργοποίηση της επανεξέτασης της διοικητικής έρευνας ως ατομικό μέτρο συμμόρφωσης σύμφωνα με την παρ.5 του άρ.1 ν. 3938/2011, όπως ισχύει. Κάποιες ελλείψεις, όπως λ.χ. η ιατροδικαστική έκθεση, δεν μπορούν να αναπληρωθούν 11 έτη μετά το συμβάν, θα ήταν κρίσιμο, ωστόσο, και για το κύρος του Λ.Σ.-ΕΛ.ΣΑΚΤ. να εξετάσει εάν κάποιες από τις επισημανθείσες πλημμέλειες μπορούν να θεραπευθούν.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σημειώνει ότι η παρούσα απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. είναι σημαντική και για τον λόγο ότι το φαινόμενο επικίνδυνης ή και θανατηφόρου χρήσης πυροβόλου όπλου από στελέχη του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ δεν είναι μεμονωμένο, όπως καταδεικνύεται από εκκρεμείς Ε.Δ.Ε. που έχουν διαταχθεί από το Αρχηγείο Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ για περιστατικά του 2024 και 2025 και εκκρεμούν. Για την αποφυγή παρόμοιων συμβάντων στο μέλλον, ο Συνήγορος εισηγείται στο Αρχηγείο Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. τη διάδοση των διαπιστώσεων του Ε.Δ.Δ.Α. από την απόφαση αυτή για την επί της ουσίας παραβίαση του άρ.2 της Ε.Σ.Δ.Α. (προστασία της ζωής) ως προς τον έλεγχο αναλογικότητας και δη αναγκαιότητας της χρήση επικίνδυνης ή και δυνητικά θανατηφόρας βίας και ως προς τον πρωταρχικό μέριμνα για την προστασία της ανθρώπινης ζωής σε επιχειρήσεις αποτροπής πλωτών μέσων που επιχειρούν παράνομη μεταφορά μεταναστών στη χώρα.

216. Παρ.129

217. Όπως αναλυτικά αναφέρεται στην παρ. 135 και 136 της απόφασης.

218. παρ.137.

Ο πλέον πρόσφορος τρόπος εμπέδωσης των παραπάνω αρχών του Ε.Δ.Δ.Α. από τα στελέχη του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ., θα ήταν να αναμορφωθεί το εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο για τη χρήση πυροβόλου όπλου που δύναται να πλήξει ανθρώπους κατά τις επιχειρήσεις περιπολίας/εμπλοκής πλωτών μέσων του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ., δεδομένου ότι το Δικαστήριο διαπιστώνει, όπως προαναφέρθηκε, ότι προκύπτει ανασφάλεια δικαίου για τους επιχειρούντες στο πεδίο: «*Η αβεβαιότητα που προκύπτει από αυτό είναι κατά συνέπεια ασύμβατη με την απαίτηση ενός νομικού πλαισίου περιλαμβανοντος εγγυήσεις επαρκείς και αποτελεσματικές κατά του αυθαίρετου και της κατάχρησης της βίας απαίτηση η οποία είναι σημαντική σε έναν τομέα τόσο ευαίσθητο για μία δημοκρατική κοινωνία όσο η χρήση των πυροβόλων όπλων από τις δυνάμεις της τάξης σε καιρό ειρήνης*» (παρ. 131). Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. πρότεινε **ως μέτρο γενικής συμμόρφωσης** με την απόφαση αυτή, να επανεξετασθεί το πλαίσιο προς ενοποίηση σε ενιαίο σύστημα των κανόνων εμπλοκής της Πάγιας διαταγής επιχειρησιακών μέσων 5/92 της 23.12.1992 και του άρθρου 10 του νεότερου Κανονισμού της 27.04.2004 σχετικά με την οπλοκατοχή, την οπλοφορία και οπλοχρησία του προσωπικού Λ.Σ., δεδομένου ότι το άρθρο 10 είναι αυτό που καταλαμβάνει κατηγορίες και προϋποθέσεις πυροβολισμών που δύναται να πλήξουν ανθρώπινους στόχους.

Ως αναγκαίο ατομικό μέτρο, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. θεώρησε την εκ νέου διεξαγωγή Ε.Δ.Ε. προς άρση των πλημμελειών που διαπίστωσε το Ε.Δ.Δ.Α.. Σε συνέχεια του πορίσματος αυτού της Αρχής, το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. προέβη σε διαταγή διενέργειας νέας Ε.Δ.Ε. για την υπόθεση αυτή.

β) Για την απόφαση *Almukhlis και Al-Maliki κατά Ελλάδας του Ε.Δ.Δ.Α. της 25.03.2025 (αριθ.προσφυγής 22776/18)*

Η απόφαση αυτή της 25.03.2025 του Ε.Δ.Δ.Α. διαβιβάσθηκε από το Ν.Σ.Κ. την 08.10.2025 στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. προς εκτέλεση για πλημμέλειες της διοικητικής έρευνας, ενώ ο πειθαρχικός φάκελος από το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. ελήφθη την 16.12.2025, μετά από επιστολή της Αρχής που επεσήμανε την εκκρεμότητα, αφού από την περιέλευση του φακέλου ενεργοποιείται η σχετική αρμοδιότητα του Συνηγόρου και η αναστολή τυχόν παραγραφής των πειθαρχικών αδικημάτων²¹⁹. Ο Συνήγορος ζήτησε στο μέλλον να καταβάλλεται προσπάθεια για την **κατά το δυνατόν άμεση διαβίβαση** του σχετικού φακέλου από την οικεία Διεύθυνση Προσωπικού.

219. Σύμφωνα με το άρ. 1 παρ. 5 Ν.3938/2011, όπως ισχύει.

2. Στην υπόθεση αυτή προς εκτέλεση (Φ. 381565) το Ν.Σ.Κ. διευκρινίζει ότι το Ε.Δ.Δ.Α. «κατέληξε ότι η ποινική και διοικητική διερεύνηση, που διεξήχθησαν για τη διακρίβωση των συνθηκών θανάτου του ανήλικου γιού των προσφευγόντων τον Αύγουστο του 2015, κοντά στο νησί της Σύμης, από πυροβολισμό λιμενικού κατά τη διάρκεια επιχείρησης αναχαίτισης σκάφους που μετέφερε παράτυπους μετανάστες στην Ελλάδα, περιείχε κενά, τα οποία επηρέασαν τον αποτελεσματικό χαρακτήρα της έρευνας. Το Ε.Δ.Δ.Α. έκρινε, επίσης, ότι η επίδικη επιχείρηση αναχαίτισης δεν διεξήχθη κατά τρόπο ώστε να περιοριστεί στο ελάχιστο η χρήση θανατηφόρας βίας και οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι για τη ζωή του γιού των προσφευγόντων».

Με το ίδιο έγγραφο διατυπώνονται και μια σειρά ερωτημάτων στους αποδέκτες κατά λόγο αρμοδιότητας, προκειμένου να απαντηθούν εκ μέρους του Ν.Σ.Κ. προς την Υπηρεσία Εκτέλεσης του Ε.Δ.Δ.Α. ορισμένα ζητήματα που έχουν τεθεί από την Επιτροπή Υπουργών ως προς την **υπο-ομάδα υποθέσεων αυξημένης επιτήρησης** της ομάδας υποθέσεων Σιδηρόπουλος-Παπακώστας, στην οποία ανήκει τόσο η υπόθεση Alkhatib, ως απόφαση αναφοράς, όσο και η παρούσα υπόθεση, που συνδέονται με αναποτελεσματική διερεύνηση προσβολών θεμελιωδών δικαιωμάτων και με επιχειρήσεις αποτροπής εισόδου αλλοδαπών από τη θάλασσα που είναι προβληματικές από πλευράς ελαχιστοποίησης του κινδύνου ζωής. Στο μέτρο που αφορούσαν τον Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, τα σχετικά ερωτήματα του Ν.Σ.Κ. απαντήθηκαν με χωριστά έγγραφα της Ανεξάρτητης Αρχής²²⁰.

3. Η υπόθεση σύμφωνα με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. αφορά τον θάνατο του ανήλικου γιού των προσφευγόντων στις 29 Αυγούστου 2015, κοντά στο νησί της Σύμης, ως αποτέλεσμα πυροβολισμού που διαπέρασε την ξύλινη επένδυση του σκάφους, κατά τη διάρκεια συμπλοκής δύο λιμενικών με διακινητές θαλαμηγού σημαίας Τουρκίας που μετέφερε παράνομα ανθρώπους στην Ελλάδα. Μεταξύ άλλων, από το ιστορικό της υπόθεσης προκύπτει ότι το Δικαστικό Συμβούλιο του Ναυτοδικείου Πειραιά, δέχτηκε την ύπαρξη άμυνας προς απόκρουση άδικης επίθεσης και το γεγονός ότι ο λιμενικός Μ.Β. δεν γνώριζε ότι υπήρχαν μετανάστες εντός της θαλαμηγού, σε μη ορατή καμπίνα, πέραν αυτών που φαίνονταν στο άνω τμήμα του σκάφους. Επομένως ο θάνατος του αλλοδαπού κρίθηκε «γεγονός τυχαίο και μη προβλέψιμο».

Το Δικαστήριο επανέλαβε τις **γενικές αρχές** αποτελεσματικής έρευνας για

220. με α.π. 381565/71746/2025 της 06.11.2025 και 381565/1908/2026 της 13.01.2026.

την παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή του αρ.2 της Σύμβασης²²¹, τονίζοντας ότι πρόκειται για «υποχρέωση επιμέλειας και όχι αποτελέσματος. Οι αρχές πρέπει να έχουν λάβει τα εύλογα μέτρα που διαθέτουν προκειμένου να συγκεντρώσουν αποδείξεις σχετικά με τα εν λόγω γεγονότα, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, καταθέσεων αυτόπτων μαρτύρων, πραγματογνωμοσυιών και, εάν χρειαστεί, νεκροψίας που να παρέχει πλήρη και ακριβή καταγραφή των τραυμάτων και αντικειμενική ανάλυση των κλινικών ευρημάτων, ιδίως της αιτίας θανάτου. Οποιαδήποτε πλημμέλεια της έρευνας που υπονομεύει την ικανότητά της να εξακριβώσει την αιτία θανάτου ή τις ευθύνες ενδέχεται να μην ανταποκρίνεται στον εν λόγω κανόνα»²²². Και να μεν «η φύση και ο βαθμός εξέτασης που πληροί το ελάχιστο κριτήριο αποτελεσματικότητας εξαρτώνται από τις περιστάσεις της υπόθεσης» αλλά «όταν ένα άτομο έχει απωλέσει τη ζωή του στα χέρια κρατικού λειτουργού υπό ύποπτες συνθήκες, οι αρμόδιες εθνικές αρχές οφείλουν να υποβάλουν σε ιδιαίτερα αυστηρό έλεγχο την έρευνα που διεξάγεται για τα γεγονότα»²²³.

Διαδικαστικές πλημμέλειες των ερευνών στη συγκεκριμένη περίπτωση:

Το Ε.Δ.Δ.Α. εξετάζοντας το σύνολο των διαδικασιών, ποινικών και πειθαρχικής, που κινήθηκαν²²⁴, έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 2 της Σύμβασης ως προς το διαδικαστικό του σκέλος διότι «η έρευνα που διεξήγαγαν οι εθνικές αρχές περιείχε πολλά κενά, τα οποία οδήγησαν ιδίως στην απώλεια αποδεικτικών στοιχείων και επηρέασαν τον αποτελεσματικό χαρακτήρα της έρευνας, η οποία, ειδικότερα, δεν επέτρεψε την ακριβή διαπίστωση των συνθηκών υπό τις οποίες επήλθε ο θάνατος του Ameer Mokhlis και την ταυτοποίηση και -ενδεχομένως- την τιμωρία των υπαιτίων»²²⁵.

«Κατά πρώτο λόγο, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, κατά τη διάρκεια των διαδικασιών αυτών, οκτώ από τους επιβαίνοντες κλήθηκαν να καταθέσουν ως μάρτυρες». «Όμως, όπως παραδέχονται οι διάδικοι και όπως έκριναν τα εθνικά δικαστήρια, οι επιβάτες του σκάφους ήταν ενενήντα τρεις στο σύνολο. Η Κυβέρνηση δεν εξηγεί γιατί δεν εξετάστηκαν άλλοι αυτόπτες μάρτυρες, συμπεριλαμβανομένου του ατόμου που μετέφερε τον γιο των προσφευγόντων στο πάνω μέρος του σκάφους μετά τους πυροβολισμούς. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, στη μήνυση που κατέθεσαν στις 23 Νοεμβρίου 2015 η

221. Βλ. απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. 30.03.2016 Armani da Silva κατά Ηνωμένου Βασιλείου

222. Παρ. 94

223. Παρ.95

224. Παρ.96-97

225. Παρ.103

αδελφή του θανόντος και ο σύζυγός της πρότειναν να εξεταστούν ως μάρτυρες όλοι οι επιβαίνοντες του σκάφους»²²⁶.

«Στην εν λόγω μήνυση μάλιστα, η αδελφή του θανόντος και ο σύζυγός της είχαν ζητήσει να καταθέσουν εκ νέου ως μάρτυρες διότι, κατά τη γνώμη τους, το περιεχόμενο της πρώτης τους κατάθεσης δεν είχε αποδοθεί σωστά. Στη μήνυσή τους είχαν επισυνάψει ένορκες βεβαιώσεις ενώπιον Συμβολαιογράφου, παρουσιάζοντας τη δική τους εκδοχή των γεγονότων. Ωστόσο δεν κλήθηκαν ποτέ να καταθέσουν εκ νέου, ώστε οι καταθέσεις τους να εξεταστούν εκ νέου στο πλαίσιο της έρευνας»²²⁷.

«Κατά δεύτερο λόγο, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, γενικώς, για να θεωρείται μια έρευνα αποτελεσματική, οι θεσμοί και τα πρόσωπα που είναι επιφορτισμένα με τη διεξαγωγή της πρέπει να είναι ανεξάρτητα από τα πρόσωπα στα οποία αφορά η έρευνα. Αυτό προϋποθέτει όχι μόνο την απουσία ιεραρχικής ή θεσμικής σχέσης, αλλά και ουσιαστική ανεξαρτησία». «Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι τα πρόσωπα που ήταν επιφορτισμένα με τη διεξαγωγή της ποινικής έρευνας ήταν οι συνάδελφοι των λιμενικών που ενεπλάκησαν στο επίμαχο περιστατικό... Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, οι αρχές δεν διεξήγαγαν ανεξάρτητη έρευνα ικανή να εξακριβώσει τις συνθήκες γύρω από τον θάνατο του γιου των προσφευγόντων»²²⁸.

«Κατά τρίτο λόγο, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η πραγματογνωμοσύνη για το σκάφος, της 30ης Αυγούστου 2015, διαπίστωνε την ύπαρξη δοχείου που περιείχε καύσιμο. Εντούτοις, δεν προκύπτει από την έκθεση αυτή, ούτε από κάποιο άλλο έγγραφο της δικογραφίας ότι οι εθνικές αρχές αναζήτησαν τυχόν ίχνη διαρροής καυσίμου πάνω στο σκάφος. Η διερεύνηση αυτή ήταν ωστόσο εν προκειμένω ακόμη πιο αναγκαία και ικανή να ρίξει φως στο επίδικο περιστατικό δεδομένου ότι είχαν διατυπωθεί ισχυρισμοί σύμφωνα με τους οποίους στον έναν από τους λιμενικούς είχαν ρίξει καύσιμο και είχε απειληθεί με κάψιμο από έναν εκ των Τούρκων υπηκόων. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου, το ερευνητικό αυτό μέτρο ήταν προφανώς επιβεβλημένο αλλά δεν λήφθηκε, γεγονός που υπονόμωσε την ικανότητα της έρευνας να διαλευκάνει πλήρως τις συνθήκες του επίδικου περιστατικού»²²⁹.

226. Παρ.99

227. Παρ.100

228. Παρ.101

229. Παρ.102

Επί της ουσίας παραβίαση του αρ.2 της Ε.Σ.Δ.Α.:

Το Δικαστήριο κατ'αρχάς επεσήμανε ότι «στην παρούσα υπόθεση, δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να επιτρέπουν την απόδειξη ορισμένων γεγονότων πέραν πάσης εύλογης αμφιβολίας. **Αυτή η αδυναμία προκύπτει σε μεγάλο βαθμό από την έλλειψη εμπειριστατωμένης και αποτελεσματικής έρευνας εκ μέρους των εθνικών αρχών**». Το Ε.Δ.Δ.Α. παρατηρεί ότι «τα εθνικά δικαστήρια κατέληξαν σε διαφορετικά συμπεράσματα όσον αφορά το επίπεδο κινδύνου που αντιπροσώπευε η συμπεριφορά των δύο Τούρκων υπηκόων για τη ζωή των λιμενικών και των μεταναστών που επέβαιναν στο σκάφος, καθώς και την αντίληψη και την αξιολόγηση του κινδύνου αυτού από τους λιμενικούς κατά το χρόνο των γεγονότων»²³⁰.

«Υπενθυμίζοντας ότι δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για τη διαπίστωση ορισμένων πραγματικών περιστατικών πέραν πάσης εύλογης αμφιβολίας (βλ. ανωτέρω παράγραφο 141), το Δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η χρήση βίας υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, όσο δραματικές και αν ήταν οι συνέπειες, δεν υπερέβη αυτό που ήταν “απολύτως αναγκαίο” και ότι δεν αποδείχθηκε πως χρησιμοποιήθηκε αδικαιολόγητα υπερβολική βία. Επομένως, δεν υπήρξε παραβίαση του ουσιαστικού σκέλους του άρθρου 2 της Σύμβασης από την άποψη αυτή»²³¹.

Ωστόσο, το Ε.Δ.Δ.Α. διαπίστωσε παραβίαση του ουσιαστικού σκέλους του άρθρου 2 από την έλλειψη σωστής οργάνωσης της επιχείρησης²³²:

«Το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι λιμενικοί γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν ότι το σκάφος μετέφερε μετανάστες κατά τον χρόνο των περιστατικών της παρούσας υπόθεσης»²³³.

«Το Δικαστήριο σημειώνει ότι αυτή η διαπίστωση συνδέεται στενά με το ερώτημα κατά πόσον η επίδικη επιχείρηση ήταν επικεντρωμένη στην προστασία

230. Παρ.141: «Επισημαίνει ειδικότερα ότι οι σχετικές εθνικές αποφάσεις δεν επιτρέπουν να αποδειχθούν με επαρκή βεβαιότητα, πέραν πάσης εύλογης αμφιβολίας, δύο κρίσιμα γεγονότα, ήτοι, αφενός, ότι ένας από τους Τούρκους υπηκόους φέρεται να αφαίρεσε το όπλο του Ι.Π.. και να το χρησιμοποίησε, και, αφετέρου, ότι ο τελευταίος φέρεται να έγινε αντικείμενο ψεκασμού με εύφλεκτο υγρό».

231. Παρ.156

232. Παρ.137: «Το Δικαστήριο οφείλει να αναζητήσει όχι μόνο εάν η χρήση δυνητικά θανατηφόρας βίας ήταν νόμιμη, αλλά και εάν η επίδικη επιχείρηση διεπόταν από κανόνες και ήταν οργανωμένη κατά τρόπο ώστε να περιορίζει όσο το δυνατόν περισσότερο τον κίνδυνο απώλειας ζωής του ενδιαφερόμενου (απόφαση Μακαρατζής)».

233. Παρ.146. Επίσης παρ.147: «το Δικαστήριο πιστεύει ότι οι λιμενικοί όφειλαν, αν όχι να υποθέσουν, τουλάχιστον να λάβουν υπόψη τους την πιθανότητα ύπαρξης και άλλων επιβατών επί του σκάφους».

της ζωής των επιβατών ή αν η σύλληψη των Τούρκων υπηκόων αποτελούσε την απόλυτη προτεραιότητα για τους εμπλεκόμενους λιμενικούς»²³⁴. «Πράγματι, αρκετά στοιχεία της δικογραφίας καταδεικνύουν ότι η προστασία του δικαιώματος στη ζωή δεν αποτελούσε την προτεραιότητα της επιχείρησης»²³⁵.

«Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι δεν προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας ότι, πριν την έναρξη της επίμαχης επιχείρησης, υπήρξε πραγματική προετοιμασία αυτής. Σε σχέση με το θέμα αυτό, η Κυβέρνηση δεν προσκομίζει κανένα στοιχείο που να επιτρέπει να συναχθεί ότι οι λιμενικοί είχαν προβλέψει την χρήση εναλλακτικών μεθόδων για να επιχειρήσουν να θέσουν υπό έλεγχο τους κυβερνήτες του σκάφους σε περίπτωση που αυτοί καθίσταντο βίαιοι. Όμως η πραγματικότητα των επιχειρήσεων ελέγχου των θαλάσσιων συνόρων περιλαμβάνει “βίαιες και ανεξέλεγκτες” επιθέσεις»²³⁶. «Δεν προκύπτει ότι η επίδικη επιχείρηση είχε τύχει κάποιας ιδιαίτερης προετοιμασίας ή ειδικού ελέγχου, ούτε ότι είχε γίνει αξιολόγηση των κινδύνων που απορρέουν από την χρήση πυροβόλων όπλων»²³⁷. «Επομένως, το Δικαστήριο θεωρεί ότι, πριν από τη ρίψη πυροβολισμών ακινητοποίησης και τη σύλληψη των κυβερνητών, οι λιμενικοί δεν έλαβαν υπόψη τους την πιθανότητα ύπαρξης και άλλων επιβατών επί του σκάφους και, συνεπώς, δεν επέδειξαν τη δέουσα επιμέλεια ώστε να διασφαλίσουν ότι κάθε κίνδυνος για τη ζωή θα μειωνόταν στο ελάχιστο»²³⁸. «Συνεπάγεται ότι στην παρούσα υπόθεση η επίδικη επιχείρηση αναχαίτισης δεν διεξήχθη κατά τρόπο ώστε να περιοριστεί στο ελάχιστο η χρήση θανατηφόρας βίας και οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι για τη ζωή του γιου των προσφευγόντων»²³⁹. «Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του ουσιαστικού σκέλους του άρθρου 2 της Σύμβασης λόγω της διεξαγωγής της επίδικης επιχείρησης αναχαίτισης»²⁴⁰.

4. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. παρατηρεί ότι οι τρεις ανωτέρω σοβαρές πλημμέλειες της διαδικασίας που επεσήμανε το Ε.Δ.Δ.Α. αφορούν το σύνολο των ερευνών που διεξήχθησαν, καταλαμβάνοντας **και την πειθαρχική διαδικασία**, που συμπεριέλαβε και στηρίχθηκε άνευ άλλου στην προανακριτική δικογραφία, ήτοι οι πλημμέλειες που αφορούσαν:

234. Παρ.148

235. Παρ.149

236. Παρ.150

237. Παρ.152

238. Παρ.153

239. Παρ.154

240. Παρ.155

α') την έλλειψη ουσιαστικής ανεξαρτησίας των διενεργούντων όλες τις έρευνες, με τη συνδρομή των στελεχών του Λιμεναρχείου Σύμης και τα έγγραφα που οι έρευνες έλαβαν υπόψη τους, όπως οι ένορκες καταθέσεις που ελήφθησαν στη Σύμη στο πλαίσιο της προανάκρισης, η από 30.08.2015 υποβολή φακέλου δικογραφίας από τον Μ.Β. προς τον ΕισΠρωτΡόδου κ.α.

β') τη μη αναζήτηση καυσίμου επί του σκάφους κατά την από 30.08.2015 έκθεση αυτοψίας λιμενικών της Λιμενικής Αρχής Σύμης επί του σκάφους, που εμπεριείχετο στην προανακριτική δικογραφία που ελήφθη υπόψη από τον διενεργούντα την Ε.Δ.Ε..

γ') την ελλιπέστατη εξέταση μαρτύρων, η οποία επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι στο πλαίσιο της Ε.Δ.Ε. εκλήθησαν να καταθέσουν μόνον 4 λιμενικοί, εν οίς και ο Μ.Β., κατά τα λοιπά ελήφθησαν υπόψη οι καταθέσεις 8 αλλοδαπών της προανακριτικής δικογραφίας σε σύνολο 93 επιβαινόντων αλλοδαπών.

Ως ουσιώδεις, οι παραπάνω ελλείψεις θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας, βάσει του αρ.1 παρ.5-6 του ν.3938/2011, όπως ισχύει. Η δεύτερη, ωστόσο πλημμέλεια, που αφορά την παράλειψη αναζήτησης υπολειμμάτων υγρού καυσίμου επί του σκάφους, θα ήταν αμφίβολο εάν μπορεί να θεραπευθεί, με επανάληψη της πραγματογνωμοσύνης 10 και ήμισυ έτη μετά. Παρατηρείται επίσης ως προς την τρίτη πλημμέλεια, ότι το γεγονός, όπως αναφέρεται στην απόφαση, ότι στους επιβαίνοντες αλλοδαπούς δόθηκε το 2015 υπηρεσιακό σημείωμα προς αναχώρηση από τη χώρα, καθιστά δύσκολη την ανεύρεσή τους, πλην των συγγενών του θανόντος. Ανεξαρτήτως ενδεχόμενων πρακτικών δυσχερειών, θα ήταν κρίσιμο, ωστόσο, και για το κύρος του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. να εξετάσει εάν κάποιες από τις επισημανθείσες από το Ε.Δ.Δ.Α. πλημμέλειες της πειθαρχικής έρευνας μπορούν να θεραπευθούν.

5. Στην προκειμένη υπόθεση, ως προς **το ζήτημα της παραγραφής** τυχόν πειθαρχικών παραπτωμάτων, ο Συνήγορος επανέλαβε τις παρατηρήσεις του για το νομικό πλαίσιο που είχε συμπεριλάβει στο πόρισμά του για την εκτέλεση της απόφασης Alkhatib (για την οποία βλ.παραπάνω), καταλήγοντας στην κρισιμότητα του νομικού χαρακτηρισμού της πράξης από το Ε.Δ.Δ.Α., σύμφωνα με το αρ.1 ν.3938/2011. Εν προκειμένω η προαναφερθείσα διαπίστωση του Ε.Δ.Δ.Α. της παρ. 156 της απόφασης ότι δεν υπήρξε υπέρβαση του «απολύτως αναγκαίου» μέτρου χρήσης βίας, συνιστά κρίση που φαίνεται να δικαιολογεί τη συγκεκριμένη χρήση πυροβόλου όπλου από τον Μ.Β. «όσο δραματικές κι εάν ήταν οι συνέπειες». Η κρίση αυτή περί αναλογικότητας και δη αναγκαιότητας, δεν συνάδει με νομικό χαρακτηρισμό

από το Ε.Δ.Δ.Α. πράξης που θα μπορούσε να αντιστοιχεί σε αδίκημα που να επισύρει ποινή καθειρξεως. Ο Συνήγορος θεωρεί, επομένως, ότι ο νομικός χαρακτηρισμός της πράξης από το Ε.Δ.Δ.Α. δεν πληροί τους όρους ενεργοποίησης της επανάληψης της πειθαρχικής διαδικασίας 10 και ήμισυ έτη μετά το συμβάν, λόγω ήδη επελθούσας παραγραφής, τυχόν πειθαρχικού παραπτώματος αντιστοιχούντος σε αδίκημα πλημμεληματικής μορφής.

Εν κατακλείδι, βάσει των ανωτέρω, **από τον νομικό χαρακτηρισμό της ερευνητέας πράξης από το Ε.Δ.Δ.Α. και δη την μη παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας κατά τη χρήση πυροβόλου όπλου**, κατά τα ανωτέρω αναλυτικώς προαναφερθέντα, δεν προκύπτει κατά τη γνώμη του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επαναληπτέα πειθαρχική διαδικασία ως προς πειθαρχικό παράπτωμα που να επισύρει ποινή καθειρξεως. Επομένως, με την αυτονόητη επιφύλαξη της σχετικής με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. κρίσης του Αναθεωρητικού Δικαστηρίου, η παρέλευση πλέον των 10 ετών από το συμβάν συνηγορεί υπέρ της συντελεσθείσας ήδη παραγραφής τυχόν άλλης πειθαρχικής ευθύνης του εμπλεκόμενου λιμενικού, δυνητικά συνδεόμενης με αδίκημα πλημμεληματικής μορφής βάσει του αρ.38 παρ.13 ν.4504/2017.

Ωστόσο, ακόμη κι εάν δεν συντρέχουν επί του παρόντος οι όροι του νόμου για την ενεργοποίηση της επανεξέτασης της διοικητικής έρευνας ως ατομικού μέτρου συμμόρφωσης σύμφωνα με την παρ.5 του άρ.1 ν. 3938/2011, όπως ισχύει, ο Συνήγορος πρότείνει να εξετασθούν ενδεχόμενα **γενικά μέτρα συμμόρφωσης** προς την απόφαση αυτή του Ε.Δ.Δ.Α.. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σημειώνει ότι η παρούσα απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. είναι σημαντική και για τον λόγο ότι το φαινόμενο επικίνδυνης ή και θανατηφόρου χρήσης πυροβόλου όπλου από στελέχη του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ δεν είναι μεμονωμένο, όπως καταδεικνύεται από εκκρεμείς Ε.Δ.Ε. που έχουν διαταχθεί από το Αρχηγείο Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ για περιστατικά του 2024 και 2025 και εκκρεμούν. Για την αποφυγή παρόμοιων συμβάντων στο μέλλον, ο Συνήγορος εισηγείται στο Αρχηγείο Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. τη διάδοση των διαπιστώσεων του Ε.Δ.Δ.Α. από την απόφαση αυτή για την επί της ουσίας παραβίαση του άρ.2 της Ε.Σ.Δ.Α. από πλευράς της **πρωταρχικής μέριμνας για την προστασία της ανθρώπινης ζωής που πρέπει να διέπει την οργάνωση και διεξαγωγή επιχειρήσεων αποτροπής** πλωτών μέσων που επιχειρούν παράνομη μεταφορά μεταναστών στη χώρα.

γ) Για την απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Παναγιωτόπουλος κ.α. κατά Ελλάδας, της 21.01.2025 (αριθ.προσφυγής 44758/20)

Η υπόθεση αυτή του Ε.Δ.Δ.Α. αφορούσε την κακοποίηση τριών Ρομά σε

Αστυνομικό Τμήμα της Αττικής μετά από καταδίωξη την 08.10.2016. Η απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. της 21.01.2025 διαβιβάσθηκε στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. από το Ν.Σ.Κ. την 03.10.2025 (**αρ.Φ.381059**). Του Ε.Δ.Δ.Α διαπίστωσε: α) παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., κατά το διαδικαστικό του σκέλος, για όλους της προσφεύγοντες, λόγω μη ενδεδειγμένης ποινικής και διοικητικής διερεύνησης όσων καταγγέλλουν οι προσφεύγοντες περί κακομεταχείρισής τους από αστυνομικούς, μετά τη σύλληψή τους, β) παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., κατά το ουσιαστικό του σκέλος, για τους 1ο και 3ο από τους προσφεύγοντες, λόγω κακομεταχείρισής τους και γ) παραβίαση του άρ. 14 σε συνδυασμό με το άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α., κατά το διαδικαστικό του σκέλος, για όλους τους προσφεύγοντες, λόγω μη διερεύνησης τυχόν ύπαρξης ρατσιστικού κινήτρου.

Κατ'αρχήν σημειώνεται ότι η χώρα παραμένει σε καθεστώς αυξημένης επιτήρησης με απόφαση του Συμβουλίου των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για πέντε (5) από τις έξι (6) καταδικαστικές αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. που συγκροτούν σήμερα την ομάδα υποθέσεων Σιδηρόπουλος και Παπακώστας και αποτελούν μέρος των αποφάσεων που είχαν συγκροτήσει, σε ένα διάστημα είκοσι (20) ετών, την ομάδα υποθέσεων Μακαράτζη (συνολικά 20 υποθέσεις), παρά τις βελτιώσεις που επήλθαν σε επίπεδο συμμόρφωσης με τμήμα της σχετικής νομολογίας. Υπενθυμίζεται ότι οι υποθέσεις αυτές αφορούν τη χρήση θανατηφόρας βίας και κακομεταχείρισης από όργανα επιβολής του νόμου, καθώς και την έλλειψη αποτελεσματικών ερευνών ικανών να οδηγήσουν σε κατάλληλες πειθαρχικές και ποινικές κυρώσεις.

Ο Συνήγορος στο πόρισμά του για την εκτέλεση της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. επεσήμανε, μεταξύ άλλων, τα εξής:

I. Παρά το γεγονός ότι μετά τη διαβίβαση της απόφασης από το Ν.Σ.Κ. δεν διαβιβάσθηκε στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. από την ΕΛ.ΑΣ. ο φάκελος της πειθαρχικής δικογραφίας, ήταν σε γνώση του γιατί η Αρχή είχε επιληφθεί της συγκεκριμένης υπόθεσης και είχε εκδώσει δύο σχετικά πορίσματα (Φ.262528), το πρώτο την 14.10.2020 αναπέμποντας την από 18.12.2019 Ε.Δ.Ε. με παρατηρήσεις για συμπλήρωση, και το δεύτερο για την από 22.03.2021 συμπληρωθείσα Ε.Δ.Ε. Με το δεύτερο πόρισμά του της 18.02.2021, ο Συνήγορος γνώρισε στα αρμόδια όργανα ότι δεν καταλείπεται, περιθώριο περαιτέρω συμπλήρωσης, λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, ότι μετά την έκδοση αμετάκλητου απαλλακτικού Βουλεύματος του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών για την υπόθεση αυτή, το αρμόδιο διοικητικό όργανο δεν άσκησε την ευχέρεια του για τυχόν διαφορετική εκτίμηση από την

περιεχόμενη στο απαλλακτικό βούλευμα κρίση ως προς τα πραγματικά περιστατικά βάσει της διάταξης του άρθρου 48 παρ. 2 του Π.Δ. 120/2008.

Ομοίως είναι ήδη σε γνώση της Αρχής η σχετική με την υπόθεση με αριθ. 3131/2024 **απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών**, με την οποία το Δικαστήριο επιδίκασε αποζημίωση στον ενάγοντα, έναν εκ των εν θέματι προσφευγόντων στο Ε.Δ.Δ.Α., σημειώνοντας μεταξύ άλλων «...Συνεπώς, από τη διάταξη της παρ. 2 του άρ. 6 της Ε.Σ.Δ.Α. δεν απορρέει υποχρέωση του επιλαμβανόμενου μετά την έκδοση της αθωωτικής ποινικής απόφασης διοικητικού δικαστηρίου να καταλήξει στο ίδιο αποδεικτικό πόρισμα με το ποινικό δικαστήριο. Το διοικητικό δικαστήριο υποχρεούται, ωστόσο, να λάβει σοβαρά υπόψη και να συνεκτιμήσει την προηγηθείσα τελική απαλλακτική ποινική απόφαση, κατά τη διαμόρφωση της κρίσης του. Περαιτέρω, αν το δικαστήριο καταλήξει σε κρίση που αποκλίνει από τις ουσιαστικές κρίσεις του ποινικού δικαστή, υποχρεούται να αιτιολογήσει τη διαφορετική κρίση του, κατά τρόπον ώστε να μην καταλείπονται αμφιβολίες ως προς τον σεβασμό του τεκμηρίου της αθωότητας που απορρέει από την τελική έκβαση της ποινικής δίκης. Στο πλαίσιο διαμόρφωσης της δίκης του κρίσης σχετικά με τη διάπραξη της παράνομης πράξης ή παράλειψης, το ανωτέρω δικαστήριο δεν αποκλείεται να στηριχθεί και σε στοιχεία που δεν είχε λάβει υπόψη του το ποινικό δικαστήριο ή στο διαφορετικό βαθμό απόδειξης των πραγματικών περιστατικών που ισχύει στην ενώπιόν του δίκη σε σχέση με αυτόν που ισχύει στην ποινική δίκη...» (σκ.4).

Στο σημείο αυτό υπενθυμίζεται ότι ο Συνήγορος διατηρεί τη θέση ότι παρά την ομοιότητα της ποινικής και της πειθαρχικής διαδικασίας στο ερευνητικό – αποδεικτικό πεδίο και παρά την αναλογική εφαρμογή των ποινικών διατάξεων στο πειθαρχικό δίκαιο που προβλέπει το άρ. 8 του Π.Δ. 120/2008, η αυτοτέλεια και ο διαφορετικός σκοπός τους προτρέπει η οριοθέτηση των πειθαρχικών παραπτώματων να αναζητείται σε συνδυασμό και με τη νομολογία διοικητικών δικαστηρίων, τα οποία κρίνουν ως προς την εφαρμογή των διατάξεων του πειθαρχικού δικαίου.

Όπως αναφέρεται και στην απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α (παρ. 35) ο Συνήγορος του Πολίτη **στο πρώτο πόρισμα** με το οποίο ανέπεμψε την αρχικώς διενεργηθείσα Ε.Δ.Ε προς συμπλήρωση, έθεσε τα εξής ζητήματα:

- το έλλειμα αυτοτέλειας της διοικητικής από την ποινική διαδικασία αφού τα πρόσωπα που διενεργούσαν την ποινική έρευνα ανέμεναν το αποτέλεσμα της πειθαρχικής έρευνας (και το αντίστροφο) και η προκαταρκτική διοικητική έρευνα είχε ανασταλεί δύο φορές εν αναμονή της ολοκλήρωσης της ποινικής έρευνας,

- το έλλειμμα ιατροδικαστικής εξέτασης παρά το γεγονός ότι οι προσφεύγοντες είχαν αιτηθεί τη διενέργειά της και παρά το γεγονός ότι σε τέτοιες περιπτώσεις απαιτείται αυτεπάγγελτη ιατροδικαστική εξέταση,
- το γεγονός ότι κατά την διενέργεια της Ε.Δ.Ε. είχαν αξιολογηθεί μόνο οι αντίστοιχες καταθέσεις των προσφευγόντων ενώ ο διενεργών δεν είχε αξιολογήσει στοιχεία που να πιστοποιούν την ύπαρξη οποιωνδήποτε τραυματισμών (ή τους λόγους για τους οποίους προκλήθηκαν οι τραυματισμοί αυτοί) του πρώτου και του τρίτου προσφεύγοντος.
- το γεγονός ότι δεν κλήθηκε για εξέταση ο ιατρός που είχε πιστοποιήσει τα τραύματα του πρώτου προσφεύγοντος προκειμένου να καταθέσει σχετικά με την πιθανή αιτία τους,
- ο Συνήγορος του Πολίτη σημείωσε περαιτέρω την αδυναμία προσδιορισμού των αστυνομικών που είχαν μεταφέρει τους προσφεύγοντες στα αστυνομικά τμήματα, δεδομένου ότι οι τελευταίοι ισχυρίστηκαν ότι είχαν ξυλοκοπηθεί κατά τη διάρκεια της εν λόγω μεταφοράς. «Ωστόσο, σύμφωνα με τις καταχωρίσεις του ημερολογίου του ΟΠΚΕ για τις 8-9 Οκτωβρίου 2016, οι οποίες είχαν υποβληθεί στις 5 Σεπτεμβρίου 2017 και οι οποίες συμπεριλήφθηκαν στον ποινικό φάκελο, ήταν σαφές ότι ήταν αστυνομικοί της εν λόγω ομάδας που είχαν μεταφέρει τους προσφεύγοντες. Ωστόσο, το περιεχόμενο του «ιδίου» εγγράφου που είχε προσκομιστεί κατά την ένορκη διοικητική εξέταση ήταν διαφορετικό. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να διερευνηθεί ποιο από τα δύο έγγραφα ήταν το πρωτότυπο και πώς είχε εισαχθεί στην έρευνα ένα τροποποιημένο έγγραφο. Με βάση όλες τις προαναφερθείσες παραλείψεις, ο Συνήγορος του Πολίτη δήλωσε ότι η ένορκη διοικητική εξέταση θα πρέπει να επαναληφθεί και να συμπληρωθεί»,
- ο διενεργών την Ε.Δ.Ε. έλαβε υπόψη ότι δεν είχαν ασκηθεί ποινικές διώξεις παρά το γεγονός ότι είχαν ήδη ασκηθεί ποινικές διώξεις κατά εμπλεκόμενων αστυνομικών και εκκρεμούσε η έκδοση της απόφασης του αρμοδίου δικαστικού συμβουλίου.

Επί της συμπληρωματικής έκθεσης πορίσματος Ε.Δ.Ε με την οποία προτάθηκε ομοίως να τεθεί η υπόθεση στο αρχείο ο Συνήγορος παρατήρησε **στο δεύτερο πόρισμά του** ότι παρά το γεγονός ότι σύμφωνα με την νομοθεσία (άρ. 48 του Π.Δ. 120/2008) τα πειθαρχικά όργανα δεσμεύονταν από μια οριστική αθωωτική απόφαση μόνο όσον αφορά την ύπαρξη ή μη των πραγματικών περιστατικών που συνιστούσαν το εν λόγω πειθαρχικό αδίκημα ενώ όσον αφορά τα υπόλοιπα ζητήματα ήταν ελεύθερα να εκδώσουν

διαφορετική απόφαση, στην συγκεκριμένη περίπτωση τα πειθαρχικά όργανα δεν είχαν προβεί σε ελεύθερη αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων που είχαν στην διάθεσή τους. «Ο Συνήγορος του Πολίτη, αφού διαπίστωσε ότι η ποινική και πειθαρχική διαδικασία στην προκειμένη περίπτωση δεν ήταν ανεξάρτητες και αυτόνομες, αναφέρθηκε σε όλες τις παραλείψεις που επισημάνθηκαν στην πρώτη του έκθεση - δηλαδή, i) τη μη διαταγή ιατροδικαστικής εξέτασης των τραυματισμών που υπέστησαν ο πρώτος και ο τρίτος προσφεύγων, και ii) τη μη συνεκτίμηση των σχετικών φωτογραφιών και νοσοκομειακών εγγράφων, καθώς και των εγγραφών του ημερολογίου ΟΠΚΕ (που όλα αποτελούσαν μέρος του φακέλου της ποινικής έρευνας)...κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν υπήρχε περιθώριο για περαιτέρω ολοκλήρωση της ένορκης διοικητικής εξέτασης».

II. Οι διαπιστώσεις του Ε.Δ.Δ.Α. για το διαδικαστικό σκέλος του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α

Το Δικαστήριο αρχικώς (παρ. 104) επανέλαβε ότι « η συμμόρφωση με τις διαδικαστικές απαιτήσεις του άρθρου 3 αξιολογείται με βάση διάφορες βασικές παραμέτρους: την επάρκεια των ερευνητικών μέτρων, την ταχύτητα της έρευνας, τη συμμετοχή του θύματος και την ανεξαρτησία της έρευνας. Τα στοιχεία αυτά είναι αλληλένδετα και καθένα από αυτά, χωριστά, δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Τα κριτήρια αυτά, από κοινού, επιτρέπουν την αξιολόγηση του βαθμού αποτελεσματικότητας της έρευνας. Σε σχέση με τον σκοπό μιας αποτελεσματικής έρευνας πρέπει να αξιολογούνται τυχόν επιμέρους ζητήματα (βλέπε RR. και RD.κατά Σλοβακίας, αριθ. 20649/18, § 178, 1 Σεπτεμβρίου 2020).». Όσον αφορά τη διοικητική έρευνα το Δικαστήριο παρατηρεί ότι ενώ η εν λόγω έρευνα διαθέτει εχέγγυα ανεξαρτησίας, ωστόσο «..... το Δικαστήριο θεωρεί προβληματικό το γεγονός ότι η συντριπτική πλειονότητα των συστάσεων που περιλαμβάνονταν στην πρώτη έκθεση του Συνήγορου του Πολίτη (βλ. παράγραφο 32 ανωτέρω) αγνοήθηκε με την αιτιολογία ότι η εν λόγω ποινική έρευνα είχε ήδη ολοκληρωθεί....» (παρ. 109).

Ακολούθως σημείο αιχμής όσον αφορά τη επάρκεια της έρευνας τόσο της ποινικής όσο και της διοικητικής αποτελεί η παράλειψη να διαταχθεί ιατροδικαστική εξέταση παρά το γεγονός ότι οι προσφεύγοντες το ζήτησαν επανειλημμένα (παρ. 111)

Το Δικαστήριο σημειώνει περαιτέρω την υποχρέωση των αρχών να παραγγείλουν ιατροδικαστική έκθεση ανεξάρτητα από το αίτημα των προσφευγόντων για μια τέτοια εξέταση, δεδομένης «(i) της μαρτυρίας τους ότι είχαν ξυλοκοπηθεί από αστυνομικούς και (ii) των σαφών τραυμάτων τους, όπως

απεικονίζονται στις φωτογραφίες που ελήφθησαν την επομένη της σύλληψής τους» όπως ακριβώς είχε επισημάνει και ο Συνήγορος του Πολίτη (παρ. 32²⁴¹).

Στο σημείο αυτό το Δικαστήριο επανέλαβε τις αρχές της νομολογίας σχετικά με την ανάγκη ιατρικής εξέτασης των συλληφθέντων πριν τεθούν σε καθεστώς κράτησης²⁴², αναγκαιότητα την οποία επισημαίνει ο Συνήγορος του Πολίτη στις Ετήσιες Εκθέσεις του.

Περαιτέρω το δικαστήριο παρατηρεί, μεταξύ άλλων:

- αποτυχία των αρχών να δώσουν επαρκείς εξηγήσεις για τον τραυματισμό του πρώτου προσφεύγοντος και μάλιστα κατά την άποψη του Δικαστηρίου «ένας τέτοιος τραυματισμός δεν θα μπορούσε να προκληθεί από τον προσφεύγοντα που φέρεται να πήδηξε από γέφυρα ή από αντίσταση κατά τη σύλληψη, όπως αναφέρεται στις σχετικές εκθέσεις». (παρ. 112),
- προφανείς αντιφάσεις μεταξύ των αντίστοιχων καταθέσεων που έδωσαν οι αστυνομικοί, χωρίς να γίνει κάποια προσπάθεια να αποσαφηνιστούν πχ μέσω αντεξέτασης, λόγος για τον οποίο κατά την εκτίμηση του Δικαστηρίου θα έπρεπε να έχει διαταχθεί ένα περαιτέρω ερευνητικό μέσο, όπως επιτόπια επίσκεψη – αυτοψία (παρ. 113) και πλήγμα στην αξιοπιστία των καταθέσεων των αστυνομικών η οποία δεν απασχόλησε την ποινική αλλά ούτε και την διοικητική διαδικασία ενώ θα έπρεπε να έχει αμφισβητηθεί «δεδομένου ότι η διοικητική διαδικασία είχε επίσης ως στόχο να διαπιστωθεί εάν ήταν υπεύθυνοι για το αδίκημα της κακομεταχείρισης για πειθαρχικούς λόγους (βλέπε *Ognyanova και Choban κατά Βουλγαρίας*, αριθ.46317/99, § 99, 23 Φεβρουαρίου 2006)». (παρ. 112),
- και στις δύο διαδικασίες, ποινική και διοικητική, οι καταθέσεις των αστυνομικών, παρά τις αντιφάσεις που περιείχαν φαίνεται να βάρυναν περισσότερο από τις καταθέσεις των καταγγελλόντων με αποτέλεσμα οι αρχές να εφαρμόσουν διαφορετικά κριτήρια ως προς την αξιολόγηση των καταθέσεων. Κάτι τέτοιο, τουλάχιστον στην διοικητική διαδικασία, εντοπίζεται σταθερά ως διαδικαστική πλημμέλεια τόσο από το Ε.Δ.Δ.Α

241. «Τα μόνα ιατρικά έγγραφα στο φάκελο της υπόθεσης αφορούν τον πρώτο προσφεύγοντα. Συντάχθηκαν μετά την έξοδό του από το νοσοκομείο και δεν μπορούν να υποκαταστήσουν ιατροδικαστική έκθεση. Η παράλειψη αυτή δεν διορθώθηκε ούτε στα μεταγενέστερα στάδια της ένορκης διοικητικής εξέτασης ούτε κατά τη διάρκεια της ποινικής έρευνας»

242. Ε.Δ.Δ.Α Andersen κατά Ελλάδας, 26 Απριλίου 2018, παρ. 63.

όσο και από τον Συνήγορο του Πολίτη στις Ετήσιες Εκθέσεις του (παρ. 113). Σημειώνεται ότι στα πορίσματα που συνέταξε η Αρχή το έτος 2024 καταγράφεται ισχυρή παραβίαση της αρχής των ίσων αποστάσεων κατά την αξιολόγηση των καταθέσεων των εμπλεκομένων αστυνομικών, των καταγγελλόντων και μαρτύρων. Μάλιστα το Δικαστήριο σημειώνει ότι «..... οι αρχές δεν καθόρισαν με επαρκή ακρίβεια (i) πού ακριβώς βρισκόταν η εν λόγω γέφυρα σε σχέση με το σημείο στο οποίο είχε εγκαταλειφθεί το αυτοκίνητο των προσφευγόντων και (ii) πόσο ψηλή έπρεπε να ήταν η γέφυρα αυτή για να τους προκαλέσει τους τραυματισμούς τους (συγκρίνετε Savitsky κατά Ουκρανίας, αριθ. 3 8773/05, § 108, 26 Ιουλίου 2012). Ως εκ τούτου, φαίνεται ότι οι ανακριτικές αρχές, χωρίς καμία αιτιολόγηση, προτίμησαν τα αποδεικτικά στοιχεία που παρείχαν οι αστυνομικοί και, με τον τρόπο αυτό, μπορεί να ειπωθεί ότι δεν είχαν την απαιτούμενη αντικειμενικότητα και ανεξαρτησία» (παρ. 114),

- η έρευνα δεν κατέστη δυνατό να ταυτοποιήσει τους αστυνομικούς που συνόδευαν τους προσφεύγοντες στο αστυνομικό τμήμα μετά τη σύλληψή τους. Περαιτέρω παρότι το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του την διοικητική διαδικασία που σχετικά με τον λόγο ύπαρξης δύο εκδοχών του ίδιου εγγράφου της ΟΠΚΕ (και συγκεκριμένα μιας πιο αναλυτικής, η οποία υποβλήθηκε στην ποινική έρευνα και μιας πιο σύντομης, η οποία υποβλήθηκε στη διοικητική έρευνα) ζήτημα που είχε θέσει εξ αρχής ο Συνήγορος του Πολίτη στο αρχικό πόρισμά του, το Δικαστήριο θεωρεί ότι «σε περιστάσεις όπως αυτές που περιβάλλουν την παρούσα υπόθεση, τα επίσημα έγγραφα που φυλάσσονται στα αρχεία πρέπει να είναι ακριβή και να αντικατοπτρίζουν με ακρίβεια τα εν λόγω περιστατικά, προκειμένου μια τέτοια έρευνα να είναι εμπεριστατωμένη και αποτελεσματική». (παρ. 115),
- η διάρκεια της ποινικής και διοικητικής διαδικασίας ήταν υπέρμετρη χωρίς να υπάρχει κάποια αιτιολογία για αυτό (παρ. 116).

Εν τέλει το Δικαστήριο χαρακτηρίζει την έρευνα των αρχών «αποτελεσματική και ανίκανη να παράγει αξιόπιστα πορίσματα» (παρ. 123) λόγω των πολλαπλών ελλείψεων σε όλα τα στάδια της έρευνας και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι υπήρξε παραβίαση του άρ. 3 της Ε.Σ.Δ.Α κατά το διαδικαστικό σκέλος για όλους τους προσφεύγοντες. (παρ.118).

Όσον αφορά τη **διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου** το Δικαστήριο επισημαίνει την υποχρέωση των κρατικών αρχών να λάβουν όλα τα εύλογα μέτρα για να αποκαλύψουν τυχόν ρατσιστικά κίνητρα καθόσον «Η ισότιμη αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας και βιαιότητας με τις περιπτώσεις που

δεν έχουν ρατσιστικές προεκτάσεις θα σήμαινε ότι θα κλείναμε τα μάτια στην ιδιαίτερη φύση των ενεργειών που είναι ιδιαίτερα καταστροφικές για τα θεμελιώδη δικαιώματα. Η παράλειψη διάκρισης στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται καταστάσεις που είναι ουσιαστικά διαφορετικές μπορεί να συνιστά αδικαιολόγητη μεταχείριση που είναι ασυμβίβαστη με το άρθρο 14 της Σύμβασης» (παρ. 148).

Το Δικαστήριο δεν διαπιστώνει παραβίαση του άρ. 14 σε συνδυασμό με το άρ. 3 κατά το ουσιαστικό σκέλος, διαπιστώνει ωστόσο παραβίαση κατά το διαδικαστικό σκέλος καθόσον όπως σημειώνει «Παρά τη ρητή εντολή να διερευνηθεί το ενδεχόμενο ρατσιστικού κινήτρου (βλ. παράγραφο 51 ανωτέρω), δεν προκύπτει σαφώς από το υλικό του φακέλου της υπόθεσης αν πράγματι ελήφθησαν μέτρα για να διαπιστωθεί τυχόν ρατσιστικό κίνητρο για τις ενέργειες των αστυνομικών. Ειδικότερα, δεν φαίνεται ότι οι ανακριτικές αρχές έκαναν οτιδήποτε για να επαληθεύσουν τις δηλώσεις των προσφευγόντων ότι είχαν υποστεί φραστικές επιθέσεις και βρισιές, ούτε φαίνεται να διερευνήθηκε αν οι εν λόγω αστυνομικοί είχαν εμπλακεί στο παρελθόν σε παρόμοια περιστατικά ή αν είχαν ποτέ κατηγορηθεί στο παρελθόν για εκδήλωση αντιρομανικών αισθημάτων, ούτε φαίνεται να διερευνήθηκε πώς οι άλλοι αστυνομικοί που εργάζονταν στο αστυνομικό τμήμα συνήθιζαν να εκτελούν τα καθήκοντά τους όταν είχαν να κάνουν με ομάδες εθνοτικών μειονοτήτων» (παρ. 160).

III. Μέτρα Συμμόρφωσης

Ατομικά μέτρα

Είναι γεγονός ότι κάποιες ελλείψεις στην διοικητική έρευνα, όπως για παράδειγμα το έλλειμμα ιατροδικαστικής έκθεσης δεν μπορούν να αναπληρωθούν δέκα (10) έτη μετά το συμβάν. Υπάρχουν ωστόσο και νέα κρίσιμα στοιχεία που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη, όσον αφορά τη συλλογή του αποδεικτικού υλικού, όπως η προαναφερθείσα απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου και η ιατροδικαστική έκθεση που διετάχθη στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας, ενώ το Ε.Δ.Δ.Α αναφέρεται πολλαπλώς και σε ζητήματα πλημμελούς αξιολόγησης των υφιστάμενων αποδεικτικών υλικών και συνακόλουθα πλημμελούς αιτιολογίας.

Σε κάθε περίπτωση κρίνεται ενδεδειγμένο να εξετάσει η ΕΛ.ΑΣ. εάν κάποιες από τις πλημμέλειες που επεσήμανε το Ε.Δ.Δ.Α που αφορούν τόσο το διαδικαστικό σκέλος όσο και το ουσιαστικό του άρ. 3 και σε μεγάλο βαθμό ταυτίζονται με τις επισημάνσεις του Συνηγόρου στα οικεία για την υπόθε-

ση πορίσματά του, μπορούν να θεραπευθούν για λόγους που ανάγονται και στην περιφρούρηση του κύρους της ΕΛ.ΑΣ.

Σημειώνεται ότι σύμφωνα με την παρ. 2 του άρ. 7 του Π.Δ. 120/2008 «2. Πειθαρχικό παράπτωμα που αποτελεί και ποινικό αδίκημα δεν παραγράφεται πριν παρέλθει ο χρόνος που ορίζεται για την παραγραφή του τελευταίου, αν αυτός είναι μεγαλύτερος, άλλως ισχύει ο μεγαλύτερος χρόνος παραγραφής που προβλέπεται για το πειθαρχικό παράπτωμα.» ενώ σύμφωνα με την παράγραφο 3 του ιδίου άρθρου «3. Την παραγραφή του πειθαρχικού παραπτώματος αναστέλλουν: α) Επί πειθαρχικών παραπτωμάτων, των οποίων η πραγματική βάση αποτελεί ταυτόχρονα την αντικειμενική υπόσταση ποινικού αδικήματος, η ποινική διαδικασία με τους ιδίους όρους και προϋποθέσεις που αναστέλλει και την παραγραφή του ποινικού αδικήματος».

Σχετικά με τον νομικό χαρακτηρισμό των πράξεων, το Ε.Δ.Δ.Α προβαίνει στην εκτίμηση ότι οι υπό διερεύνηση πράξεις και παραλείψεις συνιστούν απάνθρωπη μεταχείριση (παρ. 130 και 136). Συνεπώς, σύμφωνα με την απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α., τα επίμαχα πειθαρχικά παραπτώματα συνδέονται με ποινικά αδικήματα που θα μπορούσαν υπό προϋποθέσεις να είναι κακουργήματα (για τα οποία προβλέπεται στο άρ. 111 του ΠΚ 15ετής παραγραφή), τα οποία επιφέρουν ποινή καθείρξεως και ως εκ τούτου δεν φαίνεται να έχει, άνευ άλλου τινός επέλθει παραγραφή. Κρίσιμο βέβαια παραμένει στην εν θέματι υπόθεση η τυχόν ενεργοποίηση νέα ποινικής διαδικασίας για την οποία ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. ζήτησε από την ΕΛ.ΑΣ. να κρατείται ενήμερος.

Γενικά Μέτρα

Προς την κατεύθυνση της γενικής συμμόρφωσης με την απόφαση αυτή, ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε τα εξής:

Στην Ετήσια Έκθεση 2024 του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α (σελ. 22-25), καταγράφεται ότι στην συντριπτική τους πλειοψηφία (61,5%) οι διοικητικές εξετάσεις υποθέσεων που ανέπεμψε ο Μηχανισμός προς συμπλήρωση στις αρμόδιες υπηρεσίες, αφορούσαν σε περιστατικά προσβολής της σωματικής ακεραιότητας/υγείας με τις υποθέσεις που αφορούσαν σε περιστατικά προσβολής της ζωής να ακολουθούν παρουσιάζοντας σημαντική αύξηση (30,5).

Τα εν λόγω ποσοστά σχετίζονται με την επικράτηση των αντίστοιχων αντικειμένων στο σύνολο των υποθέσεων που εισήλθαν στην Αρχή, απηχούν όμως και την εμμένουσα πλημμελή συγκέντρωση και αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων σε αυτές τις περιπτώσεις και κυρίως την πλημμελή

αξιολόγηση των ιατρικών ευρημάτων, σε σχέση με τα καταγγελλόμενα αλλά και την κυρίαρχη απουσία βιντεοληπτικού υλικού στους χώρους κράτησης, σε συνδυασμό με τη μη εμπέδωση της αρχής της αντιστροφής του βάρους απόδειξης, το οποίο, σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., μεταφέρεται στις αρχές, όταν πρόκειται για άτομα που προσάγονται, συλλαμβάνονται, κρατούνται ή εν γένει βρίσκονται υπό τον έλεγχο τους²⁴³. Ειδικά όσον αφορά ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία όπως ιατρικές/ιατροδικαστικές γνωματεύσεις και εκθέσεις, καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων, βιντεοληπτικό υλικό, ο Συνήγορος έχει διατυπώσει τη θέση ότι όταν τέτοια αποδεικτικά στοιχεία δεν αναγνωρίζονται από την ΕΛ.ΑΣ. ως σαφείς ενδείξεις, η συνδρομή των οποίων θα οδηγούσε αυτονόητα στη διεξαγωγή Ε.Δ.Ε., σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρ. 26 του Π.Δ. 120/2008, τότε τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία επί της ουσίας απαξιώνονται και στην πράξη ακυρώνονται. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α υποδεικνύει την αναβάθμιση, κατά περίπτωση, της ελεγκτικής διαδικασίας σε Ε.Δ.Ε. Κάποια από τα ανωτέρω ζητήματα απασχόλησαν και στην εν θέματι απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α,

Προς την ίδια κατεύθυνση ο Συνήγορος διατύπωσε το 2023 κι επανέφερε το 2024 συγκεκριμένη πρόταση προκειμένου τα κριτήρια του Ε.Δ.Δ.Α. να περιληφθούν σε εγκύκλιο του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ. και τούτο προκειμένου ο εκάστοτε διενεργών αξιωματικός να έχει εκ προοιμίου στη διάθεσή του έναν - μη αποκλειστικό - κατάλογο ελάχιστων κριτηρίων που θα πρέπει να πληροί μια εσωτερική εξέταση. Στην εξειδίκευση των κριτηρίων αυτών ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α επαναλαμβάνει ότι θα μπορούσε να συμβάλει, μέσα πλέον από την οκταετή (8) πορεία του ελέγχου και αξιολόγησης της πληρότητας και αρτιότητας των διοικητικών εξετάσεων αρμοδιότητάς του²⁴⁴.

Η Ανεξάρτητη Αρχή έχει ομοίως επισημάνει την ανάγκη στρατηγικού σχεδιασμού και μεταρρυθμίσεων. Τέτοιες πρωτοβουλίες ανελήφθησαν εν μέρει από την ηγεσία της ΕΛ.ΑΣ. εντός του έτους 2024 και 2025 όπως η συγκέντρωση αρμοδιότητας για τις πειθαρχικές υποθέσεις στην Διεύθυνση Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου του Αρχηγείου και η σύσταση της νέας Διεύθυνσης Κοινωνικής Αστυνόμευσης για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων κατά του ρατσισμού και διάφορων μορφών βίας με το

243. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α., μεταξύ άλλων Ζελίλοφ κατά Ελλάδα, 24.05.2007, Μπέκος Κουτρόπουλος κατά Ελλάδα, 13.12.2005, Aksoy κατά Τουρκίας, 18.12.1996: «Όταν κάποιος που βρίσκεται σε καλή κατάσταση υγείας, τίθεται υπό κράτηση ή υπό τον έλεγχο της αστυνομίας και στη συνέχεια διαπιστώνεται ότι φέρει σωματικές βλάβες, το κράτος είναι υποχρεωμένο να παράσχει λογική εξήγηση για τις αιτίες τραυματισμού, ελλείψει της οποίας σαφώς ανακύπτει θέμα του άρθρου 3 της Ε.Σ.Δ.Α.».

244. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α 2024, σελ. 255.

ν.5187/2025, οι τροποποιήσεις που επήλθαν με το Π.Δ. 61/2024 στο πειθαρχικό δίκαιο των αστυνομικών με κάποιες να αποτελούν πρόταση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α προηγούμενων ετών κ.α.²⁴⁵. Ο Συνήγορος ωστόσο οφείλει να υπενθυμίσει ότι οι υποθέσεις πολιτών Ρομά συνιστούν μια από τις σταθερές κοινωνικές ομάδες, που αποτελούν αντικείμενο αστυνομικής αυθαιρεσίας²⁴⁶. Προς το ίδιο συμπέρασμα, κατατείνει και μια γρήγορη ματιά της νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α., βάση της οποίας η χώρα σε βάθος εικοσαετίας μετρά πλέον επτά (7) καταδίκες για παραβιάσεις του αρ. 2 και 3 της Ε.Σ.Δ.Α. σε βάρος πολιτών Ρομά²⁴⁷. Η Ανεξάρτητη Αρχή έχει καταγράψει και για το έτος 2024 στην ετήσια έκθεσή της τις παρατηρήσεις και τα συμπεράσματά της ως προς την διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου στις προκαταρκτικές και ένορκες διοικητικές εξετάσεις, όπου μεταξύ άλλων καταγράφεται σημαντική απουσία διερεύνησης.

Με δεδομένες τις προαναφερθείσες διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την κάμψη της αρχής της αυτοτέλειας της ποινικής από την ποινική δίκη στην εν θέματι υπόθεση, η Ανεξάρτητη Αρχή επισημαίνει ότι έχει ήδη εκφράσει τον έντονο προβληματισμό της σε σχετικές τροποποιήσεις που επήλθαν στα άρθρα 48 και 33 του Π.Δ. 120/2008²⁴⁸.

Πέραν των προαναφερθέντων, η ΕΛ.ΑΣ. θα μπορούσε να εξετάσει ειδικότερα την αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου λαμβάνοντας υπόψη και τους κάτωθι άξονες:

- την προτεραιότητα στην διενέργεια Ε.Δ.Ε όταν υπάρχουν ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία όπως ιατρικές/ιατροδικαστικές γνωματεύσεις και εκθέσεις, καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων, βιντεοληπτικό υλικό σχετικά με περιστατικά κακομεταχείρισης,
- το ενδεχόμενο συνεργασίας με τα συναρμόδια υπουργεία ώστε να διασφαλιστεί η ιατρική εξέταση κρατουμένων στα ΑΤ κατά την είσοδό τους στους χώρους κράτησης και η τήρηση ιατρικού φακέλου,

την παρουσία ή με οποιονδήποτε πρόσφορο τρόπο τη συμμετοχή πραγματογνώμονα ιατρού σε κάθε περίπτωση που διερευνώνται περιστατικά κακομεταχείρισης,

245. Βλ. κεφάλαιο 7 του παρόντος.

246. Ετήσιες Ειδικές Εκθέσεις Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2020, 2021, 2022, 2023 και 2024

247. Αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. κατά Ελλάδας, Μακαρατζής, 20.12.2004, Μπέκος και Κουτρόπουλος, 13.12.2005, Πετροπούλου – Τσακίρη, 06.12.2007, Καραγιαννόπουλος, 21.06.2007, Στεφάνου 22.04.2010, Σιδιρόπουλος και Παπακώστας, 25.01.2018, Παναγιωτόπουλος κ.α., 21.01.2025.

248. Ετήσια Έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. 2024, σελ. 33.

- την κλήτευση των θεραπόντων ιατρών, όταν αυτοί υπάρχουν, κατά την διερεύνηση σχετικών περιστατικών,
- την αυτεπάγγελη παραπομπή σε ιατροδικαστική εξέταση σε κάθε περίπτωση που καταγγέλλονται περιστατικά κακομεταχείρισης,
- την λειτουργία καμερών σε όλους τους χώρους κράτησης και στα σημεία που επιτρέπεται.

Τέλος, με δεδομένο ότι έχει παρατηρηθεί ότι το αίτημα προσκόμισης των φωτογραφιών, που λαμβάνονται κατά τη διάρκεια της φωτογραφικής σήμανσης, ενίοτε απορρίπτεται, με την αιτιολογία ότι δεν ελήφθησαν φωτογραφίες από τη Διεύθυνση Εγκληματολογικών Υπηρεσιών, καθώς δεν είχε παρέλθει το προβλεπόμενο χρονικό διάστημα από την τελευταία φωτογράφιση (2ετία για πρόσωπα μέχρι 30 ετών και 4ετία για πρόσωπα άνω των 30 ετών), σύμφωνα με την παρ. 5 του άρ. 26 του Π.Δ. 342/1977, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έχει, μεταξύ άλλων, ήδη επισημάνει ότι η συγκεκριμένη διάταξη φαίνεται να προτάσσει διαδικαστικού τύπου διευθετήσεις, για λόγους οικονομίας των διαδικασιών και των κρατικών υλικοτεχνικών πόρων. Οι λόγοι αυτοί, όμως, υπακούουν σε μονοσήμαντη θεώρηση της αποδεικτικής αξίας της φωτογράφισης του συλληφθέντος, η οποία δύναται να υπονομεύσει την ουσιαστική διερεύνηση καταγγελιών κακομεταχείρισής των συγκεκριμένων συλληφθέντων και κρατουμένων (για δεύτερη ή τρίτη φορά) από τις αρχές. Και τούτο διότι, με την επίμαχη διάταξη, φαίνεται ότι η προηγούμενη εγκληματική συμπεριφορά απαλλάσσει τις αρχές από την αυξημένη υποχρέωση για ανεξάρτητη και αποτελεσματική διοικητική έρευνα, υπό όρους αντιστροφής του βάρους απόδειξης, όταν τα πρόσωπα αυτά υποτροπιάζουν, συνθήκη η οποία μάλλον αποτελεί πηγή αυξημένης διακινδύνευσης, για τυχόν πράξεις κακομεταχείρισης από τις αρχές και όχι το αντίστροφο. Συνεπώς η διάταξη πρέπει να επανεξεταστεί.

IV. Συμπέρασμα

Αναγκαίο ατομικό μέτρο, σύμφωνα με τις παραπάνω αναλυτικές παρατηρήσεις του, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., θεωρεί την εκ νέου διεξαγωγή Ε.Δ.Ε. προς άρση των πλημμελειών που διαπίστωσε το Ε.Δ.Δ.Α., δεδομένου ότι, σύμφωνα με τα ανωτέρω αναλυτικώς εκτεθέντα, οι διαπιστωθείσες από το Ε.Δ.Δ.Α. πλημμέλειες στην απόφαση Παναγιωτόπουλος κ.λπ. κατά Ελλάδας αφορούν όχι μόνον την ποινική διαδικασία αλλά και την διεξαχθείσα Ε.Δ.Ε.

Ο Συνήγορος του Πολίτη υπογραμμίζει την ανάγκη αξιοπιστίας των διοικητικών ερευνών, κατεύθυνση προς την οποία θα πρέπει να κινείται η εκτέ-

λεση των αποφάσεων των Ε.Δ.Δ.Α., λαμβάνοντας υπόψη και την σχετική μνεία του Ε.Δ.Δ.Α. στην υπόθεση Παναγιωτόπουλος, ότι η διοικητική έρευνα πάσχει από πλευράς ανεξαρτησίας στον βαθμό που η συντριπτική πλειονότητα των συστάσεων του Συνηγόρου του Πολίτη αγνοήθηκε (παρ. 109).

Εξέλιξη: Στη συνεδρίασή της της 11.03.2026²⁴⁹, η **Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκτέλεση των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α.** κρίνοντας τα μέτρα εφαρμογής της ομάδας υποθέσεων «Σιδηρόπουλος -Παπακώστας» για κακομεταχείριση από την ΕΛ.ΑΣ και με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο, μεταξύ άλλων προέτρεψε τη Διοίκηση για ουσιαστική εφαρμογή των πορισμάτων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και για τη λήψη γενικών μέτρων ως προς το ρατσιστικό κίνητρο.

Επίσης, εξετάζοντας την εκτέλεση των αποφάσεων για θανάσιμους πυροβολισμούς από το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ (Alkhatib της 16.01.2024 και AlMukhlis και Al-Maliki της 25.03.2025), η Επιτροπή Υπουργών επεσήμανε ότι αποτελεί θετικό βήμα η πρόθεση του Αρχηγείου Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. να επανεξετάσει τους κανόνες εμπλοκής σχετικά με τη χρήση πυροβόλου όπλου. Η αναθεώρηση του νομικού πλαισίου αποτελούσε συγκεκριμένη πρόταση της Ανεξάρτητης Αρχής προς το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. όπως προαναφέρθηκε, στο ανωτέρω πόρισμά της για την εκτέλεση της υπόθεσης Alkhatib.

Σημαντική είναι στην απόφαση της Επιτροπής Υπουργών και η προτροπή για τη χώρα μας να δώσει εργαλεία ουσιαστικής επιτήρησης των συνοριακών ελέγχων και αναχαιτίσεων στον Ανεξάρτητο Μηχανισμό παρακολούθησης των δικαιωμάτων στα σύνορα που προβλέπεται από το Νέο Σύμφωνο για το Άσυλο και τη Μετανάστευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης η προτροπή της Επιτροπής Υπουργών προς το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. να εξετάσει την αποτελεσματική χρήση καμερών στα πλωτά του μέσα σε κάθε περίπτωση αποτροπής σκάφους. Τα παραπάνω μέτρα η Επιτροπή Υπουργών συνδέει με την εκτέλεση της απόφασης Alkhatib, όπως και τη σύσταση για την επανεξέταση του πλαισίου αναχαιτίσεων, με απόλυτη προτεραιότητα στην προστασία της ανθρώπινης ζωής.

249. [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209125948802aca97%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%2209125948802aca97%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})

**ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.
ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥΣ
ΚΙ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ**

Ο Ε.Μ.Η.Δ.Ι.Π.Α. αποτελεί ενεργό μέλος του Δικτύου Ανεξάρτητων Αρχών για Καταγγελίες κατά της Αστυνομίας (IPCAN), ένα δίκτυο ανεξάρτητων θεσμών, κυρίως των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι έχουν την αρμοδιότητα να δέχονται και να διερευνούν καταγγελίες βίαιης συμπεριφοράς από τα σώματα ασφαλείας²⁵⁰. Στο πλαίσιο αυτό, μέλος της ομάδας του Ε.Μ.Η.Δ.Ι.Π.Α μετείχε στο ετήσιο συνέδριο του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Αστυνομία στο οποίο μετέχουν και Ανεξάρτητες Αρχές-μέλη του δικτύου IPCAN, τον Μάιο στο Στρασβούργο, για τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και τον ρόλο της Αστυνομίας στις γυναικοκτονίες και την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών²⁵¹. Επίσης το 2025:

Στο πλαίσιο της ειδικής αρμοδιότητας του Ε.Μ.Η.Δ.Ι.Π.Α. για την εκτέλεση αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α., ο Συνήγορος είχε συνάντηση με αντιπροσωπεία του Τμήματος Εκτέλεσης Αποφάσεων του Δικαστηρίου και τον Επικεφαλής του, κ. Frederic Dolt, κατά την επίσκεψή τους τον Απρίλιο στην Ελλάδα²⁵².

Ο Συνήγορος είχε συνάντηση με τον Επίτροπο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, κ. Michael O' Flaherty, και το επιτελείο του, στα γραφεία της Αρχής τον Φεβρουάριο. Στη συνάντηση συζητήθηκε μεταξύ άλλων η σχετική αρμοδιότητα της Αρχής απέναντι στη διαχείριση μικτών ροών προσφύγων – μεταναστών και το πρόσφατο πόρισμα ιδίας έρευνάς της για την Πύλο²⁵³.

Ο Συνήγορος είχε συναντήσεις με τον Εκτελεστικό Διευθυντή του Frontex, κ. Hans Leijten, στο πλαίσιο της επίσκεψής του στην Ελλάδα τον Μάρτιο και επίσης στη Βαρσοβία τον Οκτώβριο, στις οποίες συζητήθηκαν θέματα κοινού ενδιαφέροντος για την προστασία των συνόρων με σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Συναντήσεις, αυτοπρόσωπες και διαδικτυακές, ο Συνήγορος είχε επίσης κατά τη διάρκεια του έτους με τον επικεφαλής του Γραφείου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Frontex κ. Jonas Grimheden και τον Αναπληρωτή του κ. Γρηγόριο Τσιούκα, για θέματα των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων διερεύνησης προσβολών θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, στελέχη της Ανεξάρτητης Αρχής συμμετείχαν σε συνάντηση εργασίας στην έδρα του Frontex στη Βαρσοβία, το διάστημα 20-23 Οκτωβρίου 2025,

250. Independent Police Complaints Authorities' Network. Περισσότερες πληροφορίες στον ιστότοπο του δικτύου, <https://ipcan.org/>

251. <https://www.coe.int/en/web/cooperation-in-police-and-deprivation-of-liberty/-/council-of-europe-police-network-calls-for-concrete-action-on-gender-based-violence>

252. Visit to Greece on the execution of the European Court's judgments - Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights

253. Βλ. δελτίο τύπου της 12.02.2025 εις <https://www.coe.int/el/web/commissioner/news/2025/>

με στόχο την ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας με το Γραφείο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Frontex και, μεταξύ άλλων, την αξιοποίηση της εμπειρίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στη διερεύνηση καταγγελιών για φερόμενες παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα, με στόχο την περαιτέρω συνεργασία με τον Μηχανισμό Αναφορών (Complaints Mechanism) και των Αναφορών Σοβαρών Συμβάντων (Serious Incident Reports) του Frontex²⁵⁴.

Μεταξύ των συναντήσεων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με διάφορους φορείς της κοινωνίας των πολιτών, σημειώνεται η συνάντηση του Συνηγόρου τον Σεπτέμβριο με την Περιφερειακή Διευθύντρια Έρευνας της Διεθνούς Αμνηστίας, κα Dinushika Dissanayake.

Στη συνεργασία με δημόσιους φορείς, σημειώνεται ότι η Ανεξάρτητη Αρχή μετείχε το 2025 στην Ομάδα εργασίας του Τμήμα Ρατσιστικής Βίας της ΓΑΔΑ με φορείς και ΜΚΟ για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και του ρατσισμού από την ΕΛ.ΑΣ.

Επίσης, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. μετείχε με στελέχη του το 2025 σε διάφορες εκπαιδευτικές δράσεις παρουςιάζοντας την ειδική αυτή αρμοδιότητα, κατόπιν προσκλήσεων της Σχολής Εθνικής Ασφάλειας, του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. και της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σε στοχευμένη δράση αναφορικά με τα σύνορα, απευθυνόμενη σε στελέχη της ΕΛ.ΑΣ. και του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. Οι εκπαιδευτικές δράσεις δίνουν την ευκαιρία για γόνιμο διάλογο με τα σώματα ασφαλείας, για τη συμβολή της ειδικής αυτής αρμοδιότητας στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και την τήρηση της νομιμότητας.

254.<https://www.synigoros.gr/el/category/deltia-typoy/post/deltio-typoy-or-elegxos-anagkastikwn-epistrofwn-kai-diadikasiwn-sta-synora-sto-epikentro-ths-synanthshs-toy-synhgoroy-toy-polith-me-ton-diey8ynth-toy-frontex>

The background of the entire page is a solid light orange color. Overlaid on this are several thin, white, hand-drawn style lines. These lines form various shapes, including large circles, loops, and intersecting straight lines, creating a modern, abstract pattern.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

7.1. Νομοθετικές εξελίξεις του έτους 2025

Το έτος 2025 σηματοδοτήθηκε από δύο σημαντικές νομοθετικές εξελίξεις που συναρτώνται με την ειδική αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη ως εξωτερικού μηχανισμού ελέγχου των πειθαρχικών ερευνών στα σώματα ασφαλείας, αφενός τη σύσταση Διεύθυνσης Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου στην Ελληνική Αστυνομία, αφετέρου τη ρητή πρόβλεψη της δυνατότητας αξιοποίησης του υλικού από συστήματα επιτήρησης του π.δ.75/2020 για τον έλεγχο της υπηρεσιακής συμπεριφοράς του αστυνομικού προσωπικού στο πλαίσιο διερεύνησης πειθαρχικών παραπτωμάτων. Πιο αναλυτικά, οι νεοεισαχθείσες ρυθμίσεις προβλέπουν τα ακόλουθα:

α) Σύσταση Διεύθυνσης Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου

Με τον ν. 5187/2025 (Α' 48) θεσμοθετήθηκε η διοικητική αναδιοργάνωση της Ελληνικής Αστυνομίας και ειδικότερα, η αναβάθμιση του ρόλου των επιτελικών υπηρεσιών αυτής, με στόχο την ενίσχυση της αποδοτικότητάς τους, ενώ συγχρόνως συστάθηκαν νέες υπηρεσίες, με κυριότερη τη Διεύθυνση Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου (εφεξής Δ.Δ.Ε.Ε.). Σύμφωνα με το άρθρο 13 του ως άνω νόμου, η νεοσύστατη Διεύθυνση υπάγεται απευθείας στον Αρχηγό της ΕΛ.ΑΣ. και είναι αρμόδια, μεταξύ άλλων, για τον κεντρικό σχεδιασμό και συντονισμό όλων των απαραίτητων δράσεων για την ανάπτυξη και εφαρμογή προτύπων εσωτερικού ελέγχου του ένστολου προσωπικού, τη διενέργεια διοικητικών εξετάσεων και την απόδοση ευθυνών, την εποπτεία των πειθαρχικών διαδικασιών και την υποστήριξη της λειτουργίας των Πειθαρχικών Συμβουλίων, διαρθρωνόμενη σε τέσσερα αντίστοιχα Τμήματα: Δεοντολογίας, Διοικητικών Εξετάσεων, Ελέγχου Διοικητικών Εξετάσεων και Υποστήριξης Πειθαρχικών Συμβουλίων.

Με έδρα τη Θεσσαλονίκη λειτουργεί Υποδιεύθυνση Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου Βορείου Ελλάδας (εφεξής Υ.Δ.Ε.Ε.Β.Ε.), η οποία υπάγεται διοικητικά στη Δ.Δ.Ε.Ε και η τοπική της αρμοδιότητα εκτείνεται στην περιοχή του τομέα Βόρειας Ελλάδας με αντίστοιχη διάρθρωση και αρμοδιότητες. Περαιτέρω, με τη διάταξη της παρ. 8 του ανωτέρω άρθρου, ορίστηκε ότι η Δ.Δ.Ε.Ε., για την εκπλήρωση της αποστολής της εποπτεύεται, κατά λόγο αρμοδιότητας, από την Εθνική Αρχή Διαφάνειας σύμφωνα με τα άρθρα 82 έως 103 του ν. 4622/2019 και τον Συνήγορο του Πολίτη, ως Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, σύμφωνα με τον ν. 3094/2003 και το άρθρο 1 του ν. 3938/2011. Προς τούτο, με εγκύκλιες δι-

αταγές του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας²⁵⁵, μεταβιβάστηκαν στο Τμήμα Δεοντολογίας της νεοσύστατης Διεύθυνσης οι αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Ένστολου Προσωπικού του Αρχηγείου που αφορούν στην ενημέρωση του Συνηγόρου του Πολίτη και καθορίστηκαν οι λοιπές υποχρεώσεις της για την εύρυθμη εφαρμογή των διατάξεων που διέπουν τη θεσμική λειτουργία του ως εξωτερικού και ανεξάρτητου μηχανισμού ελέγχου των πειθαρχικών διαδικασιών.

Κατά το στάδιο της κοινοβουλευτικής επεξεργασίας του οικείου νομοσχεδίου ο Συνήγορος διατύπωσε σχόλια, παρατηρήσεις και προτάσεις που έγιναν εν μέρει δεκτές²⁵⁶ και ενδεικτικά:

Η συγκέντρωση αρμοδιότητας για τις πειθαρχικές υποθέσεις στη Διεύθυνση Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου του Αρχηγείου, φαίνεται να συνάδει με το πνεύμα πάγιας πρότασης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α προς εξειδίκευση του προσωπικού που διενεργεί διοικητικές εξετάσεις αντί της διάχυτης χρέωσής τους σε αξιωματικούς αστυνομικών διευθύνσεων ανά τη χώρα. Η εξειδίκευση αυτή δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά συμβάλλει στην εξοικείωση και οριζόντια εφαρμογή των κριτηρίων της νομολογίας της ελληνικής Δικαιοσύνης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), που επισημαίνει η Ανεξάρτητη Αρχή στα πορίσματά της, για τις αρχές εμπειριστατωμένης και αποτελεσματικής έρευνας. Ωστόσο, η εύρυθμη λειτουργία της νέας Διεύθυνσης τελεί υπό τη διττή προϋπόθεση, αφενός της ενίσχυσής της με εξειδικευμένο και έμπειρο προσωπικό και αφετέρου της αποσαφήνισης ενός συνεκτικού πλαισίου συνεργασίας με τις Γενικές Περιφερειακές Αστυνομικές Διευθύνσεις (ΓΕ.Π.Α.Δ.) και τις Διευθύνσεις Αστυνομίας κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς τους προς δι-αταγή και ανάθεση έρευνας. Ήδη, η Διεύθυνση του Αρχηγείου φαίνεται να απορροφά τις Υποδιευθύνσεις Διοικητικών Εξετάσεων των Γενικών Αστυνομικών Διευθύνσεων Αθήνας και Θεσσαλονίκης (παρ. 3.βα και 4.αα). Η ίδρυση Υποδιεύθυνσης Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου Βορείου Ελλάδας (παρ. 4) αποτιμάται θετικά, προκειμένου η διεξαγωγή Π.Δ.Ε. ή ΕΔ.Ε για προσωπικό που υπηρετεί σε οποιαδήποτε υπηρεσία της ΕΛ.ΑΣ. ανά τη χώρα να μην απολήγει στην πράξη, λόγω απόστασης του διενεργούντος, σε κατά παραγγελία διεξαγωγή εμφάρτυρης απόδειξης ενώπιον της κατά τόπον και εμπλεκόμενης οργανικά υπηρεσίας.

Σε θετική κατεύθυνση κινείται και η ανάθεση αρμοδιοτήτων τήρησης στατι-

255. Υπ' αρ. πρωτ. 1018/25/1337826 από 23/06/2025 και υπ' αρ. πρωτ. 1018/25/2049269 από 25/09/2025.

256. Παρατηρήσεις | Ν/Σ ΥΠΡΟΠΟ: Αναδιοργάνωση ΕΛΑΣ

στικών στοιχείων για τη δραστηριότητα των σχετικών υπηρεσιών στα Τμήματα Δεοντολογίας και Διοικητικών Εξετάσεων της Δ.Δ.Ε.Ε. και με σκοπό την περαιτέρω ενίσχυση της διαφάνειας και λογοδοσίας. Στο σημείο αυτό ο Συνήγορος πρότεινε την τήρηση αντίστοιχων δεδομένων και για τις αποφάσεις των Πειθαρχικών Συμβουλίων και τις επιβαλλόμενες από αυτά πειθαρχικές ποινές. Η πρόταση δεν έγινε δεκτή.

Στην αρμοδιότητα της νέας Διεύθυνσης Κοινωνικής Αστυνόμευσης για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων κατά του ρατσισμού και διάφορων μορφών βίας, ο Συνήγορος πρότεινε στην παρ. 1 του άρ. 25 πριν τις λέξεις «των ανηλίκων», την προσθήκη των λέξεων: «των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες,». Η πρόταση έγινε δεκτή.

Για την αποστολή της Αστυνομικής Ακαδημίας, η οποία συνίσταται σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 105 στην «εκπαίδευση, μετεκπαίδευση και διαρκή επιμόρφωση του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, με σκοπό την παροχή υψηλού επιπέδου επαγγελματικής και επισημονικής κατάρτισης, που ανταποκρίνεται στα σύγχρονα κοινωνικά δεδομένα και προσαρμόζεται στις νέες τεχνολογικές εξελίξεις», ο Συνήγορος πρότεινε, για την πανηγυρική διατύπωση της προσήλωσης της ΕΛ.ΑΣ. στη νομιμότητα, να προστεθούν οι λέξεις «στις απαιτήσεις του κράτους δικαίου,» πριν από τις λέξεις «στα σύγχρονα κοινωνικά δεδομένα». Η πρόταση έγινε δεκτή.

Για την πρόβλεψη παράδοσης του ατομικού οπλισμού αστυνομικών, σε βάρος των οποίων υποβάλλεται μήνυση ή έγκληση ή καταγγελία για την τέλεση εγκλημάτων του ν. 3500/2006 (Α' 232), έως ότου αποφανθούν οι ειδικές επιτροπές του άρ. 4 του ν. 3169/2003 (προστιθέμενη περ. ζ της παρ. 4 του άρ. 2) και με τις προϋποθέσεις που θέτει η νέα παράγραφος 6 του ίδιου άρθρου, ο Συνήγορος σχολίασε ότι κινείται προς την ορθή κατεύθυνση.

Όπως επισημάνθηκε σε σχετικό δελτίο τύπου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη²⁵⁷, η ίδρυση της Δ.Δ.Ε.Ε., αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στην ενιαία διαχείριση των καταγγελιών και την περαιτέρω θωράκιση της ανεξαρτησίας των πειθαρχικών ελέγχων. Από την έως τώρα εμπειρία της εφαρμογής των διατάξεων του ν. 5187/2025 παρατηρείται, ωστόσο, ότι τα στελέχη της ασκούν κατά κύριο λόγο αρμοδιότητες εποπτείας των διοικητικών εξετάσεων που διενεργούνται από τις επιχειρησιακές περιφερειακές υπηρεσίες και συντονισμού των απαιτούμενων διοικητικών διαδικασιών, ενώ η άσκηση

257. <https://www.minocp.gov.gr/2025/02/11/11-02-2025-katapolemontas-ti-diafthora-antimetopizoume-to-organomeno-egklima-kai-enischyoume-tin-ebistosyni-ton-politon-stous-thesmous-kai-sti-dimokratia/>

καθηκόντων διοικητικής ανάκρισης περιορίζεται σε ελάχιστες υποθέσεις, οι οποίες αφορούν Ε.Δ.Ε. του άρθρου 26 του π.δ.120/2008, σε βάρος αστυνομικών υπαγόμενων διοικητικά σε υπηρεσίες με έδρα την Περιφέρεια Αττικής. Και αυτό διότι με την προαναφερθείσα υπ' αρ. πρωτ. 1018/25/1337826 από 23-6-2025 εγκύκλιο διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας ορίστηκε ότι οι αξιωματικοί της της Δ.Δ.Ε.Ε. ή της Υ.Δ.Ε.Ε.Β.Ε. επιφορτίζονται με τη διενέργεια διοικητικών ερευνών, εφόσον αυτές φέρουν τον τύπο της Ε.Δ.Ε. και αφορούν στο ένστολο προσωπικό υπηρεσιών με έδρα την Περιφέρεια Αττικής ή την Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης, αντίστοιχα. Αντίθετα, οι Ε.Δ.Ε., αλλά και οι Π.Δ.Ε. σε βάρος οποιουδήποτε ενστόλου, ανεξαρτήτως διοικητικής υπαγωγής, μπορούν να ανατίθενται και σε αξιωματικούς των Τμημάτων Διοικητικών Εξετάσεων των οικείων Γενικών Περιφερειακών Αστυνομικών Διευθύνσεων ή των Γραφείων Διοικητικών Εξετάσεων των κατά τόπους Διευθύνσεων Αστυνομίας. Μάλιστα, εάν στα Τμήματα Διοικητικών Εξετάσεων της Δ.Δ.Ε.Ε. και της Υ.Δ.Ε.Ε.Β.Ε. δεν υπάρχει αξιωματικός ανάλογου βαθμού ή υπάρχει μεγάλος φόρτος εργασίας ή υφίσταται άλλος ειδικός λόγος, η διενέργεια Ε.Δ.Ε. που αφορά στο ένστολο προσωπικό των υπηρεσιών της Περιφέρειας Αττικής και της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης, δύναται επίσης να ανατεθεί σε αξιωματικούς των ανωτέρω επιχειρησιακών περιφερειακών υπηρεσιών.

Λαμβανομένης υπόψη της κατά τα ανωτέρω διακριτικής ευχέρειας της Διοίκησης και του ούτως ή άλλως εξαιρετικά περιορισμένου αριθμού των υποθέσεων, για τη διερεύνηση των οποίων προκρίνεται ο τύπος της Ε.Δ.Ε. αντί αυτού της Π.Δ.Ε., καθίσταται σαφές ότι η άσκηση καθηκόντων διοικητικής ανάκρισης από τα στελέχη της νεοσύστατης Διεύθυνσης επιφυλάσσεται σε ελάχιστες υποθέσεις, με καθιερωμένη διοικητική πρακτική να παραμένει εν τέλει αυτή της διάχυτης χρέωσης των διοικητικών εξετάσεων και του κατακερματισμού του πειθαρχικού ελέγχου. Στο σημείο αυτό αξίζει επίσης να υπογραμμιστεί ότι στην περαιτέρω μείωση του συνολικού αριθμού των Ε.Δ.Ε. συνετέλεσε και η πρόσφατη έκδοση της υπ' αρ. 1647/24/2331592 από 10-11-2024 εγκυκλίου διαταγής του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, με την οποία επισημάνθηκε ότι η παλαιότερη υπ' αρ. 7100/14/4-Θ' από 25-01-2008 όμοια, η οποία προέβλεπε τη διενέργεια Ε.Δ.Ε. για κάθε χρήση πυροβόλου όπλου από αστυνομικό στο πλαίσιο της αστυνομικής δράσης (πυροβολισμό εκφοβιστικό, κατά πραγμάτων, ακινητοποίησης ή εξουδετέρωσης, σύμφωνα με το άρθρο 1 του ν. 3169/2003), εκδόθηκε υπό το προϊσχύσαν πειθαρχικό δίκαιο του π.δ. 22/1996 και είναι ασύμβατη με τις διατάξεις του άρθρου 26 παρ. 1 του ισχύοντος π.δ. 120/2008, οι οποίες επιτρέπουν τη διενέργεια Ε.Δ.Ε. μόνον όταν υφίστανται σαφείς ενδείξεις τέλεσης πειθαρχικού παραπτώματος που επισύρει ανώτερη πειθαρχική

ποινή. Κατά συνέπεια, όταν δεν προκύπτουν εκ προοιμίου σαφείς ενδείξεις τέλεσης ανώτερου πειθαρχικού παραπτώματος, θα πρέπει, σύμφωνα με το περιεχόμενο της ανωτέρω διαταγής, να θεωρείται εναλλακτικά ορθή διοικητική ενέργεια η έκδοση διαταγής διενέργειας Π.Δ.Ε. του άρθρου 24 του π.δ. 120/2008, για τη διοικητική διερεύνηση της χρήσης πυροβόλου όπλου από αστυνομικό στο πλαίσιο των καθηκόντων του, ως περιστατικού που ενδιαφέρει την υπηρεσία.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη επανέρχεται στο περιεχόμενο των πάγιων συστάσεων του για την ανάγκη μεγαλύτερης εξειδίκευσης των διενεργούντων τις διοικητικές έρευνες, προς εξοκείωσή τους με τα πορίσματα του Εθνικού Μηχανισμού και τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. και οριζόντια εφαρμογή βασικών αρχών για την πληρότητα κάθε εσωτερικής έρευνας για περιστατικά αυθαιρεσίας του άρ. 1 παρ. 1 ν. 3938/2011, ως ισχύει. Η διεύρυνση του αριθμού των υποθέσεων, η εξέταση των οποίων ανατίθεται σε στελέχη της Δ.Δ.Ε.Ε. και της Υ.Δ.Ε.Ε.Β.Ε., κρίνεται επιβεβλημένη προκειμένου η νομοθετική πρωτοβουλία της ίδρυσης των εν λόγω υπηρεσιών να προσφέρει ουσιαστική αναβάθμιση των πειθαρχικών διαδικασιών και να οδηγήσει πράγματι στην επίτευξη του εξαγγελθέντος στόχου της ενιαίας διαχείρισης των καταγγελιών και της περαιτέρω θωράκισης της ανεξαρτησίας των πειθαρχικών ελέγχων. Εξυπακούεται βέβαια ότι, όπως τόνισε ο Συνήγορος κατά το στάδιο της κοινοβουλευτικής επεξεργασίας του οικείου νομοσχεδίου, η επιτυχής ανταπόκριση της νεοσύστατης Διεύθυνσης στην ανωτέρω αποστολή προϋποθέτει την αναγκαία ενίσχυσή της σε εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό και πόρους.

β) Τροποποίηση του άρθρου 14 του ν.3917/2011

Με το άρθρο 36 του ν.5256/2025, τροποποιήθηκε το άρθρο 14 του ν.3917/2011 για τη χρήση συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους, με σκοπό, μεταξύ άλλων, τη ρύθμιση του θέματος της περαιτέρω επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων για λόγους πειθαρχικής διερεύνησης της συμπεριφοράς των οργάνων των κρατικών αρχών. Με τη νεοεισαχθείσα ρύθμιση της παρ. 2 του άρθρου 14, προβλέφθηκε ρητά ότι η περαιτέρω επεξεργασία από κρατική αρχή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία συλλέγονται σύμφωνα με την παρ. 1, επιτρέπεται για τον έλεγχο της υπηρεσιακής συμπεριφοράς του προσωπικού της κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, στο πλαίσιο διερεύνησης πειθαρχικών παραπτωμάτων τα οποία φέρονται ότι τελέσθηκαν από αυτό και επισύρουν ανώτερη

πειθαρχική ποινή, καθώς και περιστατικών αυθαιρεσίας της παρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 3938/2011. Στην περίπτωση αυτή, εφαρμόζονται ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της Οδηγίας 95/46/ΕΚ (L 119) και ο ν. 4624/2019.

Όπως εκτίθεται αναλυτικά στο κεφάλαιο 3.2.1 της παρούσας, σχετικά με τη διασφάλιση βιντεοληπτικού υλικού από φορητές κάμερες της ΕΛ.ΑΣ., η ψηφισθείσα διάταξη ήρθε να τερματίσει την παρατηρηθείσα αντινομία στην απόκριση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών στα αιτήματα των διενεργούντων τις διοικητικές εξετάσεις για χορήγηση του καταγεγραμμένου υλικού, κατοχυρώνοντας πλέον ρητά τη δυνατότητα των πειθαρχικών οργάνων να αξιοποιούν το υλικό από συστήματα καταγραφής ήχου ή εικόνας για τη διερεύνηση της στοιχειοθέτησης πειθαρχικών παραπτωμάτων και την ταυτοποίηση των υπαιτίων. Ο Συνήγορος εκφράζει την ικανοποίησή του για την εν λόγω νομοθετική εξέλιξη, επισημαίνοντας, ωστόσο, ότι εξακολουθεί να εκκρεμεί η καθιέρωση μιας αδιάβλητης, αμερόληπτης και αντικειμενικής διαδικασίας για την έγκαιρη ενημέρωση των αρμοδίων περί της αναγκαιότητας τήρησης του καταγεγραμμένου υλικού πέραν των κατ' αρχήν προβλεπόμενων χρονικών ορίων, η οποία σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να εξαρτάται από την πρωτοβουλία των ιδίων των χειριστών των συστημάτων επιτήρησης. Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται επιβεβλημένη η αναθεώρηση του τυχόν καταρτισθέντος μνημονίου ενεργειών και των θεσπισμένων διοικητικών διαδικασιών σε συμφωνία με τις συστάσεις του Εθνικού Μηχανισμού, αλλά και η υιοθέτηση σχετικών ρυθμίσεων στο κείμενο του π.δ. 75/2020, με την ευκαιρία της επερχόμενης τροποποίησής του για την αναγκαία εναρμόνιση των διατάξεων του με αυτές του άρθρου 14 του ν.3917/2011, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 36 του ν. 5256/2025. Δεδομένου δε ότι οι σχετικές διατάξεις δεν ρυθμίζουν το θέμα κατά τρόπο εξαντλητικό, σκόπιμο θα ήταν επίσης να εξετασθεί η πρόταση της Α.Π.Δ.Π.Χ. για τον εμπλουτισμό των σχετικών διατάξεων ή τη ρητή προσθήκη ειδικής νομικής βάσης, η οποία να προσδιορίζει μέτρα χρήσης των καμερών σώματος προς τον σκοπό του πειθαρχικού ελέγχου του αστυνομικού προσωπικού, ιδίως εάν η εφαρμογή του μέτρου στην πράξη αναδείξει και άλλα μη ρυθμιζόμενα από τις κείμενες διατάξεις ζητήματα.

7.2. Πλημμελής εφαρμογή νομοθετικών βελτιώσεων προηγούμενων ετών

Η παρακολούθηση των διοικητικών εξετάσεων από τον Εθνικό Μηχανισμό για την εκ μέρους του αποτίμηση της αρτιότητας και αποτελεσματικότητας του πειθαρχικού ελέγχου φανερώνει την ατελή εφαρμογή στην πράξη ορισμένων νομοθετικών βελτιώσεων που έλαβαν χώρα τα προηγούμενα έτη, εγείροντας προβληματισμό ως προς τη συμβατότητα των ακολουθούμενων πρακτικών με το γράμμα και τον σκοπό των ισχυουσών διατάξεων. Πιο συγκεκριμένα, κατά την άσκηση της ειδικής του αρμοδιότητας ως Ε.ΜΗ.ΔΙ-Π.Α. το έτος 2025, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε τα εξής:

α) Πλημμελής εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 24 παρ. 2 του π.δ.120/2008

Με τη διάταξη της παρ. 15 του π.δ. 61/2024, τροποποιήθηκαν εκ νέου οι διατάξεις του άρθρου 24 του π.δ. 120/2008 διευρύνοντας περαιτέρω τις κατηγορίες των διοικητικών εξετάσεων, για τις οποίες κρίνεται αναγκαία η τήρηση ιεραρχικής και υπηρεσιακής απόστασης μεταξύ ελέγχοντος και ελεγχομένων. Έτσι, σύμφωνα με την ακριβή διατύπωση της παρ. 2 του ανωτέρω άρθρου, μετά τις δύο διαδοχικές τροποποιήσεις της με τα π.δ. 111/2019 και 61/2024, η Π.Δ.Ε. που ενεργείται για να διαπιστωθεί αν τελέσθηκαν πειθαρχικά παραπτώματα που αναφέρονται στην περ. γ' της παρ. 1 του άρθρου 10 και στην περ. ια' της παρ. 1 του άρθρου 11 σε βάρος πολιτών, ανατίθεται σε αξιωματικό Διεύθυνσης ή Υπηρεσίας που εξομοιώνεται με αυτή, άλλης από εκείνη στην οποία υπάγονται διοικητικά οι εμπλεκόμενοι αστυνομικοί. Ομοίως, η Π.Δ.Ε. ανατίθεται σε αξιωματικό που δεν έχει διοικητική εξάρτηση με τους ελεγχόμενους αστυνομικούς, εάν αφορά σε χρήση όπλου κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους ή σε εν γένει αιτιάσεις για κακομεταχείριση, κακοποίηση, ρατσιστική ή άλλη ακραία συμπεριφορά σε βάρος πολιτών.

Για την ορθή και ομοιόμορφη εφαρμογή των τροποποιήσεων που επήλθαν με το π.δ.61/2024 στο πειθαρχικό δίκαιο του αστυνομικού προσωπικού, εκδόθηκε η μνημονευόμενη ανωτέρω υπ' αρ. 1647/24/2331592 από 10-11-2024 εγκύκλιος διαταγή του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας. Σύμφωνα με το περιεχόμενό της, η κανονιστική ρύθμιση που εισήχθη με το άρθρο 1 του π.δ.111/2019 για την ανάθεση των Π.Δ.Ε. σε αξιωματικούς διαφορετικών Διευθύνσεων Αστυνομίας ή εξομοιούμενων με αυτές υπηρεσιών από εκείνες που υπηρετούν οι ελεγχόμενοι αστυνομικοί, όταν διερευνάται η τέ-

λεση παραπτώμάτων των άρθρων 10 παρ. 1 περ. γ' (βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας) και 11 παρ. 1 περ. ια' (βάνανυση συμπεριφορά σε βάρος πολίτη), δεν επαρκούσε για να καλύψει όλες τις υποθέσεις καταγγελιών για κακοποίηση ή κακομεταχείριση πολιτών, διότι στις διαταγές διενέργειας Π.Δ.Ε. δεν συνηθίζεται η υπαγωγή σε συγκεκριμένα πειθαρχικά παραπτώματα. Για τον λόγο αυτό προβλέφθηκε γενικώς η υποχρέωση για μη ιεραρχική εξάρτηση του ερευνώντος από τον ερευνώμενο για το σύνολο των υποθέσεων αυτών. Η δε ανεξαρτησία του ερευνώντος απορρέει ως βασική αρχή αμεροληψίας από διάφορες αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. (π.χ. απόφαση Κωνσταντινόπουλος κ.α. κατά Ελλάδος, παρ. 92, 135) και με τη νέα ρύθμιση, εκτός από τις περιπτώσεις των πειθαρχικών παραπτώμάτων των ανωτέρω άρθρων, στις οποίες η Π.Δ.Ε. πρέπει να ανατεθεί σε αξιωματικό άλλης Διεύθυνσης, για τις υπόλοιπες περιπτώσεις που διερευνάται η χρήση όπλου κατά την εκτέλεση των καθηκόντων ή αιτιάσεις για κακομεταχείριση, κακοποίηση, ρατσιστική ή άλλη ακραία συμπεριφορά σε βάρος πολιτών η Π.Δ.Ε. πρέπει να ανατίθεται σε αξιωματικό άλλης υπηρεσίας γενικότερα.

Από τα προεκτεθέντα συνάγεται ότι η Διοίκηση υιοθέτησε μια ερμηνεία που εισάγει διάκριση μεταξύ των περιπτώσεων των παραπτώμάτων των άρθρων 10 και 11 και των λοιπών περιστατικών κακομεταχείρισης, ορίζοντας ότι η μεν πρώτη κατηγορία υποθέσεων πρέπει να ανατίθεται υποχρεωτικά σε αξιωματικό Διεύθυνσης διαφορετικής από εκείνη στην οποία υπηρετούν οι ελεγχόμενοι, ενώ η δεύτερη σε αξιωματικό άλλης υπηρεσίας, όχι όμως κατ' ανάγκη εκτός της ίδιας Διεύθυνσης. Η διαβίβαση στον Συνήγορο του Πολίτη διαταγών διενέργειας Π.Δ.Ε. για περιστατικά καταγγελλόμενης κακομεταχείρισης κατά τη διάρκεια του έτους 2025 φανέρωσε ότι, ερεϊδόμενα στην ανωτέρω ερμηνευτική προσέγγιση, τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα της ΕΛ.ΑΣ. προχώρησαν στην ανάθεση πολυάριθμων διοικητικών εξετάσεων για περιστατικά κακομεταχείρισης που δεν εμπίπτουν στις διατάξεις των άρθρων 10 παρ. 1 περ. γ' και 11 παρ. 1 περ. ια', σε αξιωματικούς υπηρεσιών διαφορετικών από αυτές των ελεγχομένων αστυνομικών, αλλά υπαγόμενων διοικητικά στην ίδια Διεύθυνση Αστυνομίας. Ο Εθνικός Μηχανισμός επεσήμανε ότι το περιεχόμενο της εγκυκλίου διαταγής και η βασιζόμενη σε αυτό διοικητική πρακτική δεν συνάδουν προς το γράμμα της ερμηνευόμενης κανονιστικής διάταξης, ούτε προς το πνεύμα των διαδοχικών τροποποιήσεών της, οι οποίες αποσκοπούν στη διασφάλιση της αμεροληψίας και ανεξαρτησίας της έρευνας ως ελάχιστων εχεγγύων για την αποτελεσματικότητα του πειθαρχικού ελέγχου, σύμφωνα με την πάγια νομο-

λογία του Ε.Δ.Δ.Α²⁵⁸. Και αυτό διότι η ανάθεση της διενέργειας της Π.Δ.Ε. σε αξιωματικό διαφορετικής υπηρεσίας, η οποία υπάγεται ωστόσο στην ίδια Διεύθυνση Αστυνομίας με την υπηρεσία των ελεγχόμενων αστυνομικών, αποτυγχάνει να εξασφαλίσει την αναγκαία απουσία διοικητικής εξάρτησης, αφού μετά το πέρας της διοικητικής εξέτασης, αυτή θα υποβληθεί προς αποτίμηση της πληρότητάς της και λήψη απόφασης για τη στοιχειοθέτηση ή μη πειθαρχικής ευθύνης των ελεγχόμενων, στην ίδια τη Διεύθυνση στην οποία αυτοί υπάγονται οργανικά και η οποία προΐσταται ιεραρχικά της υπηρεσίας τους. Συμμορφούμενες με τις επισημάνσεις του Εθνικού Μηχανισμού, οι αρμόδιες υπηρεσίες προχώρησαν σε αρκετές περιπτώσεις στην αναχρέωση των διενεργούμενων Π.Δ.Ε., όχι όμως στο σύνολο αυτών. Ο Συνήγορος του Πολίτη υπογραμμίζει την αναγκαιότητα αναθεώρησης του περιεχομένου της προαναφερομένης εγκυκλίου ώστε αυτή να μην θεσπίζει νέες ρυθμίσεις που δεν βρίσκουν έρεισμα στις κανονιστικές διατάξεις και επαναλαμβάνει την πάγια θέση του ότι η τήρηση αυξημένης ιεραρχικής και υπηρεσιακής απόστασης μεταξύ του διεξάγοντος τη διοικητική εξέταση και των υποκείμενων σε αυτή αστυνομικών, με σκοπό την απουσία οργανικής ή ιεραρχικής σύνδεσης, θα έπρεπε να ισχύει γενικώς σε όλες τις υπό έρευνα υποθέσεις.

β) Άτυπη συλλογή στοιχείων αντί άμεσης εκκίνησης της προβλεπόμενης πειθαρχικής διαδικασίας

Παρά την κατάργηση της άτυπης έρευνας και της προφορικής διοικητικής εξέτασης του π.δ. 22/1996 και της αντικατάστασής τους από την τυπική μορφή της Προκαταρκτικής Διοικητικής Εξέτασης (Π.Δ.Ε.) του άρθρου 24 του π.δ. 120/2008, με σκοπό την ενίσχυση της λογοδοσίας και διαφάνειας, η επεξεργασία των πειθαρχικών δικογραφιών από τον Συνήγορο του Πολίτη αποκαλύπτει συχνά ότι, της διαταγής για διενέργεια διοικητικής εξέτασης, προηγείται μια άτυπη ανταλλαγή αλληλογραφίας μεταξύ των αρμοδίων υπηρεσιών, η οποία καθυστερεί σημαντικά την εκκίνηση της προβλεπόμενης πειθαρχικής διαδικασίας. Παρατηρείται δηλαδή ότι σε αρκετές περιπτώσεις καταγγελιών πολιτών σε βάρος ενστόλων, τα πειθαρχικά όργανα που είναι αρμόδια για την έκδοση διαταγής διενέργειας διοικητικής εξέτασης απευθύνουν ερώτημα προς τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, ζητώντας τις απόψεις τους επί της βασιμότητας της καταγγελίας προτού αποφανθούν για τον περαιτέρω διοικητικό χειρισμό της. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισημαίνει στα πορίσματά του ότι η εν λόγω πρακτική της άτυπης συλλογής

258. Μεταξύ άλλων, Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α Husseinov κατά Azerbaijan, 7.5.2015 (τελικό, 7.8.2015), παρ. 71 και Andersen κατά Ελλάδας, 26.4.2018, παρ. 61.

στοιχείων, προκειμένου το αρμόδιο όργανο να αποφασίσει σχετικά με την αναγκαιότητα πειθαρχικής διερεύνησης των καταγγελλομένων, δεν βρίσκει έρεισμα στο ισχύον νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο. Από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 21 παρ. 3 εδ. τελευταίο, 23 παρ. 1 και 3 και 24 παρ. 1 περ. α' και γ' του ανωτέρω προεδρικού διατάγματος, συνάγεται ότι, όταν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 26 για τη διενέργεια Ε.Δ.Ε. (σαφείς ενδείξεις τέλεσης βαρύτερου πειθαρχικού παραπτώματος), η διοικητική διερεύνηση με Π.Δ.Ε. των αιτιάσεων πολιτών σε βάρος αστυνομικών συνιστά υποχρέωση των αρμόδιων πειθαρχικών οργάνων και οφείλει, μάλιστα, να προηγείται της εξέτασης των λοιπών πειθαρχικών παραπτωμάτων.

Μοναδική εξαίρεση συνιστά η προσφάτως εισαχθείσα ρύθμιση με την παρ. 13 του άρθρου 1 του π.δ. 61/2024, για την απευθείας αρχειοθέτηση με αιτιολογημένη απόφαση των «προδήλως αβάσιμων καταγγελλομένων αιτιάσεων», περίπτωση κατά την οποία θα ήταν ίσως κατανοητή η εφαρμογή της ανωτέρω πρακτικής προς τον σκοπό της αιτιολόγησης της απόφασης αρχειοθέτησης. Στην αντίθετη, όμως, περίπτωση καταγγελιών, οι οποίες είναι ορισμένες, λεπτομερείς και φέρουν επαρκή τεκμηρίωση, εξικνούμενη ενίοτε έως τα όρια των σαφών ενδείξεων, δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί η αναγκαιότητα της προηγούμενης αναζήτησης των απόψεων και προτάσεων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και της συνεπαγόμενης καθυστέρησης στην εκκίνηση της πειθαρχικής διαδικασίας, δεδομένου ότι αυτή είναι υποχρεωτική για τη Διοίκηση και δεν καταλείπεται στη διακριτική της ευχέρεια. Από τη στιγμή που τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα δεν μπορούν να αρνηθούν την -έστω προκαταρκτική- διοικητική διερεύνηση των μη προδήλως αβάσιμων αιτιάσεων πολιτών με τη διενέργεια Π.Δ.Ε., η ακολουθούμενη πρακτική ουδεμία χρησιμότητα έχει, παρά μόνον μεταθέτει σε μεταγενέστερο χρόνο τις οφειλόμενες ενέργειες, εκθέτοντας σε κίνδυνο οριστικής απώλειας κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία, όπως το τυχόν διαθέσιμο βιντεοληπτικό υλικό, η τήρηση του οποίου υπόκειται σε ιδιαίτερα σύντομες προθεσμίες προς προστασία των υποκειμένων των δεδομένων. Άλλωστε, οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες θα κληθούν να αναφέρουν τις απόψεις τους για το εκάστοτε διερευνώμενο περιστατικό στο πλαίσιο της διοικητικής έρευνας που θα ακολουθήσει, ενώ, αξίζει παράλληλα να σημειωθεί ότι στη συντριπτική πλειονότητα των υποθέσεων, η πρότασή τους καταλήγει συνοπτικά και άνευ εμπεριστατωμένης αιτιολόγησης, στην αρχειοθέτηση της καταγγελίας χωρίς περαιτέρω διερεύνηση.

7.3. Προτάσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.

Ενίσχυση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με προσωπικό

Η ανάγκη ενίσχυσης της στελέχωσης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με ειδικό επιστημονικό προσωπικό, προκειμένου να είναι σε θέση να επιτελέσει το έργο του ακόμη πιο γρήγορα και αποτελεσματικά, αναδεικνύεται στις ετήσιες εκθέσεις του και αποτελεί, παράλληλα, πάγια σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης προς την Κυβέρνηση για την περαιτέρω ενίσχυση της αποτελεσματικότητάς του²⁵⁹. Ο Συνήγορος επισημαίνει τις επί τρία (3) και πλέον έτη καθυστερήσεις των γενικών διαγωνιστικών διαδικασιών του Δημοσίου²⁶⁰ και υποδεικνύει την αλλαγή της διαδικασίας επιλογής προσωπικού ώστε να γίνεται από την ίδια την Ανεξάρτητη Αρχή, όπως ίσχυε ήδη, από την ίδρυσή της το 1997 μέχρι το 2010²⁶¹. Η αλλαγή αυτή κρίνεται επιβεβλημένη, όχι μόνο για τη μείωση καθυστερήσεων της διαδικασίας, αλλά και για την εναρμόνιση της νομοθεσίας με τις «αρχές της Βενετίας», το κείμενο με τις 25 ελάχιστες εγγυήσεις για τον θεσμό του Συνηγόρου του Πολίτη (Ombudsman) που επεξεργάστηκε η Επιτροπή της Βενετίας και ενέκρινε ομόφωνα η Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης το 2019²⁶².

Μέτρα για περιπτώσεις τραυματισμών/κακομεταχείρισης

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. συνοψίζοντας τα μέτρα που θεωρεί αναγκαία για την αποτελεσματική διερεύνηση αλλά και την πρόληψη βλάβης της σωματικής ακεραιότητας και υγείας, προτείνει ιδίως τα ακόλουθα²⁶³:

259. Η Επιτροπή Υπουργών για την εκτέλεση των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α., ολοκληρώνοντας την αυξημένη επιτήρηση των υποθέσεων της ομάδας Μακαρατζής, απόφαση που στηρίχθηκε ρητά και στην λειτουργία του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., στη συνεδρίαση 1411/ 14.11.2021, σημειώνει με ανησυχία τις εμμένουσες πλημμέλειες εσωτερικών ερευνών που επισημαίνει ο Μηχανισμός στην ετήσια έκθεσή του και παροτρύνει το κράτος να συνεχίσει να ενισχύει τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. λαμβάνοντας μέτρα για να του παράσχει άμεσα το αναγκαίο προσωπικό για να βελτιώσει έτι περαιτέρω την αποτελεσματικότητά του (παρ.12 της απόφασης της Επιτροπής Υπουργών).

[https://hudoc.exec.coe.int/eng/%22sort%22:\[%22execdokumenttypesorting%20ascending,excdokumentreferencesorting%20descending%22\],%22display%22:\[2\],%22excidentifier%22:\[%22-DH-DD\(2021\)654E%22\]](https://hudoc.exec.coe.int/eng/%22sort%22:[%22execdokumenttypesorting%20ascending,excdokumentreferencesorting%20descending%22],%22display%22:[2],%22excidentifier%22:[%22-DH-DD(2021)654E%22])

βλ. επίσης ετήσια έκθεση Επιτροπής Υπουργών 2023 σελ.38

<https://www.coe.int/en/web/execution/annual-reports>

260. Βλ. παραπάνω κεφάλαιο 1 για τη μερική πλήρωση, τρία χρόνια μετά την προκήρυξή τους, δύο (2) θέσεων από τις πέντε προβλεπόμενες στο αρ.28 παρ.2 ν.4760/2020 (Α'247).

261. Άλλωστε αυτό ισχύει ήδη για οκτώ διοικητικές ανεξάρτητες αρχές, που απολαμβάνουν, κατά παρέκκλιση ειδικής διαδικασίας πρόσληψης, βλ. αρ. 56 και 57 ν.5043/2023 (Α'91)

262. <https://www.theioi.org/ioi-activities#anchor-index-21899>.

263. Βλ. παραπάνω κεφάλαιο 5 για την εκτέλεση της απόφασης του Ε.Δ.Δ.Α. Παναγιωτόπουλος

- τη διενέργεια Ε.Δ.Ε όταν υπάρχουν ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία όπως ιατρικές/ιατροδικαστικές γνωματεύσεις και εκθέσεις, καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων, βιντεοληπτικό υλικό σχετικά με περιστατικά κακομεταχείρισης,
- να εξετασθούν τα μέτρα της ιατρικής εξέτασης κρατουμένων στα ΑΤ κατά την είσοδό τους στους χώρους κράτησης και της τήρησης ιατρικού φακέλου, σε συνεργασία με τα συναρμόδια υπουργεία,
- την παρουσία ή με οποιονδήποτε πρόσφορο τρόπο τη συμμετοχή πραγματογνώμονα ιατρού σε κάθε περίπτωση που διερευνώνται περιστατικά κακομεταχείρισης,
- την κλήτευση των θεραπόντων ιατρών, όταν αυτοί υπάρχουν, ως μαρτύρων, κατά τη διερεύνηση σχετικών περιστατικών,
- την αυτεπάγγελη παραπομπή σε ιατροδικαστική εξέταση σε κάθε περίπτωση που καταγγέλλονται περιστατικά κακομεταχείρισης,
- Συναφές είναι και το μέτρο της τοποθέτησης καμερών ασφαλείας στα ΑΤ, που αναλύεται στη συνέχεια.

Τοποθέτηση κάμερας στα αστυνομικά τμήματα, καταγραφή και διατήρηση βιντεοληπτικού υλικού

Είναι πάγια η πρόταση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. κι επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο, για την τοποθέτηση καμερών ασφαλείας σε όλους τους χώρους αστυνομικής κράτησης, (αστυνομικά τμήματα, τμήματα ασφαλείας, τμήματα συνοριακής φύλαξης, τμήματα διαχείρισης μετανάστευσης, ΠΡΟΚΕΚΑ κ.α.), προκειμένου να υπάρχει ένα αντικειμενικό αποδεικτικό μέσο για την κακομεταχείριση ή μη των κρατουμένων.

Η διαφορετική πρακτική των χώρων κράτησης στις αστυνομικές διευθύνσεις των συνόρων (έλλειψη καμερών ασφαλείας, ύπαρξη αλλά εξωτερική καταγραφή, παρακολούθηση αλλά μη καταγραφή, καταγραφή αλλά μη διατήρηση του υλικού) που αναδείχθηκε το 2025²⁶⁴, είναι ενδεικτική μιας γενικότερης κατάστασης, που δεν διασφαλίζει ούτε την ασφαλή εποπτεία των κρατουμένων αλλά ούτε και τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων κάθε προσώπου που μπορεί να τεθεί υπό την ευθύνη των αστυνομικών αρχών και υπό

κατά Ελλάδας.

264. Βλ. παραπάνω κεφάλαιο 3.6

περιορισμό σε οιοδήποτε χώρο. Η έλλειψη βιντεοληπτικού υλικού στερεί την αναφορά κακοποίησης κρατουμένου από ένα ισχυρό, αντικειμενικό αποδεικτικό στοιχείο, κατά το Ε.Δ.Δ.Α., για την απόδειξη ή την κατάρριψη του σχετικού ισχυρισμού²⁶⁵ και αναδεικνύεται σε σύνηθες ζήτημα των διοικητικών εξετάσεων που διαβιβάζονται στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.. Η τοποθέτηση καμερών ασφαλείας στα αστυνομικά τμήματα θα ήταν και ενδεδειγμένο γενικό μέτρο για την αντιμετώπιση περιστατικών βίας με ρατσιστικό κίνητρο²⁶⁶.

Βάσει όλων των προαναφερθέντων, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επαναλαμβάνει την πρότασή του: α) για εγκατάσταση καμερών σε όλους τους χώρους κράτησης των υπηρεσιών των σωμάτων ασφαλείας, σε γωνία λήψης που να διασφαλίζει την ιδιωτικότητα των κρατουμένων (λήψη διαδρόμων, κοινόχρηστων χώρων και εισόδου θαλάμων κράτησης) και

β) για λήψη και υποχρεωτική διατήρηση του σχετικού βιντεοληπτικού υλικού σε μέσο αποθήκευσης επί τρίμηνο από την καταγραφή, ή και για μεγαλύτερο διάστημα και μέχρι την ολοκλήρωση της πειθαρχικής διερεύνησης, σε περιπτώσεις που υπάρχει καταγγελία για άσκηση βίας.

Λήψη και διατήρηση βιντεοληπτικού υλικού από τα πλωτά μέσα του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ.

Ο αριθμός των υποθέσεων που εμπλέκουν πλωτά μέσα του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. σε επιχειρήσεις στα θαλάσσια σύνορα που καταλήγουν σε αιτιάσεις για απόπειρα επαναπροώθησης, σύγκρουσης με σκάφη που φέρουν παράτυπους μετανάστες κ.α. περιστατικά στα θαλάσσια σύνορα στα οποία σημειώνονται τραυματισμοί ή και θάνατοι βαίνει αυξανόμενος. Ωστόσο, στις Ε.Δ.Ε. που διαβιβάζει το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. δεν περιλαμβάνεται υλικό καταγραφής από κάμερες των πλωτών του μέσων. Ούτε στην αυτεπάγγελτη έρευνα της Αρχής για το ναυάγιο της Πύλου της 14.06.2023 δεν τέθηκε υπόψη του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. το καταγραφικό υλικό από τις κάμερες του σκάφους του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ., για το οποίο η ενημέρωση που δόθηκε από το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. ήταν, ότι ήταν εκτός λειτουργίας, λόγω βλάβης. Με δεδομένο ότι τα ανωτέρω περιστατικά συνδέονται με φερόμενες σοβαρές προσβολές δικαιωμάτων, της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας και υγείας, και

265. Απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. Ροσα κατά Ουγγαρίας, 07.07.2020, παρ. 30-33.

266. Βλ. παραπάνω, κεφάλαιο 5, για το αίτημα της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για γενικά μέτρα στην εκτέλεση της απόφασης Ε.Δ.Δ.Α. της 21.01.2025 Παναγιωτόπουλος κατά Ελλάδας.

της προσωπικής ελευθερίας, αναδεικνύεται η σημασία ύπαρξης αντικειμενικών αποδεικτικών μέσων για την αποτελεσματική διερεύνηση των περιστάσεων εμπλοκής, για τα οποία υφίστανται αντικρουόμενες μαρτυρίες. Πολλών δε μάλλον που το Ε.Δ.Δ.Α., στις αποφάσεις Α.Ρ.Ε. και Γ.Ρ.Ι.²⁶⁷ κατά Ελλάδας της 07.01.2025 δέχεται την ύπαρξη μιας συστηματικής πρακτικής επαναπροωθήσεων στα σύνορα από τις ελληνικές αρχές.

Προτείνεται, συνεπώς, η χρήση των καμερών των πλωτών μέσων σε κάθε περίπτωση εμπλοκής με σκάφη παράτυπων μεταναστών μετά από εντοπισμό τους, η καταγραφή και διατήρηση του σχετικού βιντεοληπτικού για το χρονικό διάστημα που θα χρειαστούν οι σχετικές διοικητικές έρευνες προς τις οποίες, όπως και προς τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. προβλέπει ο νόμος, να είναι διαθέσιμο. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα εξοπλίζονται οι Ε.Δ.Ε. με ένα αντικειμενικό αποδεικτικό μέσο και θα διασφαλίζεται το κύρος του σώματος από τυχόν αιτιάσεις παράνομης συμπεριφοράς.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σημειώνει ότι η παρούσα απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. είναι σημαντική και για τον λόγο ότι το φαινόμενο επικίνδυνης ή και θανατηφόρου χρήσης πυροβόλου όπλου από στελέχη του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ δεν είναι μεμονωμένο, όπως καταδεικνύεται από εκκρεμείς Ε.Δ.Ε. που έχουν διαταχθεί από το Αρχηγείο Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ για περιστατικά του 2024 και 2025 και εκκρεμούν. Για την αποφυγή παρόμοιων συμβάντων στο μέλλον, ο Συνήγορος εισηγείται στο Αρχηγείο Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. τη διάδοση των διαπιστώσεων του Ε.Δ.Δ.Α. από την απόφαση αυτή για την επί της ουσίας παραβίαση του άρ.2 της Ε.Σ.Δ.Α. (προστασία της ζωής) ως προς τον έλεγχο αναλογικότητας και δη αναγκαιότητας της χρήση επικίνδυνης ή και δυνητικά θανατηφόρας βίας και ως προς τον πρωταρχικό μέριμνα για την προστασία της ανθρώπινης ζωής σε επιχειρήσεις αποτροπής πλωτών μέσων που επιχειρούν παράνομη μεταφορά μεταναστών στη χώρα.

Αναμόρφωση των κανόνων εμπλοκής του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. ώστε να ενταχθεί με συνεκτικό τρόπο η χρήση πυροβόλου όπλου με κίνδυνο για ανθρώπους

Το φαινόμενο επικίνδυνης ή και θανατηφόρου χρήσης πυροβόλου όπλου από στελέχη του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ δεν είναι μεμονωμένο, όπως καταδεικνύεται

267. Στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο δέχτηκε την ύπαρξη μιας συστηματικής πρακτικής επαναπροωθήσεων από τις ελληνικές αρχές και στα θαλάσσια σύνορα της χώρας. Ωστόσο, η προσφυγή απορρίφθηκε διότι το Δικαστήριο θεώρησε ανεπαρκείς τις αποδείξεις που εισέφερε ο προσφεύγων για το ότι ο ίδιος υπέστη παράνομη επαναπροώθηση από το Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ.

από εκκρεμείς Ε.Δ.Ε. που έχουν διαταχθεί από το Αρχηγείο Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ για περιστατικά του 2024 και 2025. Ωστόσο, το Ε.Δ.Δ.Α. έχει διαπιστώσει στην απόφασή του Alkhatib κατά Ελλάδας ότι το πλαίσιο των Κανόνων Εμπλοκής που εφαρμόζεται σε επιχειρήσεις στα θαλάσσια σύνορα δεν δημιουργεί ασφάλεια δικαίου στους επιχειρούντες στο πεδίο για τη χρήση πυροβόλου όπλου, διαλαμβάνοντας, με πολύ αυστηρή διατύπωση, ότι προκύπτει αβεβαιότητα ασύμβατη με εγγυήσεις κατά της κατάχρησης βίας σε καιρό ειρήνης²⁶⁸.

Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. πρότεινε, μεταξύ άλλων, ως μέτρο γενικής συμμόρφωσης με την απόφαση αυτή του Ε.Δ.Δ.Α., να επανεξετασθεί το ισχύον νομικό πλαίσιο στην κατεύθυνση της ενοποίησης σε ενιαίο σύστημα α) των κανόνων εμπλοκής της Πάγιας διαταγής επιχειρησιακών μέσων 5/92 της 23.12.1992 και β) του άρθρου 10 του νεότερου Κανονισμού της 27.04.2004 σχετικά με την οπλοκατοχή, την οπλοφορία και οπλοχρησία του προσωπικού Λ.Σ., δεδομένου ότι το άρθρο 10 είναι αυτό που καταλαμβάνει κατηγορίες και προϋποθέσεις πυροβολισμών που δύναται να πλήξουν ανθρώπινους στόχους, χωρίς να συνδέεται, ωστόσο, με τους κανόνες εμπλοκής επιχειρησιακών μέσων. Πέρα από τους δυνητικούς πολύ σοβαρούς κινδύνους για τους ανθρώπους από τη χρήση πυροβόλου όπλου, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. παρατηρεί ότι το ισχύον πλαίσιο των Κανόνων Εμπλοκής αφήνει έκθετα και τα εμπλεκόμενα στελέχη του Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. σε περίπτωση τραυματισμών ή θανάτων κατά τις επιχειρήσεις αποτροπής, καταδίωξης κλ.π.

Δημοσίευση στατιστικών στοιχείων ρατσιστικής βίας

Για την ορατότητα του ρατσιστικού κινήτρου, προτείνεται η δημοσιοποίηση των κατ' έτος στατιστικών στοιχείων της ΕΛ.ΑΣ. να περιλαμβάνει και στοιχεία των Τμημάτων και Γραφείων Ρατσιστικής Βίας για καταγγελίες, σχηματισμό δικογραφιών και λόγους διάκρισης των θυμάτων. Πρόκειται για αδικήματα προβλεπόμενα σε ειδικό νόμο (ν.927/1979 όπως τροποποιήθηκε από τον ν.4285/2014), τα οποία, ωστόσο, δεν περιλαμβάνονται στα στοιχεία αδικημάτων ειδικών ποινικών νόμων στις υφιστάμενες στατιστικές επετηρίδες της ΕΛ.ΑΣ.²⁶⁹ Η διάδοση της αντιρατσιστικής νομοθεσίας, με την αύξηση της σχετικής καταγραφής του «γκρίζου αριθμού» πράξεων που συνιστούν αξιόποινες συμπεριφορές, όπως και με τις ήδη διεξαγόμενες

268. Βλ. ιδίως παρ.131 της απόφασης αυτής, παραπάνω στο κεφάλαιο 5.

269. Στατιστικές επετηρίδες στην ιστοσελίδα www.astynomia.gr

δράσεις εκπαίδευσης της ΕΛ.ΑΣ.²⁷⁰, θα αποτελέσει σταδιακή αλλά σταθερή συμβολή στη διαμόρφωση των συνθηκών εμπέδωσης μιας κουλτούρας εντοπισμού ρατσιστικών κινήτρων, ανεξαρτήτως εάν ο δράστης ρατσιστικής βίας είναι ιδιώτης ή αστυνομικός.

Υπενθυμίζουμε ότι το Συμβούλιο της Ευρώπης, στη συνεδρίαση της 11.03.2026 της Επιτροπής Υπουργών²⁷¹ για την εκτέλεση των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α. κρίνοντας τα μέτρα εφαρμογής της ομάδας υποθέσεων «Σιδηρόπουλος-Παπακώστας» για κακομεταχείριση από την ΕΛ.ΑΣ και με ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο, μεταξύ άλλων ζήτησε από την κυβέρνηση την εκτίμησή της για τα απαραίτητα γενικά μέτρα συμμόρφωσης προς την απόφαση «Παναγιωτόπουλος κ.α.» σχετικά με τη μη διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου εκ μέρους των σωμάτων ασφαλείας.

Πέραν των ανωτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη υπενθυμίζει νομοθετικές προτάσεις που έχουν διατυπωθεί σε εκθέσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. προηγούμενων ετών και οι οποίες δεν έχουν μέχρι στιγμής θεσμοθετηθεί, όπως είναι η διάδοση των βασικών κατευθύνσεων της νομολογίας, ιδίως του Ε.Δ.Δ.Α., ως προς την αποτελεσματική κι εμπεριστατωμένη διοικητική έρευνα, με τη μορφή εγκυκλίου του Αρχηγείου, η άρση του χρονικού περιορισμού της παρ. 5 του άρθρου 26 του π.δ. 342/1977 ως προς τη φωτογραφική σήμανση συλληφθέντων, η αναστολή του χρόνου παραγραφής πειθαρχικών παραπτωμάτων έως την έκδοση πορίσματος από τον Συνήγορο του Πολίτη, η κατ' αντιπαράσταση εξέταση μαρτύρων στην πειθαρχική διαδικασία, η δυνατότητας εξέτασης ουσιαδών μαρτύρων και από τον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. στις προξενικές αρχές, ο εξορθολογισμός του πειθαρχικού δικαίου των σωφρονιστικών υπαλλήλων, η έκδοση ή κωδικοποίηση κανονιστικών πράξεων που εκκρεμούν σχετικά με το πειθαρχικό δίκαιο των υπαγόμενων στον Μηχανισμό υπαλλήλων²⁷², η πρόβλεψη ανάλογης προστασίας με τους μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος για τα στελέχη των σωμάτων ασφαλείας ως μάρτυρες περιστατικών αυθαιρεσίας²⁷³.

270. βλ. www.dismantleproject.com.

271. [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209125948802aca97%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%2209125948802aca97%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]}) βλ. περισσότερα στην ενότητα 5 της παρούσας έκθεσης για την εκτέλεση αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α..

272. βλ. λ.χ. τις προβλέψεις του αρ. 51 του ν. 4504/2007 ως προς το Λ.Σ. – ΕΛ.ΑΚΤ., του αρ. 96 του ν. 4249/2014 ως προς το Πυροσβεστικό Σώμα.

273. Για τις ανωτέρω προτάσεις βλ. αναλυτικά στην έκθεση Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. έτους 2024 σελ. 253 επ.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Αναθ.	Αναθεώρηση
Α.Π.	Άρειος Πάγος
Α.Π.Δ.Π.Χ.	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
Άρ.	Άρθρο
Αριθμ.	αριθμός
Α.Τ.	Αστυνομικό Τμήμα
Βλ.	Βλέπε
Γ.Α.Δ.Α.	Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής
ΓΕ.Π.Α.Δ.	Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση
Γρ.	Γραφείο
Δ.Ε.Ε	Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών
Δ.Δ.Ε.Ε	Διεύθυνση Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου
ΔΕΦΑΘ.	Διοικητικό Εφετείο Αθηνών
ΔΕΦΠειρ.	Διοικητικό Εφετείο Πειραιά
Δηλ.	Δηλαδή
ΔΙ.Α.Τ.	Διμοιρία Αποκατάστασης Τάξης
ΔΙ.ΑΣ.	Ομάδα Δίκυκλης Αστυνόμευσης
ΔιΔικ	Διοικητική Δικαιοσύνη
Δ/νση	Διεύθυνση
ΔΠΑΘ.	Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών
ΔΙ.ΜΕ.Τ.	Διμοιρία Μέτρων Τάξης

Εδ.	εδάφιο
Ε.Δ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Δ.Ε.	Ένορκη Διοικητική Εξέταση
Εισ.	Εισαγγελέας
εκ.	εκατοστά
Ε.Κ.Α.Β.	Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.	Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας
Ενν.	Εννοείται
Επ.	Επόμενα
Ε.Σ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Σ.Κ.Ε.ΔΙ.Κ.	Ενιαίο Συντονιστικό Κέντρο Επιχειρήσεων και Διαχείρισης Κρίσεων
Εφ.	Εφετείο
Θ.Ε.Π.Ε.Κ.	Θάλαμος Επιχειρήσεων Παρακολούθησης Ελέγχου Κυκλοφορίας Κέντρου
κ.	κύριος
κ.α.	και άλλα
Κ.Ε.Δ	Κλειστή Ελεγχόμενη Δομή
Κ.Κ.	Κατάστημα Κράτησης
Κ.Π.Δ.	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
Λ.Σ.	Λιμενικού Σώματος
Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ.	Λιμενικό Σώμα – Ελληνική Ακτοφυλακή

Μ.Κ.Ο.	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
Ν.	Νόμος
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ν.Σ.Κ.	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ο.Ε.Δ.	Ομάδες Ειδικών Δράσεων
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ολ.	Ολομέλεια
Ό.π.	Όπως παραπάνω
Ο.Π.Κ.Ε.	Ομάδα Πρόληψης και Καταστολής του Εγκλήματος
Παρ.	Παράγραφος
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Π.Δ.Ε.	Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση
Περ.	Περίπτωση
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
Π.Λ.Σ.	Πλοίο περιπολίας Λιμενικού Σώματος
Ποιν.	Ποινικό
ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α.	Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αλλοδαπών
Πρωτ.	Πρωτόκολλο
Σ.	Σύνταγμα
Σελ.	Σελίδα
Σ.Κ.	Σωφρονιστικό Κατάστημα
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
Τ.Α.	Τμήμα Ασφαλείας

T.Δ.Μ	Τμήμα Διαχείρισης Μετανάστευσης
T.Σ.Φ	Τμήμα Συνοριακής Φύλαξης
Υ.Α.Τ.	Υποδιεύθυνση Αποκατάστασης Τάξης
Υ.Μ.Ε.Τ.	Υποδιεύθυνση Μέτρων Τάξης
Υ.Δ.Ε.Ε.Β.Ε.	Υποδιεύθυνση Δεοντολογίας και Εσωτερικού Ελέγχου Βορείου Ελλάδας
Υ.Δ.Ε.Ζ.Ι.	Υποδιεύθυνση Δίωξης Εγκλημάτων κατά της Ζωής και Ιδιοκτησίας
Φ.	Φάκελος
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
CPT	European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment – Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης
FRA	Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Frontex	European Border And Coast Guard Agency – Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής
Ibid	Ibidem, όπως προηγουμένως
IMM	Independent Monitoring Mechanism, Ανεξάρτητος Μηχανισμός Επιτήρησης Συνόρων
SIR	Αναφορά Σοβαρού Συμβάντος του Frontex

